

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Γεωλογίας καὶ Ὄρυκτολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΑΛΛΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ ΠΛΗΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΠΙ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1906—1911

(Κατὰ τὸ παλαιὸν πρόγραμμα διὰ τὴν
Γ' τάξιν τῶν Ἑλλην. Σχολείων, κατὰ τὸ
νέον δὲ (ΓΣΑ' νόμου) διὰ τὴν Α' τάξιν.)

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΣΙΔΕΡΗΣ

Ἐπειδὴ πιθανὸν νὰ διδαχθῇ ἡ Γεωγραφία τῶν τεσσά-
ρων ἄλλων Ἠπείρων εἰς τὴν Α' τάξιν κατὰ τὸ νέον
πρόγραμμα, διὰ τοῦτο προσετέθη ἐν ἀρχῇ τοῦ τμήματος
τούτου καὶ ἡ φυσικὴ καὶ Μαθηματικὴ Γεωγραφία.

ΕΝ ΑΘΗΝΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ «ΑΙ ΜΟΥΣΑΙ» ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46B — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46B

ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1909

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Ἀπριλίου 1906

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. **Κωνσταντῖνον Μητσόπουλον,**

Καθηγητὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ·

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν νόμον ΒΤΓ' τῆς 12ης Ἰουλίου 1895 περὶ διδασκαλικῶν βιβλίων τῆς Μέσης καὶ Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ Β. Διάταγμα τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1895 καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδασκαλικῶν βιβλίων, τῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰσακτέων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης, ὅπως τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα «**Γεωγραφία Φυσικὴ καὶ πολιτικὴ**», τὸ κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον ἐγκριθὲν, εἰσαχθῇ ἐν τοῖς δημοσίοις, δημοσυντηρητοῖς καὶ ἰδιωτικοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις ἐπὶ πέντε σχολικὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1906—1911.

Ὁ Ὑπουργός

Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Στέφ. Μ. Παρίδης

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τῆς οἰκογενείας τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν τοῦ ἐκδότου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἡ Γεωγραφία δὲν ἀσχολεῖται πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ξηρὰν περιγραφὴν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, διότι ἀντὶ τῶν ἀνιαρῶν πρὸς ἀπομνημόνευσιν ὀνομάτων καὶ ἀριθμῶν προσφέρει εἰς τὸν μικρὸν μαθητὴν περιγραφὰς τρεπνὰς καὶ διδακτικὰς τῆς φύσεως, δηλ. περιγράφει τὰς χώρας καὶ τὰ θαυμάσια αὐτῶν φαινόμενα. Ἡ σπουδὴ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος, τοῦ σχήματος τῶν ἡπείρων καὶ νήσων μετὰ τῶν ὁρέων καὶ πεδιάδων, τῆς κυκλοφορίας τῶν ὑδάτων, θαλασσίων καὶ χερσαίων, καὶ τῶν ἀνέμων γοητεύουσι καὶ προκαλοῦσι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν περιέργειαν τοῦ μαθητοῦ. Διότι πάντα ταῦτα εὐρίσκονται ἐν ἀμεσώτατῃ σχέσει πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ζῶντα κόσμον τῶν φυτῶν καὶ ζώων, καὶ ἰδιαίτατα πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Ἡ Γεωγραφία καὶ ἐν τῇ στοιχειώδει αὐτῆς μορφῇ ἀναζητεῖ τὰ αἷτια καὶ παραβάλλει, ὅπως λύσῃ τὰ προβλήματα τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς γῆς, τοῦ οἰκητηρίου τοῦ ἀνθρώπου γένους. Διὰ τοῦτο ἡ Γεωγραφία εἶνε *φυσιογνωστικὴ ἐπιστήμη* καὶ δὴ *γεωλογικὴ*. Ἡ γῆ ὡς οὐράνιον καὶ φυσικὸν σῶμα ἐν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων ἀνέδειξε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα ἐκτυλίσσεται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Ἡ καθόλου Γεωγραφία δὲν εἶνε πλέον ἄπλοὺν βοήθημα τῆς Ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἐπιστήμη τῆς φύσεως, παραλαμβάνουσα δὲ τὰ πορίσματα τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐξηγεῖ τὰ ποικιλώτατα φαινόμενα τοῦ βίου τῆς γῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς οἰκούντων λαῶν.

Ἡ διδασκαλία δὲ τῆς στοιχειώδους Γεωγραφίας ἐν τοῖς κατωτέροις Γυμνασίοις (= Ἑλλ. σχολείοις) τῶν πεπολιτισμένων καὶ προηγμένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν λαῶν ἄρχεται ἀπὸ τῆς πατρίδος τῶν μαθητῶν¹. Καὶ τοῦτο εἶνε φυσικόν· διότι ὁ μικρὸς μαθητὴς πρέπει νὰ μάθῃ

¹ Σημ. Π. χ. ἐν τῇ Sexta τοῦ ἐν Βερολίῳ Friedrichs-Gymnasium, ἐν τῇ Klasse IV τοῦ Προγυμνασίου τῆς Βέρνης καὶ ἐν τῇ VII Classe τῆς Division inférieure τοῦ Collège de Genève.

πρῶτον τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθη καὶ ἥς εἶνε πολίτης, καὶ ἀκολουθῶς ἀπὸ ταύτης, ἥς ἔχει ἄμεσον ἀντίληψιν, νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς γεωγραφικὰς αὐτοῦ γνώσεις καὶ ἐπὶ τῶν γειτονεουσῶν χωρῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἡπείρου, ἥς τμῆμα ἀποτελεῖ ἡ ἑαυτοῦ πατρίς καὶ τέλος ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ μεμακρυσμένων ἡπείρων. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ νέον πρόγραμμα ἐπιβάλλει εἰς τὴν α' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τὴν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων ἄλλων ἡπείρων πλὴν τῆς Εὐρώπης, κατ' ἀνάγκην πράττω καὶ ἐγὼ τοῦτο σήμερον ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας πρώτῳ τεύχει τῆς οὔτης ἐκδόσεως τῆς Γεωγραφίας μου.

Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν ταξινομήσιν τῆς ὕλης, ἰδίως τὴν γενικὴν ἐπισκόπησιν ἐκάστης ἡπείρου καὶ χώρας, οὐδεμίαν θὰ ἐπιφέρω ἀλλοίωσιν, ὡς κελεύει τὸ νέον πρόγραμμα νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος. Διότι ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ σπουδάζῃ πρῶτον ἐκάστην χώραν ὡς φυσικὸν ὅλον ὑπὸ ἔποψιν φυσικὴν καὶ ἀνθρωπολογικὴν καὶ ἀκολουθῶς ὡς οἰκητήριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπὸ ἔποψιν πολιτικὴν. Διότι, ἵνα ἐξηγηθῶσι καὶ κατανοηθῶσι τὰ ἀνθρωπολογικὰ καὶ πολιτικὰ φαινόμενα χώρας τινός, πρέπει προηγουμένως νὰ ἐρευνηθῇ καὶ κατανοηθῇ τὸ ποῖον αὐτῆς, ἥτοι ὁ κάθετος καὶ ὀριζόντιος διαμελισμός, οἱ ποταμοί, τὸ κλίμα κ.λ. Ἐχων δὲ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ μαθητὴς δὲν πρέπει νὰ βασανίζῃ τὴν μνήμην αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπομνημονεύσεως καταλόγων ἐκ ξηρῶν καὶ ἀγνώστων ὀνομάτων καὶ ἀριθμῶν, δὲν παραθέτω καταλόγους, ὡς κελεύει τὸ πρόγραμμα, διότι ἕκαστος μαθητὴς, τῇ ἐντολῇ τοῦ διδασκάλου, δύναται νὰ τὸ πράξῃ. Μόνον ἐν τῷ τεύχει τῆς Εὐρώπης καὶ Ἑλλάδος θὰ παραθέσω πινάκας τινὰς χάριν ἀσκήσεως.

Ἐν τῷ τεύχει τῆς Χωρογραφίας τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν θὰ προσθέσω, ὡς κελεύει τὸ πρόγραμμα, περὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, διότι ἐπαρκοῦσι τὰ ἐν τῷ α' καὶ β' τεύχει ἀναγραφόμενα. Μόνον ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ ἐν αὐτοῖς περὶ Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς Τουρκίας ἀναγραφόμενα, ἅτινα εὐχερέστερον θέλει κατανοήσῃ ὁ μαθητής.

Ἐν Ἀθήναις κατ' Ἰούλιον τοῦ 1909.

Κ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. **Τί διδάσκει ἡ Γεωγραφία.** Ὁ οὐρανὸς ἢ τὸ στερέωμα δὲν εἶνε θόλος κρυστάλλινος, ὡς ἐσφαλμένως νομίζομεν, κατὰστικτος ὑπὸ λυχνιῶν, ἀλλὰ χῶρος ἄπειρος καὶ ἀχανής, οὐδὲν πέρας ἔχων. Ἐντὸς δὲ τοῦ οὐρανίου τούτου χώρου κινεῦνται ταχύτατα κατὰ νόμους σοφοὺς καὶ αἰωνίους ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ ἄπειρα ἄλλα οὐράνια σώματα ἢ ἀστέρες, ἀποτελοῦντες ὁμοῦ τὸ πανσόφως ὑπὸ τοῦ Παναγάρχου Δημιουργοῦ πεπλασμένον Σύμπαν. Καὶ ἡ γῆ δέ, ἐπὶ τῆς ὁποίας γεννώμεθα, ζῶμεν καὶ ἀποθνήσκομεν, δὲν εἶνε δίσκος μέγιστος, ὡς νομίζομεν, ὅταν ἀναβαίνωμεν ἐπὶ τινος λόφου ἢ ὄρους, ἀλλ' εἶνε καὶ αὕτη σφαῖρα οὐράνια ἀπείρως μεγίστη συγκρινομένη πρὸς τὴν σμικρότητα ἡμῶν. Ἡ γῆ δὲ δὲν εἶνε ἀκίνητος, ἀλλὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της εἰς 24 ὥρας καὶ κινεῖται πέραξ τοῦ ἡλίου μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος.

Ἀπάσης δὲ ταύτης τῆς πανσόφως πεπλασμένης Δημιουργίας κορωνὴς εἶνε ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἐπροίκισε ὁ Δημιουργὸς διὰ τοῦ λογικοῦ. Διὰ τούτου ὁ ἄνθρωπος διηνεκῶς ἐρευνῶν τὴν περιβάλλουσιν αὐτὸν Δημιουργίαν, καὶ πρὸ πάντων τὴν γῆν, ἠδυνήθη νὰ προαχθῇ καὶ νὰ καταστῇ τελειότερος καὶ κυρίαρχος τῆς γῆς. Τούτου ἕνεκα ὁ σπουδάζων καὶ μελετῶν τὴν Δημιουργίαν, τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθώτερος γίνεται καὶ θεοσεβέστερος.

Γεωγραφία λοιπὸν εἶνε τὸ μάθημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐρευνᾷ καὶ ἐξετάζει τὴν γῆν, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν στερεῶν αὐτῆς, διότι αὕτη εἶνε τὸ οἰκητήριον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πλείστων φυτῶν καὶ ζώων. Ἡ σπουδὴ τῆς γῆς εἶνε μάθημα τερπνότατον καὶ ὠφελιμώτατον, ὡς διδάσκουσα τὸν ἄνθρωπον πλεῖστα ὠφέλιμα καὶ τερπνὰ διδάγματα.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΓΕΝΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΓΕΩΝΟΜΙΑ ἢ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 3. Ἀπλανεῖς ἀστέρες, γαλαξίαι, φωτονοφέλαι.
Ὅταν κατὰ τινὰ ἀνέφελον νύκτα βλέπωμεν τὸν οὐρανόν, παρατηροῦμεν ἐπ' αὐτοῦ ἄπειρα φωτοβόλα σημεῖα, ἅτινα δὲν εἶνε λυχναὶ κατεσπαρμένοι ἐπὶ τοῦ οὐρανόυ θόλου, ἀλλὰ σφαῖραι τεράστιαι τὸ μέγεθος, πολλῶ μεγαλύτεραι τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου, αὐτόφωτοι δὲ καὶ διάφυροι.

Τὰ οὐράνια δὲ ταῦτα σώματα εἶνε ἐπίσης ἥλιοι, ἅτινα μετρούμενα ἄνευ μὲν τηλεσκοπίου εὐρίσκεται ὅτι εἶνε μόνον 5 ἕως 6 χιλιάδες, διὰ τηλεσκοπίου δὲ ὅτι ἀνέρχονται εἰς 22 τοῦλάχιστον ἑκατομμύρια. Καλοῦνται δὲ ταῦτα ἀστέρες ἀπλανεῖς, διότι ὡς ἐκ τῆς ἀπειρώς ἀφ' ἡμῶν μεγίστης ἀποστάσεώς των φαίνονται ἡμῖν ὡς μὴ μεταβάλλοντα τὴν σχετικὴν πρὸς ἄλληλα θέσιν, ἐνῶ πραγματικῶς καὶ ταῦτα κινοῦνται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, διότι οὐδαμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀκίνησία.*

Ἀπαντες δὲ οἱ ἀστέρες οὗτοι συγκροτοῦσι στρώμα ἢ σωρείαν παμμεγίστην φακοειδῆ, τὸν λεγόμενον Γαλαξίαν, οὗτινος ἡ περιφέρεια ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀστέρων συνισταμένη, ἐμφανίζεται ἡμῖν ὡς ζώνη φωτοβόλος περιβάλλουσα τὸν οὐρανόν, ἣν βλέπομεν κατὰ τὰς ἀνεφέλους τοῦ θέρους νύκτας. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ περίπου τῆς σωρείας ταύτης εὐρίσκεται καὶ ὁ ἡμέτερος ἥλιος, κινούμενος ἐντὸς τοῦ ἀχανοῦς μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος.

* Ἐπειδὴ οἱ ἀστέρες οὗτοι διάφορον πέμπουσι λάμπην, κατέταξαν αὐτοὺς οἱ ἀστρονόμοι εἰς 7 τάξεις, ἐξ ὧν αἱ 6 πρῶται εἶνε ὁραταὶ ἄνευ τηλεσκοπίου· οἱ τῆς ἡφιοποίηθη ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

της, ὁρατοὶ διὰ τηλεσκοπίου, ὑποδιαίρουνται εἰς διαφόρους βαθμοὺς ἀναλόγως τῆς διαφόρου λάμπσεώς των. Πρὸς εὐκολωτέραν δὲ σπουδὴν αὐτῶν κατέλεξαν αὐτοὺς εἰς ἀστροθετήματα ἢ ἀστερισμούς, εἰς οὓς ἔδωκαν ὀνόματα ζώων, ἡρώων τῆς μυθολογίας, ὀργάνων κτλ. Π. χ. Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος, Περσεύς, Ἀνδρομέδα. Οἱ τῆς πρώτης τάξεως ἀστέρες φέρουσι καὶ ὀνόματα, π. χ. Σείριος, Ἀρκτοῦρος, Προκύων, οἱ τῶν ἄλλων δὲ τάξεων σημειοῦνται δι' ἑλληνικῶν γραμμῶν, π. χ. α τῆς Δύρας κ.λ.

Ἐκτὸς δὲ τοῦ Γαλαξίου τούτου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ γῆ καὶ ὁ ἥλιος εὐρίσκονται, ὑπάρχουσιν ἄλλοι Γαλαξίαι ἢ φωτονοφέλαι (5,800 περίπου), σχῆμα συνήθως ἔχουσαι στρογγύλον ἢ φασμαειδές. Τούτων ἄλλαι μὲν εἶνε ἐπίσης σωρεῖται ἑκατομμυρίων ἀπλανῶν ἀστέρων, τεράστιον ἔχουσαι μέγεθος, ἄλλαι δὲ συνίστανται ἐκ διαπύρων ἀερίων καὶ φωτοβόλων (ὑδρογόνου, ἀζώτου).

Εἶνε λοιπὸν τὸ Σύμπαν χῶρος ἄπειρος καὶ ἀχανής, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινουνται ἄπειροι ἥλιοι κατὰ νόμους αἰωνίους. Ἐν τῇ σπουδῇ τοῦ σύμπαντος κόσμου, οὗτινος ἡ κατασκευὴ εἶνε θαυμασία καὶ σοφωτάτη, ἀναγνωρίζομεν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, ὅστις τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε.

§ 4. Τὸ ἡμέτερον πλανητικὸν σύστημα. Ὁ ἥλιος ἀποτελῶν ἐν μόνον ἄτομον ἐντὸς τοῦ ἐκ πολλῶν ἑκατομμυρίων ἀστέρων συνισταμένου Γαλαξίου, εἶνε σφαῖρα διάπυρος καὶ φωτοβόλος καὶ κατὰ 1,282,000 φορὰς μεγαλυτέρα τῆς γῆς. Τοῦτο δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἥλιος εἶνε τοσοῦτο μέγας, ὥστε, ἂν φαντασθῶμεν αὐτὸν κοῖλον, διὰ νὰ τὸν πληρώσωμεν, πρέπει νὰ ρίψωμεν εἰς τὸ κοίλωμα αὐτοῦ 1,282,000 σφαίρας ἴσας τὸν ὄγκον πρὸς τὸν τῆς γῆς. Ἀπέχων δὲ ὁ ἥλιος ἀπὸ τῆς γῆς περὶ τὰ 148 ἑκατομμύρια χιλιόμετρα (1 χιλ.—1000 μέτρα), κινεῖται ἐντὸς τοῦ οὐρανοῦ χώρου, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτοῦ περιφερομένων πλανητῶν μετὰ τῶν δορυφόρων των, ὑπὸ κομητῶν τινων καὶ ὑπὸ ἀπείρων διαιτιόντων ἀστέρων. Ἀπαντες οὗτοι συνιστῶσι τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν ἢ πλανητικὸν σύστημα, οὗτινος κυρίαρχος εἶνε ὁ ἥλιος.

* Οἱ πλανῆται εἰς 600 καὶ πλέον ἀνερχόμενοι διακρίνονται τῶν ἀπλανῶν διὰ τοῦ ἡρέμου καὶ μὴ σπινθηροβολοῦντος φωτός των, ὅπερ λαμβάνουσι παρὰ τοῦ ἡλίου. Ἐκλήθησαν δὲ πλανῆται, διότι κατὰ τὴν περὶ τὸν ἥλιον περιφορὰν αὐτῶν φαίνονται ἡμῖν ὡς πλανώμενοι ἐν τῷ οὐρανῷ. Πλανήτης εἶναι ἡ Γῆ, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος κ.λ.

* Ἐκ τῶν πλανητῶν τούτων οἱ 8 εἶνε μεγάλοι, οἱ ἐπίλοιποι δὲ μικροὶ καὶ

ἄρατοι μόνον διὰ τηλεσκοπίου (τηλεσκοπικοὶ πλανῆται). Ἀπέχουσι δὲ οὗτοι ἀπὸ τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς ἐξῆς ἀποστάσεις· 1) Ἑρμῆς 57 1)2 περίπου ἑκατομ. χιλιόμετρα· 2) Ἀφροδίτη (Αὐγερινός, Ἑσπερος, Ἑωσφόρος) περὶ τὰ 108 ἑκατ. χιλιόμετρα· 3) Γῆ μετὰ τῆς Σελήνης περὶ τὰ 148 ἑκατ. χιλιόμετρα· 4) Ἄρης μετὰ δύο δορυφώρων, περὶ τὰ 225 ἑκατ. χιλιόμετρα· 5) Οἱ τηλεσκοπικοὶ ἢ ἀστεροειδεῖς, 430 περίπου, περὶ τὰ 313 ἕως 581 ἑκατ. χιλιόμετρα· 6) Ζεὺς μετὰ 7 δορυφώρων περὶ τὰ 670 ἑκατομ. χιλιόμετρα· 7) Κρόνος μετὰ 10 δορυφώρων καὶ τριῶν δακτυλίων ἐγκλειόντων αὐτὸν κατὰ τὸ μέσον περίπου, περὶ τὰ 1,400 περίπου ἑκατ. χιλιόμετρα· 8) Οὐρανός μετὰ 4 δορυφώρων, περὶ τὰ 2,840 ἑκατ. χιλιόμετρα καὶ 9) Ποσειδῶν μεθ' ἑνὸς δορυφόρου· ὁ ἀπώτατος πάντων, περὶ τὰ 4,485 ἑκατ. χιλιόμετρα. Ἐκ τῶν 8 μεγάλων πλανητῶν ὁ μέγιστος εἶνε ὁ Ζεὺς καὶ ὁ ἐλάχιστος ὁ Ἑρμῆς. Τινὲς δέχονται ὅτι μετὰξὺ Γῆς καὶ Ἄρεως ὑπάρχει καὶ ἕτερος μικρὸς πλανήτης.

Δορυφόροι καλοῦνται τὰ οὐράνια ἐκεῖνα σώματα, ἅτινα παρὰ κολουθοῦσι πλανήτας τινάς, κανονικῶς περὶ τούτους περιφερόμενοι καὶ περιστρεφόμενοι περὶ ἄξονα. Δορυφόρος τῆς γῆς εἶνε ἡ σελήνη.

Κομήται καλοῦνται τὰ πικράδοξα ἐκεῖνα οὐράνια σώματα, ἅτινα ἐκτάκτως ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐμφανίζονται, φέροντες κόμην φωτεινὴν μακροτάτην πολλάκις καὶ πυρῆνα φωτεινότερον τῆς κόμης. Κατεδειχθη δὲ ὅτι τὰ σώματα ταῦτα οὐδεμίαν ἐπὶ τῆς γῆς δύναται νὰ φέρωσι βλάβην, ἐνῶ τὸ πάλαι ἐθεωροῦντο ἐσφαλμένως ὡς προάγγελοι δεινῶν.

* Ἐκ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως ἐμφανισθέντων 600 περίπου κομητῶν οἱ 14 μόνον εἶνε περιοδικοί, ὡς ἐμφανιζόμενοι ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ὠρισμένας περιόδους· οἱ ἐπίλοιποι ἅπαῖς μόνον ἐνεφανίσθησαν.

Διάττοις ἀστέρας καλοῦσι τὰ σμικρὰ ἐκεῖνα οὐράνια σώματα, ἅτινα βλέπομεν διασχίζοντα τὸν οὐρανὸν κατὰ τὰς ἀνεφέλους νύκτας ὡς πύραυλοι.

* Ταῦτα ἀποτελοῦσι σμήνη πολλά, ὧν ἕκαστον ἄπειρον ἀριθμὸν διαττόντων ἀστέρων ἐνέχει, οἵτινες ὁσάκις προσεγγίζουσι πρὸς τὴν γῆν, ἔλκονται ὑπὸ ταύτης καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἀναφλέγονται ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ διὰ προστριβῆς ἀναπτυσσομένης θερμότητος.

Τέλος οὐρανοπειεῖς λίθοι καλοῦνται μικροὶ ἀστέρες, οἵτινες ἐπίσης κινοῦνται ἐν τῷ οὐρανίῳ χώρῳ καὶ καταπίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁσάκις εὐρεθῶσι πλησίον ταύτης. Συνίστανται δὲ ἐκ πετρωδῶν οὐσιῶν, ἐκ σιδήρου, νικελίου καὶ ὀρυκτῶν διαφόρων.

* Ἐξ ἀναλογίας συμπεραίνουσιν, ὅτι καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀπλανεῖς ἀστέρες ἢ ἡλιοὶ ἔχουσι πλάγας, ὅτι δηλ. ἕκαστος τούτων ἀποτελεῖ ἴδιον πλανητικὸν σύστημα. Ἡ φημιολογία ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στημα, τοῦ ὁποίου τοὺς πλανήτας ὡς ἐκ τῆς ἀπείρου ἀρ' ἡμῶν μεγίστης αὐτῶν ἀποστάσεως δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ διὰ τῶν ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων. Ἀπειρα λοιπὸν τὰ οὐράνια σώματα, ἅτινα διέπυσι νόμοι τοῦ Δημιουργοῦ σφώ-
τατοι καὶ αἰώνιοι !

§ 5. Ἡ Γῆ ὡς πλανήτης. Σελήνη. Ἡ γῆ εἶνε σφαι-
ροειδῆς ὁμοία πρὸς παμμέγιστον πορτογάλιον. Αἱ ἀνωμαλῖαι δὲ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἥτοι τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι, συγκρινόμεναι πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης γῆς εἶναι σμικρόταται. Διὰ τοῦτο ὀρθῶς παραβάλλουσι ταύτας πρὸς τὰς τραχύτητας πορτογαλίου

* Ὅτι δὲ ἡ γῆ εἶνε σφαιροειδῆς, κατὰ πολλοὺς ἀποδεικνύεται τρόπους· 1) Ἐκ τοῦ πάντοτε] στρογγύλου σχήματος τοῦ ὀρίζοντος· 2) Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν βλέπομεν τὰ ὄρη, τοὺς λόφους, τὰ κωδωνοστάσια, ὅταν πλέωμεν πρὸς τινα παραλίαν, ἢ ὅταν ἀναχωρῶμεν ἐκ ταύτης· 3) Ἐκ τῶν ἐκλείψεων τῆς σελήνης, αἵτινες αἰτίαν ἔχουσι τὴν ἐπ' αὐτῆς προσπίπτουσαν σκιὰν τῆς γῆς, ἥτις εἶνε πάντοτε στρογγύλη (κυκλική)· στρογγύλην δὲ σκιὰν ῥίπτει εἰς πᾶσαν περίπτωσιν μόνον ἡ σφαῖρα· καὶ 4) ἐκ τῆς μὴ ταυτοχρόνου ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν διαφόρων τῆς γῆς τόπων.

Ἡ γῆ τελεῖ διαφόρους κινήσεις, ἐξ ὧν αἱ σημαντικώτεραι εἶνε ἡ περὶ ἄξονα περιστροφή αὐτῆς καὶ ἡ περὶ τὸν ἥλιον περιφορά.

α') Ἡ γῆ περιστρέφεται περὶ νοτιήν γραμμὴν ἢ ἄξονα ἐντὸς 24 ὥρῶν, ὅπως περιστρέφεται πορτογάλιον, ὅπερ διεπεράσαμεν διὰ βελόνης. Ἐνεκα δὲ τῆς περιστροφῆς ταύτης νομίζομεν, ὅτι ὁ οὐρανὸς περιστρέφεται ἐξ Ἀνατολῶν (Α.) πρὸς Δυσμᾶς (Δ.), ἐνῷ πράγματι ἡ γῆ περιστρέφεται ἐκ Δ. πρὸς Α. καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Ὁ νοητὸς δ' οὗτος τῆς γῆς ἄξων ἔχει μέγεθος 12,700,000 μέτρα περίπου. Τὰ σημεῖα δέ, κατὰ τὰ ὁποῖα οὗτος διαπερᾷ τὴν γῆν, λέγονται πόλοι. Ὅθεν ἔχομεν Βόρειον (Β.) καὶ Νότιον (Ν.) πόλον. Καὶ Βόρειος μὲν εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις κεῖται πρὸς τὴν δεξιὰν ἡμῶν χεῖρα, ὅταν ἔχωμεν τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς Ἀνατολάς, νότιος δὲ ὁ πρὸς τὴν δεξιάν. Καὶ

β') Ἡ γῆ περιφέρεται ἐκ Δ. πρὸς Α. περὶ τὸν ἥλιον εἰς ἓν ἔτος (ἢ 365 ἡμέρας περίπου), ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέχει περὶ τὰ 148 ἑκατ. χιλιομέτρα. Περιφέρεται δὲ ἡ γῆ περὶ τὸν ἥλιον, ὅπως πορτογάλιον, ὅπερ περιφερόμεν περίξ λυχνίας. Τοσαύτη δὲ εἶνε ἡ ἀπόστασις αὕτη, ὥστε, διὰ νὰ τὴν διέλθῃ σφαῖρα τηλεβόλου, διατρέχουσα εἰς ἓν δεύτερον τῆς ὥρας λεπτὸν 840 μέτρα, θὰ χρειασθῇ ἐξ ἑτῆ περίπου. Ἐνεκα δὲ τῆς περὶ τὸν ἥλιον ταύτης περιφορᾶς ἔχομεν τὰς 4 τοῦ ἔτους ὥρας,
 ὡς ἡφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δηλ. ἕαρος (ἄνοιξιν), θέρος (καλοκαίριον), φθινόπωρον καὶ χειμῶνα. Οὕτως ἡ γῆ ἀνὰ πᾶν ἔτος περιφέρεται περὶ τὸν ἥλιον ἐπὶ ἑλλειψει-
δοῦς τροχίᾳς, ἥτοι ἐπὶ κύκλου ὀλίγον πεπιεσμένου, ἐν μέσῳ περίπου
τοῦ ὁποίου κεῖται ὁ ἥλιος. Ἡ τροχιά αὕτη προεκτεινομένη μέχρι τοῦ
οὐρανίου θόλου φαίνεται ἡμῖν ὅτι τέμνει αὐτὸν κατὰ κυκλικήν περι-
φέρειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας νομίζομεν ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται κατὰ τὴν διάρ-
κειαν ἐνὸς ἔτους, ἐνῷ πράγματι ἡ γῆ κινεῖται ἀντιθέτως. Ἐκλήθη δὲ
ἡ περιφέρεια αὕτη **ἐκλειπτική**, διότι ἐν αὐτῇ ἡ πλησίον ταύτης
γίνονται αἱ **ἐκλείψεις** τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης.

* Ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, διαιρουμένης εἰς 13 ἴσα μέρη, εὐρίσκονται 12 ἀστε-
ρισμοί, τὰ λεγόμενα **ζῳδία**, ἐπὶ τῶν ὁποίων νομίζομεν ὅτι κινεῖται ὁ ἥλιος.
Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς· Κριός, Ταῦρος, Δίδυμοι (ζῳδία τοῦ ἕαρος), Καρκίνος,
Λέων, Παρθένος (ζ. θερος), Ζυγός, Σκορπίος, Τοξότης (ζ. φθινοπώρον), Αἰγό-
κερως, Ἰδρωχόος καὶ Ἰχθύες (ζ. χειμῶνος). Ἄπαντα ταῦτα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι
τὸ **ζῳδιακόν**.

Τὴν γῆν παρακολουθεῖ πιστῶς κατὰ τὰς κινήσεις της, ὥσπερ δο-
ρυφόρος, ἡ **σελήνη**, ἥτις εἶνε ἐπίσης σφαῖρα πολὺ ὅμως μικροτέρα
τῆς γῆς (= πρὸς τὸ $\frac{1}{50}$ τοῦ ὄγκου τῆς γῆς). Ἐχει δὲ ἡ σελήνη ὄρη,
τῶν ὁποίων πολλὰ εἶνε **ἠφαίστεια**, στερεῖται ὅμως **θαλασσῶν** καὶ
ἀτμοσφαιρας. Ἐπομένως εἶνε ἀκατοίκητος. Ἀπέχει δὲ ἡ σελήνη τῆς
γῆς περὶ τὰ 385,000 χιλιόμετρα καὶ περιφέρεται περὶ αὐτὴν εἰς 29
περίπου ἡμέρας, ἔχουσα πρὸς ἡμᾶς πάντοτε ἐστραμμένον τὸ αὐτὸ ἡμι-
σφαίριον. Τόσον δὲ ἀπέχει ἡ σελήνη τῆς γῆς, ὥστε, ὅπως δυνηθῶμεν
νὰ φθάσωμεν μέχρις αὐτῆς, πρέπει νὰ θέσωμεν ἐπ' ἀλλήλας 30 σφαί-
ρας ἴσας τὸ μέγεθος πρὸς τὴν γῆν. Ἐνεκα δὲ τῆς μηνιαίας ταύτης
περιφορᾶς τὸ πρὸς ἡμᾶς πάντοτε ἐστραμμένον πρόσωπον τῆς σελήνης
ὅτε μὲν φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου ὁλόκληρον (**πανσέληνος**), ὅτε οὐδό-
λως (**νέα σελήνη**), ὅτε δὲ ἐν μέρει μόνον (α' καὶ β' τέταρτον κτλ.).
Ἄν τύχη κατὰ τὴν πανσέληνον νὰ εἰσέλθῃ ἡ σελήνη ἐντὸς τῆς σκιᾶς,
ἢ ἡ γῆ ῥίπτει εἰς τὸ ἀχανές, ἔχομεν **ἔκλειψιν σελήνης**, ἂν δὲ κατὰ
τὴν νέαν σελήνην διέλθῃ αὕτη πρὸ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου καὶ καλύψῃ
οὕτως αὐτὸν ὁλόκληρον ἢ μέρος αὐτοῦ, τότε ἔχομεν **ἔκλειψιν ἡλίου** με-
ρικὴν ἢ ὀλικήν.

§ 6. **Κύκλος, μοῖραι, ὀρίζων.** Κύκλος καλεῖται ἐπιφά-
νεια ἐπίπεδος, ἐγκεκλεισμένη ἐντὸς καμπύλης γραμμῆς, περιφερείας
λεγόμενης, τῆς ὁποίας ἅπαντα τὰ σημεῖα ἀπέχουσιν ἰσάκεις ἀπὸ τινος

ἄλλου σημείου ἐν μέσῳ τοῦ κύκλου κειμένου καὶ κέντρου καλουμένου.

Πᾶσα κυκλικὴ περιφέρεια ὑποδιαιρεῖται εἰς 360^0 ἴσα μέρη ἢ μοίρας. Ἐκάστη μοῖρα ὑποδιαιρεῖται εἰς 60 πρῶτα λεπτὰ ($60'$) καὶ ἕκαστον πρῶτον λεπτὸν εἰς 60 δεύτερα λεπτὰ ($60''$). Ὡστε $1^0 = 3,600''$.

Ἄν ἀναβῶμεν ἐπὶ τινος ὑψηλοῦ τόπου, π. χ. λόφου ἢ ὄρους, θὰ ἴδωμεν πέρας ἡμῶν τὴν γῆν ὡς μέγιστον κύκλον στρογγύλον, ἐφ' οὗ θὰ ἐπικάθηται ὁ οὐρανός. **Ὁρίζων** λοιπὸν καλεῖται ἡ περιφέρεια τοῦ δίσκου τούτου, κατὰ τὸν ὅποιον φαίνεται ὅτι οὐρανός καὶ γῆ ἐφάπτονται ἀλλήλων.

Ἄν τὸν ὀρίζοντα διαιρέσωμεν εἰς 4 ἴσα μέρη, 90^0 ἕκαστον, ἔχομεν τὰ 4 μέρη τοῦ ὀρίζοντος· α') Τὴν **Ἀνατολήν**, ὁποῦθεν φαίνεται ἀνατέλλων ὁ ἥλιος· β') Τὴν **Δύσιν**, ὅπου δύει ὁ ἥλιος· γ') Τὸν **Bor-rān**, ὅστις κεῖται πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν, ὅταν προσβλέπωμεν πρὸς ἀνατολάς· καὶ δ') τὸν **Νότιον** ἢ τὴν **Μεσημβρίαν**, ὅστις κεῖται πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν. Παρίστανται δὲ τὰ μέρη ταῦτα διὰ τῶν γραμμῶν Α. Δ. Β. Ν.

* Ἄν δὲ διαιρέσωμεν τὸν ὀρίζοντα εἰς 8 ἴσα μέρη, ἔχομεν κοὶ τὸ **Βόρειον Ἀρατολικόν** (ΒΑ.), τὸ **Βόρειον Δυτικόν** (ΒΔ.), τὸ **Νότιον Ἀρατολικόν** (ΝΑ.) καὶ τὸ **Νότιον Δυτικόν** (ΝΔ.). Οὕτω διαιροῦντες περαιτέρω τὴν περιφέρειαν τοῦ ὀρίζοντος εἰς 16 ἢ 32 μέρη σχηματίζομεν τὰς διαιρέσεις τοῦ ἀνεμοσκοπίου, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ ὀρίζωμεν τὴν διεύθυνσιν, καθ' ἣν πνέουσιν οἱ ἄνεμοι. Τούτων οἱ 4 λέγονται κύριοι, ἔστι 1) **Ἀπηλιώτης** ἢ **Ἀρατολικός**, 2) **Ζέφυρος** ἢ **Δυσμικός**, 3) **Bor-rān** καὶ 4) **Νότος**. Ἡ διαίρεσις αὕτη χρησιμεύει προσέτι, ὅπως ὀρίζωμεν τὴν θέσιν τόπου τινὸς τῆς γῆς πρὸς τινα ἕτερον, π. χ. ὁ Ὑμηττός κεῖται πρὸς Α. τῶν Ἀθηνῶν.

§ 7. Ἰσημερινός, μέγιστοι κύκλοι καὶ μεσημβρινοί. Ἄν τὴν γῆν φαντασθῶμεν χαρασσμένην ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς μεταξὺ τῶν δύο πόλων, ὅπως ὅταν κόπτωμεν πορτογάλιον εἰς τὸ μέσον, παράγεται κυκλικὴ περιφέρεια, ἣτις καλεῖται **ἰσημερινός**, ὅστις διαιρεῖ τὴν γῆν εἰς Β. καὶ Ν. ἡμισφαίριον. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ κείμενοι τόποι ἔχουσι διαρκῶς τὴν ἡμέραν ἴσην πρὸς τὴν νύκτα, ἔχουσι δηλ. πάντοτε **ἰσημεριν**.

Μέγιστοι κύκλοι τῆς γῆς καλοῦνται οἱ διερχόμενοι διὰ τοῦ κέντρου αὐτῆς. Τοιοῦτος εἶνε καὶ ὁ ἰσημερινός.

Μεσημβρινοὶ εἶνε οἱ μέγιστοι τῆς γῆς κύκλοι οἱ διερχόμενοι διὰ τῶν πόλων· τὸ ἡμισυ τούτων καλεῖται **ἡμισεσημβρινός** καὶ τοιοῦ-

τοι εἶνε 360 ὡς διερχόμενοι διὰ τῶν 360 μοιρῶν (360^0), εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖται ὁ κύκλος τοῦ ἡμερινοῦ.

Τὸ μῆκος ἐκάστου μεσημβρινοῦ διήρσαν εἰς 40 000 000 ἴσα μέρη καὶ ἐν τοιοῦτον ἐκάλεσαν **μέτρον**· ὅθεν τὸ μέτρον εἶνε τὸ $\frac{1}{40000000}$ τοῦ μεσημβρινοῦ.

Ἐν δὲ χιλιόμετρον ἔχει 1000 μέτρα, ἐν δὲ γεωγραφικὸν μίλιον ἔχει 7,420 μέτρα. Ἐπιφάνεια ἐνὸς τετραγωνικοῦ ($\square$) χιλιόμετρον ἐμπεριέχει 1,000,000 $\square$ μέτρα=1,000 στρέμματα. Ἐν $\square$ γεωγραφικὸν μίλιον=55 $\square$ χιλμ. περίπου. Ὀλόκληρος τῆς γῆς ἡ ἐπιφάνεια ἐμπεριέχει 510,000,000 $\square$ χιλμ. Μία μοῖρα τοῦ ἡμερινοῦ ἔχει μῆκος περίπου 111 χιλμ.=15 γεωγρ. μίλια.

Ὡς πρῶτον μεσημβρινὸν πολλοὶ λαμβάνουσι τὸν διερχόμενον διὰ τῆς νήσου Φέρου, μίξ τῶν *Καναρίων* νήσων (ἐν τῷ Ἀντλαντικῷ Ὠκεανῷ), ὅστις διαιρεῖ τὴν γῆν εἰς Ἀνατολικὸν (Α.) καὶ Δυτικὸν (Δ.) ἡμισφαίριον. Ἄλλοι λαμβάνουσι τὸν διὰ τῆς Γρήνις (παρὰ τὸ Λονδίνον) διερχόμενον καὶ ἄλλοι τὸν διὰ τῶν *Παρισίων*.

§ 8. **Κύκλοι παράλληλοι καὶ ζῶναι τῆς γῆς.** Κύκλοι φερόμενοι ἐν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ ἡμισφαίριῳ παραλλήλως τῷ ἡμερινοῦ λέγονται **παράλληλοι κύκλοι**. Ἐκ τούτων ὁ πρὸς Α. κείμενος καὶ ἀπέχων τοῦ ἡμερινοῦ περὶ τὰς $23\frac{1}{2}$ μοίρας καλεῖται **τροπικὸς τοῦ Καρκίνου**, ὁ δὲ πρὸς Ν. **τροπικὸς τοῦ Αἰγόκερω**. Οἱ δύο οὗτοι ἐγκλείουσι τὴν **διακεκαυμένην** τῆς γῆς ζώνην.

Οἱ ἀπὸ τῶν πόλων κατὰ $23\frac{1}{2}$ μοίρας ἀπέχοντες κύκλοι καλοῦνται **πολικοί**· τούτων ἐκάτερος μετὰ τοῦ παρακειμένου πόλου ἐγκλείει μίαν τῆς γῆς **κατεψυγμένην ζώνην** (Β. καὶ Ν.).

Ἐκτὸς τῶν ζωνῶν τούτων ἐπὶ ἐκατέρου τῶν ἡμισφαιρίων ὑπάρχει καὶ ἀνὰ μία **εὐκρατος** ἢ **συγκερασμένη ζώνη**, κειμένη μεταξὺ ἐνὸς τροπικοῦ καὶ ἐνὸς πολικοῦ κύκλου (Β. καὶ Ν.).

§ 9. **Γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μῆκος.** Ἡ πρὸς Β. ἢ πρὸς Ν. ἀπὸ τοῦ ἡμερινοῦ κάθετος ἀπόστασις τόπου τινὸς διὰ μοιρῶν ἐκφραζομένη καλεῖται **γεωγραφικὸν πλάτος** (Ν). Ὅθεν διακρίνομεν **Βόρειον** (ΒΠ.) καὶ **Νότιον** (ΝΠ.) πλάτος.

Ἡ πρὸς Α. ἢ πρὸς Δ. ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ (Φέρου, Παρισίων ἢ Γρήνις) τόπου τινὸς διὰ μοιρῶν ἐπίσης ἐκφραζομένη κάθετος ἀπόστασις καλεῖται **γεωγραφικὸν μῆκος** (Μ.). Ὅθεν ἔχομεν **ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μῆκος** (ΑΜ. καὶ ΔΜ.).

Διὰ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους ὀρίζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ὕδρογείου σφαίρας ἢ ἐπὶ τινος χάρτου ἡ θέσις τόπου τινὸς π. χ. αἱ Ἀθῆναι ἔχουσι 39^0 ΒΠ. καὶ $41,30'$ ΑΜΦ. (Φ.=ἀπὸ τῆς νήσου Φέρου).

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ἢ ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 10. **Φυσικὴ τῆς γῆς κατάστασις.** Πολλὰ φαινόμενα ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ἐγκατα ἢ σπλάγχχνα τῆς γῆς διατελοῦσιν ἐν διαπύρρῳ καὶ τετηκυῖα καταστάσει, ἔχοντα θερμοκρασίαν πολὺ μεγαλύτεραν τοῦ τετηκότος σιδήρου.

Ἐκ τῆς διαπύρου ταύτης καταστάσεως τῶν ἐγκάτων τοῦ πλανήτου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ σφαιροειδοῦς αὐτοῦ σχήματος, διότι ἡ γῆ εἶνε σφαῖρα ὀλίγον κατὰ τοὺς πόλους πεπιεσμένη, οἱ γεωλόγοι συμπεραίνουσιν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ γῆ ἤτὼ ποτε διάπυρος καὶ ὠμοιάζε πρὸς μικρὸν ἥλιον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπαύστως ἐψύχετο ἡ γῆ, ἡ ἐπιφάνεια μόνον αὐτῆς ἐστερεοποιήθη καὶ ἐσχημάτισε στερεὸν φλοιὸν ἢ τὴν **λιθόσφαιραν*** αὕτη γινομένη βαθμηδὸν παχυτέρα ἐνέκλεισε τὰ διάπυρα καὶ τετηκότα καὶ νῦν εἰσέτι διατελοῦντα σπλάγχχνα τοῦ πλανήτου, ὅπως ἐν τῷ πορτογαλίῳ ἐγκλείει ὁ φλοιὸς τὸν γλυκὺν αὐτοῦ ὀπὸν. Τότε ἅπαντα τὰ ὕδατα, ἅτινα νῦν συγκροτοῦσι θαλάσσας, λίμνας καὶ ποταμούς, εὐρίσκοντο ὡς ἄτμοι ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ. Καταπεσόντα δ' ἀκολούθως ἐσχημάτισαν ἓνα ὠκεανόν, τὴν **ὕδροσφαῖραν** πανταχόθεν καλύψαντα τὴν λιθόσφαιραν* ἐπομένως ἐν ἀρχῇ τότε οὐδεμία ὑπῆρχε στερεά.

* Ἐπειδὴ διηνεκῶς ἐψύχοντο τὰ διάπυρα τῆς γῆς σπλάγχχνα κα' ὡς ἐκ τούτου συνεστέλλοντο καὶ ἐσμικρύνοντο κατ' ὄγκον, ὁ ἐγκλείων ταῦτα φλοιὸς συνεπτύσσετο καὶ ἐρριτιδοῦτο, καθ' ὃν τρόπον συμπτύσσεται ὁ φλοιὸς ῥαγὸς σταφυλῆς ξηραινομένης. Οὕτω τμήματα τῆς λιθοσφαίρας ἀναδύσαντα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀρχέγονου ὠκεανοῦ ἐσχημάτισαν βαθμηδὸν τὰς ἡπείρους καὶ τὰ ὄρη καὶ διεχώρισαν τοῦτον εἰς 5 μεγάλους ὠκεανούς, ἧτοι Εἰρηνικόν, Ἀτλαντικόν, Ἰνδικόν καὶ τοὺς δύο Περπηγότας, βόρειον καὶ νότιον.

Ἐνεκα τῆς τοιαύτης συμπτύξεως ἡ λιθόσφαιρα διερράγη πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως διὰ ῥηγμάτων, δι' ὧν ἀνεκθλίβεται διαρκῶς ἡ κατὰ περιόδους μέρος τῶν διαπύρων σπλάγχχων ὡς ῥύαξ (πέτρα τετηκυῖα ἢ λάβα), ὅστις σχηματίζει ἐπὶ τῆς γῆς τὰ *ήφαιστεια* ἢ *πυρίπνοα* ὄρη. Ἐπειδὴ δὲ τὰ διάφορα τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπὸ τῶν ῥηγμάτων διεχωρίσθη ἡ λιθόσφαιρα, μετακινοῦνται βραδέως ἢ συνιζάνουσι (βυθίζονται), γεννῶνται οἱ σεισμοί, οἵτινες ὁλοκληροῦς καταστρέφουσι πολλάκις πόλεις.

Τὸ ὑπὸ τῆς ὕδροσφαίρας καλυπτόμενον μέρος τῆς λιθοσφαίρας καλεῖ-

ται βυθός, τὸ δὲ μὴ καλυπτόμενον χέρσος (στερεά, ξηρά). Ὀλόκληρον δὲ τὸν πλανήτην περιβάλλει ὁ ἀήρ ὥσπερ σφαῖρα κοίλη, ἥτις **ἀτμόσφαιρα** ἐκλήθη.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων περιβλημάτων ὡς κατοικία τοῦ ἀνθρώπου χρησιμεύει ἡ λιθόσφαιρα, τῆς ὁποίας τὴν ὄψιν καὶ κατασκευὴν θὰ ἐξετάσωμεν ἀμέσως, δὲν θέλομεν δὲ παραλείψει καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ὑδροσφαίρας, διότι καὶ αὗται εἶνε ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν φυτῶν καὶ ζώων.

Α'. Περὶ τῆς λιθοσφαίρας, ἥτοι τῆς ξηρᾶς καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς καὶ τοῦ βυθοῦ τῶν θαλασσῶν.

§ 11. **Θαλάσσιος τῆς χέρσου διαμελισμός.** Ἡ χέρσος δὲν εἶνε συνεχῆς μᾶζα, ἀλλὰ διαμεμελισμένη πολλαχῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰς διάφορα τὸ μέγεθος τμήματα, ἥτοι εἰς **ἡπείρους, χερσονήδους καὶ νήδους**. Ἀπαύστως δὲ ἡ θάλασσα διὰ τῶν κυμάτων αὐτῆς, τῶν ῥευμάτων καὶ παλινροιῶν καταθρύπτει καὶ διαβιβρώσκει τὴν χέρσον καὶ τὰ τεμάχια ταύτης μεταβάλλει εἰς κροκάλας (χαλίκια), ἄμμον καὶ ἰλύν (λάσπην). Τοῦτο καλεῖται **θαλάσσιος ἡ δριζόνιος τῆς χέρσου διαμελισμός**.

Ἡπείροι καλοῦνται τὰ μέγιστα τῆς χέρσου τμήματα. Πέντε δὲ ἡπείρους ἔχει ἡ γῆ, ἥτοι **Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν**, αἵτινες συνεχόνται μετ' ἀλλήλων καὶ ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ τὸν **Παλαιὸν Κόσμον**, καὶ τὰς κεχωρισμένας **Ἀμερικὴν καὶ Αὐστραλίαν**, αἵτινες καλοῦνται **Νέος Κόσμος**. Ἀπασαί αὗται πρὸς νότον καταλήγουσιν εἰς ἀκρωτήρια ἢ αἰχμάς, πρὸ τῶν ὁποίων κεῖται νῆσος ἢ ὕψαλος. **Νῆσος** λέγεται τμήμα χέρσου σχετικῶς σμικρὸν πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιβεβρεχόμενον (Εὐβοία, Κρήτη). **Χερσονήσος** δὲ λέγεται τμήμα μικρὸν ἢ μέγα στερεᾶς κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦλάχιστον τῆς περιφερείας τοῦ συναπτόμενον μετὰ τῆς ἄλλης χέρσου, κατὰ τὸ ἐπίλοιπον δὲ περιβεβρεχόμενον ὑπὸ τῆς θαλάσσης (Ἰταλία, Σκανδιναυία, Ἑλλάς). Τὸ μάθημα πρέπει νὰ γίνῃ ἐπὶ χάρτου).

Ἐκ τῶν 9,261,240 □ γεωγραφικῶν μιλίων τῆς γῆνης ἐπιφανείας (=510 ἑκατ. χιλίῳ.) 2,470,900 □ γ. μ. εἶνε στερεὰ καὶ 6,790,340 περίπου γ. μ. θάλασσα, ἥτοι τὰ $27 \frac{0}{10}$ εἶνε στερεὰ καὶ

τὰ 73 0/0 θάλασσα. Ὡστε ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἶνε πολλῶ μικρότερα τῆς τῆς θαλάσσης.

Νῆσοι πολλαὶ κείμεναι πλησίον ἀλλήλων κατὰ ὁμάδας ἢ στοίχους σχηματίζουσι πελαγίᾳ συστάδας (ἀρχιπελάγη), αἵτινες ὅτε μὲν εἶνε *λείψαντα* καταβυθισθείσης χώρας (Κυκλάδες καὶ Ἰόνιοι νῆσοι), ὅτε δὲ ἡφαιστειογενεῖς ἢ κοραλλιογενεῖς. Ὅσαι τῶν νήσων κεῖνται πλησίον τῆς ἡπείρων, λέγονται ἡπειρωτικαί, ὅσαι δὲ εὗρίσκονται ἐν μέσῳ ὠκεανῶ, ὠκεάνειοι.

Παράλια ἐν γένει καλοῦνται τὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης βρεχόμενα ἄκρα ἢ χεῖλη τῆς ξηρᾶς. Καὶ ἂν μὲν ταῦτα εἶνε χθαμαλὰ καὶ ὀμαλὰ, καλοῦνται *αἰγιαλὸς* ἢ *πλαταμών*, ἂν δὲ ὑψηλὰ καὶ κρημνώδη, *ἀκτὴ*. Ἀκταὶ βραχώδεις καὶ ἀπόκρημνοι ἔχουσι βαθὺν τὸν παρκαείμενον βυθόν (Σούνιον, Μαλέα), αἰγιαλοὶ δὲ ἀβαθῆ (Νέον Φάληρον). Μόνον αἱ κοραλλιογενεῖς νῆσοι, καίτοι χθαμαλαί, ἔχουσι βαθύτατον τὸν παρκαείμενον βυθόν.

Πετρῶδες τμήμα βυθοῦ καλεῖται *σπιλὰς* ἢ *χοιράς* ἢ *σκόπελος*, ἂν ὀλίγιστον ἐξέχη τῆς θαλάσσης, ὕψαλος δέ, ἂν ὀλίγιστον ὑπὸ ταύτης καλύπτηται. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ μέρη εἶνε ἐπικίνδυνα τοῖς ναυτιλλομένοις.

Ἡ ἀκτὴ καλεῖται *σπιλαδῶδης*, ἂν ἔχη πολλὰς χοιράδας, ὕψαλους καὶ σπιλάδας. Ἄν δὲ ἡ στερεὰ ὡς ὄρος ἀπότομον εἰσχωρῇ εἰς τὴν θάλασσαν, σχηματίζεται *ἀκρωτήριον* (ἀκρ. Ταΐναρον), ἂν δὲ ὡς γῆ πλαταμῶδης καὶ ἀλιτενῆς, *γλῶσσα* ἢ *ἄκρα γῆς* (ἀκρ. Δρέπανον).

Ταινία ξηρᾶς σχετικῶς στενὴ συνδέουσα δύο στερεὰς καὶ χωρίζουσα δύο θαλάσσας καλεῖται **Ἰσθμός** (Κορινθιακὸς ἰσθμός).

Βυθὸς ψαμμῶδης καλεῖται *σύρις* μὲν, ἂν ἡ ἄμμος κατὰ τὰς τρικυμίας καὶ παλιρροίας μετακινῆται, *σιῆθος* δὲ ἢ *βράχεια*, ἂν ἀκίνητῃ, καὶ *ταινία*, ἂν ὀλίγον ἐξέχη τῆς θαλάσσης.

§ 12. **Κάθετος τῆς χέρσου διαμελισμός.** **Ὄρεογραφία καὶ πεδιογραφία.** Ἡ χέρσος καὶ καθέτως τῇ ὀρίζοντι εἶνε διαμεμελισμένη ὑπὸ τῶν ἐξ οὐρανοῦ καταπιπτόντων ὕδατων καὶ τῶν χιόνων, ἐξ ὧν σχηματίζονται χεῖμαρροι καὶ ποταμοί, βαθέως διαβιβρώσκοντες τὴν ξηρὰν καὶ διαμελίζοντες αὐτὴν εἰς *ὄρη*, *λόφους*, *κοιλάδας* καὶ *χαράδρας*· τὰ ὑπὸ τούτων ἀποκοπτόμενα τεμάχια τῆς ξηρᾶς εἶνε ἐπίσης κροκάλοι, ἄμμος καὶ ἱλύς, ὥς βλέπομεν καταφερομένας κατὰ τὰς βραγδαίας βροχὰς καὶ φερομένας πρὸς τὴν θάλασσαν. Ὡς ἐκ τούτου καὶ διάφορον τὸ *ἀπόλυτον* αὐτῶν ὕψος, δηλ. πόσον ὑψηλό-

τερον τῆς θαλάσσης κεῖνται αἱ κορυφαὶ αὐτῶν, ἂν φαντασθῶμεν ταύτην προεκτεινομένην μέχρι τῶν προπόδων τῶν.

Πεδίον ἢ πεδιάς λέγεται ἔκτασις χέρσου σχετικῶς ὁμαλή, ἀνεπισιθήτους, ἔχουσα ἀνωμαλίας ἢ καὶ μικροὺς λόφους. Καὶ ὅταν μὲν αὕτη μικρὸν τῆς θαλάσσης ἐξέχῃ (μέχρι 300 μ.), καλεῖται **βαθύπεδον** ὅταν δὲ πλεόν, **ὕψιπεδον**. Ἐνιαχοῦ γῆς (Ὀλλανδία, Ἀστραχάνη), ὑπάρχουσι βαθύπεδα, βαθύτερον τῆς θαλάσσης κείμενα, ἅτινα καλοῦνται **συνιζήματα**. Ταῦτα δὲν κατακλύζονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, διότι προφυλάσσονται ὑπὸ φυσικῶν προχωμάτων.

Ἐρημος καλεῖται ἐπιφάνεια ξηρᾶς ἀνευ φυτῶν, ἀνυδρος καὶ ἀκατοίκητος (πετρώδης, ἀμμώδης, ἀλατοῦχος), ὡς ἡ **Σαχάρα** ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἡ **Γόβη** ἐν Ἀσίᾳ. Χώρα εὐφορος καὶ εὐυδρος ἐν μέσῳ ἐρήμου καλεῖται **ὄασις ἢ αὐασις**, ἥτις εἶνε γῆς κοίλωμα ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐν Ῥωσίᾳ καλοῦσι **στέππας** πεδιάδας ἀχανεῖς καὶ ἀδένδρους, τῶν ὁποίων ἡ βλάστησις πενιχρά. Ταύτας ἐν Ἀμερικῇ καλοῦσι **σαβάνας** (δηλ. λειμῶνας), **λάνος** καὶ **πάμπας**.

Ἵψωμα γῆς ὕψους 200 τὸ πολὺ μέτρων, ὑπὲρ τὴν πεδιάδα κείμενον, καλεῖται **λόφος**. οὗτος **γῆλοφος** μὲν καλεῖται, ἂν συνίσταται ἐκ γῆς, **πάγος** δέ, ἂν ἐκ πετρῶν (λόφος **Ἀρειος Πάγος**, **Δυναβητιδὸς**) καὶ **δρθόπαγος**, ἂν ἔχῃ τὴν κορυφὴν τραχεῖαν καὶ ὀξεῖαν.

Λοφίσκοι ἀμμώδεις παρὰ τὸν αἰγιαλὸν κείμενοι καὶ συνήθως κατὰ τρεῖς σειράς, καλοῦνται **θῖνες**. Οὗτοι γεννῶνται τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ἀνέμων, οἵτινες κατὰ τὰς ἀμπώτιδας τὴν ἄμμον τοῦ ἀποκαλυφθέντος θαλασσίου βυθοῦ ὠθοῦσι πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ ἐνίοτε καλύπτουσιν οὕτω σημαντικὴν ταύτης ἐπιφάνειαν.

Βουνὸς ἢ ὄρος ἐν γένει καλεῖται γῆς ἐξόγκωμα ἔχον ὕψος μετίζον τῶν 200 μ. Ἡ χώρα καλεῖται **λοφώδης ἢ ὄρεινῇ**, ὅταν ἔχῃ πολλοὺς λόφους ἢ ὄρη.

Ἐπὶ τῶν λόφων καὶ ὀρέων διακρίνομεν **πρόποδας ἢ ὑπωρείας**, τὰ κατώτατα τούτων ἄκρα, **κλιτῆς**, τὰς πλευρὰς αὐτῶν, καὶ **κορυφάς**, τὰ ἐξέχοντα ἄκρα, ὧν τὸ σχῆμα ποικίλον (κέρας, βελόνη, ὀδούς, μαστός, πρηῶν κλ.).

* **Ἡφαίστεια** λέγονται κωνοειδεῖς λόφοι ἢ βουνοί, δι' ὧν διάφορα ἄερια καὶ διάπυροι μᾶζαι ἀναβάλλονται ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς (ρύαξ, μύδροι). Τὸ ἡφαίστειον λέγεται ἀπὸ τοῦ ἡφαίστου, ἀπὸ τοῦ ἑκταδελφικοῦ θεοῦ τῶν χρόνων, ὡς ἡ

Μῆλος καὶ ἡ Ἀντίμηλος, ἐνεργὸν δέ, ἂν καὶ νῦν ἔτι ἐνεργῇ ἢ ἐνήργησεν ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις, ὡς τὰ Μέθανα καὶ ἡ Θήρα.

* Τὰ μεμονωμένα ὄρη εἶνε σπανιώτερα, ὅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε ἡφαίστεια. Συνήθως πολλὰ ὄρη κεῖνται πλησίον ἀλλήλων κατὰ σειρὰς ἢ στοίχους καὶ κατὰ σωρείας, χωριζόμενα διὰ κοιλάδων καὶ χαράδρων. Οὕτω σχηματίζουσι τὰς σειρὰς ὁρέων (ὀροστοιχίας καὶ λοφοστοιχίας) καὶ τὰς περιφερεῖς ὁρέων σωρείας (πυρηνώδη ἢ σύμπηκτα ὄρη).

* Πάντα ταῦτα ἦσαν ἐν ἀρχῇ ἐπιμήκεις πτυχαί (δηλ. ρυτίδες) ἢ μεγάλα ἐξογκώματα τῶν ἐξωτερικῶν τῆς λιθοσφαίρας στρωμάτων, αἵτινες διὰ τῆς διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ὁμβρίων ὑδάτων καὶ χιόνων διεμελίσθησαν καὶ διεχωρίσθησαν διὰ φαράγγων εἰς διαφόρους κορυφάς.

* Τούτων διακρίνουσι α') τὰς ὑψηλὰς σειρὰς ἢ σωρείας (ὑπὲρ τὰ 1500 μ.) κεκαλυμμένας διαρκῶς ὑπὸ χιόνων καὶ παγετώνων. Τοιαῦτα εἶνε τὰ Ἰμαλαῖα ἐν Ἀσίᾳ, ὧν ἡ ὑψίστη κορυφή Ἑβερῆστ ἢ Γκαουρिसαγκάρ ἔχει ὕψος 8,848 μέτρ., β') τὰς μεσαίας (1,500—500 μ.) καὶ γ') τὰς χθαμαλὰς.

* Ὑδροκρίτης (ἢ νεροχωρίστρα) καλεῖται ἡ νοσητὴ καὶ πολύκαμπος γραμμὴ, ἥτις συνδέει τὰ ἀνώτατα σημεῖα ὀροστοιχίας τινὸς ἢ σωρείας ὁρέων καὶ χωρίζει τὰ ὄμβρια ὕδατα κατὰ δύο συνήθως διευθύνσεις.

Τὰ ὄρη φέρουσι δῆγματα μικρὰ ἢ μεγάλα καὶ φάραγγας, καὶ χαράδρας, ἃς ἐκατέρωθεν περιβάλλουσι βράχοι καὶ ὄρη. Εἶνε δὲ αὗται κατὰ τὸ πλεῖστον γεννήματα τῆς διαβρωτικῆς τῶν ὑδάτων ἐνεργείας. Ὅπου δὲ ταπεινοῦται ἡ ὀροστοιχία καὶ ἐνοῦνται τὰ ἄνω ἄκρα δύο ἀντιθέτως κειμένων κοιλάδων, σχηματίζεται πύλη, στενὸν ἢ αὐχὴν, δι' ἧς διέρχονται οἱ ἄνθρωποι, αἱ ἁμαξιτοὶ ὁδοὶ καὶ οἱ σιδηροὶδρομοὶ (στενὸν Ἑλευθερῶν ἢ Κάζα ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος).

* Ὅταν τὸ πεδῖον καταλαμβάνῃ τὰ ἀνώτατα μέρη ὁρέων, καλεῖται ὁροπέδιον, ὅταν δὲ κεῖται ἐπὶ τῆς πλευρᾶς αὐτῶν, ὁρεινὴ ἀναβαθμὴς ἢ κλιμακωτὸν πεδῖον (ὁροπέδιον Τριπόλεως).

* Σπήλαια εἶνε κοιλότητες ἐντὸς τῶν ὁρέων, συγκοινωνοῦσαι διὰ στομίου μετὰ τῆς γήινης ἐπιφανείας (σπήλαιον Ἀντιπάρου). Ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τούτων συνήθως κρέμνεται οἱ σταλακτεῖται, ὅμοιοι πρὸς στύλους μαρμαρίνους, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ ἴστανται οἱ σταλαγμίται. Παροσταγῇ καλοῦνται σπήλαια ψυχρῶν κλιμάτων, ἐν οἷς ὡς ἐκ τοῦ ψύχους πήγνυται τὸ ὕδωρ καὶ σχηματίζει στύλους πάγου. Καταβόθραι ἢ βάραθρα καλοῦνται ῥήγματα ἐν τῇ γῇ, δι' ὧν ὕδατα λιμνῶν (Κωπαῖς, ὁροπέδιον Τριπόλεως) καὶ ποταμῶν εὐρίσκουσι διέξοδον.

* Τὸ ὑλικόν, ἐξ οὗ συνίσταται ἡ λιθοσφαίρα, καλεῖται πετρώματα τοιαῦτα εἶνε τὸ μάρμαρον ἢ πηλὸς ἢ ἄμμος. Ὡς ἐκ τούτου καὶ τὸ ἔδαφος εἶνε α' πετρώδες, β') ἄμμωδες, γ') εὐφορον καὶ δ') ἐλώδες.

* Τὸ πλεῖστον τῶν στερεῶν εὐρίσκεται ἐν τῷ Β. ἡμισφαίριῳ. Ἡ τοιαύτη ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

θέσις καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν ὄρη καὶ ὁροπέδια, ἅτινα εἶνε τοσούτῳ ὑψηλότερα, ὅσῳ μᾶλλον προσεγγίζουσι πρὸς τὸν ἰσημερινόν, καθιστῶσι τὸ κλίμα ἥπιώτερον. Ὅρη χθαμαλά ἔχοντα τὰ στενὰ αὐτῶν χθαμαλά διευκολύνουσι τὰ μέγιστα τὴν ἐπιμύζαν τῶν ἀνθρώπων καὶ συντελοῦσι πρὸς διαμόρφωσιν ζώων καὶ φυτῶν ποικίλων.

Καὶ ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης εἶνε ἀνώμαλος, ὡς ἔχων πεδιάδας καὶ ὄρη, διότι καὶ οὗτος εἶνε συνέχεια τῆς στερεᾶς. Ἡ φύσις ὁμῶς καταγίνεται διηλεκτικῶς νὰ ἰσοπεδώσῃ αὐτὸν δι' ἄμμου, ἱλύος καὶ κροκαλῶν, ὅς καταφέρουσιν ἀπὸ τῆς στερεᾶς οἱ ποταμοί.

Β'. Περὶ τῆς ὑδροσφαίρας, ὠκεανοί, ποταμοί, λίμναι.

§ 13. **Θαλάσσια καὶ χερσαῖα ὕδατα.** Τὰ ὕδατα τῆς ὑδροσφαίρας ὑποδιαιροῦνται

α' εἰς ὠκεάνεια ἢ θαλάσσια, ἅτινα εἶνε ἄλμυρά ὑπὸ διακλυμένου ἐν αὐτοῖς μηχανικοῦ ἁλτος ($2-2\frac{1}{2}\frac{0}{0}$) καὶ σχηματίζουσιν ὠκεανούς, θαλάσσας, πελάγη, κόλπους, ὅρμους καὶ λιμένας· καὶ

β' εἰς χερσαῖα· ταῦτα εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον γλυκέα καὶ πόσιμα, τινὰ δὲ καὶ ἄλμυρά, καὶ ἀποτελοῦσιν ἐπὶ τῶν στερεῶν λίμνας (γλυκείας ἢ ἄλμυράς), ποταμούς, χειμάρρους, ῥύακας καὶ πηγάς.

§ 14. **Οἱ πέντε ὠκεανοὶ καὶ αἱ διακλαδώσεις αὐτῶν.** Τὰ θαλάσσια ὕδατα ὑπὸ τῆς χέρσου χωρίζονται α') εἰς 5 μεγάλα τμήματα ἢ ὠκεανούς· β') εἰς τοὺς δύο Πεπηγότας ὠκ., τὸν βόρειον (15 ἑκατομ. □ χιλμ.) καὶ τὸν νότιον (20 ἑκ. □ χιλμ.), ὃν ἐκάτερος καταλαμβάνει μίαν τῆς γῆς κατεψυγμένην ζώνην· γ') εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ἢ Μέγαν ὠκ. (161 ἑκ. □ χιλμ.)· δ') εἰς τὸν Ἀτλαντικόν (80 ἑκ. □ χιλμ.)· οἱ δύο οὗτοι ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Ν. Πεπηγότος ὠκ. καταλήγουσιν εἰς τὸν βόρειον· καὶ ε') τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν (79 ἑκ. □ χιλμ.), ὅστις ἀρχόμενος ἐπίσης ἀπὸ τοῦ Ν. Πεπηγότος φθάνει περίπου μέχρι τοῦ Τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου.

Θάλασσα καλεῖται μέγιστος τῶν ὠκεανῶν κλάδος, χωρίζων ἀπ' ἀλλήλων δύο ἡπείρους (Μεσόγειος θάλασσα).

Πέλαγος εἶνε τμήμα θαλάσσης ἢ ὠκεανοῦ, χωρίζον δύο μικρότερας στερεάς (Αἰγαῖον, Ἰόνιον καὶ Ἀδριατικὸν πέλαγος).

Κόλπος εἶνε τμήμα ἐν γένει θαλάσσης, βαθέως εἰσχωροῦν εἰς τὴν στερεάν (Κορινθιακὸς κόλπος).

Λιμένες καὶ ὅρμοι καλοῦνται μικραὶ σχετικῶς ἐν τῇ ξηρᾷ ἐξοχαὶ τῆς θαλάσσης, δυνάμεναι νὰ προσφυλάττωσι τῶν τρικυμιῶν τὰ ἀγκυροβολοῦντα πλοῖα (π. χ. Πειραιεὺς, Πόρος, Χαλκίς). Οἱ

λιμένες καλοῦνται *τεχνητοί*, ὅταν διὰ τεχνητοῦ κυματοθραύστου προφυλάσσωνται τὰ πλοῖα ἀπὸ τῶν τρικυμιῶν (Πάτραι, Καλάμα).

Πορθμὸς εἶνε θαλάσσης στενὸν μεταξὺ δύο στερεῶν, δι' οὗ συγκοινωνοῦσι θάλασσα (Εὐρίπος, Βόσπορος).

* Παρατηρεῖται δὲ ὅτι, ὅπου ἡ στερεὰ συχνότερον ὑπὸ τῆς θαλάσσης διαμελίζεται εἰς κόλπους, ὄρους καὶ λιμένας, ἐκεῖ καὶ ἡ ἐπιμειξία τῶν ἀνθρώπων διευκολύνεται καὶ τὰ ἔθνη προάγονται πρωιμώτατα εἰς τὸν πολιτισμὸν, ὡς π. χ. ἡ ἀρχαία Ἑλλάς.

* Ἡ ἐπιφάνεια τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν ὑπὸ τῶν ἀνέμων τίθεται εἰς κυματισμούς. Τὰ κύματα κατὰ τὰς μεγάλας τρικυμίας ἔχουσιν ὕψος (ὡς ἐν τοῖς ὠκεανοῖς) καὶ 12 μέτρων, ἡ κίνησις δὲ τοῦ ὕδατος φθάνει μέχρι βάρους τὸ πολὺ 200 μέτρων. Ἐπίσης ἡ θάλασσα κυμαίνεται, καὶ ὅταν υποθαλάσσιοι γίνωνται σεισμοί, ὅτε σχηματίζονται κύματα μεγάλα, ὀλοκλήρους καταπνίγοντα παρὰ λείους πόλεις.

* Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἐλκνύμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, πρὸ πάντων δὲ ὑπὸ τῆς σελήνης, παράγει τὰς παλίρροιας. Οὕτως εἰς 24 ὥρας δις ἀνέρχεται τὸ ὕδωρ καὶ καλύπτει τὰ παράλια (πλημμυρίς) καὶ δις ἀποσύρεται καὶ ἀποκαλύπτει μέρος τοῦ βυθοῦ (ἀμπωτίς). Τὴν παλίρροϊαν αἰτίαν ἔχει ἡ ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Εὐρίπου (Χαλκίς) παρατηρουμένη ῥοτὴ τῆς θαλάσσης.

* Ὑπερὶ δὲ ὁ ἥλιος ἰσχυρῶς θερμαίνει τὰς παρὰ τὸν ἰσημερινὸν θαλάσσας καὶ μεγάλην ποσότητα ὕδατος ἐκ τούτων εξατμίζει, γεννῶνται ἐντὸς τῶν ὠκεανῶν τὰ ὠκεάνεια ρεύματα, πρὸς σχηματισμὸν τῶν ὁποίων συντελοῦσι τὰ μέγιστα καὶ οἱ ἐκεῖ πνέοντες ἐτήσιοι ἀνεμοὶ καὶ ἡ περὶ ἄξονα περιστροφή τῆς γῆς.

* Ρεύματα δευτερεύοντα ῥέουσι καὶ ἐντὸς πορθμῶν, π. χ. τοῦ Βοσπόρου καὶ Γιβραλτάρ, ὑπὸ τὰ ὁποῖα εἰς βάθος τι ῥέει ἕτερον ἀντίθετον. Ὅπου δύο ρεύματα συναντῶσιν ἀλλήλα, ἐκεῖ παράγεται *δίνη*, συμπαρασύρουσα πρὸς τὸν βυθὸν πᾶν τὸ προσεγγίζον.

* Αἱ βαθεῖαι θάλασσα ἔχουσι τὴν ἡμέραν ἐν γένει χροῶμα κυανοῦν, ἰδίως ὅταν ὁ οὐρανὸς εἶνε ἀνέφελος, υποπράσινον δὲ αἱ ἀβαθεῖς καὶ πλήρεις ὑφάλων. Τέλος ἡ λάμψις ἢ ἡ φωσφορήσις, ἣτις παρατηρεῖται ἐν τῇ θαλάσσῃ τὴν νύκτα, ὅταν πλὴν τὸ πλοῖον ἢ ἡ κώπη διασχίζῃ τὸ ὕδωρ, αἰτίαν ἔχει μικρότατα ζυφύφια βιοῦντα ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἔχοντα τὴν ιδιότητα νὰ φωσφορῶσι.

§ 15. *Τὰ χερσαῖα ὕδατα.* Τὸ τῶν βροχῶν καὶ τῶν τηχομένων χιόνων ὕδωρ συμποτίζον ἐδάφη γεώδη ἢ πετρώδη καὶ ἀναβλύζον ἐκ χθαμαλωτέρων μερῶν διὰ ῥωγμῶν τοῦ ἐδάφους ἀποτελεῖ τὰς πλείστας πηγὰς. Τινῶν τούτων τὸ ὕδωρ θερμαινόμενον ἐν τοῖς βαθυτέροις τῆς γῆς γεννᾷ *θερμὰς πηγὰς ἢ θέρμας*.

* Ἀρτεσιανὰ φρέατα καλοῦνται τεχνηταὶ ὁπαί, δι' ὧν ἀναβρύει ὕδωρ ῥέον ἐντὸς ὑδροφόρων τῆς γῆς στρωμάτων.

Πολλὰι πηγὰι συνενόμηναι ἀποτελοῦσι ρύακας καὶ ποτάμια. Τὸ ποτάμιον καλεῖται *ἐπιθαλάσσιον* ἢ *ἀγχίαιον*, ἂν μετὰ βραχὺν ῥοῦν ἐμβάλλῃ εἰς τὴν θάλασσαν, ἂν ὅμως συμβάλλῃ εἰς ἕτερον μεῖζονα ὑδάτων βραχίονα, τότε καλεῖται *παραποτάμιον*.

Ὁ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ καὶ μεγάλην λίμνην ἐκβάλλων βραχίων ὑδάτων καλεῖται *ποταμός* (π. χ. ὁ Δανούβιος), *παραπόταμος* δὲ ὁ εἰς ποταμὸν χυνόμενος καὶ ἐκ πολλῶν παρχποταμίων συνιστάμενος, ὡς π. χ. ὁ Σαῦος, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Δανούβιον.

Ὁ ποταμός καλεῖται *καταπινόμενος* (γεωδύτης, ψαμμοδύτης), ἂν χάνηται εἰς καταβόθρας καὶ χάσματα τοῦ ἐδάφους ἢ εἰς ἄμμον, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς ἐρήμους. Συνήθως τὸ ὕδωρ τούτων ἀναβρύει ἀλλαχοῦ ὡς ἀναβολή (κεφαλάρι), ὡς π. χ. ἡ *Λέερνη*, ὁ *Ἐρασῖνος* καὶ ὁ *Μέλας* (Βοιωτίας).

Χείμαρρος (ξηροπόταμος) καλεῖται ὁ τὸν χειμῶνα ἰδίως ὑπὸ βροχῶν καὶ τηχομένων χιόνων σχηματιζόμενος ὁρμητικὸς ποταμός (Ἰλισός).

Κοίτη ποταμοῦ ἐν γένει καλεῖται ἡ αὐλακοειδὴς τῆς γῆς κοιλότης, ἐν ἣ ῥέει τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ὅχθαι δὲ ποταμοῦ ἢ λίμνης τὰ βραχώδη ἢ χθαμαλὰ χεῖλη τῆς στερεᾶς, τὰ ὑπὸ τοῦ ποταμίου ἢ λιμναίου ὕδατος βρεχόμενα.

Δεξιὰ ὅχθη ἐπικαλεῖται ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν κειμένη, καὶ *ἀριστερὰ* ἡ πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅταν προσβλέπωμεν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ.

Δρόμος ἢ *ῥοῦς* ποταμοῦ τινος καλεῖται ἡ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν ἄχρι τῶν πηγῶν αὐτοῦ ἀπόστασις, *ποταμία* δὲ χώρα ποταμοῦ τινος ἐκείνη, ἣς τὰ ὕδατα διὰ ρυάκων καὶ ποταμίων συλλέγονται εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον (π. χ. ποτ. χώρα Δανουβίου, Γάγγου κλ.).

Ὅταν ἡ κοίτη ποταμοῦ τινος εἴνε ἀνώμαλος καὶ βραχώδης, τότε τὸ ὕδωρ καταπίπτει ἀπὸ τινος ὕψους σχηματίζει *καταρράκτην* (π. χ. τοῦ Νιχαρά)· τοιοῦτοι πολλοὶ μικροὶ καταρράκται ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Βουραϊκῷ ποταμῷ. Ὅταν συστενῶται ἡ βραχώδης κοίτη, τότε γέννᾳται *ποτάμιον στενόν*, ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ῥέει ὁρμητικῶς· τοιοῦτον εἶνε αἱ *Σιδηραὶ Πύλαι* τοῦ Δανουβίου.

Δέλτα (π. χ. τοῦ Νείλου) καλεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διὰ προσχώσεως ἐν θαλάσῃ (ἢ λίμνῃ) σχηματισθεῖσα τριγωνικὴ ἢ δελτοει-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

δῆς χθαμαλὴ χώρα, ἐν ᾗ συνήθως διαμερίζονται αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ εἰς διάφορα στόμια.

Συμβολὴ καλεῖται τὸ μέρος, ὅπου ἐνοῦνται δύο ποταμοί, ἐκβολαὶ δὲ τὸ μέρος, ἔνθα ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς εἰς θάλασσαν ἢ λίμνην.

Ἡ τεχνητὴ ἀλλὰξ, δι' ἧς συγκοινωνοῦσι δύο θάλασσαι ἢ ποταμοί, λέγεται διῶρυξ (π. χ. Κορίνθου. Σουέζ, Κιέλου).

Συναγωγὴ πολλῶν ὑδάτων ἐντὸς κοιλοτήτων τῆς στερεᾶς σχηματίζουνσι λίμνας, ὧν αἱ πλεῖσται γλυκεῖαι, τινὲς δὲ καὶ ἄλμυραί (Κασπία θάλασσα). Τινὲς τούτων ἔχουσι καταφανεῖς τὰς ἐκβολάς, ἄλλαι δὲ κεκρυμμένες (καταβόθρας) καὶ ἄλλαι γεννῶνται μόνον τὸν χειμῶνα (χειμέριαι λίμναι) καὶ τὸ θέρος ἀποξηραίνονται, ὡς ἡ Νεσσωνὶς ἐν Θεσσαλίᾳ. Αἱ λίμναι ἐπικαλοῦνται παράλαιοι ἢ ἀγχίαλοι, ἂν κεῖνται παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ διὰ στενοῦ πόρου ἐκβάλλωσιν εἰς τὴν θάλασσαν, σιομαλίνται δὲ ἢ λιμνοθάλασσαι, ἂν εὐρίσκωνται παρὰ τὰς ἐκβολὰς ποταμῶν· αὗται ἔχουσιν ὕδωρ ὑφάλμυρον (π. χ. αἱ τοῦ Νείλου καὶ Μεσολογγίου).

Ἔλος ἢ τέλμα εἶνε ἀβαθὴς συρροὴ ὑδάτων, οὗτινος ὁ πληθὺς πυθμὴν καὶ τὸ ὕδωρ φέρουσιν ὑδροβία φυτὰ καὶ μιάσματα πυρετῶν καὶ ἄλλων νοσημάτων ἐπικινδύνων.

Γ'. Περί τῆς ἀτμοσφαίρας.

§ 16. Ἀτμόσφαιρα, μετέωρα, κλῖμα. Τὸν πλανήτην ἡμῶν περιβάλλει πανταχόθεν ὁ ἀήρ, ὥσπερ σφαῖρα κοίλῃ ἀεριώδης, ἥτις καλεῖται ἀτμόσφαιρα (60—70 χιλμ. πάχους). Αὕτη συνίσταται ἐξ 79 μερῶν περίπου ἀζώτου καὶ 21 ὀξυγόνου καὶ εἶναι ἀναγκαῖοτάτη διὰ τὴν ἀναπνοὴν τῶν ζώων καὶ φυτῶν. Τὰ ἐν αὐτῇ παραγόμενα φαινόμενα καλεῖνται μετέωρα, ἐξ ὧν τὰ σημαντικώτερα εἶνε τὰ ἐξῆς :

α') Τὰ ἀεριώδη. Ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀνομοίως θερμαίνεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ ἡ ταύτην ἐγκλείουσα ἀτμόσφαιρα, διὰ τοῦτο κινεῖται ὁ ἀήρ καὶ παράγει τοὺς ἀνέμους, ἥτοι *εἰρησίας* (μετέμια), *περιοδικούς* (π. χ. αὖρας), *θυέλλας*, *λαίλαπας*, *καταιγίδας*, *τυφῶνας* καὶ *οἰφῶνας*.

β') Τὰ ὑδάτινα. Ταῦτα, σχηματίζονται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, διότι ψύχονται· οἱ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντες ὕδατμοί· εἶνε δὲ ταῦτα ἡ *δρόσος*, *ψηφιοποίηθη* ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἡ πάχνη, ἡ δμίχλη (καταχνιά), τὰ νέφη, ἡ βροχή, ἡ χιών καὶ ἡ χάλαζα.

γ') Τὰ ἡλεκτρικά. Ταῦτα, ἅτινα προκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, εἶνε ἡ ἀστραπή, ἡ βροντή, ὁ κεραυνὸς καὶ τὸ πολικὸν σέλας· καὶ

δ') Τὰ φωτεινά, ἥτοι τὸ οὐράνιον τόξον (ἡ Ἴρις), ἡ ἄλως τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης κ. λ. Ταῦτα αἰτίαν ἔχουσι τὸ φῶς.

Κλίμα τόπου καλεῖται τὸ σύνολον τῶν καταστάσεων τῆς ἀτμοσφαίρας, δηλ. ἡ θερμοκρασία, ἡ ὑγρασία, οἱ ἄνεμοι, τὸ αἶθριον ἢ νεφελῶδες τοῦ οὐρανοῦ κτλ. Μεγάλως ἐπὶ τοῦ κλίματος ἐπιδρᾷ τὸ ἔδαφος (πετρῶδες, δασῶδες, ἐλῶδες), τὰ δὲ δάση καθιστῶσιν αὐτὸ ἡπιώτερον καὶ συντελοῦσι πρὸς γένεσιν δροσερῶν πηγῶν.

Διακρίνουσι κλίμα διακεκλιμένον, θερμὸν, συγκερασμένον ἢ εὐκρατον, ψυχρὸν καὶ κατεψυγμένον· προσέτι ξηρὸν ἢ ὑγρὸν καὶ ροσῶδες ἢ ὑγρεινόν. Τὸ κλίμα καλεῖται ὡκεάνειον (ἢ θαλάσσιον), ὅταν δὲν ὑπάρχῃ μεγάλη διαφορὰ μεταξύ χειμῶνος καὶ θέρους (θερμὸς χειμῶν καὶ δροσερὸν θέρος), ἡπειρωτικὸν δέ, ὅταν τὸ θέρος σχετικῶς εἶνε λίαν θερμὸν καὶ ὁ χειμῶν λίαν ψυχρὸς. Καὶ τὸ μὲν ὡκεάνειον ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῶν νήσων καὶ παρὰ τὰ παράλια πολυκόλπων ἡπείρων, διότι ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης καθιστᾷ τὸν μὲν χειμῶνα τὴν ἀτμόσφαιραν θερμότεραν, τὸ δὲ θέρος δροσερωτέραν· τὸ δὲ ἡπειρωτικὸν ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς μεσσηγείοις τῶν ἡπείρων, μακρὰν πάσης θαλάσσης, ὡς π. χ. ἐν Ἀμερικῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 17. **Φυσικὰ καὶ τεχνητὰ σώματα.** Τὰ τὴν γῆν συνιστῶντα ἄψυχα σώματα, δηλ. οἱ διάφοροι λίθοι καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶντα ἐνόργανα ὄντα καλοῦνται **φυσικὰ σώματα**. Ταῦτα ὑποδικαιροῦνται εἰς **ὄρυκτά, φυτὰ καὶ ζῶα**. **Τεχνητὰ σώματα** καλοῦνται ἐκεῖνα, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος παράγει ἐκ διαφόρων φυσικῶν σωμάτων διὰ διαφορῶν τῆς **βιομηχανίας** κλάδων· τοιαῦτα εἶνε ἡ ὕαλος, ὁ χάρτης, τὰ ὑφάσματα κλπ.

§ 18. **Όρυκτά.** Όρυκτά λέγονται τὰ ἄψυχα φυσικὰ σώματα, ἅτινα εἶνε ἀνόργανα καὶ ὑγρὰ ἢ στερεὰ. Τοιαῦτα εἶνε ὁ ἀδάμας, τὸ μάρμαρον, τὸ ὕδωρ, τὸ μαγειρικὸν ἄλας καὶ ἐν γένει οἱ λίθοι. Ἀπαντῶσι δὲ εἰς πάντα τῆς γῆς τὰ κλίματα καὶ χρησιμεύουσιν εἰς πλεί-

στας ἡμῶν ἀνάγκας καὶ πρὸς ἀποκάθαρσιν χρησίμων μετὰλλων (χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, μολύβδου κλπ.).

§ 19. **Φυτά.** Τὰ δένδρα, οἱ θάμνοι, ἡ χλόη καλοῦνται *φυτά*, ἅτινα διὰ τοῦ φυλλώματός των κοσμοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Τούτων πολλὰ εἶνε χρήσιμα τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς παρέχοντα αὐτῷ τροφήν, φάρμακα, ξυλείαν κλπ., π. χ. ὁ σῖτος, ἡ ἄμπελος, ἡ καφέα, τὰ γεώμηλα κλπ. Πολλὰ τούτων καλλιεργεῖ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὰς ἀνάγκας του, ἄλλα δὲ ἀποτελοῦσι δάση, ἅτινα ἐπίσης εἶνε χρησιμώτατα. Εὐρίσκονται δὲ τὰ φυτὰ ἀνομοίως ἐπὶ τῆς γῆς διεσπαρμένα, ὡς ἐξαρτώμενα ἀπὸ τοῦ κλίματος. Οὕτω π. χ. τῶν θερμῶν τόπων τὰ φυτὰ εἶνε μεγάλωσυμα καὶ παράγουσιν ἄνθη εὐώδη καὶ καρποὺς γλυκεῖς καὶ θρεπτικούς.

§ 20. **Ζῷα.** Ὁ ἄνθρωπος, ὁ λέων, ὁ ἵππος, ὁ ἰχθύς, τὰ ἔντομα, κλ. καλοῦνται *ζῷα*. Τούτων πλεῖστα εἶνε χρησιμώτατα ἡμῖν ὡς παρέχοντα τροφήν, ὅσπ᾽, δέρματα, μαλλίον κλ. Τὰ ἐξημερωθέντα καλοῦνται *κατοικίδια* (κύων, γαλῆ, ἀλεκτορίς κλ.). Ὅπως δὲ καὶ τὰ φυτά, οὕτω καὶ τὰ ζῷα εἶνε ἀνομοίως ἐπὶ τῆς γῆς διεσπαρμένα, ὡς ἐξαρτώμενα καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κλίματος. Οὕτως ἐντὸς ψυχρῶν κλιμάτων κατοικεῖ ἡ *λευκὴ ἄρκτος*, ἐντὸς δὲ θερμῶν ὁ *ἐλέφας*, ὁ *λέων*, ἡ *τίγρις*, ὁ *κροκόδειλος*, οἱ *πίθηκοι* κλ.

Καλοῦνται δὲ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτὰ ὁμοῦ ὄντα *ἐνόργανα*, διότι φέρουσιν ὄργανα, αὐξάνουσιν ἔσωθεν, προσλήψει τροφῆς ἔσωθεν, καὶ ἐκδηλοῦσι ποικίλας κινήσεις.

Καὶ φυτὰ μὲν εἶνε ἐκεῖνα τῶν ἐνοργάνων ὄντων, ἅτινα παραλαμβάνοντα τροφήν *ἀνόργανον* ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τοῦ ἐδάφους αὐξάνουσι καὶ μεγεθύνονται παράγοντα καρποὺς, ξύλα, φύλλα, ῥίζας· ἐξαιροῦνται τὰ παράσιτα, ὡς οἱ μύκητες, τρεφόμενα ἐξ ὀργανικῶν οὐσιῶν. Ζῷα δὲ εἶνε τὰ ἐνόργανα ὄντα, ἅτινα αὐξάνουσι καὶ τρέφονται διὰ τροφῶν ὀργανικῶν, εἴτε φυτικῶν εἴτε ζωικῶν, ὡς π.χ. τὰ *φυτοφάγα* ζῷα (ἵππος, πρόβατον) καὶ τὰ *σαρκοφάγα* (λέων, τίγρις). Τὰ τελειότερα τῶν ζώων εἶνε αὐτοκίνητα καὶ ἔχουσιν ἀνεπτυγμένην τὴν αἴσθησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

§ 21. **Ὁ ἄνθρωπος.** Τὸ ἐντελέστερον τῆς δημιουργίας πλάσμα, ὁ ἄνθρωπος, διακρίνεται τῶν ἄλλων ζώων διὰ τῆς τελειοτέρας τοῦ σώματος κατασκευῆς καὶ τοῦ λογικοῦ. Διὰ τούτου ἡδυνήθη νὰ

καθυποτάξῃ διάφορα ζῶα χρήσιμα εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, νὰ ἐπινοήσῃ οἶκον, ἐργαλεῖα καὶ διάφορα μηχανήματα (ἀτμόπλοια, ἐργοστάσια, σιδηροδρόμους, τηλεγράφους κλ.) καὶ νὰ γίνῃ ὁ κυρίαρχος τοῦ πλανήτου. Ἐκ τῶν κατοίκων δὲ τῆς γῆς οἱ τῆς Β. συγκερασμένης ζώνης (Εὐρώπης καὶ Β. Ἀμερικῆς) ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς ὕψιστον βαθμὸν πολιτισμοῦ καὶ διανοητικῆς μορφώσεως, ἐν ᾧ πολλοὶ τῶν ἄλλων ζωνῶν διατελοῦσιν εἰσέτι ἐν ἡμιβαρβάρῳ ἢ καὶ ἀγρία καταστάσει.

§ 22. **Φυλαὶ ἀνθρώπων.** Οἱ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς γῆς κατοικοῦντες ἄνθρωποι (1500 ἑκατομ.) ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ κρανίου καὶ τοῦ χρώματος τοῦ δέρματος διαιροῦνται εἰς τὰς ἐξῆς 5 φυλάς κατοικοῦσας ἐπὶ μεγάλων τῆς γῆς ἐκτάσεων.

α') Τὴν *Καυκασίαν* (645 ἑκατομ.). Αὕτη ἔχει χρῶμα λευκόν, υποκίτρινον ἢ μελάγχρουν, κανονικὴν κεφαλὴν, μακρὰν κόμην καὶ μικρὰ χεῖλη καὶ κατοικεῖ τὴν Εὐρώπην, ΝΔ. Ἀσίαν, Β. Ἀφρικὴν, καὶ ὡς ἔποικοι τὴν Ἀμερικὴν, Αὐστραλίαν καὶ τὴν Ν. Ἀφρικὴν.

β') Τὴν *Μογγολικὴν* (592 ἑκατ.). Αὕτη ἔχει χρῶμα κίτρινον, πρόσωπον πλατὺ μετὰ ὁστῶν ἐξεχόντων, ὀφθαλμοὺς στενοὺς καὶ λοξοὺς πρὸς τὰ ἔσω καὶ ῥίνα σιμὴν. Κατοικεῖ κυρίως τὴν Β. καὶ Α. καὶ μέσσην Ἀσίαν καὶ τὰς ὑπερβορείους τῆς Εὐρώπης χώρας.

γ') *Νιγρικὴν ἢ Μαύρην* (Αἰθιοπικὴν) (181 ἑκατ.), κατοικοῦσαν τὴν μέσσην καὶ Ν. Ἀφρικὴν. Αὕτη ἔχει χρῶμα μέλαν, κόμην οὐλὴν, μέτωπον στενόν, ῥίνα πλατεῖαν καὶ χεῖλη πλατέα.

δ') Τὴν *Ἀμερικανικὴν* (8 ἑκατ.), βαθμηδὸν ἐκλείπουσαν. Αὕτη ἀποτελεῖ τοὺς αὐτόχθονας τῆς Ἀμερικῆς, οἵτινες ἔχουσι χρῶμα καστανινόν, ὅπερ βάπτουσιν ἐρυθρόν (ἐρυθρόδερμοι), κόμην μακρὰν καὶ μέλαιναν καὶ ὁστὰ προσώπου ἐξέχοντα καὶ

ε') Τὴν *Μαλαϊκὴν* (33 ἑκατ.), κατοικοῦσαν τὴν χερσόνησον Μαλάκκαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (Μαλαῖοι). Αὕτη ἔχει χρῶμα κίτρινον ἢ μελανίζον, ῥίνα πλατεῖαν, στόμα μέγα καὶ κόμην ὀμαλὴν ἢ οὐλὴν.

* Ἄλλοι διαιροῦσι τὴν ἀνθρωπότητα εἰς 3 μόνον φυλάς, θεωροῦντες τὴν Ἀμερικανικὴν καὶ Μαλαϊκὴν ὡς παραφυάδας τῆς Μογγολικῆς. Ἰδίαις φυλάς βεβημένον ἐκλείπουσας ἀποτελοῦσιν οἱ οὐλότριχες *Παποδοὶ*, κατοικοῦντες τὴν νέαν Γουινέα καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, οἱ *Ἀυστραλιανοί*, ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Αὐστραλίας, οἱ *Ὀττεντότοι* καὶ *Βουσμᾶνοι* ἐν Ν. Ἀφρικῇ καὶ οἱ *Δραβίδοι*, οἱ πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς.

Ἡ Καυκασία φυλὴ ὡς πρὸς τὰς λαλουμένας γλώσσας ὑπὸ τῶν λαῶν ταύτης ὑποδιαιρεῖται εἰς τρεῖς μεγάλας οἰκογενείας· 1) εἰς τοὺς *Χαμίτας*, κατοικοῦντας τὴν Β. Ἀφρικὴν μέχρι τοῦ Σουδάν καὶ τὰ παράλια τῆς Α. Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ (Βέρβεροι, ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι)· 2) εἰς τοὺς *Σημίτας*, κατοικοῦντας τὴν Δ. Ἀσίαν καὶ μέρος τῆς Β. Ἀφρικῆς (Ἑβραῖοι, Φοίνικες, Σύριοι ἢ Ἀραμαῖται, Ἀραβες, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι)· καὶ 3) εἰς τοὺς *Ἰνδογερμανοὺς* ἢ Ἀρίους, τοὺς διαδραματίσαντας τὸ σπουδαιότατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ πρόσωπον καὶ μᾶλλον εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένους. Οὗτοι διαιροῦνται εἰς Ἀσιανοὺς Ἀρίους, (τοὺς Ἀρίους τῆς Ἰνδικῆς, τοὺς Μηδοπέρας, τοὺς Ἀρμενίους καὶ πολλοὺς τῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας)· καὶ εἰς Εὐρωπαίους Ἀρίους, ὑποδιαιρουμένους εἰς Βορείους Εὐρωπαίους (Σλαῦς καὶ Γερμανοὺς ἐν γένει) καὶ εἰς Νοτίους, ἥτοι Ἕλληνας, ἀρχαίους Θρᾷκας καὶ Ἀλβανούς (ὁμοῦ Ἑλληνοπελασγούς), ἀρχαίους τῆς Ἰταλίας λαοὺς καὶ Κέλτας, οἰκοῦντας τὸ πάλαι τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ ἐν μέρει τὴν Ἰσπανίαν. Ἀπόγονοι τούτων εἶνε κατὰ μέγα μέρος οἱ σημερινοὶ Γάλλοι, οἱ Ἰρλανδοὶ καὶ μικροὶ τινες λαοὶ τῆς Ἀγγλίας.

Οἱ *Τουρανικοὶ λαοὶ* (Οὐραλοαλταῖκοι ἢ Τουρανοφιννικοὶ), εἰς οὓς καταλέγονται οἱ Καυκάσιοι τύπον ἔχοντες Φίννοι καὶ Οὐγγροι, εἶνε ἠνωμένοι πρὸς ἀλλήλους γλωσσικῶς, διαφέρουσιν ὅμως ἀλλήλων ἀνθρωπολογικῶς, διότι ὑπάρχουσι καὶ λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν Μογγολικὴν φυλὴν.

§ 23. **Αἱ γλῶσσαι τῶν ἀνθρώπων.** Οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ λόγου, τῆς γλώσσης, τῶν ὁδόντων καὶ τῶν χειλέων παράγουσιν ἐνάρθρους *φωνὰς* ἢ *λέξεις*, δι' ὧν δύνανται νὰ συνεννοῶνται μετ' ἀλλήλων. Εἶνε δὲ ὁ ἄνθρωπος φύσει *ζῶον κοινωνικόν*. Αἱ λέξεις δὲ σύμψασαι καὶ ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὅποιον συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας αἱ λέξεις πρὸς ἑκφρασιν τῶν διανοημάτων ἡμῶν, καλεῖται *γλῶσσα*.

Αἱ γλῶσσαι ἀνέρχονται εἰς 12 χιλ. περίπου, αἵτινες, ἐπεὶ δὲ εἶνε ἐν τῷ αὐτῷ βαθμῷ ἀνεπτυγμέναι, ὑποδιαιροῦνται συνήθως εἰς τρεῖς μεγάλας τάξεις, τὰς ἐξῆς :

α') Εἰς τὰς *μονοσυλλάβους*, τὰς ἀτελεστάτας πασῶν, συνισταμένας ἐκ μονοσυλλάβων λέξεων ἀκλίτων καὶ ὁμιλουμένας ἐν Σινικῇ, Ἰνδοσινικῇ καὶ Θιβετίᾳ.

β') Εἰς τὰς *πολυσυνθέτους*, εἰς τὰς ὑποίας ἡ ἀμετάβλητος ῥίζα συντίθεται μετ' ἄλλων λέξεων, τιθεμένων πρὸ ἢ μετὰ ἢ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ῥίζης. Εἰς ταύτας ἀνήκουσιν ἡ τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας, ἡ τῶν Ἰαπώνων, ἡ τῶν Δραβιδῶν, ἡ τῶν αὐτοχθόνων Ἀμερικανῶν, ἡ τῶν Βάσκων καὶ αἱ Τουρανικαὶ (Οὐραλοαλταῖκα ἢ Οὐραλοφιννικαί), εἰς ἃς καταλέγονται καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν Οὐγγρων, τῶν Φίννων, τῶν Μογγόλων κλπ. καὶ

γ') Εἰς τὰς *κλιτὰς γλώσσας*· αὗται περιλαμβάνουσι κυρίως δύο μεγάλας οἰκογενείας, ἥτοι 1) τὰς *Σημιτικὰς γλώσσας* (Χαλδαϊκὴν, Συριακὴν, Ἑβραϊκὴν, Ἀραβικὴν) κλπ. καὶ 2) τὰς *Ἰνδοευρωπαϊκὰς* ἢ Ἀρίας, ἥτοι τὴν *Σανσκριτικὴν*, δηλ. τὴν ἀρχαίαν ἱεράν τῶν Ἰνδῶν γλῶσσαν, ἐξ ἧς παρήχθησαν πολλαὶ διάλεκτοι, λαλούμεναι νῦν ἐν Ἰνδικῇ, τὴν *Περσικὴν*, τὴν *Κελτικὴν*, τὰς *Σλαβικὰς γλώσσας* (Ῥωσσοφιοποιήθη ἀπὸ τοῦ ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σικήν κλπ.), τὰς Γερμανικὰς (ἰδίως Γερμανικήν, Ἀγγλικήν, Ὀλλανδικήν καὶ Σκανδιναυικήν) καὶ τὴν Λατινικήν καὶ τὰς ἐκ ταύτης παραχθείσας νέαν Ἰταλικήν, Γαλλικήν, Ἰσπανικήν καὶ Πορτογαλλικήν. Εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ τελειοτάτη πασῶν, ἥς συνέχεια εἶνε ἡ νῦν καθωμλημένη.

§ 24. **Θρησκείαι.** Ἐκ τῶν διαφορῶν δοξασιῶν, τὰς ὁποίας πρεσβεύουσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ τοῦ Θεοῦ, παρήχθησαν αἱ διάφοροι **θρησκείαι**. Αὗται γενικῶς ὑποδιαιροῦνται εἰς **μονοθεϊστικὰς**, πρεσβεύουσας ἓνα καὶ μόνον Θεόν, καὶ εἰς **πολυθεϊστικὰς**, πρεσβεύουσας πολλοὺς θεοὺς (πνεύματα, κτίσματα ἢ εἰδῶλα). Εἰς τὰς πολυθεϊστικὰς θρησκείας (858 ἑκατ.) ἀνήκουσιν ὁ **φετιχισμὸς** τῶν Μαύρων τῆς Ἀφρικῆς (λατρεῖα λίθων, θηρίων, ὄψεων), καὶ ἡ **ἀστρολατρεῖα**, ἡ **πυρολατρεῖα** κλ., αἵτινες εἶναι ἀνώτεροι βαθμοὶ τοῦ φετιχισμού. Τελειότεραι πολυθεϊστικαὶ θρησκείαι εἶνε ὁ **βραμαϊσμὸς** καὶ ὁ **βουδδισμὸς**, ἐπικρατοῦσαι ἐν τῇ ΝΑ. Ἀσίᾳ (700 ἑκατομ.).

Εἰς τὰς μονοθεϊστικὰς θρησκείας ἀνήκουσι, α') ὁ **Ἰουδαϊσμὸς** (Ἑβραῖοι, 8 ἑκ.), β'), ὁ **Μωαμεθανισμὸς** (180 ἑκ.), ὑποδιαιρούμενος εἰς **Σουνίτας** (τοιούτοι μωαμεθανοὶ εἶνε οἱ Τούρκοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Κοῦρδοι, οἱ Ἀφγανοί, οἱ Ἀλβανοί), καὶ εἰς **Σίιτας** (τοιούτοι οἱ Πέρσαι), καὶ γ') ὁ **Χριστιανισμὸς** (465 ἑκατ.), περιλαμβάνων τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν **Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν**.

Οἱ χριστιανοὶ ὑποδιαιροῦνται 1) εἰς **Ὀρθοδόξους** (Ἕλληνας, Ῥώσους, Ῥουμάνους, Σέρβους, Μαυροβουνίους καὶ Βουλγάρους, πρότινων ἐτῶν ἀποσχισθέντας τῆς Ὀρθοδοξίας), 2) εἰς **Καθολικοὺς** (Ἰταλοὺς, Ἰσπανοὺς, Πορτογάλλους, Γάλλους, μέρος Γερμανῶν καὶ Ἑλβετῶν, Βέλγους, Ἰρλανδοὺς καὶ πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Ἀμερικῆς) καὶ 3) εἰς **Διαμαρτυρομένους** (μέγα μέρος Γερμανῶν, Ἑλβετῶν, Ὀλλανδῶν καὶ Βορείων Ἀμερικανῶν, Σκανδιναυοὺς, Ἀγγλοὺς, Σκώτους καὶ ἐποίκους Αὐστραλίας καὶ Ἀφρικῆς κλ.).

§ 25. **Πολιτισμὸς** (δίαίτα). Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ δὲν ἔχουσι τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ ἡμερώσεως, διαίρουνται εἰς **πεπολιτισμένους** καὶ **βαρβάρους**. Καὶ **βάρβαροι** μὲν λέγονται οἱ ἐν κατωτέρῳ βαθμῷ ἀναπτύξεως εὐρισκόμενοι, **πεπολιτισμένοι** δὲ οἱ ἐν ὑπερτέρῳ. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσι διάφοροι βαθμοὶ τῶν **ἡμιβαρβάρων** καὶ **ἡμιπολιτισμένων**.

Οἱ τὸν ἑσχάτον βαθμὸν τῆς βαρβαρότητος ἔχοντες λέγονται **συνή-
γηφιστοί** (ἡφιστοί), ἀπὸ τοῦ ἰστίουτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς.

Θωας ἄγριοι. Ἡ διαφορὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀναφέρεται μὲν εἰς ὅλην τὴν κατάστασιν αὐτῶν, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὸν βίον, ἥτοι εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ζῶσι, διότι ἐκ τούτου κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτᾶται ὁ βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου.

* Κατὰ τὸν βίον λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι διαίρουσιν 1) εἰς τοὺς ἐκ **θῆρας** ζῶντας, καὶ τοιοῦτοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ **ἄγριοι**, 2) εἰς τοὺς **νομάδας** ἢ **σκηνίτας** τοὺς μὴ ἔχοντας μόνιμον κατοικίαν, ἀλλ' ὑπὸ σκηνὰς ζῶντας καὶ πλανωμένους ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ καταγινομένους εἰς τὴν **κτηνοτροφίαν** καὶ τὰς μετὰ ταύτης συνδεομένας τέχνας, καὶ 3) εἰς τοὺς ἔχοντας **μονίμους οἰκήδεις** καὶ διὰ τοῦ συνοικισμοῦ αὐτῶν ἀποτελοῦντας **κώμας, πόλεις**. Τοιοῦτος δὲ βίος συνδέεται συνήθως μετὰ μεζιζονος βαθμοῦ πολιτισμοῦ, διότι ἐν τῇ μονίμῳ οἰκίῃσι ὑπάρχει ἡ **ιδιοκτησία** καὶ προάγεται ἡ **καλλιέργεια** τῆς γῆς καὶ τὸ **ἐμπόριον**, καὶ μετὰ τούτων πρὸ πάντων ἡ **ὕλική** **εὐημερία** αὐξάνει, μετὰ ταύτης δὲ καὶ ἡ **πνευματικὴ ἀνάπτυξις** διὰ τῆς προόδου τῶν **τεχνῶν** καὶ **ἐπιστημῶν**.

Ἔθνος καλεῖται τὸ σύνολον πολλῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔχουσι τὴν αὐτὴν **καταγωγὴν** καὶ **γλῶσσαν** καὶ τὰ αὐτὰ **ἥθη** καὶ **ἔθιμα**, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ καὶ τὴν αὐτὴν **θρησκείαν** (ὡς τὸ **Ἑλληνικὸν ἔθνος**). **Λαὸς** καλοῦνται συνήθως οἱ κάτοικοι **χώρας** τινός, οἵτινες κυβερνῶνται ὑπὸ κοινῆς τινος ἀρχῆς, δηλ. οἱ **ὑπήκοοι** κράτους τινός, ὡς π. χ. ὁ **Ἑλληνικός**, ὁ **Γερμανικός** λαός.

Κράτος ἢ πολιτεία καλεῖται ἡ ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων περιλαμβανομένη **χώρα**, οἰκουμένη ὑπὸ ἐνός ἢ πολλῶν ἐθνῶν, ἀποτελοῦντων τὸν **λαὸν** τοῦ κράτους καὶ κυβερνωμένη ὑπὸ κοινῆς τινος ἀρχῆς κατὰ ὠρισμένους νόμους. Ἐν ἔθνος δύναται νὰ ἀποτελεῇ διάφορα κράτη **ἀνεξάρτητα** ἀπ' ἀλλήλων, ὡς π. χ. τὸ **Γερμανικόν** ὅπως καὶ διάφορα ἔθνη δύνανται ν' ἀποτελῶσι **μίαν πολιτείαν**, ὡς π. χ. ἡ **Ἑλβετία** καὶ ἡ **Αὐστρουγγαρία**.

§ 26. **Πολίτευμα** καλεῖται ὁ τρόπος, καθ' ὃν κυβερνᾶται **κράτος** τι.

Α') Τὸ **πολίτευμα** καλεῖται **μοναρχικόν**, ὅταν ἡ ἀρχὴ εὐρίσκηται εἰς **χεῖρας** ἐνός μόνου **ισοβίου** καὶ **κληρονομικοῦ ἄρχοντος** (αὐτοκράτορος, βασιλέως, δουκὸς κλ.) Ἡ **μοναρχία** καλεῖται **ἀπόλυτος**, ὅταν ὁ **μονάρχης** συγκεντροῖ ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, **περιορισμένη** δὲ ἡ **συνταγματικὴ**, ὅταν ὁ **μονάρχης** κυβερνᾷ ἐπὶ τῇ **βάσει** **θεμελιώδους** **τινός νόμου**, τοῦ **συντάγματος**, ὅπερ **συνετάχθη** ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους (ἐθνοσυνελεύσεως) ἢ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ **μονάρχου**, καθ' ὃ καὶ ὁ **λαὸς** διὰ τῶν ἀντιπροσώπων του **συμμετέχει** εἰς τὴν **διαχείρισιν** τῶν κοινῶν.

* Εἰς τὰ συνταγματικὰ κράτη οἱ νόμοι ἐπιψηφίζονται ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, δηλ. ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἐκλεγομένης ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ τῆς γερονσίας διοριζομένης συνήθως ὑπὸ τοῦ μονάρχου, οὗτινος τὸ πρόσωπον εἶνε ἱερὸν καὶ ἀνεύθυνον. Κράτη τινά, ὡς ἡ Ἑλλάς, ἔχουσι μίαν μόνην βουλήν. Οἱ νόμοι κεκυρωμένοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς, δηλ. τῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος καλεῖται πρωθυπουργός.

Β') **Δημοκρατικόν**, ὅπερ ὑποδιαίρεται εἰς ἀριστοκρατικόν καὶ κυρίως δημοκρατικόν. Καὶ 1) ἀριστοκρατικόν μὲν καλεῖται τὸ πολίτευμα, ὅταν οἱ ἄριστοι, δηλ. οἱ κατὰ γένος ἢ κατ' ἀρετὴν ἐξέχοντες πολῖται κυβερνῶσι (ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σπάρτῃ), τοῦ λαοῦ ἐν περιωρισμένῳ βαθμῷ μετέχοντος τῆς διοικήσεως· 2) κυρίως δὲ δημοκρατικόν, ὅταν πᾶσα ἐξουσία πηγάζῃ ἐκ τοῦ λαοῦ, διαχειριζομένου ταύτην δι' ἀρχόντων ἐκλεγομένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὑπευθύνων ἐνώπιον αὐτοῦ (ὡς ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας). Ἡ κατάχρησις τῆς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐξουσίας, ἡ διαστρέφουσα τὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς δημοκρατίας, λέγεται **ὀχλοκρατία**. Ὀλιγαρχία καλεῖται τὸ ἀριστοκρατικόν πολίτευμα, ὅταν οἱ ἄρχοντες καταχρώμενοι τὴν ἐξουσίαν ἀποβλέπωσιν οὐχὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς πατρίδος, ἀλλ' εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον.

Πολλὰ ἐπικράτεια ἡνωμένοι μετ' ἀλλήλων εἰς ἓν πολιτικὸν ὅλον καὶ ἔχουσαι κοινὴν τινα κυβέρνησιν μοναρχικὴν ἢ δημοκρατικὴν συνιστῶσιν **δημοσπονδίαν** ἢ **συμπολίτειαν** (Γερμανία, Ἑλβετία, Συμπολίτεια τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Μεξικοῦ κλ.).

§ 27. **Γεωγραφικοὶ χάρται καὶ ἄτλαντες**. Δυνάμεθα λεπτομερῶς νὰ παραστήσωμεν τὴν ὄψιν τμήματός τινος τῆς γῆς π. χ. χώρας τινὸς ἢ κράτους ἢ ὁλοκλήρων ἡπείρων χαράσσοντες ἐπὶ χάρτου αὐτὴν ὑπὸ ὠρισμένην σμίκρυνσιν, ὡς θὰ ἐβλέπομεν αὐτὴν ἀπὸ τινος ὕψους δι' ἀεροστάτου. Τοῦτο δ' ἐγένετο διὰ πολλῶν καὶ ἀκριβῶν καταμετρήσεων ὑπὸ γεωγράφων καὶ γεωδαιτῶν, συνήθως

ὑπὸ σμίκρυνσιν $\frac{1}{20,000}$ μέχρις $\frac{1}{200,000}$. Ἡ τοιαύτη τῆς χώρας εἰκὼν καλεῖται **γεωγραφικὸς χάρτης**, ὅστις ἐπικαλεῖται **ιοπογραφικός**, ὅταν παριστᾷ οὐ μόνον τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας καὶ θαλάσσας, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις καὶ χωρία, τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τὰ κεκαλλιεργημένα ἐδάφη κλ. μετὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ χάρτου, τὴν δηλοῦσαν τὸ ὄνομα τῆς χώρας, προστίθεται καὶ μικρὰ κλίμαξ εἰς χιλιόμετρα ἢ γεωγραφικὰ μίλια, δι' ἧς δυνάμεθα εὐχερῶς διὰ τοῦ διαβήτου νὰ εὕρωμεν τὴν εὐθεῖαν ἀπόστασιν μεταξὺ δύο πόλεων ἢ ἄλλων τοιούτων ἐκζητουμένων τοῦ χάρτης.

Ἄτλας δὲ γεωγραφικὸς καλεῖται συλλογὴ τοιούτων χαρ-
τῶν τῶν διαφόρων τῆς γῆς χωρῶν κατὰ ἡπείρους καὶ κράτη. Ὁ γεω-
γραφικὸς χάρτης εἶνε τοσούτῳ ἀκριβέστερος καὶ λεπτομερέστερος, ὅσῳ
ἡ κλίμαξ αὐτοῦ μεγαλυτέρα, ἤτοι μικρότερος ὁ παρονομαστής τοῦ
κλάσματος. Π.χ. ὁ τῆς Ἀττικῆς χάρτης ὑπὸ $\frac{1}{25,000}$ εἶνε ἀκριβέστε-
ρος καὶ μεγαλύτερος τοῦ ὑπὸ $\frac{1}{200,000}$.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ, ΑΦΡΙΚΗΣ, ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α'.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Φυσικὴ κατὰστασις καὶ ἐθνογραφία τῆς Ἀσίας.

§ 1. Ὅρια καὶ ποιὸν τῆς ἡπείρου. Ἡ μεγίστη τῆς ὑψηλίου
ἡπείρος, ἡ Ἀσία (42.973.000 □ χιλμ. καὶ 862.664.000 κατ.),
ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Β. Πεληγγίτιος Ὠκ., πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ
Εἰρηνικοῦ, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῶν Οὐραλίων
ὄρεων, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μεσογείου καὶ Ἐρυθρᾶς θα-
λάσσης.

Ὑπὸ τῆς περιβρεχούσης δ' αὐτὴν θαλάσσης διαμελίζεται συχνό-
τατα. Καὶ πρὸς Β. μὲν ἔχει τοὺς κόλπους Ὀβην, Τσαοὺν κλπ. Πρὸς
Α. δὲ τὴν Βερίγγειον θάλ., ὅπου καὶ ὁ τὴν Ἀσίαν τῆς Ἀμερικῆς χω-
ρίζων ὄρων. πορθμός, τὴν Ὀχοτσκικὴν, τὴν Ἰαπωνικὴν, τὴν Κιτρίνην
καὶ τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Μεσημβρινὴν Σινικὴν θάλασσαν καὶ τὸν κόλ-
πον τοῦ Σιάμ. Πρὸς Ν. τὸν Βεγγαλικὸν κόλ., τὴν Ἀραβικὴν θάλ. (ἢ τοῦ
Ὁμάν), τὸν Περσικὸν κόλ. καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλ. (Ἀράβιον κόλ.).
Πρὸς Δ. δὲ τὰ πελάγη Συριακόν, Κιλικιον, Παμφύλιον καὶ τὸ Αἰ-
γαῖον μετὰ διαφόρων τούτου ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κόλπων.

Ἐκ τῶν χερσονήσων σημαντικώτεραι εἶνε πρὸς Α. ἡ Καμισιάντικα
καὶ ἡ Κορέα, πρὸς Ν. ἡ Ἰνδοσινική, ἡ Ἰνδική καὶ ἡ Ἀραβία καὶ
πρὸς Δ. ἡ Μικρὰ Ἀσία (ἢ Ἐλλάσσων ἢ Μικρασία).

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τὰ ἀξιολογώτερα ἀκρωτήρια εἶνε πρὸς Β. τὸ *Τσελγιουσκῖνον*, πρὸς τὰ ΒΑ. τὸ *Ἀνατολικόν*, πρὸς Α. τὸ *Λοπάτκα* (ἐπὶ τῆς Κχυμτσιάτσκας) καὶ πρὸς Ν. ἡ *Καμβόδζα*, ἡ *Ῥωμανία*, τὸ *Κομορῖνον* καὶ τὸ *Ἄδεν*, καὶ πρὸς Δ. διάφορα τῆς Μ. Ἀσίας (Κρίόν, Λεκτὸν κτλ.).

Πορθμοὺς ἔχει ἡ Ἀσία τὸν τῆς *Μαλάκκας*, τὸν *Ὁρμούζην* (ἐν Περσικῷ κόλπῳ) καὶ τὸν *Βαβελμανδέβ* (ἐν Ἐρυθρᾷ θαλ.), προσέτι τὸν *Ἑλλήσποντον* καὶ τὸν *Βόσπορον*. *Ἰσθμοὺς* ἔχει τὸν τοῦ Σουέζ (Ἀρσινόης, 113 χιλμ. πλ.) ὑπὸ Λεσσέψ διὰ διώρυχος τμηθέντα (160 χιλμ. μήκ., 8 μ. βάθ. καὶ 50—100 μ. πλ.), καὶ τὸν τῆς *Μαλάκκας* (45 χιλμ. πλ.).

Ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλ. ἄχρι τῆς Κίνας ἐξαπλοῦται ζώνη ὀροπέδιων, διαιρουμένη εἰς τὴν ὑψηλὴν χώραν τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὴν τῆς Ἀνατολικῆς, ἥτις πολλῶ ὑψηλότερα καὶ εὐρυτέρα τῆς πρώτης. Ἡ τῆς Α. Ἀσίας ὑψηλὴ χώρα περιβάλλεται πρὸς Ν. ὑπὸ τῶν ὄψιστων τῆς γῆς ὄρεων, τῶν *Ἱμαλαίων* (κορυφὴ *Γκαουρισαγκάρ*, 8,840 μ.), πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ *Παμίρου* (7,000 μ.), πρὸς Β. ὑπὸ τῶν *Ἀλταίων* (3,350 μ.), τῶν *Σαϊτανικῶν* (5,490 μ.) καὶ τῶν *Δαυρικῶν*, πρὸς Α. δὲ ὑπὸ τοῦ *Κιγγάνου* καὶ τῶν *Σινικῶν Ἀλπεων*. Μετὰ τούτων συνάπτονται τὰ ΝΑ. τῆς Σιβηρίας, ἐξαπλούμενα ὄρη *Ἰάβλονον* καὶ *Σιάνοβον* καὶ αἱ τὴν Ἰνδοσινικὴν δισχίζουσιν ὀροστοιχίαι. Κεχωρισμέναι σειραὶ ὄρεων εἶνε τὰ ὄρη τῆς *Καμιοιάτσκας* καὶ τὸ ὀροπέδιον τῆς *Δεκάνης* (Δαχιναβάνδης). Διὰ τοῦ *Ἰνδικοῦ* δὲ *Καυκάσου* (Ἰνδοκούχου, 6,000 μ.) συνάπτεται ἡ ὑψηλὴ αὕτη χώρα μετὰ τῆς Δ. Ἀσίας, ἐν ᾗ τὰ ὀροπέδια τοῦ *Ἰράν*, τῆς *Ἀρμενίας*, τῆς *Μικρᾶς Ἀσίας* καὶ *Συρίας* καὶ τὰ ὄρη *Καύκασος*, *Ταῦρος*, *Ἀντίταυρος* κλ. Ἄσχετον πρὸς ταῦτα εἶνε τὸ *Ἀράβιον* ὀροπέδιον.

Ἐκτὸς τούτων ἐν Ἀσίᾳ ὑπάρχουσι καὶ 5 μεγάλα βχθύπεδα, ἥτοι τὸ *Σινικόν*, τὸ *Ἰνδοσιανικόν*, τὸ τῆς *Μεσοποταμίας*, τὸ *Τουρανικόν* καὶ τὸ *Σιβηρικόν*, τὸ μέγιστον τῆς γῆς. Ταῦτα διαρρέουσι μεγάλοι ποταμοί, ἐξ ὧν οἱ ἀξιολογώτεροι εἶνε οἱ ἑξῆς.

Α') Οἱ εἰς τὸν Β. Περηγία Ὠκ. χυνόμενοι *Λένας* (4,820 χιλμ. μήκ.), *Ἰενεσέης* (5,610 χιλμ.) καὶ *Ὁβις* (3,400 χιλμ.).

Β') Οἱ εἰς τὸν *Εἰρηνικόν* Ὠκ. Ἀμούρ (4,420 χιλμ.), *Κίτρινος* (Ὀάγγ-Χώ, 4,400 χιλμ.) καὶ *Κυανοῦς* (Γιάγγ-τσέ-Κιζγγ, 5,000 χιλμ.) καὶ τινες τῆς Ἰνδοσινικῆς.

Γ') Οἱ εἰς τὸν Ἰνδικὸν οἱ τῆς Ἰνδοσινικῆς Σαλουένης καὶ Ἰρα-
βαδῆς, οἱ διδυμοὶ Γάγγης (2,597 χιλμ.) καὶ Βραμαπούτρας (3,000
χιλμ.), ὁ Ἰνδὸς (3,000 χιλμ.) καὶ οἱ τῆς Μεσοποταμίας διδυμοὶ
Εὐφράτης (2,775 χιλμ.) καὶ Τίγρης (1,870 χιλμ.).

Δ') Οἱ εἰς τὴν Ἀράλην λίμνην χυνόμενοι Ὡξος (Ἀμού, 2,200
χιλμ.), ὅστις τὸ πάλαι ἐχύνετο εἰς τὴν Κασπίαν, καὶ ὁ Ἰαξάρτης
(Σὶρ Δάρις, 2,250 χιλμ.) καὶ

Ε') Ὁ εἰς τὴν Κασπίαν θάλ. Κῦρος, δεχόμενος τὸν ἐκ τῆς Ἀρμε-
νίας καταρρέοντα Ἀράξην. Τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἱ ποταμοὶ εἶνε μικροὶ
καὶ ὀρμητικοί· περὶ τούτων κατωτέρω.

Ἐκ τῶν λιμνῶν τῆς ἡπείρου αἱ ὀνομαστότεροι εἶνε ἡ Κασπία θάλ.
(438,688 □ χιλμ.), ἡ Ἀράλη (67,770 □ χιλμ.), ἡ Βαλχάση
(21,800 □ χιλμ. καὶ ἡ Βαϊκάλη ἐν Σιβηρίᾳ, διάφοροι ἄλλαι ἐπὶ τῶν
ὀροπεδίων τῆς Θιβητίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐν Παλαιστίνῃ ἡ
Τιβεριὰς ἡ Γεννησαρεὶ καὶ ἡ Νεκρὰ θάλ. (915 □ χιλμ.), ἧς ἡ ἐπι-
φάνεια κεῖται βαθύτερον τῆς Μεσογείου θαλ. περὶ τὰ 395 μέτ., τὸ
δὲ ὕδωρ ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀλάτων οὐδὲν τρέφει ἐνὸρργανον ὄν. Εἰς
τὴν λίμνην ταύτην χύνεται ὁ Ἰορδάνης (μῆκος 340 χιλ.), ἐν ᾧ ἐβα-
πτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐχει δὲ ἡ Ἀσία καὶ πολλὰς ἐρήμους, ἐξ ὧν ἡ μεγίστη εἶνε ἡ
Γόβη καὶ ἡ Τάκλα-Μακὰν, ἀμφοτέραι ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, καὶ
ἐν Ἀραβίᾳ ἡ Νεφούδ.

Ἐκ τῶν πολλῶν τῆς ἡπείρου νήσων αἱ σημαντικώτεραι εἶνε ἐν
τῷ Εἰρηνικῷ καὶ Ἰνδικῷ Ὠκ. αἱ Ἰαπωνικαί, ἡ Φορμόζα, αἱ Φι-
λιππῖναι καὶ Μολοῦκκαι, ἡ Κελέβη, τὸ Βόρνεον, ἡ Ἰάβα, ἡ Σουμά-
τρα καὶ ἡ Κεϋλάνη (Ταπροβάνη), ἐν τῇ Μεσογείῳ δὲ ἡ Κύπρος, ἡ
Ρόδος, ἡ Κῶς, ἡ Σάμος, ἡ Χίος, ἡ Λέσβος κ.λ.

§ 2. Προϊόντα, κλίμα, ἐθνογραφία καὶ πολιτειακὴ
τῆς Ἀσίας διαίρεσις. Ἡ Ἀσία εἶνε κοιτὶς πολλῶν χρησίμων
φυτῶν, π. χ. τῆς ἀμπέλου, τῆς κερασέας καὶ τῆς κασιανέας. Πα-
ράγει δὲ φυτικὰ προϊόντα πολύτιμα καὶ περιζήτητα, π. χ. κιννάμω-
μον, πέπερι, μοσχοκάρυα, δρυζαν, τέιον, βάμβακα, μέταξαν, ἔβε-
νον, λίβανον, γουιαπέραν κ.λ. Ἐπίσης ἡ Ἀσία εἶνε ἡ πατρίς
πολλῶν κατοικιδίων ζώων καὶ πολυτίμων λίθων, π. χ. τοῦ ὄνου, τοῦ
ἵππου, καὶ ἡ πόλις Ἡράκλεις καὶ τὸ πρὸς ταύτην ὁρμητικὸν λιμὲν τῆς Περσικῆς

κτορίδος, τῶν ἀδαμάντων καὶ τῶν σαπφείρων. Ἐν αὐτῇ ζῶσιν ἐν ἀγρία καταστάσει ὁ ἔλεφας, ὁ ταῶς, ὁ θινόκερως, οἱ πίθηκοι, οἱ κροκόδειλοι, ὁ ὄφις βόας, ὁ λέων, ἡ τίγρις, ἡ λεοπάρδαλις.

Τὸ κλίμα τῆς Ἀσίας, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐκτάσεως, εἶνε ποικιλώτατον, ὑποδιαιρούμενον εἰς τρεῖς μεγάλας κλιματολογικὰς ζώνας: 1) τὴν βορείαν ἢ σιβηρικὴν ζώνην, ἥτις κατάψυχρος, δασώδης, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐλώδης· 2) τὴν τῆς Μέσης Ἀσίας, ἐν ᾗ στέππαι καὶ ἔρημοι (ἐν Τουράνῃ, Μογγολίᾳ)· καὶ 3) τὴν τῶν περιοδικῶν ἀνέμων (ἐν Ἰνδία, Σινικῇ).

Ἐκ τῶν 812 ἑκατομμυρίων κατοίκων τῆς ἡπείρου οἱ πλεῖστοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν μογγολικὴν φυλὴν (575 ἑκατ.), ἥτοι οἱ Σῖναι (Κινέζοι), οἱ Μογγόλοι, οἱ Ἰάπωνες κ.λ., οἱ ἐπίλοιποι δὲ εἰς τὴν Καυκασίαν 250 ἑκατ.), ἥτοι οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἀραβες, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἕλληνες κ.λ. καὶ ὀλίγιστοι εἰς τὴν Μαλαϊκὴν (33 ἑκατ.). Ἐκ τῶν ὀμιλουμένων δὲ γλωσσῶν αἱ πλεῖσται ἀνήκουσιν εἰς τὰς μονοσυλλάβους ἢ τὰς πολυσυνθέτους (ἐν Σινικῇ, Ἰαπωνίᾳ, Μογγολίᾳ), αἱ ἐπίλοιποι δὲ εἰς τὰς κλιτάς (ἐν Ἰνδικῇ, Περσίᾳ, Ἀραβίᾳ, Μ. Ἀσίᾳ). Ἐν Ἀσίᾳ διεμορφώθησαν τὰ σημαντικώτατα τῶν θρησκευμάτων, ἥτοι ὁ Ἰουδαϊσμός, ὁ Χριστιανισμός, ὁ Μωαμεθανισμός, ὁ Βουδδισμός, ὁ Βραμμισμός καὶ ὁ Κομφουκισμός. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶνε εἰδωλολάτραι καὶ πολλοὶ βάρβαροι (Μογγόλοι) ἢ καὶ ἄγριοι, ἐκ τῶν μονοθεϊστῶν δὲ ὑπερτεροῦσιν οἱ μωαμεθανοὶ (60 ἐκ.) καὶ μόλις 15 ἑκατ. ὑπάρχουσι Χριστιανοὶ καὶ 1)2 ἑκατ. Ἰουδαῖοι.

Τῆς Ἀσίας τὰ τῶν ἰθαγενῶν κράτη ἔχουσι πολιτεύματα δεσποτικά, οὐκ ὀλίγαι δὲ χῶραι αὐτῆς εἶνε κτήσεις εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Τοπογραφικῶς δὲ διχireῖται ἡ Ἀσία εἰς τὰς ἐξῆς 4 ὁμάδας:

Α' Τὴν *Δυτικὴν* ὁμάδα, περιλαμβάνουσιν 1) τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, 2) τὴν Ἀνεξάρτητον Ἀραβίαν, 3) τὴν Περσίαν, 4) τὸ Ἀφγανιστάν, 5) τὸ Βελουχιιστάν, 6) τὴν Βουχάραν καὶ Χίβαν, ὑπαγομέναι τῇ Ἀσιατικῇ Ῥωσίᾳ καὶ 7) τὸ Τουρκεστάν, κατεχόμενον ὑπὸ τῆς Ῥωσίας καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τῆς Σινικῆς (Α. Τουρκεστάν).

Β') Τὴν *Ν. ὁμάδα*, περιλαμβάνουσιν 1) τὴν Ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικήν, 2) τὴν Ἐκείθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικήν (Ἰνδοσινικήν) καὶ 3) τὰς νήσους τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

Γ') Τὴν *Α. ὁμάδα*, ἐν ᾗ ἡ Ἰαπωνία, ἡ Σινικὴ καὶ ἡ Κορέα καὶ

Δ') Τὴν *Β. ὁμάδα*, συγκροτοῦσαν τὴν Ἀσιατικὴν Ῥωσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄,

ΔΥΤΙΚΗ ΟΜΑΣ

Α΄. ΑΣΙΑΤΙΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

§ 3. **Θέσις καὶ διαίρεσις τῆς χώρας.** Τὸ ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας Ἀσιατικὸν τμήμα (1,766,800 □ χιλμ., 16,900,000 κ.), ¹ κατέχον τὸ δυτικώτατον τῆς Ἀσίας μέρος, κεῖται μεταξὺ Εὐξείνου, Μεσογείου θαλ., Ἀραβίας καὶ Περσίας. Τοπογραφικῶς δὲ ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία διαιρεῖται α΄) εἰς τὴν *Μικρὰν Ἀσίαν*, β΄) εἰς τὴν *Ἀρμενίαν* καὶ τὴν *Καρδουχίαν*, ἥτοι τὴν *ὄρεινὴν χώραν* τῆς *Ἐρζερούμης* (Θεοδοσιουπόλεως), ἐν ᾗ τὸ ἡφίστιον *Ἀρσάρ* (5,171 μ. ὕψ.) καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ *Εὐφράτιου*, καὶ τὴν *χώραν* τῆς *Διαρβεκίρης*, ἐν ᾗ αἱ πηγαὶ τοῦ *Τίγρητος* καὶ ὁ Ἀρμενικὸς *Ταύρος* καὶ Ἀντίταυρος (Νιφάτου), γ΄) εἰς τὴν *Μεσοποταμίαν*, ἣν διαρρέουσιν ὁ *Εὐφράτης* καὶ *Τίγρης* καὶ ὁ σύρραξ αὐτῶν *Πασιίγρης* ἢ *Ἀράβιος* ποτ., ὅστις δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους, σχηματισθεὶς διὰ τῆς προσχώσεως τοῦ μυχοῦ τοῦ Περσικοῦ κόλπου, δ΄) εἰς τὴν *Συρίαν* μετὰ τῆς *Παλαιστίνης* καὶ *Φοινίκης*, καὶ ε΄) εἰς τὰ ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἀραβίας Τουρκικὰ βιλαγέτια. Ἡ Μ. Ἀσία (μετὰ τῶν νήσων=501,400 □ χιλμ. καὶ 9,089,000 κ.), χωριζομένη τῆς ἡπείρου διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Πυράμου ποτ. (Τζιχούν), ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἰστικὸν κόλπον, συνάπτεται μετὰ τοῦ Ἀρμενικοῦ ὁροπεδίου διὰ τῆς ΒΑ. προεκτάσεως τοῦ Ἀντιταύρου (κορυφ. *Καραμπέλ*, 1764 μ.).

* Εἰς τὴν ἀρχαιότητα διηρεῖτο ἡ Μ. Ἀσία εἰς 14 χώρας, ἥτοι α΄) εἰς τὰς βορείας *Πόντιον*, *Παφλαγονίαν* καὶ *Βιθυνίαν*, β΄) εἰς τὰς δυτικάς *Καρίαν*, *Λυδίαν* καὶ *Μυσίαν*, γ΄) εἰς τὰς νοτίας *Λυκίαν*, *Παμφυλίαν* καὶ *Κιλικίαν* καὶ δ΄) εἰς τὰς μεσογείους *Λυκαονίαν*, *Πισιδίαν*, *Φρυγίαν*, *Γαλατίαν* καὶ *Καππαδοκίαν*. Κατὰ τὸν μεσαίωνα δέ, ὅτε ἤκμαζε τὸ Βυζαντιτικὸν ἢ Ἑλληνικὸν κράτος, αἱ ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ διηροῦντο εἰς θέματα (δηλ. νομούς), διοικούμενα ὑπὸ στρατηγῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους ἡμᾶς δὲ χρόνους πᾶσα ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία διαιρεῖται εἰς 22 νομούς καὶ 6 διοικήσεις ὡς ἐξῆς.

Α΄ Νομοὶ : 1) *Αἰγαίου πελάγους*, 2) *Αἰδινίου* ἢ *Σμύρνης*, 3) *Προύσης*,

¹ Ἐπειδὴ ὁ μαθητὴς ἄγνοεῖ τὰ περὶ Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀνάγκη ὁ διδάσκαλος νὰ εἴπῃ προηγουμένως ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῆς.

4) Κασταμούνος, 5) Τραπεζούντος, 6) Σεβαστείας, 7) Ἀγκύρας, 8) Ἰκονίου, 9) Ἀδάνων, 10) Μαμουρέτ-ούλ-Ἀζίζ, 11) Ἐρζερούμης, 12) Βάρ, 13) Βιελίς, 14) Διαρβεκίρης, 15) Χαλεπίον, 16) Βηρυτοῦ, 17) Συρίας, 18) Μοσούλης, 19) Βαγδάτης, 20) Βασσόρας, 21) Χεδζαζ καὶ 22) Ἑμένης καὶ

Β' Διοικήσεις : 1) Χρυσόπολεως, ὑπαγομένης εἰς τὸν νομὸν Κωνσταντινουπόλεως, 2) Νικομηδείας, 3) Ἑλλησπόντου (Βίγας), 4) Ζόρ, 5) Ἱερουσαλήμ, ἑξαρτωμέναι πάσας ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Τουρκίας, καὶ τέλος 6) τὴν προνομιούχον τοῦ Λιβάνου.

* Σιδηρόδρομοι ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ (2,086 χιλμ.) καὶ ἐν Συρίᾳ (1510 χιλμ.) συνδέουσι μετ' ἀλλήλων τὰς σημαντικωτέρας πόλεις. Νέος δὲ σιδηρόδρομος θὰ συνδέσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Ἰκονίου, τῶν Ἀδάνων, τῆς Μοσούλης καὶ Βαγδάτης, μήκους 2,500 χιλμ.

§ 4. Θαλάσσιος διαμελισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ Μ. Ἀσία, ἰδίως κατὰ τὰ δυτικὰ αὐτῆς παράλια, διαμελίζεται πολλαχῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης, σχηματιζούσης ἐν αὐτῇ διάφορα πελάγη, κόλπους, ὅρμους, λιμένας, νήσους, πολλὰς, χερσονήσους καὶ ἀκρωτήρια.

Καὶ πρὸς Ν. μὲν ἔχει τὸ Λύκιον καὶ τὸ Παμφύλιον πέλαγος, οὗτινος προέκτασις ὁ κόλπος τῆς Ἀιταλίας καὶ τὸ Κιλικίον πέλ., ὅπερ σχηματίζει τὸν Ἰοσικὸν κόλπον (*Αλεξανδρέττας). Πρὸς Δ. ἔχει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ τμήμα τούτου Ἰκάριον καὶ τοὺς κόλπους Γλαῦκον (νῦν Μάκρης), Κῶρον, Ἰοσικὸν (Μενδελίνας), Ἐφέσου, Ἐρμαῖον (Σμύρνης), Ἐλαίτην (Τσανδερλίκ) καὶ Ἀδραμυτινήν. Πρὸς Β. ἐν τῇ Προποντίδι ἔχει τὸν Ἀστακηνόν, τὸν τῆς Νικαίας καὶ τὸν τῆς Νικομηδείας. Ἡ μεταξὺ δὲ Κύπρου, Αἰγύπτου καὶ Συρίας θάλασσα καλεῖται Συριακὸν πέλαγος.

Ἐκ τῶν διαφόρων τῆς μικρᾶς Ἀσίας χερσονήσων αἱ σημαντικώτεραι εἶνε ἡ Θυνηιάς, μεταξὺ Πόντου καὶ Προποντίδος, ἡ Κυζικηνή, ἐν τῇ Προποντίδι, ἡ Ἐρυθραία ἀπέναντι τῆς Χίου καὶ αἱ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ Κνίδου ἐκατέρωθεν τῆς Κῆ. Ἐκ τῶν νήσων δὲ ἐν Προποντίδι αἱ Προκόννησοι (Παλαιὰ καὶ Νέα ἢ τοῦ Μαρχμαρῆ), ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἡ Λήμνος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, τὰ Ψαρά, ἡ Ἰκαρος, ἡ Λέρος, ἡ Κάλυμνος, ἡ Κῶς, ἡ Ρόδος, ἡ Κάραθος, ἡ Σάμος, ἡ Σύμη, ἡ Νισυρος, ἡ Κάσος κτλ. καὶ ἐν τῷ Συριακῷ πελ. ἡ Κύπρος, ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν νήσων.

Τὰ ἀξιολογώτερα ἀκρωτήρια εἶνε ἐν τῷ Πόντῳ τὸ Ἰασόνιον, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Συριάς καὶ ἡ Κάραμβις, τὸ Σίγειον (παρὰ τὴν εἴσο-

δον τοῦ Ἑλλησπόντου), ἐν τῷ Αἰγαίῳ τὸ *Λεκτόν*, ἡ *Μέλαινα Ἀκρᾶ*, ἡ *Μυκάλῃ*, ἡ *Κυνὸς Ἀκρᾶ* ἀπέναντι τῆς Ῥόδου, καὶ τέλος ἐν τῷ Παμφυλίῳ καὶ Κιλικίῳ πελάγει ἡ *Ἱερὰ Ἀκρᾶ*, τὸ *Ἀνεμούριον* καὶ τὸ *Σαρπηδόριον*. Πορθμοὶ ἐκτὸς τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου, πολλοὶ ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς στερεᾶς, ὡς π. χ. μεταξὺ Χίου καὶ Ἐρυθραίας.

§ 5. **Ὅρη, λίμναι καὶ ποταμοὶ τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας.** Ἡ Μ. Ἀσία ἀποτελεῖ ὁροπέδιον (1000 μέτρ. μέσου ὕψους), ὅπερ κλίνει πρὸς Β. διασχίζεται ὑπὸ κοιλάδων, πρὸς Δ. διευθυνομένων καὶ διανοιγομένων ριπιδοειδῶς πρὸς τὸ Αἶγαῖον, ὅπου αἱ ἀκταὶ κρημνῶδεις. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὁροπεδίου τούτου εἶνε ἔρημον καὶ ἀλατοῦχον, φέρον ὁρστοιχίας τινὰς παραλλήλους (ὕψους 2 χιλ. μέτρ.) καὶ λίμνας, ὧν πολλαὶ ἀλμυραὶ. Τούτων αἱ ἀξιολογώτεραι εἶνε *Σαπάνιζα* (Βοάνχ), πρὸς Δ. τῆς Σαγγαρίου πεδιάδος, ἡ *Ἀσκαία* (λίμνη τῆς Νικαίας), ἡ *Ἀπολλωνία* (Ἀμπουλάτ-γκιὸλ) παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔχουσα ὕδωρ γλυκύ, ἡ *Ἀφνίτις*, ἐπίσης ἀγχίαλος, δεχομένη τὸν *Τάρσιον* ποτ., ἡ *Γυγαία*, οὗ μακρὰν τοῦ *Καῦστρίου* πεδίου, λίμνη γλυκεῖα, ἡ *Σιμαός*, ἡ *Τάττα* (Τουζ-γκιὸλ) ΝΔ. τῆς Καισαρείας, λίαν ἀλατοῦχος κτλ.

Ὡς νότιον τοῦ ὁροπεδίου τούτου κράσπεδον ἐξαπλοῦται ὁ *Ταῦρος* (3,477 μέτρ. ὕψους, ὅστις τοξοειδῶς πρὸς τὰ ΒΑ. καμπτόμενος σχηματίζει τὴν ὁρστοιχίαν τοῦ *Ἀντιταύρου* (3,570 μ.), κειμένην μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Σάρου καὶ τοῦ Ἄλως ποταμοῦ.

* Ἐπὶ τοῦ ὁροπεδίου τούτου πρὸς Δ. τοῦ Ἀντιταύρου (ἐν Καππαδοκίᾳ) ἀνυψοῦται τὸ ἐσθεςμένον ἡφαίστειον *Ἀργαῖος* (4,000 μ.), παρὰ τοὺς Β. τοῦ ὑποίου πρόποδας κεῖται ἡ *Καιδάρεια* (950 μ. ὕψ. ὑπὲρ θάλ.). Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡφαίστεια ἐσθεςμένα καὶ ἡφαιστειογενῆ πετρώματα ὑπάρχουσι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, ἰδίως ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, Ἑλλησπόντου καὶ Ἀδριαμυττηνοῦ κόλπου, ὡς καὶ ἐν τῇ πρὸς Α. τῆς Σμύρνης *Κατακεκαυμένη* χώρᾳ, καὶ τὸ *Χαδὸν-Δάγ* (2,400 μ.). Ἐχει δὲ καὶ πολλὰς θέρμας, ὧν αἱ διασημότεραι αἱ τῆς *Προύδης*, *Ἱεραπόλεως*, *Κρήνης*, *Ἀμαδείας*. Πολλοὶ δὲ τόποι εἶνε εὐσαιστοὶ (Προύσα, Σμύρνη, Χίος, Ψαρά, Σπάρτη Πισιδίας, Αἰδίνιον), πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν καταστραφέντες. Εἶνε δὲ ἡ Μικρὰ Ἀσία πλουσία εἰς μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα (χαλκοῦ, χρυσοῦ, ἀργύρου, μολύβδου, σπηίου, χρωμίου, κασιτέρου κτλ.).

Ἐπειδὴ ἡ Μ. Ἀσία εἶνε ὁροπέδιον, οἱ ποταμοὶ αὐτῆς ῥέουσιν ὁρμητικῶς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε πλωτοί. Τούτων

οἱ ἐπισημότεροι εἶνε οἱ ἐξῆς. Ὁ Ἰρις, ὁ Ἄλυσ καὶ ὁ Σαγγάριος ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Πόντον· πλησίον τοῦ τελευταίου ἔκειτο ἡ πόλις Γόρδιον, ἐν ᾗ ἐφυλάσσετο ἄμαξα, ἔχουσα δεσμὸν ἄλυτον (τὸν Γόρδιον δεσμὸν), ὃν ἔκοψεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διὰ τῆς σπάθης του (334 π. Χ.). Ὁ Μάκιστος καὶ ὁ Γράνικος χυνόμενοι εἰς τὴν Προποντίδα· πλησίον τούτου ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐνίκησε τὸ πρῶτον τοὺς Πέρσας (334 π. Χ.). Ὁ Ἑρμος εἰς τὸν Ἑρμαῖον, οὗτινος παραποτάμιον ὁ χρυσορροῶς Πακτωλός. Ὁ Μαίανδρος ἐκβάλλων πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς Σάμου παρὰ τὴν Μίλητον.

Ὁ Εὐρυμέδων εἰς τὸ Παμφύλιον πέλαγος· παρὰ τὰς ἐκβολὰς τούτου ὁ Κίμων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ (465 π. Χ.) ἐνίκησε κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τοὺς Πέρσας. Ὁ Κύδνος εἰς τὸ Κιλικίον πέλαγος· ἐν τούτῳ λουσθεὶς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἡσθένησε. Καὶ ὁ Σάρος καὶ Πύραμος εἰς τὸν Ἰσικὸν κόλπον. Πολλοὶ τῶν ποταμῶν τούτων διὰ προσχώσεων ἐξηλλοίωσαν τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἰδίως ὁ Μαίανδρος, ὅστις ἠδυνήθη νὰ προσχώσῃ ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις τὸν Λατμικὸν κόλπον καὶ νὰ μεταβάλῃ αὐτὸν εἰς χώραν λιμνώδη.

Ἡ χώρα τῆς Ἐρζερούμης ἔχει ἡφαιστεια ἐνεργὰ ἢ ἐσβεσμένα, ὡς τὸ Μέγα καὶ Μικρὸν Ἀραράτ (5,171 μ. καὶ 4,914 μ.) παρὰ τὰ Ῥωσικὰ καὶ Περσικὰ σύνορα. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι καὶ λίμναι ἄλμυραι, ὡς ἡ Οὐρμία (ἐν Περσίᾳ) καὶ ἡ Βάνη, ἣτις κέκτῃται ἐν μικρογραφίᾳ τὸ αὐτὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου σχῆμα. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πηγάζει ὁ Εὐφράτης παρὰ τὴν Ἐρζερούμην καὶ τὸ ὄρος Βιγγοέλ. Μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐφράτου καὶ τῶν ἄνω ῥοῶν τοῦ Τίγρητος κεῖται ἡ χώρα τῆς Διαρβεκίρης (Γορδιανῆς), ἐν ᾗ ὁ Ἀρμενικὸς Ταῦρος (Καραδζά-Δάγ, 2,500 μ.) καὶ ὁ Ἀντίταυρος. Ἐκ τούτου πηγάζει ὁ Τίγρης, οὐ μακρὰν τῶν ἄνω ῥοῶν τοῦ Εὐφράτου. Ἐκρέοντες τῶν ἐκατέρωθεν τῆς χώρας ταύτης κειμένων κοιλάδων οἱ ποταμοὶ Εὐφράτης (2,775 χιλμ. μήκους) καὶ Τίγρης (1870 χιλμ.) διαρρέουσι τὴν Μεσοποταμίαν· ἐνούμενοι δὲ παρὰ τὴν Κούρναν, οὐ μακρὰν τῶν ἐρείπων τῆς Κιτισφῶντος καὶ Σελευκείας, συγκροτοῦσι τὸν σύρρουν τὸν ἐπικαλούμενον Πασιτίρητα (Σάττ-έλ-Ἀράβ), ἐκβάλλοντα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Ἡ Συρία, ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Παλαιστίνη, ἐξαπλούμεναι κατὰ μῆκος τοῦ Συριακοῦ πελάγους, διασχίζονται ὑπὸ δύο παραλλήλων ὁρο-

στοιχιῶν, τοῦ Λιβάνου (3,060 μ.) καὶ Ἀντιλιβάνου (Μέγας Ἑρμών 2,860 μ.) καὶ τῶν νοτίων αὐτῶν προεκτάσεων, μεταξὺ τῶν ὑποίων κεῖται ἡ *Κοίλη Συρία* (Ἑλ Βέκα). αὕτη νοτιώτερον συστενοῦται εἰς τὴν βαθεῖαν κοιλάδα *Γῶρ*, διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ· ὅστις, ἀφοῦ διέλθῃ τὴν *Τιβεριάδα* (ἢ Γεννησαρέτ) λίμνην, χύνεται εἰς τὴν *Νεκρὰν θάλασσαν* (Βάχρ-ἐλ-Λούτ), οὐδεμίαν ἔχουσαν ἐκροήν. Ἐκ τοῦ πυθμένος ταύτης ἀναβλύζει ἄσφαλτος καὶ διὰ τοῦτο καὶ *Ἀσφαλιῦς λίμνη* καλεῖται. Ἐν αὐτῇ δὲ κατὰ τὴν Ἱερ. Ἱστορίαν ἔκειντο τὸ πάλαι αἱ πόλεις *Σόδομα* καὶ *Γόμορρα*, ἡ πατρίς τοῦ Λώτ, ἃτινα κατέστρεψεν ὁ Θεός, μεταβαλὼν αὐτάς εἰς λίμνην. Μεταξὺ Συρίας καὶ Μεσοποταμίας κεῖται ἡ *Συριακὴ ἔρημος*, ἥτις τοπογραφικῶς ἀνήκει μᾶλλον τῇ Ἀραβίᾳ, περὶ τῆς ὑποίας κατωτέρω τὰ δέοντα.

§ 6. **Αἱ νῆσοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.** Αὗται, αἵτινες εἶνε ἀποκελυμένα τῆς στερεᾶς τμήματα, κατοικοῦνται μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἀποτελοῦσιν, ἐξαιρουμένων τῆς Σάμου καὶ Κύπρου, τὸν νομὸν τοῦ *Αἰγαίου πελάγους* (Τζεζάιρι-Μπάχρι-Σεφίδ. 6,900 □ χιλμ. 322,000 κ.). Εἶνε δὲ αὗται αἱ ἑξῆς.

Ἰμβρος (Ἰμβρος, 254 □ χιλμ., 10 χιλ. κ.), νῆσος χθαμαλὴ καὶ κατάφυτος. Αὕτη τοπογραφικῶς ἀνήκει εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. **Λήμνος** (476 □ χιλμ., 23 χιλ. κ.), νῆσος ἀμπελοέσσα, ἐφ' ἧς ἐμυθολογεῖτο, ὅτι ὁ Ἥφαιστος εἶχε τὸ χαλκεῖόν του. **Τένεδος** (41 □ χιλμ. 6 χιλ. κ.) ἀπέναντι τῆς Τροίας, ἔχουσα εὐρύχωρον λιμένα· μεταξὺ Τενέδου καὶ Τρωάδος ὁ ἥρως Κανάρης κατέκαυσε τὸ δίκροτον τοῦ Τούρκου ἀντιναύαρχου Μεχμέτ πασᾶ (27 Ὀκτ. 1822).

Παρὰ τὸν Ἀδριατικὴν κόλπον κεῖται **Λέσβος** (1750 □ χιλμ., 110,000 κ.) κατάφυτος καὶ εὐφορος. Πρωτ. Μυτιλήνη (24,000 κ.), ἡ πατρίς τοῦ σοφοῦ Πυθαγοῦ καὶ τῆς Σαπφούς. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἀπετέλει ἰσχυρὰν δημοκρατίαν, νῦν δὲ εἶνε ἔδρα Μητροπολίτου καὶ ἔχει ἑλληνικὸν γυμνάσιον ἄριστα λειτουργοῦν. Ἄλλαι πόλεις τῆς Λέσβου εἶνε **Πλωμάριον** (7,500 κ.), **Σκόπελος**, **Τελώνια**, **Μόλυβος** καὶ **Ἐρεσσός**, ἡ πατρίς τοῦ Θεοφράστου, ἐν τῷ λιμένι τῆς ὑποίας ἔκασεν ὁ ἀνδρεῖος **Παπανικολῆς** (8 Ἰουν. 1821) τουρκικὴν φρεγάταν. Μεταξὺ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Λέσβου κεῖνται αἱ 3 νησίδες **Ἀργινούσαι**, παρὰ τὰς ὑποίας οἱ Ἀθηναῖοι κατεναυμάχησαν τοὺς Σπαρτιάτας (406 π. Χ.), ὅτε ἀπέθνηεν ὁ ναύαρχος αὐτῶν **Καλλικρατίδας**.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πρὸς Ν. τῆς Λέσβου εὐρίσκεται ἡ **Χίος** (827 □ χιλμ. καὶ 68 χιλ. κατ.), νῆσος εὐφορος ἐν μέρει, λίαν δ' εὐσειστος, πολλάκις καταστραφεῖσα ὑπὸ σεισμῶν. Ἡ ὠραία αὕτη νῆσος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχε 100 χιλ. κ., κατὰ τὸ 1822 δὲ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ Τούρκου ναυάρχου Καρὰ Ἀλῆ φοβεράς δηρώσεις καὶ λεηλασίας, ἐφονεύθη δὲ πλῆθος γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδιῶν. Ἀλλὰ ταχέως, τῇ 6 Ἰουνίου 1822, ἐξεδικήθη τὴν καταστροφὴν των ὁ ἥρως Κανάρης, πυρπολήσας ἐν τῷ λιμένι τῆς Χίου τὴν ναυαρχίδα, ἐν ᾗ ὁ ναύαρχος Ἀλῆς μετὰ τῶν ἐπιφανῶν τοῦ στόλου του ἐτέλει ὄργια. Πρωτ. **Κάστρον** (17 χιλ.κ.). Πρὸς Δ. ταύτης κεῖται **Ψύρα** ἢ **Ψαρά** (90 □ χιλμ.), ἡ πατρὶς τοῦ ναυάρχου **Κανάρη** καὶ ἐνδοξος διὰ τὸ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡμῶν ναυτικὸν αὐτῆς· τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφὴν τῆς ἐνδόξου ταύτης νήσου (22 Ἰουν. 1824) καὶ τὴν ἥρωικὴν ἀμυναν καὶ σφαγὴν τῶν ἀτρομήτων αὐτῆς τέκνων ἐξύμνησεν ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ποιητὴς **Σολωμὸς** διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος·

Ὅσ τῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη βάρχη
περπατῶντας ἡ δόξα μονάχη.
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ ὅς τὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γενομέν' ἀπὸ λιγα χορτάρια
ποῦχαν μείνει ὅς τὴν ἔρημη γῆ.

ΝΑ. τῆς Χίου κεῖται ἡ γενναίως κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡμῶν ἀγωνισαμένη **Σάμος**, ἀποτελοῦσα νῦν ἡγεμονίαν ὑποτελῇ τῇ Τουρκίᾳ (468 □ χιλμ., 70,000 κατ. μετὰ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ), πκράγει δὲ σταφίδας, οἶνον, ἔλαιον κλ. Πρωτ. **Βαθύ**, ἔδρα τοῦ ἡγεμόνος (ὁ νῦν Κοπάσης) καὶ τῶν ἀρχῶν, ἔχουσα γυμνάσιον καὶ Παρθεναγωγεῖον. Ἐν τῷ στενῷ τῷ κειμένῳ μεταξὺ Σάμου καὶ Μικρῆς Ἀσίας οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν κατέκαυσαν τρία ὀθωμανικὰ πλοῖα μετὰ 1,000 ἀνδρῶν καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Σάμος τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς. Ἔχει ἡ Σάμος 368 πλοῖα καὶ σημαῖαν ἐκ λευκοῦ σταυροῦ ἐπὶ ἐρυθροῦ καὶ κυανοῦ ἐδάφους. Ταύτης πρὸς ΝΔ. κεῖται ἡ δασύδης **Ἰκαρία** (267 □ χιλμ. καὶ 6,000 κατ.) καὶ 3 νησίδες καὶ πρὸς ΝΔ. ἡ πετρώδης **Πάμος** (40 □ χιλμ., 5,000 κατ.), ὀνομαστὴ διὰ τὴν μονὴν τοῦ **Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου**, ἔχουσα ἀξιόλογον βιβλιοθήκην χειρογράφων, καὶ ἄλλαι τινὲς νησίδες, ὡς ἡ **Λειψός**. Ταύτης ΝΑ. κεῖν-

ται ἡ Δέρος (49 □ χιλμ. καὶ 5,000 κ.) καὶ ἡ Κάλυμνος (109 □ χιλμ., 13,000 κατ.), κατοικοῦμεναι ὑπὸ σπογγαλιέων. Παρὰ τὰς νήσους ταύτας εἶχε συναθροισθῇ ὁ ὑπὸ τὸν Μιχαύλην στόλος, ὁ καταναυμαχήσας τὸν Τουρκοκυπριακὸν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Γέροντος κατὰ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1824. Πρὸς Ν. τούτων ἐξαπλοῦται ἡ ἐν μέρει ἠφαιστειογενὴς Κῶς (286 □ χιλμ., 10,000 κατ.), νήσος εὐφορος, ἡ πατρίς τοῦ ἱατροῦ Ἰπποκράτους. Πρὸς Ν. τῆς Κῶ κεῖται ἡ Νίσυρος, ἔχουσα ἐνεργὸν ἠφαιστειον καὶ θερμὰ λουτρά, καὶ ἡ Σύμη (Αἶγλη, 62 □ χιλμ., 10,000 κ.) πρὸς Α. τῆς Νισύρου, κατοικουμένη ὑπὸ σπογγαλιέων. Ἀστυπάλαια ΝΑ. τῆς Ἀμοργοῦ.

Πρὸς Ν. τῆς Σύμης κεῖται ἡ Ῥόδος (1,460 □ χιλμ., 33,000 κ.), εὖσειστος καὶ λίαν εὐφορος, κακῶς ὁμῶς κεκαλλιεργημένη. Ῥόδος πρωτ. τοῦ νομοῦ, ἐπὶ τῆς ΒΑ. γωνίας τῆς νήσου μετὰ διπλοῦ λιμένος, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου ἴστατο τὸ ὑπὸ Χάρητος ἐξ ὀρερχάλλου κατασκευασθὲν ἄγαλμα τοῦ θεοῦ Ἥλιου (Κολοσσὸς τῆς Ῥόδου, 34 μ. ὕψ.), ὅπερ μετὰ 56 ἢ 66 ἔτη (224 π. Χ.) κατεκρημνίσθη ὑπὸ σεισμοῦ. ἔθεωρεῖτο δὲ ὡς ἐν ἐκ τῶν 7 θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. ΝΔ. τῆς Ῥόδου κεῖνται ἡ ἐπιμήκης Κάροπαθος (299 □ χιλμ. 7 χιλ. κ.) καὶ ἡ ὀρεινὴ Κάσος (6 χιλ. κ.), καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1824. Παρὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν τῆς Μ. Ἀσίας κεῖται Καστελλόρριζον (Μεγίστη, 8 χιλ. κατ.), ἔχον ἐξάιρετον λιμένα καὶ καλὸν ναυτικόν.

Μετὰ τὸν Ῥωσοτουρκικὸν πόλεμον διὰ συνθήκης, γενομένης μεταξὺ Μεγ. Βρεττανίας καὶ Τουρκίας (4/16 Ἰουνίου 1878) ἡ ἐν τῷ Συριακῷ πελ. ἐξαπλωμένη μεγίστη τῶν Ἑλλ. νήσων, ἡ Κύπρος (9,282 □ χιλμ., 250,000 κ.), ἐξεχωρήθη εἰς τὴν διοικητικὴν διεύθυνσιν τῆς Μεγ. Βρεττανίας δι' ἐτησίας πληρωμῆς 92 χιλ. λιρῶν. Διοικεῖται δὲ ὑπὸ Ἀγγλοῦ ἀρμοστοῦ, ἔχοντος ἐκτελεστικὸν συμβούλιον καὶ ἕτερον νομοθετικόν (Κυπριακὴν Βουλὴν), ἐκ 18 συνιστάμενον μελῶν. Ἡ Κύπρος, κυριευθεῖσα ὑπὸ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, διετέλεσεν ἀκολούθως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων (Ἑλλήνων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, τῶν Ἑνετῶν καὶ Φράγκων καὶ ἐπὶ τέλους τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ 1878, νῦν δὲ τῶν Ἀγγλων. Καίτοι δὲ ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν ἡ νήσος ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν, διεφύλαξεν ἀκμᾶν τὸ Ἑλληνικὸν αἶσθημα, ἣν λίαν

διασόφυτος, νῦν δὲ ἀπεγυμνώθη, καταστραφέντων τῶν δασῶν αὐτῆς, καταβάλλονται ὅμως προσπάθειαι μεγάλαι πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ κακοῦ τούτου καὶ ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Παράγει δὲ χαλκόν, ἀμίαντον, οἶνον ἐξαίρετον (κουμανταρίαν), μέταξαν, βάμβακα, μέλι, δέρματα. Ξυλοκέρατα κτλ.

Πρωτ. τῆς Κύπρου εἶνε **Λευκωδία** (16,000 κ.), ἐν μέσῳ καταφύτου πεδιάδος, ἔδρα τοῦ ἄρμοστοῦ καὶ τοῦ **Μακαριωταίου** Ἑλλήνος ἀρχιεπισκόπου πάσης Κύπρου καὶ Ἰουστινιανῆς καὶ προέδρου τῆς αὐτοκεφάλου ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τῆς νήσου. Ἐχει δὲ καὶ τὸ ἄριστα λειτουργοῦν **παγκύπριον γυμνάσιον**. **Λάρναξ** (7,500 κ.), ἔδρα μητροπολίτου παρὰ τὸ ἀρχαῖον Κίτιον, ὅπερ πολιορκῶν ὁ **Κίμων** ἀπέθανε (449 π. Χ.). **Νέα Πάφος** ἢ **Κιῆμα** πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου, ἔδρα μητροπολίτου, παρὰ τὴν ἀρχαίαν **Πάφον**, **Κυρήνεια**, ἔδρα διοικητοῦ καὶ **Μύριου**, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Κυρηναίας, ἔνθα καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος. **Ἀμμόχωστος** ἢ **Φαμαγοῦστα** (Ἀρσινόη, 11 χιλ. κ.) παρὰ τὴν ἀρχαίαν **Σαλαμίνα**, εὐλίμενος. **Δεμησσός** (Λιμανσὸλ, 13 χιλ. κ.), πόλις ἐμπορικὴ ἐπὶ τῆς Ν. ἀκτῆς τῆς νήσου.

§ 7. **Πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας**. Αὕτη διαιρεῖται εἰς 8 νομοὺς καὶ 3 διοικήσεις, ὧν ὀνομαστώτεραι πόλεις εἶνε αἱ ἑξῆς.

1) Ἐν τῷ νομῷ **Ἀιδινίου** (55,900 □ χιλμ., 1,396,500 κ. Λυδίας, Ἰωνίας, Καρίας καὶ Μυσίας ἐν μέρει). Πρωτ. **ΣΜΥΡΝΗ** (Ἰσμίρ, 300 χιλ. κ.), ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Ἑρμαίου κόλπου, πόλις ἀρχαία καὶ ἑλληνικωτάτη, ἔδρα Ἑλλήνος μητροπολίτου. Ἐχει Ἑλλην. γυμνάσιον (Εὐαγγελικὴν σχολὴν) ἄριστον,¹ πολλὰ σχολεῖα, μουσεῖον, νοσοκομεῖα καὶ παράγει ἐξαίρετον σταφίδα, σῦκα κ.λ. Διὰ σιδηροδρόμου συνδέεται μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἰκονίου καὶ Ἀγκύρας καὶ βραδύτερον μετὰ τῆς Βαγδάτης. ΒΑ. κεῖται τὸ ὄρος **Σίπυλος** (1,800 μ.) καὶ πρὸς Α. ὁ **Τμῶλος** (1,800 μ.), παρὰ τοὺς Β. τοῦ ὁποίου πρόποδας κεῖνται τὰ ἐρείπια τῶν Σάρδεων ἐπὶ τῷ Πακτωλῷ ποτ. τῆς πάλαι λαμπρᾶς τοῦ **Κροίσου** καθέδρας. ΒΔ τῆς **Σμύρνης** κεῖται ἡ **Παλαιὰ Φώκαια**, ἡ μητρόπολις τῆς Μασσαλίας (4 χιλ. κ.), πόλις

¹ Πρακτικὸν Λύκειον, τὸ Ἑλληνογερμανικὸν Κ. Γιαννίκη, ἀμφότερα ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου, δύο μεγάλα Παρθεναγωγεῖα, τὸ Κεντρικὸν καὶ τὸ Ὀμήρειον, ἔχοντα καὶ τάξεις διδασκαλείου.

ἀρχαία καὶ ταύτης ΒΑ. ἡ *Νέα Φώκαια* (4,500 κ., Γιαννιτζέ Φ.). Πρὸς Δ. τῆς Σμύρνης κεῖνται αἱ *Κλαζομεναί* (Βουρλᾶ), ἐπίνειον τῶν Βρυούλων (24 χιλ. κ.). *Κρήνη* (Τσεσμέ, 15 χιλ. κ.), ἀπέναντι τῆς Χίου· ἐν τῷ λιμένι ταύτης οἱ Ῥῶσοι κατέκαυσαν δι' Ἑλλήνων κυρίως πυρπολητῶν ὁλόκληρον τὸν Τουρκικὸν στόλον (24 καὶ 26 Ἰουν. 1770). Ἀγιά-Σολούκ, χωρίον σμικρὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἐφέσου καὶ τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ ὀνομαστῆς δια τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν τῶν 7 θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὃν κατέκαυσεν ὁ Ἡρόστρατος. Ἐν αὐτῇ διέτριψεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ συνεκροτήθη ἡ Γ' οἰκουμένη συνόδος. ΝΔ. ταύτης *Νέα Ἐφεσος* (Κοῦς-Ἀδασί, 8 χιλ. κ.) καὶ ΒΑ. *Θεῖρα* (21 χιλ. κ.), πόλις βιομήχανος.

Πρὸς Β. τῆς Σμύρνης κεῖται *Πέργαμος* (23 χιλ. κ.), ὀνομαστὴ τὸ πάλαι διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῆς καὶ τὸν περγαμηνὸν χάρτην, ἐκ δέρματος κατασκευαζόμενον. *Μαγνησία* ἡ πρὸς Σιπύλῳ (Μάνησα, 35 χιλ. κ.) ΒΑ. τῆς Σμύρνης, ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου, καὶ *Μαγνησία* ἐπὶ Μαϊάνδρῳ. *Φιλαδέλφεια* (Ἀλιά-σεχέρ, 22 χιλ. κ.), ἔδρα Μητροπολίτου, σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς Σμύρνης, ὡς καὶ *Αἰδίνιον* (Τράλλεις, 36 χιλ. κ.), κείμενον ἀνατολικῶς τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου, πατρίς *Ἀνθεμίου*, τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαϊάνδρου κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς *Μιλήτου* (νῦν Παλάτια), τῆς πατρίδος τοῦ φιλοσόφου *Θάλητος*. Πρὸς Β. ταύτης κεῖται τὸ ὄρος *Μυκάλη*, ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐν Πλαταιαῖς ἐνίκηθη ὁ Μαρδόνιος (479 π. Χ.), τὸν Αὐγούστον δὲ τοῦ 1824 μ. Χ. ὁ Ἕλλ. στόλος κατετρόπωσε καὶ διέκώλυσε τοὺς Τούρκους ν' ἀποβιβασθῶσιν εἰς Σάμον. Ἀλικαρνασσός (ν. Βουδρουμι) ἐπὶ τῶν Β. ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Κῶ, πατρίς τοῦ Ἡροδότου. Παρὰ τὸ ἀκρωτήριο Κριός ἔκειτο ἡ *Κνίδος*, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀθηναῖος Κόνων ἐνίκησε τὸν Σπαρτιάτην *Πείσανδρον* (349 π. Χ.).

2) Ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Ἑλλησπόντιου (Βίγα 6,600 □ χιλμ., 130,000 κ.). Πρωτ. *Δαρδανέλλια* (Τσανάκ-Καλεσί, 10 χιλ. κ.), πόλις ὀχυρὰ ἐπὶ τῷ ὁμῶν. πορθμῷ, ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ Ἀβυδος, ὅπῃθεν ὁ *Ξέρξης* ἠθέλησε να γεφυρώσῃ τὸν Ἑλλήσποντον. *Δάμψακος* (10 χιλ. κ.), πόλις ὀνομαστὴ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ *Βίγα* ἐπὶ τῷ Γρανίκῳ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ποτ. (Κοδζζ-Τσχί). Διαρρέεται δὲ ἡ διοίκησις αὖτῃ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σιμόεντος, Σατνιέντου, καὶ Σκαμάνδρου, παρὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὑπὸ *Σλήμαν* ἀνασκαφείσα *Ἴλιος* (Τροία ἢ Τρωάς), ὀνομαστὴ διὰ τὸν *Τρωικὸν πόλεμον*.

3) Ἐν τῷ νομῷ *Προύσης* ἢ *Χουδαβενικιάρ*, δηλ. τοῦ *Δεσπότου* (65,800 □ χιλμ. 1,627,000 κ., Φρυγίας, Μυσίας καὶ Βιθυνίας). Πρωτ. *Προῦδα* (76 χιλ. κ.), ἐν μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος, παρὰ τὰς Α. ὑπώρειας τοῦ *Μυοίου Ὀλύμπου* (2,500 μ.), πάλαι πρωτ. τῆς *Βιθυνίας* καὶ τῶν Σουλτάνων, ἧς ἐπίνεια ἐν Προποντίδι ἡ *Κίος* καὶ τὰ *Μουντανία*, διὰ σιδηροδρόμου συνδεόμενα· ἔχει δὲ ἱαματικάς πηγὰς καὶ βιομηχανίαν μεταξῆς, σηπίου (διὰ καπνοσύριγγας) καὶ ταπήτων. *Νικαία* (Ἰσνίκ, 5 χιλ. κ.) παρὰ τὴν Ἀσκανίαν λίμνην, ὀνομαστὴ διὰ τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους Α' καὶ Ζ', (325 καὶ 787 μ. Χ.), ἐπὶ τινὰ δὲ ἔτη ὡς πρωτεύουσα τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου (1206—1261 μ. Χ.). *Κιουτάχια* (Κοτυάειον, 22 χιλ. κ.), *Βαλουκεσέρ* (23 χιλ. κ.), ἐν μέσῳ εὐφόρου πεδιάδος καὶ οὐ μακρὰν τούτου *Μπάχια*, ἐν μέσῳ μεταλλείων μολύβδου. *Κυδωνία* (Ἀϊβαλί, 21 χιλ. κ.), πόλις ἐμπορικὴ, ὑπὸ γενναίων Ἑλλήνων κατοικουμένη, διατηρούντων καὶ γυμνάσιον. Ἀδραμύτιον (Ἐδρεμίτ, 16 χιλ. κ.) παρὰ τὸν ὁμών. κόλπον. Πρὸς τὰ Ν.Α. τοῦ νομοῦ κεῖται Ἀφιδν-Καφά *Χισσάρ* (40,000 κ.), παράγουσα ὄπιον, παρὰ τὴν Προποντίδα, ἢ *Κύζικος*, παρὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι κατευναμάχησαν τοὺς Σπαρτιάτας (410 π. Χ.).

4) Ἐν τῇ διοίκησει *Νικομηδείας* (8,100 □ χιλμ., 223,000 κατ.). Ἐν ταύτῃ, τῆς *Χρυσοπόλεως* (Σκουτάρεως) ἀνηκούσης εἰς τὸν νομὸν Κωνσταντινουπόλεως, κεῖνται αἱ ἐξῆς πόλεις. *Χαλκηδών* (15,000 κατ.), ἐν ᾗ συνεκροτήθη ἡ Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδος (451 μ. Χ.), καὶ *Νικομήδεια* (Ἰσμίτ, 25,000 κατ.) ἐπὶ τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ, σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τοῦ Σκουτάρεως. Ἐν αὐτῇ εἰσπύσθη καὶ ἀπεθάνεν ὁ *Μέγας Κωνσταντῖνος*.

5) Ἐν τῷ νομῷ *Κασιαμῶντος* (50,700 □ χιλμ., 961,000 κ. Βιθυνίας, Παφλαγονίας, Πόντου). Πρωτ. *Κασιαμών* (27,000 κ.), πόλις μεσόγειος, ἧς ἐπίνειον ἐπὶ τῷ Πόντῳ ἡ *Ἰνέμπολις* (Ἰωνόπολις). *Σινώπη* (13,000 κ.), ἐπὶ τῷ Πόντῳ, καθέδρα τὸ πάλαι τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου καὶ πατρὶς τοῦ φιλοσόφου *Διογένης*. *Ποντοηράκλεια* (Ἐρεγλί), παρὰ τὴν ὁποίαν ἀνθρακωρυχεῖα.

6) Ἐν τῷ νομῷ *Τραπεζοῦντος* (32,400 □ χιλμ., 948,000 κάτ. Πόντου). Πρωτ. *Τραπεζοῦς* (35,000 κ.) ἐπὶ τῷ Εὐξείνῳ, χρησιμεύσασα ἐπὶ 2¹/₂ αἰῶνας ὡς καθέδρα ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας (1204—1461 μ. Χ.) καὶ Ἀμισσός (Σαμψούς, 17,000 κ.), ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ἀμασείας, πόλις γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ καὶ ἐπίνειον πολλῶν μεσογείων πόλεων. *Κερασσοῦς* (Φαρνάκια, 11,000 κ.), ἐπὶ τῷ Πόντῳ, ἡ πατρὶς τῶν κερασίων. *Γκιουμοῦς-Χανέ* (Ἀργυρόπολις), εὐμοιροῦσα μεταλλείων ἀργύρου.

7) Ἐν τῷ νομῷ *Σεβαστείας* (62,100 □ χιλμ., 1,057,000 κ. ἐν Καππαδοκίᾳ). Πρωτ. *Σεβάστεια* (43,000 κατ.) ἐπὶ τῶν ἄνω ῥοῶν τοῦ Ἄλως. *Τοκάτη* (30,000 κ.) ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Ἰριος, ἡ πάλαι *Εὐδοκίας*, ἐν μέσῳ βαθείας κοιλάδος, ἔχουσα μεταλλουργεῖα χαλκοῦ. Ταύτης ΒΑ. *Νεοκαισάρεια* (Νικτάρ, 4,500 κ.). Ἡ πατρὶς τοῦ Στράβωνος Ἀμάσεια (30,000 κ.) κεῖται ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰριος καὶ τῇ εἰς Σεβάστειαν (Σιδάς) καὶ Ἀμισσὸν ἀγούσῃ ὁδῷ, ἐν εὐφώρῳ πεδιάδι.

8) Ἐν τῷ νομῷ Ἀγκύρας (70,900 □ χιλμ., 933,000 κ. Γαλατίας καὶ Καππαδοκίας). Πρωτ. Ἀγκυρα (Ἀγκορα, 28 χιλ. κ.) ἐπὶ τινι παραποταμίῳ τοῦ Σαγγαρίου, παρὰ τὰς ὑπώρειας λόφου, ἐφ' οὗ Ὀφκρόπολις ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ὀνομαστὴ διὰ τὴν νίκην *Ταρμελάνου* κατὰ *Βαγιαζίτου* (1402 μ. Χ.) καὶ διὰ τὰς λεπτομάλλους αἰγὰς της. *Καϊσάρεια* (Μάξακα καὶ Εὐσέβεια, 72 χιλ. κ.), ἡ πατρὶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου παρὰ τοὺς Β. πρόποδας τοῦ χιονοσκεποῦς Ἀεραίου, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου (3,960 μ. ὑψ.) καθορᾶται ὁ Πόντος καὶ ὁ Ἰστικὸς κόλπος. Ταύτης ΝΔ. ἔκειτο ἡ *Ναζιανζός*, ἡ πατρὶς *Γρηγορίου* τοῦ Θεολόγου.

9) Ἐν τῷ νομῷ Ἰκονίου (102,100 □ χιλμ., 1,069,000 κ. Λυκίας, Λυκαονίας, Παμφυλίας, Πισιδίας). Πρωτ. Ἰκόνιον (Κόνια, 44 χιλ. κ.), ἡ πάλαι καθέδρα τῶν *Σελδζουκιδῶν*, διὰ σιδηροδρόμου συνδεόμενον μετὰ τῆς Σμύρνης καὶ Κων/πόλεως. ΝΑ. ταύτης κεῖται *Σπάρτη* (Ἰσπάρτα 20 χιλ. κ.), ἐν εὐφώρῳ πεδιάδι, ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου *Πισιδίας*. Ἀιτάλεια (Ἀδάλεια, 25,000 κ.), πόλις ὀχυρὰ καὶ εὐλίμενος ἐπὶ τῷ ὁμῶν. κόλπῳ.

10) Ἐν τῷ νομῷ Ἀδάνων (39,900 □ χιλμ., 422,000 κ. Κιλικίας). Πρωτ. Ἀδανα (45,000 κ.) ἐπὶ τῷ Σάρῳ, πόλις ἀρχαία, ἐν μέσῳ εὐφωρτάτης πεδιάδος, ἔδρα Ἑλλήνων Μητροπολίτου. Ἐν αὐτῇ

κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου 1909 οἱ Τούρκοι διέπραξαν φοβεράς σφαγάς, φονεύσαντες 20 χιλιάδας Ἀρμενίων. Ταρσός (17,000 κ.) ἐπὶ τῷ Κύνῳ ποτ., πατρίς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ταύτης ἐπίνειον Μερσίνα (Ζεφύριον) ἐπὶ τῇ Κιλικίᾳ πελ. σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς Ταρσοῦ καὶ τῶν Ἀδάνων. Εἰς ἀπόστασιν 15 χιλμ. ἀπὸ τοῦ Ἰσσικοῦ κόλπου κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς Ἰσοῦ, περὶ τὴν ὁποίαν Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τὸν Δαρεῖον, αἰχμαλωτίσας ἅπασαν αὐτοῦ τὴν οἰκογένειαν (333 π. Χ.)

§ 8. Πόλεις Τουρκικῆς Ἀρμενίας καὶ Μεσοποταμίας. Ἐκ τοῦ πάλαι βασιλείου τῆς Ἀρμενίας ἀνήκουσι τῇ Τουρκίᾳ οἱ νομοὶ Ἐρζερούμης, Βάνης (Βοάνης), Βιλλίς καὶ ἐν μέρει Διαρβενκίρης καὶ Μααμουρετ-οῦλ-Ἀζίζ (Κουρδιστάν, Καρδουχία· ὁμοῦ 186,500 □ χιλμ. καὶ 2,471,000 κ.). Ἐν ταῖς νομοῖς τούτοις κατοικοῦσι πολλοὶ Ἀρμένιοι, οἵτινες πολλάκις φοβεράς ὑπέστησαν σφαγάς ὑπὸ τῶν αἰμοχαρῶν καὶ ἀγρίων Κούρδων.

Καὶ ὁ μὲν νομὸς Ἐρζερούμης (Θεοδοσιουπόλεως, 49,700 □ χιλμ. 645,000 κ.) πρωτ. ἔχει Ἐρζερούμην (39 χιλ. κ.), ἐπὶ ὁροπεδίου, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Ἀράξου, κέντρον τοῦ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Περσίας ἐμπορίου. Ὁ δὲ νομὸς Βάνης (39,300 □ χιλμ., 380,000 κ.) ἔχει πρωτ. τὴν πόλιν Βάν (Βοάνην, 30 χιλ. κ.), οὐ μακρὰν τῆς ὁμων. λίμνης. Ὁ δὲ νομὸς Βιλλίς (27,100 □, χιλμ., 399,000 κ.) ἔχει πρωτ. τὴν ὁμών. πόλιν (25 χιλ. κ.), κειμένην πρὸς Δ. τῆς λίμνης Βάνης. Ὁ δὲ νομὸς τῆς Διαρβενκίρης (37,500 □ χιλμ., 471,500 κατ.) πρωτ. ἔχει τὴν Διαρβενκίρην (Ἀμίδην, 34,000 κατ.) ἐπὶ τῷ Τίγρητι, ἔχουσιν βιομηχανίαν μετὰξῆς. Τέλος ὁ νομὸς Μααμουρετ-οῦλ-Ἀζίζ (32,900 □ χιλμ., 575 χιλ. κ.) πρωτ. ἔχει τὴν Χαρμπούτ (20 χιλ. κ.), ἔχουσιν ὠραίους κήπους καὶ βυρσοδεφεῖα.

Ἡ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος ποτ. χώρα καλεῖται Μεσοποταμία· ταύτης τὸ βόρειον, ὅπερ ἐν μέρει ὀρεινόν, καλεῖται ἀραβιστὶ Ἐλ-ζεζιρέ (Νῆσος), τὸ νότιον δὲ Ἰράκ Ἀραβί. Ἐν αὐταῖς ἔκειτο ἡ Ἀσσυρία, πρὸς Β. καὶ ἡ Βαβυλωνία πρὸς Ν. καὶ πρὸς τὸν Πασιτίγρητα ἡ Χαλδαία· διαίρεται δὲ εἰς τοὺς νομοὺς Μοσοῦλης, Βαγδάτης, Βασσόρας καὶ τὴν διοίκησιν Ζόρ, μεταξὺ νομοῦ Χελεπίου καὶ Μοσοῦλης (ἐν ὧν 419,100 □, 1,500,000 κ.). Ὁ διὰ Ἰκονίου, Μοσοῦλης, Βαγδάτης καὶ Βασσόρας κατασκευαζόμενος σιδηρόδρο-

μος θὰ καταλήξῃ εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον (κολπίσκος Κοσιμά).

Ἐκ τούτων ὁ τῆς Μοσούλης νομὸς (91,100 χιλμ., 351 χιλ. κ.) πρωτ. ἔχει τὴν ὁμώνυμ. πόλιν (61 χιλ. κ.) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος, ὀνομαστὴν ἄλλοτε διὰ τὰ ὑφάσματα τῆς μουσελίνης. Ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ὄχθης κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς *Νινευῆ*, τῆς πάλαι πρωτεύουσας τῆς Ἀσσυρίας, ἐν οἷς δι' ἀνασκαφῶν οἱ Ἀγγλοὶ ἀνεύρουν Ἀσσυριακὰ συγγράμματα ἀρχαῖα γεγραμμένα διὰ σφηνοειδῶν γραμμάτων ἐπὶ ὀπτῶν πλίνθων. Πρὸς Α. αὐτῆς ἔκειτο τὸ χωρίον *Γαυγάμηλα* καὶ ΝΑ. ἡ πόλις *Ἀρβηλα* (Ἑρμπίλ), παρὰ τὰ ὅποια ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐνίκησε *Δαρεῖον* ἰὸν *Κοδομανόν* (331 π. Χ.).

Ὁ νομὸς τοῦ *Βαγδατίου* (111,300 □ χιλμ., 614,000 κ.), πρωτεύουσαν ἔχει τὸ **Βαγδάτιον** (145 χιλ. κ.) ἐπὶ τῷ Τίγρητι, τὴν πάλαι λαμπρὰν τῶν Καλιφῶν καθέδραν (763—1258 μ. Χ.), νῦν δὲ πόλιν ἐμπορικὴν. Πρὸς Ν. αὐτῆς κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς *Σελευκείας* καὶ *Κτησιφῶντος*, πρὸς τὰ ΝΔ. δὲ ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ τὰ ἐρείπια τῆς μεγίστης τοῦ ἀρχαίου κόσμου πόλεως *Βαβυλῶνος* (Μπάβ-ελοῦ=Θεοῦ Πύλης), τῆς καθέδρας τῶν βασιλέων τῆς Βαβυλωνίας. Αὕτη ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὰ πλούτη αὐτῆς καὶ τοὺς κρεμαστοὺς κήπους καὶ διότι ἐν αὐτῇ ἀπέθανεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ταύτης κεῖται ἡ *Χιλλέ*, ἔδρα διοικητοῦ 30,000 κ.). ΒΔ τῆς Βαβυλῶνος κεῖται *Κέρβελλα* (65 χιλ. κ.), ἡ ἀγία τῶν Σχιιτῶν μωαμεθανῶν πόλις καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν νεκροταφεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἀνὰ πᾶν ἔτος μεταφέρονται πρὸς ταφὴν ἐκ τῆς Περσίας ἡμισεσηπὸτα πτώματα πλουσίων Περσῶν πρὸς ταφὴν, ἅτινα συνήθως ἀναπτύσσουν δεινὰς ἐπιδημίας (πανώλη).

Παρὰ τὸν Πασιτίγρητα κεῖται ἡ *Βασσόρα* (ἢ Βάσρα, 20 χιλ. κ.), ἡ πρωτ. τοῦ ὁμων. νομοῦ (138,800 □ χιλμ., 433,000 κ.), σταθμὸς τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Τίγρητος. *Κόρνα* ἐπὶ τῇ συμβολῇ τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου. Τῆς διοικήσεως *Ζόρ* (78,000 □ καὶ 100,000 κατ.) πρωτ. εἶνε ἡ *Δέιερ-ἐλ-Ζόρ* (20 χιλ. κ.), πόλις γεωργικὴ καὶ κτηνοτρόφος. Ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ εὐρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ὑπὸ Σολομῶντος κτισθείσης Παλμύρας, τῆς καθέδρας τῆς βασιλείας *Ζηνοβίας*, ἐν μέσῳ ὁάσεως τῆς Συριακῆς ἐρήμου· ἐν τῷ χωρίῳ *Τεδμοῦρ* σφύζονται ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἡλίου.

9. **Πόλεις Συρίας καὶ Παλαιστίνης** (ὁμοῦ 218,700 □ χιλμ., 2,790,000 κατ.). Ἡ μεταξὺ Εὐφράτου καὶ Μεσογείου

Θαλ. χώρα καλεῖται *Συρία*, ἐν ᾗ ἡ *Φοινίκη*, ἡ *Παλαισίνη*, ἡ μεταξὺ *Λιβάνου* καὶ *Ἀντιλιβάνου* κειμένη *Κοίλῃ Συρία* (Ἑλ-Βέκα) καὶ *Α. ἡ Συριακὴ ἔρημος*. Διαιρεῖται δὲ εἰς τοὺς νομοὺς *Συρίας*, *Βηρυ- τοῦ* καὶ *Χαλεπίου*, εἰς τὴν διοίκησιν τῆς *Ἱερουσαλὴμ* καὶ εἰς τὴν προ- νομιούχον τοῦ *Λιβάνου*. Τοῦ νομοῦ *Συρίας* (95,900 □ χιλμ., 720,000 κ.) πρωτ. *Δαμασκός* (140 χιλ. κ.), ἐν εὐφορωτάτῃ πεδιάδι, ΒΑ. τοῦ ὄρους *Ἑρμών*, ἔδρα τοῦ πατριάρχου *Ἀντιοχείας*, ὀνομαστὴ δὲ διὰ τὰ δαμασκηναὶ ζίφη (δαμασκι) καὶ τὰ διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποικιλ- μένα ὑφάσματα. *Βηρυτός* (Βερούτη, 120 χιλ. κάτ.), ἀρχαία τῆς Φοι- νίκης πόλις, πρωτ. τοῦ ὁμώνυμου νομοῦ (16,000 □ χιλμ., 533,500 κ.), πόλις παρχία καὶ ἐμπορικὴ, ΒΔ. τῆς *Δαμασκοῦ*, μεθ' ἧς διὰ σιδηροδρόμου συνδέεται. Πρὸς Β. ταύτης κεῖνται αἱ παρχίαι πόλεις *Λαοδίκεια* (Λατάκιγιε, 22,000 κ.) καὶ *Τρίπολις* (Ταράμπολας, 30 χιλ. κ.). *Χαλέπιον* (127 χιλ. κ.), πρωτ. τοῦ ὁμων. νομοῦ (86,600 □ χιλμ., 996,000 κ.), πόλις μεσόγειος, ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος. Πρὸς Ν. *Χάμα* (π. *Ἐπιφάνεια*) ἐπὶ τῷ *Ὀρόντῃ* (35 χιλ. κ.) καὶ νοτιώ- τερον *Χόμς* (Ἑμεσσα, 60 χιλ. κ.), σιδηροδρομικῶς συνδεόμεναι μετὰ τῆς *Δαμασκοῦ* καὶ *Βηρυτοῦ*. Ἐν τῇ κοίλῃ *Συρίᾳ* κεῖται *Βαλβέκ* (Ἡλι- οὔπολις), διάσημος τὸ πάλαι διὰ τὸν ναὸν τοῦ *Ἡλίου*. *Ἀλεξαν- δρέττα* (Ἰσκενδεροῦν) ἐπὶ τῷ *Ἰσικῷ κόλ.* *Σελεύκεια* (Πιερία), τὸ ἐπίνειον τῆς πάλαι λαμπρᾶς τῶν *Σελευκιδῶν* πρωτεύουσος 700 χιλ. κ.), νῦν δὲ μικρᾶς πόλεως *Ἀντιοχείας* (25 χιλ. κ.), κειμένης ἐπὶ τῷ *Ὀρόντῃ* ποτ., ὀνομαστῆς δὲ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι εἶνε ἡ πατρὶς *Ἰωάν- νου τοῦ Χρυσοστόμου* καὶ διότι ἐν αὐτῇ ὁ *Ἀπόστολος Παῦλος* ἀνε- κήρυξε τὸν Χριστιανισμόν, συνεκροτήθησαν δὲ 10 ἐκκλησι. σύνοδοι (252—380 μ. Χ.). Πόλεις παρχίαι καὶ ὀνομασταὶ τὸ πάλαι τῆς *Φοινίκης* ἦσαν *Πτολεμαῖς* (νῦν "Ακρα ἢ "Ακια). *Σιδῶν* (Σάιδα) καὶ *Τύρος* (Σούρ), ἣν μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἐξεπόρθησεν ὁ Μ. *Ἀλέ- ξανδρος*.

Ἡ διοικήσις τοῦ *Λιβάνου* (3,100 □ χιλμ., 200,000 κ.) περι- λαμβάνει τοὺς περὶ τὸν *Λίβανον* οἰκοῦντας *Μαρωνίτας*, ὅστις εἶνε λαὸς ὀρθόδοξος, ἀναγνωρίζων τὸν *Πάπαν* καὶ τοὺς *πολεμικοὺς Δρούσους*. Ὁ *Χριστιανὸς αὐτῆς διοικητὴς* ἐκλέγεται κατὰ τετραετίαν ὑπὸ τοῦ *Σουλ- τάνου* τῇ συναινέσει καὶ τῶν *Μεγάλων Δυνάμεων*. Πρωτ. εἶνε ἡ *Δείρ- ἐλ-Κάμ*, πεντάωρον ἀπέχουσα τῆς *Βηρυτοῦ*.

Ἡ *Παλαιστίνη* (Χαναάν) ἢ ἡ *Ἀγία Γῆ* (τῆς Ἐπαγγελίας), ἡ κοιτίς τοῦ *Χριστιανισμοῦ* καὶ *Ἰουδαϊσμοῦ*, καταλαμβάνει στενὴν λωρίδα τῆς Ν. Συρίας, ἀποτελοῦσα διοίκησιν ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Τουρκίας (17,100 □ χιλμ., 342,000 κ.). Διασχίζεται δὲ ὑπὸ τῆς βαθείας κοιλάδος τοῦ εἰς τὴν Νεκρὰν θάλ. χυνομένου *Ἰορδάνου*, ἐν ᾧ ἐβαπτίσθη ὁ *Σωτὴρ ἡμῶν* καὶ ἔχει ὄρη ὀνομαστὰ τὸν *Κάρμηλον*, τὸν *Μικρὸν Ἑρμῶνα*, (553 μ.) καὶ τὸ *Θαβώρ* (615 μ.), λίμνας δὲ τὴν *Γεννησαρὲν* καὶ τὴν γνωστὴν *Νεκρὰν* θάλ. Διηρεῖτο δὲ τὸ πάλαι εἰς 4 τμήματα, ἦτοι *Ἰουδαίαν*, *Σαμάρειαν*, *Γαλιλαίαν* καὶ *Περαιάν*, ἐκείθεν τοῦ *Ἰορδάνου* κειμένην.

Πόλεις ὀνομασται ἐν *Ἰουδαίᾳ* εἶνε *Ἰόπη* (Γιάφα 12 χιλ. κ.) ἐπὶ τῇ Μεσογείῳ, ἐπίνειον τῆς Ἱερουσαλήμ, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου (60 χιλμ.). *ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ* (Τόπος Εἰρήνης, Ἑλ-Κούδς, 41,330 κ.), διάσημος ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ διὰ τὰ *Πάθη* καὶ τὸν *Τάφον* τοῦ *Σωτῆρος ἡμῶν*, ἐκτισμένη ἐπὶ ἀθλίας θέσεως. Ἐν αὐτῇ εὐρίσκεται ὁ Ἅγιος *Τάφος*, τὸ ἱερόν προσκύνημα τῶν χριστιανῶν, ἐδρεύουσι δὲ Ἑλλήν πατριάρχης (ὁ νῦν *Δαμιανὸς*) καὶ οἱ τῶν Ἀρμενίων καὶ καθολικῶν. Πρὸς Β. κεῖται τὸ ὄρος τῶν *Ἐλαιῶν* (840 μ. ὕψ.), πρὸς Ν. τὸ τῆς *Ἀγωνίας* καὶ ἐν μέσῳ χώρος καταφύτου ἡ *Βηθλέμ*, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Κύριος, ὑπάρχει δὲ καὶ ναὸς, κτισθεὶς ὑπὸ τῆς *Ἀγίας Ἐλένης*. ΒΑ. τῆς Ἱερουσαλήμ κεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ *Ναυῆ* ἀλωθεῖσα *Ἰεριχώ*, νῦν χωρίον ἐλεεινόν. Ἐν *Γαλιλαίᾳ* κεῖται *Ναζαρέτ* (9 χιλ. κ.), ἡ πατρίς τοῦ *Σωτῆρος*, ἡ *Καπερναοὺμ*, ἡ *Τιβεριὰς* καὶ ἡ *Βηθθαῖδά*, ἡ πατρίς τοῦ ἀποστόλου *Πέτρου*, Ἀνδρέου καὶ *Φιλίππου*. Ἐν *Σαμαρείᾳ* κεῖται *Σαμάρεια*, ἡ πάλαι πρωτ. τῶν βασιλέων *Ἰσραήλ*, νῦν δὲ πολίχνη. *Συχέμ* ἢ *Συχάρ* (Ναβλούς) καὶ *Καισάρεια ἐπὶ θαλάττῃ* (τῆς Παλαιστίνης), καθέδρα τοῦ βασιλέως Ἡρώδου. Ἐν τῇ *Περαιᾷ* ἔκειτο *Καισάρεια* ἡ *Φιλίππου* καὶ *Ἰουλιάς*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Κύριος ἐχόρτασε τοὺς πεντακισχιλίους. Πόλεις τῶν *Φιλισταίων* ἦσαν ἡ Ἀζωτός, ἡ Ἀσκάλων καὶ ἡ Γάζα.

Ἀπὸ τῆς *Δαμασκοῦ* ἀνατολικώτερον τοῦ *Ἰορδάνου* καὶ παραλλήλως τῶν ῥοῶν αὐτοῦ διέρχεται ἡ ὁδὸς τῶν ἐκ Συρίας εἰς Μέκκαν μεταβαινόντων προσκυνητῶν διὰ μέσου τῆς Ἀραβίας. Σιδηροδρόμος θὰ συνδέσῃ τὴν *Δαμασκὸν* μετὰ τῆς *Μεδίνης* καὶ *Μέκκας* καὶ ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν ταύτην, μήκους 1600 περ. χιλιομ.

Β'. ΑΡΑΒΙΑ

§ 10. **Ποιὸν τῆς χερσονήσου.** Ἡ Ἀραβία (3,156,000 □ χιλμ.), κειμένη μεταξὺ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλ., ἀποτελεῖ ὁροπέδιον πετρῶδες καὶ ἄνυδρον (1200—2000 μ.), κλιμακοειδῶς πρὸς βργχώδεις ἀκτὰς κατερχόμεναν. Συνδέεται δὲ μετὰ τῆς Ἀφρικῆς διὰ τοῦ τμηθέντος ἰσθμοῦ τοῦ Σουέξ (Ἀρσινόης) καὶ πλησιάζει πρὸς τὴν Περσίαν διὰ τοῦ πορθμοῦ Ὀρμούζ, πρὸς δὲ τὴν Ἀφρικὴν διὰ τοῦ Βαβελμανδέβ. Τὸ κλίμα εἶνε θερμὸν καὶ ξηρόν, ὃ δὲ οὐρανὸς πάντοτε σχεδὸν ἀνέφελος. Δάση δὲν ἔχει, αἱ δὲ πρᾶκτιοι χῶροι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στεππῶδεις καὶ τὰ μεσόγεια κατὰ τὸ πλεῖστον ἔρημοι ψαμμώδεις ἀκατοίκητοι. Παράγει δὲ φοίνικας, καπνόν, Ἰνδικόν, καφὲν ἐξαιρετον, ἱματικὰ φυτὰ κ.λ. καὶ τρέφει βόας, κρόβατα, ὄνομαστοὺς ἵππους καὶ καμήλους δρομάδας, ἅπερ ζῶν ἀποτελοῦσι τὴν περιουσίαν τῶν νομάδων λαῶν. Προσέτι πιθήκους, λύκους, ὕαινας. Καὶ ὄρυκτὰ δὲ ποικίλα καὶ χρήσιμα ἐγκλείει τὸ ἔδαφος, π.χ. σιδήρου, μολύβδου, χαλκοῦ, θείου, ἄλλας μηχανικὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Ἡ εἰς *Πετραίαν*, *Ἐρημον* καὶ *Εὐδαίμονα* Ἀραβίαν διαίρεσις τῆς χώρας εἶνε ἄγνωστος εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ κάτοικοι εἶνε Ἀραβες, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους φυλάς.

§ 11. **Πολιτειακὴ κατάστασις καὶ πόλεις τῆς Ἀραβίας.** Ἡ παρχλία χώρα *Μαδιὰμ* καὶ ἡ διὰ τοῦ κόλπου Ἀκαβᾶ (Αἰλάνιτου) χωριζομένη τριγωνικὴ τοῦ *Σινά* (Σιναιτικὴ) χερσονήσος ἀνήκουσι τῇ Αἰγύπτῳ. Ἐν τῇ χερσονήσῳ ταύτῃ κεῖται τὸ ὀνομαστὸν ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ὄρος *Σινά*, ἐφ' οὗ μονὴ ὀρθοδόξων. Τῇ Τουρκίᾳ ἀνήκουσιν αἱ ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλ. ἀκταὶ τῆς Ἀραβίας μέχρι τοῦ Ἀδεν (441,100 □ χιλμ., 1,050,000 κ.). Τούτων τὸ Ν. τμήμα κατέχει ὁ νομὸς τῆς Ὑεμένης (191,100 □ χιλμ., 750 χ. κ. Εὐδαίμονος Ἀ.), ἥς πρωτ. ἡ ὠραία πόλις *Σανά* (35,000 κ.), παράγουσα ἐξαιρετον καφέν. *Χοδεϊδά* (20,000 κ.), τὸ ἐπίνειον ταύτης, καὶ *Μόκκα*, ὀνομαστή διὰ τὸν εὐώδη καφὲν τῆς. Τὸ Β. τμήμα καταλαμβάνει ὁ νομὸς *Χεδζάζ* (250,000 □ χιλμ., 300 χ. κ.), ἐν ᾧ αἱ ἄγιοι τῶν ὀθωμανῶν πόλεις, ἧτοι ἡ *Μέκκα* (60,000 κ.) μετὰ τοῦ 100 χιλμ. ἀπέχοντος ἐπινείου αὐτῆς *Δζέδας* (25,000 κ.) καὶ ἡ *Μεδίνα* (48,000 κ.). *Μωάμεθ* ὁ προφήτης, ὁ ἰδρυτὴς τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἐγεννήθη

ἐν Μέκκᾳ τῷ 571 μ. Χ. καὶ ἀπέθανεν ἐν Μεδίᾳ τῷ 632 κειμένη 350 χιλίωμ. μακρὰν τῆς Μέκκας. Ἐτάφη δ' ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ ἐξέπνευσεν, ἡ δὲ θέσις αὕτη, περὶ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τέμενος, προσκυνεῖται ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων. Ἐν Μέκκᾳ δὲ ὑπάρχει οἰκοδόμημα 11 μέτρων ὕψους, ἡ *Καάβα*, θεωρούμενον ὡς τὸ κυριώτατον ἱερὸν τῶν μωαμεθανῶν καὶ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν οἶκος τοῦ Θεοῦ. Ἐχει δὲ τοιαύτην ἀξίαν, διότι ἐν αὐτῇ φυλάσσεται ὁ ἱερὸς λίθος, ὃν κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ἄγγελος Γαβριὴλ ἐκόμισεν ὡς δῶρον τῷ Ἀβραάμ, καὶ ὃν οἱ Ἀραβες ἐλάτρουσιν πρὸ πολλῶν αἰώνων. Ὁ λίθος οὗτος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀπλούστατος οὐρανοπειθὴς λίθος ἢ μετεωρίτης. Τὰς πόλεις ταύτας ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐπισκέπτονται χιλιάδες προσκυνητῶν ὁθωμανῶν, ἐκ τῆς κατὰ τὰς θυσίας δ' αὐτῶν συσσωρευμένης ἀκαθαρσίας ἀναπτύσσεται ἡ *Ἀσιατικὴ χολέρα*, ἥτις ἔπειτα μεταφέρεται εἰς Εὐρώπην.

Τὸ Β. τμήμα τῆς ἐπὶ τῷ Περσικῷ κόλπῳ παραλίας τῆς Ἀραβίας τὸ καλούμενον *Ἐλ-Χασά* μετὰ τῆς πρωτ. *Ἐλ-Καλίφ* ὑπάγεται (ἀπὸ τοῦ 1871) εἰς τὸν νομὸν τῆς Βασσόρας. Ἐπὶ τοῦ Β. ἄκρου παρὰ τὸν κόλπον Κοσίμα ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ κεῖται ἡ θρησκευτικὴ αἵρεσις *Κοβέιτ* ἐξ 20 χιλιάδων κατοίκων. Ἐπὶ τῶν παραλίῶν δὲ τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τῆς Ἀραβίας, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ κολπίσκου *Βαρέϊν* μέχρι τοῦ ἐν τῇ Ἀραβικῇ θαλάσῃ κόλπου *Κουριὰν-Μαριὰν* ἐξαπλοῦται τὸ εὐφορον καὶ ἀνεξάρτητον σουλτανᾶτον τοῦ Ὁμάν (194,200 □ χιλμ., 500,000 κ.), οὗτινος πρωτ. *Μασκάτη* (25 χ. κ.). Αἱ ἐν τῷ κόλπῳ Βαρέϊν ὁμώνυμοι νησιῖδες, διατελοῦσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγ. Βρεττανίας, εἶνε λίαν μαργαριτοφόροι. Πρωτ. *Μεναμάν* (40,000 κ.). Ἐκ τοῦ Ὁμάν κατάγονται οἱ σουλτᾶνοι τῆς νήσου *Ζανζιβάρης*, κειμένης παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἡ ἀπὸ τοῦ κόλπου *Κουριὰν-Μαριὰν* μέχρι τοῦ Ἀδεν παραλία χώρα καλεῖται *Χαδραμάουι* (Χαδραμυτίτις) καὶ κατοικεῖται ὑπὸ νομάδων ἀραβικῶν φυλῶν ἀνεξαρτήτων· πόλεις τούτων εἶνε ἡ *Τερίμ* (20,000 κ.), ἡ *Χιβάμ* (20,000 κ.) καὶ ἡ *Μακάλλα*. Ἡ Ν. παραλία ἀπὸ τοῦ Ἀδεν, κειμένου πρὸς Α. τοῦ πορθμοῦ *Βαβελμανδὲβ* μετὰ τῆς *Χαδραμυτίτιδος* καὶ τῆς νήσου *Σοκότρας* καὶ ἄλλων τινῶν νήσων (43,880 □ χιλμ., 152,000 κ.) ὑπάγεται εἰς τὸ Ἀγγλοϊνδικόν κράτος. Ἡ ὀχυρὰ πόλις Ἀδεν εἶνε τὸ κέντρον ἐμπορίας καὶ ναυσιπλοίας.

Εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ἀνήκει καὶ ἡ νησίς *Περίμ*, διχάζουσα εἰς δύο τὸν πορθμὸν *Βαβελμανδέβ*.

Ἀπαν τὸ Β. τῆς Ἀραβίας τμήμα μεταξὺ τῶν ὁρέων τῆς Συρίας καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ κάτω Εὐφράτου, δηλ. ἡ *Συριακὴ ἔρημος* καὶ ἡ μεγάλη *Νεφούδ* (ἐρυθρὰ ἀμμώδης ἔρημος), κατοικεῖται ὑπὸ νομάδων Ἀράβων. Ἡ μεσόγειος Ἀραβία εἶνε ὁροπέδιον αὐχμηρόν, ὑπὸ ὁρέων βραχωδῶν καὶ γυμνῶν διασχιζόμενον, ἐν ᾧ δάσεις εὐφορώταται, αἵτινες εἶνε ἡ πατρίς τῶν δρομάδων καμήλων καὶ τῶν ἀραβικῶν ἵππων. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν *Βαχαβιτῶν*, οἵτινες μισοῦσι τοὺς Τούρκους καὶ ἀποτελοῦσι δύο κράτη, τὸ τῆς *Νεδξεδ* μετὰ πρωτ. Ἑλ-Ριάδ (25,000 κ.), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδρεύει ὁ ἡμίμης τῶν *Βαχαβιτῶν*, καὶ τὸ τῆς *Χάμμαρ* πρὸς Β. μετὰ πρωτ. Χαῖλ (15,000 κ.). Πρὸς Ν. τοῦ Βαχαβιτικοῦ κράτους ἐξαπλοῦται ἡ μεγάλη ἔρημος *Δάνα* ἢ *Ρόβα* ἑλ-Καλί.

Γ'. ΚΡΑΤΗ ΤΟΥ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ IRAN

ΑΡΙΑΝΗ

§ 12. Ποιὸν τῆς χώρας καὶ πολιτειακὴ αὐτῆς διαίρεσις. Τὸ Ἰρανικὸν ὁροπέδιον, Ἀριανὴ ἐν μέρει τῶν ἀρχαίων, ἀποτελεῖ τραπεζοειδῆ χώραν ὕψους 1200 μέτρων περίπου, ἥς ὕρια πρὸς Β. αἱ Ῥωσικαὶ κτήσεις Ὑπερκασπία, Βουχάρα καὶ Καυκασία καὶ ἡ Κασπία θάλ., πρὸς Α. ἡ Ἰνδική, πρὸς Ν. ἡ θάλασσα Ὀμάν, πρὸς Δ. ἡ Ἀσιατικὴ Τουρκία καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. ὁ Περσικὸς κόλπος.

Ὅρη ἔχει παρὰ τὴν Κασπίαν τὴν σειρὰν τοῦ Ἑλβούρσον, ἐφ' ἧς τὸ ἐσβεσμένον ἠφαίστειον *Δεμαβένδον* (Ἰασόνιον, 6,120 μ.), πρὸς τὰ ΒΑ. τὸν Ἰνδικὸν *Καύκασον* (Χινδουκούσον), οὗτινος προέκτασις ὁ *Παροπάμισος* (Παροπαμισάδαι), πρὸς Α. τὰ *Βραχουτ* καὶ *Σουλιμάν* ὄρη καὶ πρὸς τὰ ΝΔ. τὰ ὄρη *Χορούδ*. Τὸ στεππῶδες τοῦτο καὶ ἀλατοῦχον ὁροπέδιον διαρρέουσι διάφοροι ποταμοί, καταπνόμενοι ὑπὸ ἐλώδων λιμνῶν· τούτων ὁ ἀξιολογώτερος εἶνε ὁ *Χιλμένδης* (Ἐτύμηνδρος) ἐν Ἀφγανιστάν, χυνόμενος εἰς τὴν ἐλώδη λίμνην *Χαμούν*. Ἡ σημαντικωτέρα δὲ λίμνη εἶνε ἡ *Οὐρμία*, κειμένη ἐν τῇ ΒΔ. γωνίᾳ τοῦ ὁροπεδίου, παρὰ τὰ Τουρκικὰ σύνορα. Ὡς ἐκ τούτου ἡ χώρα εἶνε

εὐφορος μόνον ἐντὸς κοιλάδων καὶ ἐπὶ τῶν κλιμακωτῶν πεδίων ὑδροφόρων ὁρέων. Εἶνε δὲ τὸ Ἰράν ἡ πατρίς τῶν *Περσικῶν μῆλων* (βοσκίων), *ἵππων λαμπρῶν καὶ βακτηριανῶν καμήλων* (μετὰ δύο ὕβων).

Πολιτειακῶς διακρεῖται εἰς τὴν *Περσίαν* (Δ. Ἰράν), τὸ *Ἀφγανιστάν* (ΒΑ. Ἰράν) καὶ τὸ *Βελουτχιστάν* (ΝΑ. Ἰράν).

§ 13. **Περσία.** Τὸ ἄνυδρον καὶ αὐχμηρὸν τοῦτο τμήμα τοῦ Ἰράν (1,645,000 □ χιλμ., 9 ἐκ. κ.) εἶνε εὐφορον μόνον ἐντὸς τῶν κοιλάδων, ἀλλὰ κακῶς κεκαλλιεργημένον.

*Ἡ βιομηχανία αὐτοῦ διατελεῖ ἐν σπαργάνοις, τὸ ἐμπόριον ὅμως εἶνε ζωηρόν, ἐξάγον μετὰξαν, καπνόν, δέρματα, τάπητας, ὅπιον κ. λ. Οἱ κάτοικοι εἶνε μωαμεθανοὶ Σχιῖται, τὸ δὲ πολίτευμα συνταγματικὸν ὑπὸ μονάρχην καλούμενον *Σάχην* (ὁ νῦν *Μωχαμέτ-Ἀλῆ-σάχ-Καδζάρ*). Ἡ *συγκοινωνία* εἶνε ἀτελεστάτη (σιδηρόδρο. 13 χιλμ., τηλεγρ. 9,580 χιλμ.), τὰ δὲ ἔσοδα ὑπολογίζονται εἰς 1,370,000 λίρ. στερλίνας. Ὁ στρατὸς ἐν πολέμῳ ἀριθμεῖ 150 χιλ. ἄνδρας. Τὸ νέον Περσικὸν κράτος ἰδρύθη ὑπὸ *Ἰσμαήλ-Σαφφί* (1501—1523 μ. Χ.), ὅπερ ἐπηρύξησαν οἱ διάδοχοι αὐτοῦ *Ἀβδᾶς καὶ Ναδέρ*.

Πρωτ. τοῦ κράτους εἶνε ἡ *ΤΕΧΕΡΑΝΗ* (280 χιλ. κ.), ἐν τῇ Α. Μηδίᾳ πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ *Δεμαθένδου*, πόλις ἐμπορικὴ καὶ στρατηγική. Ταύτης πρὸς Ν. ἡ *Ἰσπαχάν* (70 χιλ. κ.), ἄλλοτε πρωτ. τοῦ κράτους, πόλις βιομηχανος. *Σιράζ* (32 χιλ. κ.) πρὸς Δ. τῆς λίμνης *Νιρίς*, ἐν εὐφύρῳ χώρᾳ, παράγουσα καπνὸν ἄριστον, ῥώδια καὶ ἄλλους καρπούς. ΒΑ. ταύτης κεῖνται τὰ ἐρείπια τῆς *Περσεπόλεως* καὶ τῶν *Πασαργάδων* καὶ ὁ τάφος *Κύρου τοῦ κατακτητοῦ*. *Ταυρίς* (200 χιλ. κ.) ἐν τῇ Περσικῇ Ἀρμενίᾳ, πρὸς Α. τῆς Οὐρμίας λίμνης, πόλις ἐμπορικὴ. *Ἀσιραβάδη* πρὸς Α. τῆς ΝΑ. γωνίας τῆς *Κασπίας* θαλάσσης. Τὰ *Ἐκβάτινα* ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ὄρους *Ἐλβένδου*, ὅπου νῦν ἡ *Χαμαδάν*, τὰ δὲ *Σοῦσα* ΝΔ. τῆς *Διζφούλδης*, παρὰ τι ποτάμιον χυνόμενον εἰς τὸν *Τίγρητα*.

§ 14. **Ἀφγανιστάν.** Τὸ ΒΑ. τοῦ Ἰρανικοῦ ὀροπεδίου τμήμα κατέχει τὸ ἐκ Σουνιτῶν μωαμεθανῶν οἰκούμενον *Ἀφγανιστάν* (558,000 □ χιλμ., 5 ἐκατ. κ.) ἢ ἡ *Δραγγιανῇ* ἢ *Ἀρία*, ἥτοι ἡ χώρα τῶν *Πακινῶν* καὶ ἡ *Ἀραχωσία* τῶν ἀρχαίων, τοῦ ὁποίου ὁ ἀπόλυτος μονάρχης καλεῖται *Εμίρης* (νῦν *Χαμπίμπ-Οὐλλά-Χάν*). Εἶνε δὲ ὀρεινόν, διότι ἐν αὐτῷ ἐξαπλοῦνται ὁ *Ἰνδικὸς Καύκασος* καὶ ὁ *Παροπάμισος*. Τοῦ κράτους τούτου ὑπάρχοντος ἀπὸ τῆς 8ης ἐκατονταετηρίδος μ.Χ. πρωτ. *ΚΑΒΟΥΓΑ* (60 χιλ. κ.), ἐντὸς εὐφόρου κοιλά-

δος τοῦ ὁμωνύμου ποταμίου, χυνομένου εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν. Ἐν αὐτῇ εἶχε μέχρι τοῦ 1881 φρουράν ἡ Ἀγγλοϊνδικὴ Κυβέρνησις. Ταύτης Α. κεῖται *Ζελαλαβάδη* καὶ πρὸς Ν. ἡ *Γάζνα*, ἡ πάλαι τῶν *Γαζναβιῶν* πρωτ. ΝΔ. ταύτης κεῖται ἡ ὑπὸ Μεγ. Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσα *Κανδαχάρη* (Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀραχώτοις, 30 χιλ. κ.), παρὰ τὸν Χιλμένδην. Παρὰ τὰ Ῥωσοπερσικὰ σύνορα κεῖται ἡ *Χεράτη*, ἡ πόλις τῶν 100 χιλ. κήπων (30 χιλ. κ.), τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἀγγλων καὶ Ῥώσων, κτισθεῖσα ἐπίσης ὑπὸ Μ. Ἀλεξάνδρου (Ἀλεξάνδρεια Ἀρίων). Εἰς τὸ Ἀφγανιστάν ἀνήκει καὶ τὸ Χανᾶτον τοῦ Βάλλχ ἀπὸ τοῦ 1850.

§ 15. **Βελουτχιστάν** (224,000 □ χιλ. 502 1)2 χιλ. κ.). Τοῦτο διαβρεχόμενον πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Ὀμάν, εἶνε ὄρεινόν, ἐν ᾧ ἡ ἔρημος *Γεδρωσία*, ἐν τῇ ὁποῖα ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ὑπέστη τὰ πάνδεια ἐπιστρέφων ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ τολμηρῶν ληστῶν καὶ νομάδων μωαμεθανῶν (Σχιτῶν), διατελούντων ὑπὸ διαφόρους ἀρχηγούς, οἵτινες ὑπακούουσι κατὰ βούλησιν εἰς τὸν Ἐμίρην τῆς Κελάτης. Πρωτ. *Κελάτη*, (15,000 κ.), ἐπὶ ὁροπεδίου (2 χιλ. μ. ὕψ.), διενεργοῦσα ἀξιόλογον ἐμπόριον. Διὰ συνθήκης ἡ χώρα συμπεριελήφθη εἰς τὰς ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἀγγλοϊνδικοῦ κράτους διατελούσας, ὑπερκατέχει διὰ στρατοῦ τὴν *Κουαίτην*, δεσπόζουσαν τῆς διόδου Βολάν καὶ τμημὰ τι τοῦ Βελουτχιστάν.

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ ΟΜΑΣ

Α'. Η ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΤΟΥ ΓΑΓΓΟΥ ΙΝΔΙΚΗ

§ 16. **Θέσις καὶ ποιὸν τῆς χώρας.** Ἡ ἀπὸ τῶν Ἰμαλαίων ὁρέων ἀρχομένη τριγωνικὴ χερσόνησος καὶ εἰς τὸ *Κομορῖνον* ἀκρ. καταλήγουσα καλεῖται *Ἰνδικὴ ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου*, ἥς τὰς πλευρὰς βρέχουσιν ὁ *Βεγγαλικὸς κόλ.* καὶ ἡ τοῦ Ὀμάν ἢ Ἀραβικῆς θαλ. Ἀνήκει δ' αὕτη σχεδὸν ὁλόκληρος εἰς τὴν Ἰνδικὴν αὐτοκρατορίαν (1858) ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μεγ. Βρεττανίας ὡς αὐτοκράτορος. Τὸ κράτος δὲ τοῦτο περιλαμβάνει καὶ ἄλλας ἐμμέσους ἢ ἀμέσους κτήσεις ἐκτὸς τῆς χερσονήσου (ἐν ὧν 4,826,000 □ χιλ.

λιόμετρα 295,200,000 κ.) ιδίως ἐν τῇ Ἰνδοσινικῇ καὶ Ἀραβίᾳ.

Τὸ Ν.τῆς χερσονήσου τμήμα ἀποτελεῖ τὸ ὁροπέδιον τῆς *Λεκάνης*, ἐν ᾧ τὰ Α. καὶ Δ. ὄρη Γάις καὶ *Νιλερῆ* καὶ οἱ ποταμοὶ *Γοδαβάρης*, *Κριχναῖς* καὶ *Νερβαδάς*. Τὸ Β. τμήμα εἶνε τὸ βαθύπεδον τῆς Ἰνδοστανῆς, διαιρούμενον εἰς τὸ τοῦ Γάγγου καὶ *Βραμαπούτρα*, χυνομένων εἰς τὸν Βεγγαλικὸν κόλ., καὶ εἰς τὸ στεππῶδες τοῦ Ἰνδοῦ, ἐκ 5 σχηματιζομένου παραποταμιῶν (Πενταποταμία ἢ Πεντζάπ) καὶ χυνομένου εἰς τὴν θάλ. τοῦ Ὀμάν. Μεταξὺ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας ἀνυψοῦνται τὰ ὕψιστα τῆς γῆς ὄρη Ἰμαλάι (κορυφὴ Γκαουρισαγκάρ, 8,840 μ.).

* Τὸ κλίμα εἶνε ποικίλον καὶ τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον, παράγον περιζήτητα ποικίλα προϊόντα, π. χ. ὄρυζαν, σκχαρικήλαμον, ἰνδικὰ κίρυν, πέπερι, κιννάμωμον, βάμβυκα, ὄπιον, βανίνας κ.λ. Ζῶσι δ' ἐν αὐτῇ θηρία ἄγρια καὶ μεγαλόσωμα, π.χ. ἡ τίγρις, ὁ λέων, ὁ ἐλέφας, ὁ κροκόδειλος, ὁ βόας καὶ ἄλλοι ὄφεις δηλητηριώδεις. Τὸ ἔδαφος ἐγκλείει ὀρυκτὰ σιδήρου, λιθάνθρακας καὶ πολυτίμους λίθους. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶνε Ἰνδοὶ Ἀριοι, ὧν πολλοὶ εἶνε βραμμισταί, οὐκ ὀλίγοι δὲ μωχαμεθνοὶ (62 ἐκ.), βουδδισταὶ (10 ἐκ.), τινὲς δὲ καὶ χριστιανοὶ (3 ἐκ.), ὁμιλοῦσι δὲ γλώσσας κατιγομένης ἐκ τῆς *σανσκριτικῆς*, συγγενοῦς τῇ Ἑλληνικῇ.

* Ἡ *συνκοινωνία* τῆς χώρας ἐξαπλοῦται πολλαχοῦ (48,300 χιλμ. σιδηρ. 108,000 χιλμ. τηλέγρ.), τὸ δὲ ἐμπόριον προήχθη μεγάλως. Διοικεῖται ὑπὸ ἀντιβασιλείᾳ ἐκ Μεγ. Βρετανίας ἀποστελλομένου μετὰ συμβουλίου καὶ διαιρεῖται εἰς 13 ἐπαρχίας καὶ 250 διοικητικὰς περιφερείας. Προσέτι περιλαμβάνει 700 ὑποτελῆ κράτη καὶ ἔχει ἴδιον προϋπολογισμόν, στρατὸν καὶ στόλον.

§ 17. **Ἐπίσημοι πόλεις καὶ κράτη ἀνεξάρτητα καὶ ὑποτελῆ.** ΒΔ. τῶν Ἰμαλαίων ὁρέων κεῖται ἡ *Κασμίρη* ἢ *Σριναγάρ* (122,000 κ.), ὀνομαστὴ διὰ τὰ κασμίρινα ὕρξματ. Ἐπὶ τῆς Ν. κλιτύος τῶν Ἰμαλαίων ὁρέων κεῖται τὸ ἀνεξάρτητον κράτος *Νεπάλ* (154,000 □ χιλμ. καὶ 3 ἐκ. κ.), ὑπὸ βουδδιστῶν οἰκούμενον μετὰ πρωτευούσης *Κατμανδοῦ* (50,000 κ.). Τούτου Α. κεῖται ἡ ὑποτελὲς ἡγεμονία *Σικκίμ* (8,000 □ χιλμ., 30,400 κ.) καὶ ταύτης Α. ἡ ἀνεξάρτητος ἡγεμονία *Βουτάν* (34,000 □ χιλμ. καὶ 250,000 κ.), χώρα ἄγρια καὶ δασώδης· πρωτ. *Πουνάχα*. Ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἰνδοῦ κεῖται *Λαχώρα* (203,000 κ.), ὀνομαστὴ διὰ τὰ λαχούρια της, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τῆς *Πεσαβάρης* (95,000 κ.), κειμένης ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ παραποταμίου Καβούλ. *Δελῆ* (208,600 κ.), ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Γάγγου ΝΑ. τῆς *Λαχώρας*, ἡ πάλαι λαμπρὰ τῆς

Ἰνδικῆς πόλις καὶ καθέδρα τοῦ βασιλείου τοῦ *Μεγάλου Μογγόλου*. *Βεναρές* (209,000 κ.), ἐπὶ τῷ Γάγγῃ, τὸ ἐπιστημονικὸν κέντρον τῶν βραχμιστῶν. *ΚΑΛΚΟΤΤΑ* (848,000 κ.), ἡ χειμερινὴ καθέδρα τοῦ ἀντιβασιλέως (ἡ θερ. Σίμίλα), ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Χούγλου, ἐνὸς τῶν βραχίωνων τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγγου, 130 χιλιόμε. ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης, πόλις βιομήχανος καὶ ἐμπορικῆς, ἔχουσα πανεπιστήμιον, ἀστεροσκοπεῖον καὶ φυτολογικὸν κήπον· ἐν αὐτῇ κατοικοῦσι καὶ ὀλίγοι Ἕλληνες, ἔχοντες καὶ ἐκκλησίαν. Ἐπὶ νησιῶδος τῆς Δεκάνης ἐπὶ τῆς ἀκτῆς *Κογκάνης* (Ὁμὰν θάλ.) κεῖται *Βομβάν* (776,000 κ.), πόλις ἐμπορικῆς, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τῆς Καλκούτης καὶ ἄλλων πόλεων. *Καλικούτη* (66,000 κ.), ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς *Μαλαβάρης*, ὀνομαστή, διότι εἰς αὐτὴν τὸ πρῶτον προσωρμίσθη ὁ τὴν ὁδὸν τῶν Α. Ἰνδιῶν ἀνακαλύψας Πορτογάλλος θαλασσοπόρος *Βάσκο* δὲ-*Γάμας*. Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς *Κορομανδέλης* (Βεγγαλικὸς κ.) κεῖται *Μαδράς* (510,000 κ.), διενεργοῦσα σημαντικὸν ἐμπόριον μαργαριτῶν, ἀλιευομένων ἐν τῇ παρακειμένη θαλάσῃ καὶ πολυτίμων λίθων. Ἐν τοῖς μεσογειοῖς τῆς Δεκάνης κεῖται τὸ ὑποτελὲς κράτος τοῦ ἡγεμόνος (Νιζάμ) τῆς *Χυδεραβάδης* (214,179 □ χιλμ., 11,175,000 κ.), ὑπὸ μουςουλμάνων κατοικούμενον· τούτου ἡ ὁμών. πρωτεύουσα (448,000 κ.) κεῖται ἐν μέσῳ γραφικωτάτης τοποθεσίας.

Ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν κατέχουσιν ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς οἱ μὲν Πορτογάλλοι τὴν ὀχυρὰν νησιῶδα *Δίον* καὶ τὴν *Δάμαν* ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ κόλπου *Καμβαίη* (Ἀραβικὴ θάλ.) καὶ τὴν *Γόαν* ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς *Μαλαβάρης*, οἱ δὲ Γάλλοι τὴν *Μαχέ* ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκτῆς, τὴν *Πονδιχερόν* καὶ *Καρικάλ* ἐπὶ τῆς *Κορομανδέλης* καὶ ἄλλας τινὰς βορειότερον τούτων. Ἡ ΝΑ. τοῦ Κομορίνου ἀκρ. (Κουμάρι) κεκλιμένη νῆσος *Κεϋλάνη* ἢ *Ταπροβάνη* (99,990 □ χιλμ., 3,740,000 κ.) χωρίζεται τῆς Ἰνδικῆς διὰ τοῦ κόλπου *Μαναάρ* καὶ τοῦ στενοῦ *Πάλλης* (50 χιλμ. πλ.), ἐν οἷς ἀλιεύονται τὰ μαργαριτοφόρα *δοιρεα*. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῆς ὑπάρχουσι διάφορα ὄρη, ὧν κορυφαὶ ἡ Πεδροταλλά-γάλλα (2,338 μ.) καὶ ὁ Ἀδάμ (2,538 μ.). Ἐξαρτᾶται δὲ ἀπ' εὐ-θείας ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἀποικιῶν τῆς Μεγ. Βρεττανίας καὶ ἔχει ἔδαφος εὐφορώτατον καὶ πλῆρες πολυτίμων λίθων. Πόλεις ἄξιοι λόγου εἶνε *Κολόμβος* καὶ *Ποανδεγάλη*. Αἱ ΝΔ. τοῦ Κομορίνου ἀκρ. κείμε-ναι *Μαλαδίβαι νησίδες* (300 □ χιλμ. καὶ 30,000 κ.) εἶνε κοραλ-

λιογενεῖς καὶ χθαμαλαί, πολλοὶ δὲ κατάφυτοι ὑπὸ φοινικῶνων. Συγκροτοῦσι δὲ Σουλτανᾶτον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγ. Βρεττανίας, οὗτινος ὁ σουλτᾶνος ἐδρεύει ἐπὶ τῆς νησίδος *Μάλης*. Ὅμοιοι πρὸς ταύτας εἶνε καὶ αἱ πρὸς Β. τούτων κείμεναι *Λακκαδίβαι*, ὑπαγόμεναι εἰς τὴν Ἰνδικὴν αὐτοκρατορίαν ὡς καὶ αἱ πρὸς Ν. *Τσάγος*.

Β'. Η ΕΚΕΙΘΕΝ ΤΟΥ ΓΑΓΓΟΥ ΙΝΔΙΚΗ

§ 18. **Ποιὸν τῆς χώρας.** Ἡ χώρα αὕτη (Ἰνδοσινική ἢ Ἰνδοκίνα), κειμένη πρὸς Ν. τῆς Σινικῆς εἶνε πολὺκόλπος. Καὶ κόλπους μὲν ἔχει τὸν τοῦ *Τογκίνου*, τῆς *Σιάμης* καὶ τῆς *Μαρταβάνης*, στενὰ δὲ καὶ πορθμοὺς τοὺς τῆς *Μαλάκκας* καὶ *Σιγγαπόρης*, ἰσθμοὺς τὸν τῆς *Κοῤ* καὶ *Λιγόρης* (ἐν *Μαλάκκᾳ*) καὶ χερσονήσους τὴν τῆς *Κάμας* καὶ *Μαλάκκας*.

Ἐκ τοῦ πρὸς Α. τῶν Ἰμαλαίων ὄρεων ἐξαπλουμένου ὁροπεδίου ἀποσπῶνται πέντε παράλληλοι ὁροστοιχίαι, διευθυνόμεναι ἐκ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. Τούτων αἱ σημαντικώτεραι εἶνε ἡ *Αρακὰν-Υόμα*, ἡ δυτικωτάτη, καταλήγουσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Νεγραῖς* (κορυφὴ 2,164 μ.) καὶ ἡ *Χὰν Υόμα* (κορυφὴ 3.164 μ.). Τὰς μεταξὺ τῶν ὁροστοιχιῶν τούτων κοιλάδας διαρρέουσι 4 μεγάλοι ποταμοί, ἧτοι ὁ *Ἰραβαδῆς* καὶ ὁ *Σαλουέν*, χυνόμενοι εἰς τὸν κόλπον *Μαρταβάνης*, ὁ *Μενὰν* εἰς τὸν τῆς *Σιάμης* καὶ ὁ *Μενόγγ* εἰς τὴν Ν. Σινικὴν θάλ., καθιστῶντες τὴν χώραν εὐφορον.

* Ἡ Ἰνδοσινικὴ εἶνε ὀλιγάνθρωπος σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς. Τὸ κλίμα εἶνε θερμὸν, ἡ βλάστησις δὲ πλουσιωτάτη καὶ τὰ προϊόντα ποικίλα, ἰδίως βίμβαξ, ὄρυζα, κιννάμωμον, σάχχαρον, ἔβενος, πολύτιμοι λίθοι καὶ μέταλλα. Ὁ ζωικὸς αὐτῆς κόσμος εἶνε πλούσιος, ὡς καὶ ὁ τῆς ἄλλης Ἰνδικῆς, ἐν ἀμροτέραις δὲ ἀναπτύσσεται ἡ βροτολοιγὸς χολέρα καὶ ἡ πανώλης. Ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικὴ καὶ ἡ ἐκεῖθεν καλοῦνται ὁμοῦ *Αρατολικαὶ Ἰνδοίαι* πρὸς διάκρισιν τῶν *Αυτικῶν Ἰνδιῶν*, νήσων τῆς Κεντρῶς Ἀμερικῆς.

* Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων ἀνήκουσιν εἰς τὴν *Μογγολικὴν φυλὴν* (ἰδίως Σῖναι), οἱ τῆς *Μαλάκκας* δὲ εἰς τὴν *Μαλαϊκὴν*. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία εἶνε ὁ βουδδισμός, τινὲς δὲ ἀκολουθοῦσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κομφουκίου (*Τογκίνου*, *Ἀνάμ*).

§ 19. **Πολιτειακὴ διαίρεσις.** Τὸ πλεῖστον τῆς Ἰνδοσινικῆς ἀποτελεῖ ἀμέσους ἢ ἐμμέσους κτήσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, μέ-

ρος δὲ εἶνε ἀνεξάρτητον. Εἰς τὴν Ἀγγλοῖνδικήν αὐτοκρατορίαν ἀνήκουσι τὸ Ἀσσάμ, ἡ Βιρμανία (Ἄνω καὶ Κάτω), τὸ Τενασσερίμ, αἱ νῆσοι Ἀνδαμάναι καὶ Νικοβάραι καὶ τὸ πρὸς Ν. τοῦ Ἀσσάμ κείμενον ὑποτελὲς κράτος *Μανιπούρ* (ἐν ὧ 873,550 □ χιλμ., 16,670,000 κ.). Τούτων πόλεις ἄξια λόγου εἶνε *Ραγγούν* (235,000 κ.) παρὰ τι στόμιον τοῦ Ἰρβαδῆ, ἐξάγουσα μεγάλην ποσότητα ὀρύζης, καὶ *Μανδαλάν* (184,000 κ.) ἐπὶ τῷ Ἰρβαδῆ, πόλις μεγάλῃς, ἡ πρωτ. τοῦ μέχρι τοῦ 1886 ἰσχυροῦ βασιλείου τῆς *Βιρμανίας*. *Μαλμείν* παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σαλουέν.

Ἡ χερσόνησος Μαλάκκα, συνδεομένη μετὰ τῆς Ἰνδοκίνας διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Κραῖ, περιλαμβάνει κατὰ τὸ πλεῖστον κράτη ἰθαγενῶν, τούτων ἄλλα μὲν εἶνε ὑποτελῆ εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Σιάμ (Λιγόρ, Πατάνη, Καλαντάν, Τριγγᾶνο καὶ Ρέδα), ἄλλα δὲ εἶνε ἀνεξάρτητα ἢ διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας (Περάκ, Σαλαγγόρ κ.λ.). Ἐκτὸς τούτων ἡ Ἀγγλία ἔχει ἐπὶ τῆς Μαλάκκας καὶ τὰς ἐξῆς 5 ἀμέσους κτήσεις. 1) Τὴν Οὐελλεσλέην μετὰ πρωτ. Γεωργεντάουν (60,000 κ.) ἐπὶ τῆς νήσου Ποῦλλο-Πινάγγ. 2) Τὴν Τουλλού-Σαγγάρ. 3) Τὴν Μαλάκκαν μετὰ ὁμωνύμου πρωτευούσης (20,000 κ.), κειμένης ἐν τῷ ὁμωνύμῳ στενῷ (50 χιλμ. πλ.) καὶ ἐξάγουσαν κασσίτερον, χαλκὸν καὶ γουταπέρκαν. 4) Τὴν νήσον Σιγγαπόρην (184,500 κ.), κειμένην ἐν τῷ ὁμων. πορθμῷ μετὰ ὁμων. πρωτ., ἣτις εἶνε σημαντικὸς σταθμὸς ναυσιπλοΐας. Ἡ νησίς αὕτη (555 □ χιλμ.) χωρίζεται τῆς νοτιωτάτης τῆς Μαλάκκας ἄκρας διὰ πορθμοῦ, ἔχοντας πλάτος μόλις 1 1/2 χιλμ. Καὶ 5) τὴν Παχάγγην καὶ Ἰαχόραν ἐν τῇ Ν. Σινικῇ θαλάσσῃ κ.λ.

Τὸ Σιάμ, κείμενον πρὸς Α. τοῦ Τενασσερίμ, εἶνε βασίλειον ἀνεξάρτητον (633,000 □ χιλμ., 7,000,000 κ.), οὗτινος πρωτ. εἶνε ΒΑΓΚΩΚ (500,000 κ.), φκοδομημένη ἐπὶ πασσάλων ἐν τῷ ποταμῷ Μενάμ. Ὁ ἀπόλυτος τούτου μονάρχης (ὁ νῦν Χουλαλογκόν) ἀπεδέχθη τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Οἱ κάτοικοι εἶνε βουδδισταί.

Ἡ Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα (664,200 □ χιλμ., 16 ἑκατ.κ.) εἶνε κτήσεις γαλλικῆς, 5 περιλαμβάνουσα τμήματα, ὧν ἕκαστον διατηρεῖ τὴν διοικητικὴν τοῦ αὐτονομίαν. Εἶνε δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς. 1) Τὸ εὐφορον καὶ λίαν μεταλλοφόρον *Τογκῖνον* (119,200 □ χιλμ., 5 ἑκ. 600 χιλ. κ.), ἐπὶ τῷ ὁμων. κόλ. πρωτ. *Χανόν* (150,000 κ.) ἐπὶ τῷ ἐκ τῆς

Σινικῆς καταρρέοντι Ἐρυθρῶ (Σόγγ-Κοῦ) ποτ. 2) Τὸ βασίλειον τῆς Ἀννάμας (135,000 □ χιλμ., 5 1/2 ἐκκτ.κατ.), κείμενον πρὸ τῆς Ν. Σινικῆς θαλ. Πρωτ. Χουὲ (30,000 κ.) παρὰ τὸν ὁμών. ποτ. 3) Τὸ ὑποτελὲς βασίλειον τῆς Καμβόδζας (96,900 □ χιλιόμ., 1,230,000 κατ.) πρὸς Ν. τῆς Σιάμης, ὁμοιάζον πρὸς ἀπέρκντον ἄγρον ὁρύζης· πρωτ. Πνὸμ-πὲν (35,000 κ.) ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μεκόγγ. 4) Τὴν Κοχιγκίαν (56,900 □ χιλμ., 2,840,000 κ.), κατέχουσιν τὴν χερσόνησον Κάμαν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μεκόγγ· ἐπὶ τοῦ δέλτα τούτου κεῖται ἡ πρωτ. Σαϊγὼν (27 1/2 χιλ. κ.), σημαντικὸς σταθμὸς ἐμπορίας. Καὶ 5) τὴν πρὸς Α τοῦ Σιάμ. ἐξαπλουμένην χώραν Λάος (255,000 □ χιλ. καὶ 346,000 κ.). Εἰς τὰς κτήσεις ταύτας τῆς Γαλλίας ὑπάγεται καὶ ἡ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς νοτίου Σινικῆς Κουάγγ-Τσέου (176 χιλ. κάτ.).

Γ'. ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ Α. ΙΝΔΙΩΝ

§ 20. Ποιὸν καὶ πολιτειακὴ αὐτῶν κατάστασις. Αἱ νῆσοι αὗται συγκροτοῦσι τὴν πελαγίαν τῆς ΝΑ. Ἀσίας συστάδα, πληροῦσαν τὸ πέλαγος τὸ χωρίζον τὴν Ἀσίαν τῆς Αὐστραλίας, διότι εἶνε λείψανα στερεᾶς, ἥτις φαίνεται ὅτι συνέδεδε ποτε ἀμφοτέρως ταύτας τὰς ἡπείρους. Αἱ πλεῖσται τούτων εἶνε ἡφιστειογενεῖς, φέρουσιν ἐσβεσμένα καὶ ἐνεργὰ ἡφαίστεια καὶ εἶνε εὐφορώταται, τὸ θερμὸν ὁμῶς αὐτῶν κλίμα βλαπτικώτατα ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν υἱείαν τῶν Εὐρωπαίων. Ἀποτελοῦσι δ' ἄπασαι κτήσεις εὐρωπαϊκᾶς, ἥτοι Ὀλλανδῶν, Βρεττανῶν καὶ Πορτογάλλων. Κατοικοῦνται δὲ ὑπὸ Μαλαίων ἢ Παπούων, ἐν ἀγρίᾳ διατελούντων καταστάσει, καὶ ὑπὸ Ἰνδῶν, Σινῶν καὶ Εὐρωπαίων. Εἶνε δὲ αὗται αἱ ἐξῆς.

1) Αἱ Ἀνδαμᾶναι καὶ Νικοβάραι (8,240 □ χιλμ., 12 χ.κ.) κείμεναι ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τῆς ἐν Ἰνδοκίνα ὀροσειρᾶς Ἀθρακᾶν Ὑόμα. Εἶνε κτήσεις βρεττανικαὶ καὶ χρησιμεύουσιν ὡς τόπος ἐξορίας Βρεττανῶν κακούργων.

2) Ἡ πλήρης ἡφαιστειῶν Σουμάτρα (478,344 □ χιλμ. καὶ 4,000,000 κ.) ἀπέναντι τῆς Μαλάκκας ἔχουσα ἐνεργὰ ἡφαίστεια, παράγουσα πέπερι καὶ τρέφουσα ἐλέφαντας, ῥινοκέρωτας καὶ οὐραγ-
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

γουτάγκους. Αὕτη ἀποτελεῖ ἐπαρχίας τῆς Ὀλλανδίας μετὰ πρωτ. *Παλεβάργης* (60 χιλ. κατ.) ἐπὶ τῷ ποτ. Μοίση, ὡς καὶ αἱ νῆσοι *Βάγκα* (11,585 □ χιλμ., 115 χιλ. κ.) *Βελιτιών* (4,842 □ χιλμ., 37 χ. κ.) καὶ ἄλλαι νησιδες καὶ αἱ πρὸς νότον τῆς Σιγγαπόρης νῆσοι *Ῥιοῦ* (42,420 □ χιλμ. καὶ 112 χιλ. κ.). Ἡ ἐν τῷ στενῷ τῆς Σούνδης νησίς *Κρακατάον* εἶνε ἡφαιστειον ἐνεργόν, καταστρεπτικωτάτην παθὼν ἐκρηξιν τῷ 1883.

3) Ἡ *Ἰάβα*, ἔχουσα ὑπὲρ τὰ 150 ἐνεργὰ καὶ ἐσθετμένα ἡφαιστεια, καὶ ἡ παρακειμένη νησίς *Μαδούρα* (ὁμοῦ 131,508 □ χιλμ., 30,000,000 κ.). Ἡ *Ἰάβα*, χωριζομένη τῆς Σουμάτρας διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Σούνδης (30 χιλμ. πλ.), εἶνε εὐφορωτάτη παράγουσα ὄρυζαν, καφὲν ἐξάριτον, σάκχαρον, καπνόν, τέϊον, βανίλλην, κίαν, κασσίτερον κ.λ. Πρωτ. ταύτης εἶνε *Βαταβία* (138 χ. κ.), ἔδρα γενικοῦ διοικητοῦ, ἐπὶ νοσώδους τοποθεσίας τῆς ΒΔ. τῆς νήσου παραλίας, καὶ *Σουραβάγια* (150 χ. κ.) ἀπέναντι τῆς Μαδούρας, ἔχουσα ἄριστον λιμένα. Πᾶσαι αἱ νῆσοι αὗται ὡς καὶ αἱ πρὸς Α. τούτων ἐξαπλούμεναι (*Πέλαγος Ἰάβας*) μέχρι τῆς Νέας Γουινέας (*Βάλη*, *Λομβόκ*, *Σουμβάβα*, *Φλωρίς* κ.λ.) εἶνε κτήσεις Ὀλλανδικαὶ καὶ μόνον τὸ ΒΑ. τῆς νήσου *Τιμόρ* ἤμισυ ἀνήκει τοῖς Πορτογάλλοις.

Τὸ ὅλον τῶν ἐν Ἀνατολικαῖς Ἰνδίας κτήσεων τῆς Ὀλλανδίας ἀνέρχεται εἰς 1,915,417 □ χιλμ., 39 ἐκ. κ.

4) Τὸ *Βόρνεον*, κείμενον πρὸς Β. τῆς Ἰάβας, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστον, διότι ταινία γῆς τελματώδους τὰ παράλια αὐτοῦ περιβάλλουσα (75 χιλμ. πλ.) δυσχεραίνει τὴν εἰς τὰ μεσόγεια εἴσοδον. Ἐξάγει δὲ χρυσόν, ἀδάμαντας καὶ διάφορα ἄλλα μέταλλα, ἐντὸς δὲ τῶν παρθένων αὐτοῦ δασῶν ζῶσιν οὐραγγοῦτάγκοι καὶ παραδείσια πτηνά. Τούτου τὸ πλεῖστον ἀνήκει εἰς τὴν Ὀλλανδίαν (408,145 □ χιλμ., 1 ἐκ. 400 χ. κ.) καὶ τὸ ΒΑ. εἰς τὴν Μεγ. Βρεττανίαν (80,560 □ χιλμ., 160,000 κ.), ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας καὶ τὰ ἐκ μωαμεθανῶν Μαλαιῶν σουλτανᾶτα *Βρούνεϊ* καὶ *Σαραβάν* (ὁμοῦ 124,220 □ χιλμ., 525,000 κ.), κατέχοντα τὰ Β. τῆς νήσου.

5) Ἡ πολύκολπος *Κελέβη* 128,500 □ χιλμ., 1,400,000 κ.), εἰς 4 χερσονήσους διαμελιζομένη, ὡς καὶ αἱ πρὸς Α. ταύτης ἐξαπλούμεναι *Μολοῦγκαί* (ἄρωατώδεις) νῆσοι (171,500 □ χιλμ. καὶ 833

χ. κ.), παράγουσαι καρύφυλλα καὶ μοσχοκάρυα ἀνήκουσιν ἐπίσης τῇ Ὀλλανδίᾳ· καὶ

6) Αἱ Φιλιππῖναι καὶ Σουλοῦ (296,310 □ χιλμ., 7,635,000 κ.). ΒΑ. τοῦ Βορνέου. Εἶνε δὲ εὐφορώταται, ἐξάγουσαι σάκχαρον, καφέν καὶ εὐώδη καπνόν. Αἱ μεγαλύτεραι εἶνε ἡ Λουζὼν μετὰ πρωτ. Μανίλλης (221 χ. κ.), παραγωγῆς εὐώδη σιγάρα, καὶ Μινδανάον. Αἱ νῆσοι αὗται, αἵτινες πρὶν ἀνῆκον τῇ Ἰσπανίᾳ, μετὰ τὸν τελευταῖον Ἰσπανοαμερικανικὸν πόλεμον ἐγένοντο ἀποικία τῶν Ἀμερικανῶν, οἵτινες πρὸ τῆς Μανίλλης κατέστρεψαν τὸν Ἰσπανικὸν στόλον τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὁκεανοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΜΑΣ

Α'. ΙΑΠΩΝΙΑ

§ 21. **Θέσις καὶ ποιὸν τῆς χώρας· κάτοικοι καὶ πολίτευμα.** Ἡ πελαγία τῆς Ἰαπωνίας συστάς, ἀρχομένη διὰ τῶν Κουριλῶν νήσων ἀπὸ τῆς Καμτσιαάτσκα, διὰ μὲν τῆς νήσου Κιουσού προσεγγίζει πρὸς τὴν χερσόνησον Κορέαν, διὰ δὲ τῶν νησιδρίων Ριού-Κιουσού καὶ Ναμβού-Σόιο πρὸς τὴν νήσον Φορμόζαν. Ἐχει δὲ πολλὰ ἡφαίστεια (ἡφαίστειον Φουσιγάμα ἐν Νιπόνῃ) καὶ χωρίζεται τῆς ἡπείρου διὰ τῆς Ὀχοσιτικῆς θαλάσσης, τῆς πολυκυμάντου Ἰαπωνικῆς καὶ τῆς Α. Σινικῆς θαλάσσης. Ἐκ τούτων αἱ 4, Ὑεσώ, Νιτόνη, Σινδκ καὶ Κιουσού μετὰ τῆς Φορμόζης (Ταϊβάν) συγκροτοῦσι τὴν Ἰαπωνικὴν Αὐτοκρατορίαν (453,000 □ χιλμ., 53,000,000 ἐκ. κατ.), ἥς τὸ ἔδαφος εὐφορον, τὸ κλίμα ὠκεάνειον καὶ ὑγιεινόν καὶ τὰ προϊόντα ὄρυζα, μέταξα, χρυσός, χαλκός, σίδηρος, λιθάνθρακες, πορφυρᾶ γῆ, ἀγγεῖα καὶ ὑφάσματα μετὰξινα. Οἱ κάτοικοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Μογγολικὴν φυλὴν, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν πρεσβεύουσι τὸ ἀρχαῖον θρησκευμα Σιντώ (Σιντοῖσμόν, λατρείαν διαπρεπῶν προγόνων), ἄλλοι δὲ εἶνε βουδδισταί.

* Ἀπὸ τοῦ 1868 ἡ χώρα ἀποδεξαμένη εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ἐτέλεσε σημαντικὰς προόδους, προαγαγοῦσα τὴν ἐκπαίδευσιν, τὸ ἐμπόριον, τὴν συγκοινωνίαν (8,160 χιλμ. σιδηρ. καὶ 34,525 χιλμ. τηλέγρ.) καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὁ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

νῦν αὐτοκράτωρ ἡ Μικάδος, κλυόμενος Μουτσουχίτο, διοικεῖ συνταγματικῶς, μεγάλως συντελέσας εἰς προαγωγὴν τῆς πατρίδος του. Ὁ στρατὸς ἀριθμεῖ ἐν πολέμῳ ἐν ἑκατομ. ἄνδρας καὶ ὁ στόλος 126 πλοῖα. Τὰ τακτικά ἔσοδα ἀνέρχονται εἰς 475 ἐκ. ὑένας (1 ὑένα ὀνομαστικὴ ἄξια=5 φρ.), τὰ δὲ ἔσοδα εἰς 427 ἐκ. ὑέν. καὶ τὸ δημ. χρέος 2165 ἐκ. ὑέν. Πολλοὶ Ἰάπωνες σπουδάζουσιν ἐν Εὐρώπῃ, εἶνε δὲ ἐπιμελέστατοι, φιλομαθεῖς, εὐφυεῖς καὶ ζωηροί. Ἡ σημασία εἶνε λευκὴ ὀθόνη, φέρουσα ἐν τῷ μέτῳ κύκλον ἐρυθρόν. Κατὰ τὸν τελευταῖον μετὰ τῆς Ῥωσίας πόλεμον ἡ Ἰαπωνία ἐνίκησεν αὐτὴν καὶ κατέλαβε τὴν ὀχυρὰν πόλιν Πόρετ-Ἀρθούρ ἐπὶ τῇ Κιτρίνῃ θαλάσσῃ, ὡς καὶ τὸ νότιον τμήμα τῆς νήσου Σαχαλίνης. Ἐν τῷ διάπλῳ τῆς Κορέας παρὰ τὴν νῆσον Τσισίμαρ οἱ Ἰάπωνες κατέστρεψαν τὸν Ῥωσικὸν στόλον.

§ 22. **Ἐπίσημοι πόλεις.** Ἐπὶ τῆς Νιπόνης ἡ Χονδῶ νήσου κεῖται TOKION (πάλαι Ἰεδῶ) ἐπὶ τῷ ὅμῳ, κόλπῳ, καθέδρᾳ τοῦ Μικάδου, πόλις πανεπιστημικὴ, ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανος (1, 820,000 κ.). *Ῥοκακάμα* (326 χιλ. κ.) παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου Τοκίου, λιμὴν σημαντικὸς, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τῆς πρωτευούσης. ΝΑ. κεῖται Κιότιος (380,000 κ.) παρὰ τὴν λίμνην Βίβαν, ἔχουσα βιομηχανίαν πορφυρῶν ἀγγείων καὶ σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ πρὸς Ν. κειμένου ἐπινείου αὐτῆς Ὀσάκας (996.000 κ.), πόλεως ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανοῦ. *Ναρασάκη* ἐπὶ τῆς Κιουσού (153,000 κ.), ἔχουσα ἐξάιρετον λιμένα, καὶ *Καροσίμα* (56,000 κ.). Ἐπὶ τῆς Ὑεσῶ ἡ *Χοκοδάτη* (85,000 κ.), παρὰ τὸν πορθμὸν τὸν χωρίζοντα τὴν νῆσον ταύτην τῆς Νιπόνης, ὡς καὶ ἡ *Ματσαμάι*. Αἱ *Κουρίλαι* νῆσοι (ἡ *Ταί Σίμα*) ἔχουσι μόλις 500 κατοίκους, ἀσχολουμένους εἰς τὴν θήρην καὶ τὴν ἀλιείαν. Μετὰ τὸν Σινοῖαπωνικὸν πόλεμον (1894—95) κατέλαβεν ἡ Ἰαπωνία τὴν νῆσον Φορμόζαν (34,974 □ χιλμ. καὶ 3,200,000 κατ.), παράγουσαν λιθάνθρακας καὶ σίδηρον.

Β'. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΚΟΡΕΑΣ

§ 23. **Ποιὸν τῆς χώρας καὶ πόλεις.** Ἡ μεταξὺ Ἰαπωνικῆς καὶ Κιτρίνης θαλ. κειμένη ὀρεινὴ χερσόνησος Κορέα συγκροτεῖ τὸ βασίλειον τῆς Κορέας (218,650 □ χιλμ., 9,780,000 ἐκ. κατ.), κηρυχθὲν μετὰ τὸν Σινοῖαπωνικὸν πόλεμον (1895) ὅλως ἀνεξάρτητον (ὁ νῦν βασιλεὺς Ὑί Χιέγγ). Ἐξάγει δέρματα, βάμβακα καὶ μέταλλα

διάφορα, οἱ δὲ κάτοικοι εἶνε βουδδιστὰὶ καὶ συγγενεῖς τῶν Ἰαπώνων. Πρωτ. ΣΕΟΓΑ (193 χιλ. κατ.), κειμένη ἐντὸς εὐρείας καὶ εὐφόρου πεδιάδος. Κατὰ τὸν Ῥωσοϊαπωνικὸν πόλεμον οἱ Ἰάπωνες κατέλαβον αὐτήν, καὶ τῇ 1905 ἡ Κορέα ἀνέθεσε τῇ Ἰαπωνίᾳ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς ὑποθέσεις.

Γ'. ΣΙΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

§ 24. **Θέσις καὶ πολιτειακὴ διαίρεσις.** Τὸ κράτος τοῦτο, ἐν ἑκ τῶν μεγίστων τῆς ὕψηλίου, καταλαμβάνει τὸ ΝΑ. τμήμα τῆς Ἀσίας, ὅπερ κεῖται μεταξὺ Σιθηρίας, Ἰνδιῶν καὶ Ἀφγανιστάν. Ἀπαρτίζεται δὲ ἐκ τῆς κυρίως Σινικῆς (Κίνας) καὶ τῶν ὑποτελῶν Μανδζουρίας, Μογγολίας καὶ Θιβητίας (11,139,000 □ χιλμ. καὶ 330 ἑκατ. κατ.).

§ 25. **Ἰδίως Σινικὴ ἢ Σηρικὴ.** Ὅριζεται πρὸς Α. ὑπὸ τῆς *Κιτρίνης* θαλ., σχηματίζουσης τὸν κόλπον *Πετσιλῆ*, καὶ τῆς *Ἀνατ. καὶ Νοτ. Σινικῆς θαλάσσης*. Εἶνε δὲ εὐφορωτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη (5,303,000 □ χιλμ. καὶ 320 ἑκ. κ.), διαρρεομένη ὑπὸ δύο μεγάλων ποταμῶν, τοῦ *Κιτρίνου* καὶ τοῦ *Κυανοῦ*. Καὶ ὁ μὲν *Κίτρινος* (Χοάγγ-Χῶ, μῆκ. 4,700 χιλμ. καὶ ποτ. χωρ. 1,900,000 □ χιλμ.), πηγάζων ἐκ τῆς Β. Θιβητίας, συχνὰ μεταβάλλει κοίτην καὶ ἐκβολὰς, δεινὰς ἐπιφέρων καταστροφὰς· χύνεται δὲ ἀπὸ τοῦ 1887 εἰς τὸν κόλπον *Πετσιλῆ*. Ὁ δὲ *Κυανοὺς* (Γιάγγ-τσέ Κιάγγ, 5,200 χιλμ., ποτ. χωρ. 1,872,000 □ χιλμ.), πηγάζων ἐπίσης ἐκ τῆς Θιβητίας ἐκβάλλει εἰς τὴν Α. Σινικὴν θάλ. Ἐκτὸς δὲ πολλῶν ἄλλων ποταμῶν, οἵτινες δὲν εἶνε καὶ ἄπαντες πλωτοί, ὑπάρχουσι καὶ διώρυχες, ἐξ ὧν ἡ αὐτοκρατορικὴ, ἥτις συνδέει τὸν *Κίτρινον* μετὰ τοῦ *Κυανοῦ*, εἶνε ἡ μεγαλύτερα.

* Πρὸς Β. τοῦ κράτους κεῖται τὸ μέγα *Σινικὸν τεῖχος* (2,400 χιλμ. μῆκος) κατὰ τὸ πλεῖστον νῦν εἰς ἐρείπια μεταβεβλημένον, ὅπερ ἀνηγέρθη κατὰ τὸν γ'. π. Χ. αἰῶνα, ὅπως ἐμποδίσῃ τοὺς ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομαῖς. Τὸ κλῆμα εἶνε κυρίως ἡπειρωτικόν, τὰ δὲ προϊόντα ποικίλα καὶ πολύτιμα, π. χ. σιτηρά, βᾶμβαξ, τέτον, ὄρυζα, σακχαροκάλαμος, μέταξα, σίδηρος, χαλκός, λιθάνθρακες.

* Οἱ κάτοικοι, οἵτινες εἶνε μογγολικῆς καταγωγῆς, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς μεταξῆς, τοῦ βᾶμβακος, τοῦ χάρτου καὶ τῶν πορφυρῶν ἀγγείων. Πολλοὶ ἐφευρέσεις ἐν Κίνᾳ ἦσαν πρὸ πολλοῦ γνωσταὶ πρὶν γνωσθῶσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ.

π. χ. τῆς πυρίτιδος, τῆς τυπογραφίας, τῆς ναυτικῆς πυξίδος, τοῦ χάρτου καὶ τῶν ἀρτεσιανῶν φρεάτων. Ἐστρώθησαν δὲ καὶ σιδηρόδρομοι (5,530 χιλμ.) καὶ τηλέγραφοι (37,780 χιλμ.), ὁ εὐρωπαϊκὸς δὲ πολιτισμὸς βραδέως εἰσχωρεῖ, διότι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς οὐδεμίαν συνάφειαν διετέλουν οἱ Σῖναι μετ' ἄλλων ἐθνῶν. διὰ τοῦτο καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι μετὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ Ἀμερικῆς ἐκήρυσαν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας, ὅπως ἐμποδίσωσι τὰς σφαγὰς κατὰ τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὴν νὰ ἐπιτρέψῃ ἀσφάλειαν καὶ ἐμπορίαν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Τῷ δὲ 1894—95 μόνον οἱ Ἰάπωνες ἐνίκησαν τοὺς στρατοὺς αὐτῆς. Κατάγεται δὲ ἡ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια ἐκ τῶν *Mardζούων* (ὁ νῦν αὐτοκράτωρ Τσαῖ-τιέν), οἵτινες κατελθόντες ἐκ Β. (1647 μ. Χ.) καθυπέταξαν τὴν χώραν. Θρησκεία ἡ μᾶλλον ἐξηπλωμένη εἶνε ἡ τοῦ Κομφουκίου, οὐκ ὀλίγοι δὲ εἶνε βουδδισταί. Ὁ τακτικὸς στρατὸς ἀριθμεῖ περὶ τὰς 110,000 ἄνδρας, ὁ δὲ στόλος 16 πλοῖα. Τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἀνέρχονται εἰς 88 ἑκατ. ταῖλ (1 ταῖλ=3,18 φρ. περίπου), τὸ δὲ δημόσιον χρέος εἰς 110 ἑκατ. λίρ. ἀγγλικὰς περίπου.

Πρωτ. ΠΕΚΙΝΟΝ (ἀπὸ 500 χιλμ., 1,650,000 κ.) ἐπὶ τῷ Πε-
χῳ, χυνομένῳ εἰς τὸν Πεισιλῆ. Ἐπίνειον τοῦτου Τιέν-Τοίν (750 χιλ.
κ.), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς αὐτοκρ. διώρυχος εἰς τὸν Πε-χῳ. *Ναγκίνη*
(270,000 κατ.), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κυανοῦ ποτ., ὀνομαστὴ διὰ
τὸ γνωστὸν ὕψοςμα (*ναγκίν*, ἐκ βάρβακος ἐρυθροῦ μεταξοειδοῦς) καὶ
τὸν ἐκ πορφυρεᾶς γῆς πύργον (84 μέτρ. ὑψ.), καταστραφέντα κατὰ τὴν
ἐπανάστασιν τοῦ 1864. *Σαγγαῖ* (651 χιλ. κ.), πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς
προηγουμένης, οὐ μακρὰν τῆς θαλ., κέντρον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐμπορίου
καὶ τῆς ἐξαγωγῆς τῆς μετάξης καὶ τοῦ τείου. ΒΔ. ταύτης κεῖται ἡ
Σουτσέου-φού (500,000 κατ.), ἐπὶ τῇ αὐτοκρατορικῇ διώρυγι, πόλις
μεγάλῃ καὶ ἐμπορικῇ. *Καντών* (Κουάγγ-Τσέ, 900,000 κατ.), 150
χιλμ. μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ποταμοῦ τῶν *μαργαριτῶν*, χυνομένου
εἰς τὸν μυχὸν κολπίσκου τινὸς τῆς Ν. Σινικῆς θαλ. Ἔχει δὲ ξυλίνας
οἰκίας, πλείστας δὲ ἐπὶ λέμβων καὶ εἶνε πόλις ἐμπορικὴ ἐλευθέρα εἰς
τοὺς Εὐρωπαίους. Ἄλλοι λιμένες ἐλεύθεροι τοῖς Εὐρωπαίοις εἶνε *Τοίγγ-Κιάγγ*, 197 χιλ.κ.), *Χάγγ-Τσέου* (778 χιλ.κ.), *Νίγγ-Πῳ* (225 χιλ.
κατ.), *Φοὺ-Τσέου* (624 χιλ. κ.). κ.λ. Ὁ διὰ τῆς Σιθηνρίας κατα-
σκευασθεὶς σιδηρόδρομος διευκολύνει τὰ μέγιστα τὴν μεταξὺ Ῥωσίας
καὶ Κίνας συγκοινωνίαν καὶ δι' αὐτοῦ οἱ Ῥῶσοι ἔπεμπον τοὺς στρατοὺς
αὐτῶν κατὰ τῶν Ἰαπώνων. Οἱ Γερμανοὶ κατέχουσι τὸ *Κιάο-Τσέου* (500
□ χιλμ. 120,000 κ.) καὶ οἱ Ἀγγλοὶ τὸ *Βαί-χάι βάι* (738 □ χιλμ.—
180 χ.κατ.).

Κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τῆς Καντῶνος πρὸς Δ. μὲν κεῖται ἐπὶ νησυδρίων ἐκτισμένη ἡ πόλις *Μακδόν*, κτῆσις Πορτογαλλικῆ, πρὸς Α. δὲ ἡ νησίς *Χόγγ-Κόγγ*, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Ἕλληνας. Τέλος παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Τογκίνου κεῖται ἡ νῆσος *Χάϊ-Νάν*, μετὰ τῆς πρωτ. *Κιογγ-Τσέ-Φού*, ἀνήκουσα εἰς τοὺς Σίνας.

§ 26. **Ὑποτελεῖς χῶραι.** Πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Κίνας κεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀμούρ ποτ. ἀπὸ τῆς Σιθηρίας χωριζομένη εὐφορος καὶ δασώδης *Μαρτζουρία* (939,280 □ χιλμ. καὶ 5 1)2 ἐκ. κατ.), ἥς πόλεις ἀξιόλογοι ἡ *Γιρίνη* καὶ ἡ *Μοῦαδεν*. Μετὰ τὸν τελευταῖον Ῥωσοῦ-Ἰαπωνικὸν πόλεμον (1904—5) τὴν μεσημβρινὴν *Μαντζουρίαν* κατέλαβον οἱ Ἰάπωνες, τὴν δὲ βορείαν οἱ Ῥῶσοι, διότι ἐν αὐτῇ ἐγένοντο αἱ μεταξύ Ῥωσίας καὶ Ἰαπωνίας φοβεραὶ μάχαι. Οἱ *Μαρτζοῦ* κατέκτησαν τῷ 1647 τὴν *Σινικήν*.

Τὸ Ν. τμήμα τοῦ μεγάλου Ἀσιατικοῦ ὕψιπέδου (4—5 χιλ. μ.), ΒΑ. τῶν Ἰμαλαίων ὀρέων, κατέχει ἡ *Θιβητία* (2,109,000 □ χιλμ., 2,250,000 κ.), ἥτις εἶνε ψυχρὰ καὶ ὀλιγάνθρωπος, λίαν δὲ μεταλλοφόρος, ἐξ ἧς πηγάζουσιν ὁ Κίτρινος καὶ ὁ Κυανοῦς ποτ. Πρωτ. *Λάσσα* (25 χιλ. κ.), ἡ ἀγία τῶν βουδδιστῶν πόλις καὶ ἡ καθέδρα τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοσμικοῦ ἀρχηγοῦ *Δάλαϊ Λάμα*, ὑποτελοῦς τῇ Κίνῃ, ὅστις λέγεται ὅτι κατοικεῖ ἐντὸς ἀνακτόρου ἢ μονῆς, ἐχούσης 10 χιλ. αἰθούσας πλήρεις εἰδώλων. Ταύτην κατέλαβον οἱ Ἕλληνοὶ (1905) καὶ κατέκτησαν.

Τὸ Α. τμήμα τοῦ ὕψιπέδου τούτου, ἐν ᾧ ἡ ἔρημος *Γόβη*, καταλαμβάνει ἡ *Μογγολία* καὶ ἡ *Ζουγγαρία* (2,787,600 □ χιλμ. 2 ἐκ. κ.), ὑποτελεῖς τῇ Κίνῃ.

* Οἱ Μογγόλοι εἶνε βουδδισταὶ νομάδες, οἵτινες τὴν Κίναν (1215 μ. Χ.) καὶ μέρος τῆς Εὐρώπης κατέκτησαν (Τσιγγισχάν ἢ Τεμοστίν), φθάσαντες καὶ μέχρι Γερμανίας, ὅτε κατετροπώθησαν κατὰ τὴν ἐν Ὀλμύτζῃ μάχην (1241 μ. Χ.). Καὶ βραδύτερον οἱ Μογγόλοι ἐγένοντο τρομεροὶ ὑπὸ τὸν *Ταμερλάνον* ἢ *Τιμούρ*, κατακτῆσαντες τὴν Ἰνδικήν, τὴν Περσίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μεσοποταμίας καὶ Μ. Ἀσίας, ὅτε ἡχμαλωτίσθη ὁ Σουλτᾶνος *Βαριαζήτ Α'* (1402 μ. Χ.). *Μαίμα-τσινή* (6,000 κ.) εἶνε ἡ ἀξιολογωτέρα πόλις ἀπέναντι τῆς Ῥωσικῆς πόλεως *Κιάχτας*. Τοῦλδ'α παρὰ τὸν Ἰλιν χυνόμενον εἰς τὴν Βελχάσσην λίμνην.

Τὸ Α. *Τουρκεστάν* ἢ *Τουρχάν* (Κάν-Σου-Σάν-Κιάγγ, 1,489,000 □ χιλμ. καὶ 4 ἐκ. κ.), κατέχον τὸ Δ. τμήμα τοῦ Ἀσιατικοῦ ὕψιπέδου, ἐν ᾧ ἡ ἔρημος *Τάκλα-Μακάν*, εἶνε εὐφορον μόνον ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ *Ταρίμ*, χυνομένου εἰς τὴν λίμνην *Λόβ Νόρ*. Εἶνε δὲ ἐπαρχία τῆς Κίνας καὶ ἔχει πρωτ. τὴν *Κάσαρ* (80 χ. κ.), παρὰ

τὸ ὁμών. παραποτάμιον, τὴν *Ύαρκάνδην* (50,000 κ.), παρὰ τὸ ὁμώνυμον παραποτ., χυνόμενον εἰς τὸν *Ταρίμ*, καὶ τὴν *Οὐρουμκισην* ἐπὶ τῶν ὁρέων *Τιάν-Σάν*. Ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ τῷ 1896 ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια δύο ἀρχαίων πόλεων κεχωσμένα ἐν τῇ ἄμμῳ. Οἱ κάτοικοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νομάδες καὶ μωαμεθανοὶ τὸ θρήσκευμα. Τὸ Α. Τουρκεστὰν μετὰ τοῦ δυτικοῦ, ὅπερ εἶνε κτῆσις Ῥωσικῇ, εἶνε ἡ λεγομένη Ἀσιατικὴ ἢ Μεγάλῃ *Ταταρία*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΒΟΡΕΙΑ ΟΜΑΣ

ΑΣΙΑΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ

§ 27. Θέσις καὶ τοπογραφικὴ διαίρεσις τῆς χώρας.

Αἱ ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς Ῥωσίας, καταλαμβάνουσαι τὸ βόρειον τῆς ἡπείρου τμήμα (17,160,900 □ χιλμ. μετὰ τῶν λιμνῶν Ἀράλῃς καὶ Κασπίας καὶ 22,690,000 κ.) τοπογραφικῶς διαιροῦνται 1) εἰς τὴν *Κεντρικὴν Ἀσίαν* ἢ τὸ *Τουρανικὸν βαθύπεδον* (Δ. Τουρκεστὰν, Βακτριανὴν καὶ Σογδιανήν), 2) εἰς τὴν *Καυκασίαν* καὶ 3) εἰς τὴν *Σιβηρίαν*.

§ 28. *Κεντρικὴ Ἀσία*. Ἡ χθαμαλὴ αὕτη χώρα (3,647,000 □ χιλμ., 7,747,000 κ.), κειμένη μετὰξὺ Παμῖρου καὶ Κασπίας θαλ. συνάπτεται μετὰ τοῦ Σιβηριακοῦ βαθυπέδου· εἶνε δὲ στεππώδης καὶ ἀμμώδης καὶ μόνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς καὶ τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν εἶνε εὐφορώτατη, παράγουσα σταφυλὰς, σῦκα, ῥόδια, πέπονας, βάμβακα. Σημαντικοὺς ποταμοὺς ἔχει τὸν Ὠξὸν καὶ Ἰαξάρτην, χυνομένους εἰς τὴν Ἀράλῃν (Ὠξιανήν) λίμνην (67,769 □ χιλμ., ἦτοι μεγαλυτέραν τοῦ Ἑλλ. βασιλείου), καὶ τὸν Ἰλιν εἰς τὴν Βαλχάσην (21,800 □ χιλμ.) λίμνην. ΝΑ τῆς Κασπίας ἐν τῇ Χορασσάν ἐξαπλοῦται ἡ ἀλατοῦχος ἕρμημος *Κεβύρ*.

* Ἐκ τούτων ὁ Ὠξὸς ἐν ἱστορικοῖς χρόνοις εἰσὶν εἰς τὴν Κασπίαν, ὅστις ἕνεκα προσχώσεως τῆς κοίτης αὐτοῦ μετέβαλε βουν. Κατοικεῖται δὲ ἡ χώρα ὑπὸ *Περσῶν, Κιργισίων, Τατάρων, Τουρκομάνων* κλ., μωαμεθανῶν τὸ θρήσκευμα, καὶ διαιρεῖται εἰς 9 κυβερνεῖα. Ἐν τῷ βαθυπέδῳ τούτῳ κεῖνται καὶ αἱ ὑποτελεῖς τῇ Ῥωσίᾳ ἡγεμονίαι ἢ ἐμιράτα *Βουχάρα* καὶ *Χίβα*. Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ἀσιατικῆς Ῥωσίας ἀνέχονται ἐπὶ τῇ 174 κ. μ. ἀπὸ τῆς

Πόλεις ἄξιαι λόγου εἶνε ἡ ΤΑΣΚΕΝΤΗ (156,400 κ.), οὐ μακρὰν τῶν μέσων ῥοῶν τοῦ Ἰαξάρτου πρωτ. γενικοῦ κυβερνεῖου, πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος. *Χοκάνδη* (82 χ. κ.), παρὰ τὸν Ἄνω Ἰαξάρτην, κέντρον τῶν караβάνιων. *Σαμαρκάνδη* (Μαρακάνδα, 55 χιλ. κ.), ἐντὸς εὐφόρου κοιλάδος τῶν Δ. Τιδν-Σάν ὁρέων, ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ταμερλάνου, οὐτινος ἐνταῦθα σφύζεται καὶ ὁ τάφος καὶ τὸ ἐαρινὸν μέγαρον. *Χοντζέντη* (30 χιλ. κ.), πόλις ὀχυρὰ, ἔχουσα βιομηχανίαν μετὰξις.

Τὸ Ἐμιράτιον τῆς Βουχάρας (205 χιλ. □ χιλμ., 1,250,000 κ.), ἐξαπλούμενον ΒΔ. τοῦ Παμίρου, πρωτ. ἔχει τὴν *Βουχάραν* (70 χιλ. κ.), ἐν μέσῳ εὐφόρου ὁάσεως. Αὕτη συνδέεται διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Σαμαρκάνδης καὶ Κασπίας θαλ. (Ἵπερκάσπιος σιδ.) καὶ ἔχει τὸ τέμενος *Μιργαράβ*, 32 μέτρ. ὑψηλόν. Τὸ *Χανάτον τῆς Χίβας* (ἀρχ. Χοβερασμία), κείμενον μετὰξὺ Βουχάρας καὶ Ἀράλης (60 χιλ. □ χιλμ., 800 χιλ. κ.), ἐπὶ διώρυγι, χυνομένη εἰς τὸν παραρρέοντα Ὠξὸν Πρωτ. Χίβα (30,000 κ.)

* Αἱ στέππαι τῶν Κιργισίων ἢ Κασάκων κατοικοῦνται ὑπὸ νομάδων καὶ κτηνοτρόφων φύλων κεινται μετὰξὺ τῶν κάτω ῥοῶν τοῦ Οὐράλῃ ποταμοῦ καὶ τῆς Βαλχάσης λ. Πρωτ. τοῦ γεν. κυβερνεῖου εἶνε ἡ Ὀμοκη (38 χιλ. κ.) ἐπὶ τῇ Ἰρτύσχη παραπ., χυνομένη εἰς τὸν Ὄβιν. Ἡ Ἵπερκασπία (605,130 τετρ. χιλμ., 382,000 κ.), ἐξαπλούμένη κατὰ μῆκος τῶν Α. ὁχθῶν τῆς Κασπίας θαλ. καὶ φθίνουσα μέχρι τῆς Βουχάρας, ἀποτελεῖ κυβερνεῖον τῆς Κεντρῶς Ἀσίας καὶ καταλαμβάνει τὴν χώραν τῶν *Τουρκομάνων*. Πόλεις ἄξιαι λόγου ἡ Κρανσόβδσκη καὶ Μιχαηλόβσκη ἐπὶ τῇ Κασπίᾳ καὶ Μέρβη (Ἀντιόχεια ἢ Μαρακηνή) ἐπὶ τῇ Ἵπερκασπίᾳ σιδηροδρόμῳ.

§ 29. **Καυκάσια.** Αὕτη κεῖται μετὰξὺ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Κασπίας θαλάσ. (473,026 □ χιλμ., 9,290,000 κατ.) καὶ διασχίζεται διαγωνίως ὑπὸ τοῦ ὄρους *Καυκάσου* (κορυφὴ Ἑλβυρος 5,642—5,620 μ.). Πρὸς Β. τῆς ὁροστοιχίας ταύτης ἔκειτο μέρος τῆς ἀρχαίας *Σκυθίας*, πρὸς Ν. δὲ ἡ *Κολχίς*, ἡ Ἰβηρία καὶ ἡ Ἀλβανία. Ῥέουσι δὲ πρὸς Β. μὲν τοῦ Καυκάσου ὁ *Κουβάνης* χυνομένη εἰς τὸν Εὐξείνιον, ὁ *Τερέκης* εἰς τὴν Κασπίαν, πρὸς Ν. δὲ ὁ εἰς Κασπίαν ἐκβάλλων *Κῦρος* (Κουρά), εἰς ὃν χύνεται ὁ ἐκ τῆς Ἀρμενίας πηγάζων Ἀράξης. Μετὰξὺ τῶν δύο τούτων κεῖται ἡ λίμνη *Σεβάγγα* (1390 □ χιλμ.). Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ τουρκικῶν καὶ ταταρικῶν φύλων, ἐξ ὧν τὸ *Γεωργιανόν* εἶνε τὸ ὠραιότερον τῆς Καυκάσιος φυλῆς. Διαιρεῖται

ται δὲ ἡ Καυκάσια εἰς 11 κυβερνεῖα. Πρωτ. ΤΙΦΛΙΣ (160 χιλ. κ.) παρὰ τὸν ὀρμητικὸν Κῦρον καὶ ἐπὶ τῇ σιδηρᾷ ὁδῷ τῇ ἀγοῇ εἰς Βατούμ, πόλιν εὐλίμενον καὶ ἐμπορικὴν τοῦ Πόντου. Βακού (112 χιλ. κ.), ἐπὶ τῆς ἐν τῇ Κασπίᾳ κειμένης χερσονήσου Ἀψερῶν, ὀνομαστῆς διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀναβλύζον πετρέλαιον, οὗτινος ἐξάγονται μεγάλαι ποσότητες. Ἐπὶ τῆς χερσονήσου ταύτης πολλαχοῦ ἀναφυσθᾷται αὐτοφυεῖς φωτέριον, ὅπερ ἀναφλεγόμενον ἀποτελεῖ τὰς φλόγας τῶν πυρολατρῶν. Κάρς, πόλις ὀχυρά. Ἐριβάνη (15 χιλ. κατ.), ἐν τῇ Ῥωσικῇ Ἀρμενίᾳ ΝΔ. τῆς Σεβάγγης λίμνης. Ἄλλαι πόλεις εἶνε ἡ ὀχυρὰ Βλαδικαύκασος (44 χιλ. κ.), ἐν τῇ κοιλάδι Δαριάλῃ, ἧς δεσπόζει τὸ φρούριον ταύτης. Σιαυρόπολις (42 χιλ. κατ.), Ἀλεξανδρόπολις (32 χιλ. κατ.) κλπ.

§ 30. Σιβηρία. Ἡ μεταξὺ Β. Πεπηγότος Ὠκ. καὶ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας γθαμαλὴ χώρα καλεῖται Σιβηρία (12,446,000 □ χιλμ., 5,720,000 κ.), κατοικουμένη ὑπὸ Μογγολικῶν φύλων εἰδωλολατρῶν καὶ ὑπὸ πολιτικῶν ἐξορίστων Ῥώσων καὶ Πολωνῶν. Ὅρη αὐτῆς εἶνε τὰ Οὐράλια καὶ τὰ Ἀλιτάϊα, ὧν προεκτασεῖς τὰ Σαϊανικὰ καὶ τὰ Δαυρικὰ κλ. καὶ τὰ τῆς Καμτιούϊκας, ἐν οἷς ὑψηλὰ καὶ χιονοσκεπῇ ἡφαίστεια ἐνεργά.

Ποταμούς ἔχει τὸν Ὅβιν μετὰ διαφόρων παραποταμίων (Ἰρτύσσης, Τοβόλσκης κλ.), τὸν Ἰενεσέην, τὸν Λέναν καὶ Ἰνδιγέρκαν, διαρρέοντας κατὰ πλάτος τὸ Σιβηρικὸν βαθύπεδον καὶ ἐκβάλλοντας εἰς τὸν Πεπηγότα Ὠκ. Ἐκ τῆς ἐν μέσῳ βραχωδῶν ὁρέων κειμένης Βαϊκάλης λίμνης (34,932 □ χιλμ.) πηγάζει ὁ Ἄνω Τζουγγούσκας, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγγάρας, εἰς τὸν Ἰενεσέην χυνόμενος. Εἰς τὴν Ὀχοτσικὴν θάλασσαν ἀπέναντι τῆς νήσου Σαχαλίνης, ἀνηκούσης κατὰ τὸ ἥμισυ τῇ Ῥωσίᾳ, χύνεται ὁ Ἀμούρ, πλωτὸς κατὰ τὸ πλεῖστον δεχόμενος τοὺς ἰχθυοτρόφους Σουγγάριον καὶ Οὐσοῦρην. Χωρίζεται δὲ ἡ Σιβηρία τῆς Β. Ἀμερικῆς διὰ τῆς Βεριγγείου θαλ. καὶ τοῦ Βεριγγείου πορθ. (95 χιλμ. πλ.), πρὸς Β. δὲ ὀλίγιστον ὑπὸ τῆς θαλάσσης διαμελίζεται, σχηματιζούσης κόλπους τινάς.

* Τὸ κλίμα εἶνε ψυχρότατον, καὶ τὸν μὲν χειμῶνα τὸ ἔδαφος αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ παχυτάτης χιόνος καὶ εἶνε διαρκῶς πεπηγὸς εἰς μέγα βάθος, τὸ δὲ θέρος ἐπὶ 3 μόνον μῆνας θερμαίνεται σχετικῶς πολὺ, ὅπερ συντελεῖ τὰ μέγιστα πρὸς ἀνάπτυξιν χόρτου καὶ πλουσίων δασῶν.

* Τὰ προϊόντα εἶνε ξυλεία, σισύραι, χρυσός, ἄργυρος, χαλκός, σίδηρος, ἄνθρακες, γραφίτης καὶ ὀρυκτὸν ἐλεφάντινον ὁποῦν, διότι τὸ ἐλῶδες καὶ πεπηγὸς τῆς χώρας ἔδαφος ἐγκλείει πολλαχοῦ ἐπὶ αἰῶνας ἐν τῷ πάγῳ διατηρηθέντα ἀκέραια σώματα ἐλεφάντων τριχωτῶν (μαμουθίων), ζώων προκατακλυσμιαίων ἐκλειψάντων πρὸ πολλοῦ, ἢ ὅσα καὶ χαυλιόδοντας τούτων.

* Διαιρεῖται δὲ ἡ μεγάλη αὕτη χώρα εἰς 9 κυβερνεῖα. Αἱ ἀξιολογώτεραι πόλεις εἶνε *Τοβόλσκη* (18,000 κ.) παρὰ τὸν Ἰρτύσχην. *Τόμοσκη* (52,000 κατ.) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ὄβιος, πόλις ἐμπορικῇ. *Βαραούλη* παρὰ τὸν Ὄβιν, κέντρον τῆς Σιβηριακῆς μεταλλείας καὶ μεταλλουργίας. *Ἰρκούτσκη* (51 χ. κ.), οὐ μακρὰν τῆς Βαϊκάλης, πόλις ἐμπορικῇ. *Ἰακούτσκη* παρὰ τὸν Λένα, ἀποθήκη τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ ὀρυκτοῦ ἐλέφαντος. Οἱ κάτοικοι τῆς ἡφαιστειογενοῦς *Καμτσιάτσκας* ζῶσιν ἐκ τῆς θήρας καὶ ἀλείας. Ἡ ἐκεῖθεν τῆς Βαϊκάλης λίμνης χώρα καλεῖται Ὑπερβαϊκάλια, ἐν ἣ ἡ *Κιάχτα* παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μογγολίας. Εἰς τὴν Σιβηρίαν καταλέγονται καὶ αἱ ΒΑ. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λένα κείμεναι κατάψυχοι νῆσοι τῆς *Νέας Σιβηρίας*, περὶ τὰς ὁποίας σχεδὸν διαρκῶς ἡ θάλασσα φέρει πάγους. Σιδηρόδρομος, κατὰ μῆκος διασχίζων τὴν χώραν, καταλήγει εἰς τὸ Βλαδιβοστόκ.

ΤΜΗΜΑ Β'.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

Φυσικὴ καὶ ἐθνογραφικὴ κατάστασις τῆς Ἀφρικῆς.

§ 31. **Θέσις καὶ διαμελισμὸς τῆς ὑπείρου.** Ἡ τρίτη κατὰ τὸ μέγεθος ἡπειρὸς τῆς γῆς, ἡ Ἀφρικὴ (29,826,992 χιλμ. καὶ 110 ἐκ. κατ.), ἐνούμενη μετὰ τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ τμηθέντος ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ, περιβρέχεται ὑπὸ τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλ. ἡ Ἀραβίου κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ Ἀντλαντικοῦ ὠκ. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγιστον ὑπὸ τῆς θαλάσσης διχμελίζεται, ἔχει σχῆμα ῥοειδὲς καὶ κόλπους ὀλίγιστους, ὧν οἱ ἀξιολογώτεροι εἶνε πρὸς Α. ἡ Ἐρυθρὰ θάλ. καὶ ὁ κόλπος τοῦ Ἀδεν, πρὸς Δ. ὁ τῆς Γουινέας καὶ πρὸς Β. ὁ τῆς Τριπόλεως (Μεγάλη Σύρτις). Ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων τὰ σημαντικώτερα εἶνε πρὸς Β. τὸ Λευκόν (Τύννης), πρὸς Δ. τὸ Πράσινον (Σενεγαμβία), πρὸς Ν. τὸ τῆς Καλῆς Ἑλπίδος καὶ τὸ τῆς Ἀγουλᾶς (Μαγνητικῆς Βελόνης) καὶ πρὸς Α. τὸ Γουαρδαφούϊον. Πορθμοὺς ἔχει τὸν Βαβελμανδὲβ καὶ τὸν τῆς Γιβραλτάρης μεταξὺ Μεσογείου καὶ Ἀντλαντικοῦ ὠκεανοῦ.

Τὸ πλεῖστον τῆς Ἀφρικῆς εἶνε κλιμακωτὸν ὁροπέδιον τριγωνικόν, φέρον παρὰ τὰ κράσπεδα αὐτοῦ ὄρη τινά, ἥτοι πρὸς Α. τὸ ἠφαιστειογενὲς *Καλιμάντζαρον* (5,700 μ.) καὶ πρὸς Δ. τὸ ἐπίσης ἠφαιστειογενὲς *Καμερούν* (3,901 μ.). Πρὸς Β. τοῦ Σουδάν ἐκτείνεται ἡ μεγίστη τῆς γῆς ἔρημος *Σαχάρα* (6,662,000 χιλμ.), ἥτις εἶνε κατάστικτος ὑπὸ δάσεων καὶ ἔχει ὄρη κλιμακωτά. Πρὸς Β. ταύτης κεῖται ἡ Βερβερία, ἐν ᾗ τὸ ὄρος *Αἶλας* (3,800 μ.) καὶ τὸ ὁροπέδιον τῆς *Κυρηναϊκῆς* (Βάρκας).

Τὸ Β. τμήμα τῆς Ἀφρικῆς εἶνε ἄνυδρον, λίαν δὲ εὐνδρον τὸ Ν. ἀρδευόμενον ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ πλωτῶν, διότι ἡ χώρα, καθὼς κλιμακωτὴ παρέχει αἰτίαν πρὸς σχηματισμὸν πολλῶν καταρρακτῶν. Οἱ σημαντικώτεροι δὲ τῶν ποταμῶν εἶνε οἱ ἑξῆς. 1) Ὁ *Νεῖλος* (6,170 χιλμ. καὶ 2,810,000 □ χιλμ. ποτ. χώρ.). οὗτος πηγάζων ἐκ τῶν λιμνῶν *Ἀλεξάνδρας* καὶ *Οὐκερέβης* (Βικτωρίας Νυάνσας 84,000 □ χιλμ.) καὶ ἐκ τῆς *Μούτα Νοίγης Μιουτάνης* (Ἀλβέρτου Νυάνσας) χύνεται εἰς τὴν Μεσόγειον θάλ., ἐν ᾗ σχηματίζει τὸ εὐφορώτατον τῆς Κάτω Αἰγύπτου δέλτα. 2) Ὁ *Ζαμβέσης* (2,280 χιλμ. μήκ., 1,430,000 □ χιλμ. ποτ. χώρ.), ὁ μέγιστος τῆς Α. Ἀφρικῆς ποταμός, χυνόμενος ἀπέναντι τῆς *Μαδαγασκάρ.* 3) Ὁ *Κόγγος* (4,200 χιλμ. μήκ. καὶ 3,200,000 □ χιλμ. ποτ. χώρ.), πλωτὸς μόνον ἐπὶ 1,500 χιλμ., χυνόμενος εἰς τὸν *Ἀτλαντικὸν ὠκ.* Ἄλλοι ποταμοὶ ἐπίσης μεγάλοι εἶνε ὁ *Οὐράνης*, ὁ *Ογοβέν*, ὁ *Νίγηρ* (4,900 χιλμ. μ., 2,750,000 □ χιλμ. ποτ. χώρ.), ὁ *Γαμβίας* καὶ ὁ *Σενεγάλης*. Πρὸς Ν. τῆς Οὐκερέβης κεῖνται αἱ λίμναι *Νυάσα* καὶ *Ταγγανίκα*, ἐξ ἧς πηγάζει ὁ Κόγγος, ἐν δὲ τῷ κεντρικῷ Σουδάν ἡ *Τσάδα*.

Ἐκ τῶν νήσων ἀξιολογώτεραι εἶνε ἡ *Μαδαγασκάρ*, αἱ τοῦ *Πρασίνου* ἀκρωτηρίου (Καμβερδικαὶ) καὶ αἱ *Κανάριαι*.

* § 32. **Κλίμα, προϊόντα, κάποικοι καὶ πολιτειακὴ διαίρεσις.** Τὸ κλίμα ἐν γένει εἶνε θερμὸν, πολλοὶ δ' αὐτῆς χθαμαλοὶ τόποι νωσώδεις καὶ βλαπτικοὶ εἰς τὴν υἱείαν τῶν Εὐρωπαίων. Πολλαχοῦ τῆς ἡπείρου αἱ βροχαὶ εἶνε σπανιώταται, ἐνιαχοῦ δὲ βρέχει βαρδαιότατα. Αἱ ὑψηλαὶ χῶραι ἔχουσι κατὰ τὸν χειμῶνα τὰς νύκτας ψυχράς, ἐν *Σαχάρα* δὲ, ἐνεκα τῆς κατὰ τὴν νύκτα ψύξεως, σχηματίζονται καὶ πάγοι. Τὰ φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς εἶνε ποικίλα, πολλὰ δὲ ἀρωματώδη, ἄλλα δὲ μεγάλα, ὡς π. χ. *φοίνικες*, *κομμυόδενδρα*, *πέπερι*, *καφές*, *ἀρτόδενδρα*, ἡ πελωρία *Ἀνδαλωρία* καὶ ἄλλα. Καὶ τὰ ζῶα αὐτῆς εἶνε ἐπίσης ποι-

κίλα, πολλά δὲ μεγάλα καὶ ἄγρια, ὡς π. χ. στρουθοκάμηλοι, κροκόδειλοι, πίθηκοι (γορίλαι), ἐλέφαντες, ἵπποπόταμοι, ρινόκερωτες, λέοντες, θάιναι, λεοπαρδάλεις, καμηλοπαρδάλεις κλ. Ἡ Ν. Ἀφρικὴ ἔχει καὶ ἀδαμαντωρυχεῖα καὶ χρυσορυχεῖα (Καπλανδία, Τρανσβάλη).

* Οἱ πλεῖστοι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀφρικῆς εἶνε μαῦροι (204 ἑκατ.) Οἱ Ὀττεντότοι καὶ οἱ Σίντ εἶνε οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Βέρβεροι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Καυκασίαν φυλὴν, οἱ δὲ τῆς Μιδαγασκάρ Χόβαι εἰς τὴν Μαλαϊκὴν. Κατοικοῦσι δὲ καὶ πολλοὶ Ἀραβες καὶ Εὐρωπαῖοι. Κτήσεις ἐν Ἀφρικῇ ἔχουσιν ἡ Τουρκία, ἡ Μ. Βρετανία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰσπανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Πορτογαλλία. Τὰ τῶν ἰθαγενῶν κράτη διατελοῦσιν εἰσέτι ἐν βαρβαρίᾳ καταστάσει. Τοπογραφικῶς ἡ ἥπειρος διαιρεῖται 1) εἰς Βορείαν, 2) εἰς Νοτίαν Ἀφρικὴν καὶ 3) εἰς τὰς Ἀφρικανικὰς νήσους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

§ 33. **Αὐτοκρατορία τῆς Ἀθιοπίας καὶ Ἐρυθραία ἀποικία.** Αἱ χῶραι αὗται ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλ. σχηματίζουσιν ὁροπέδιον κατάφυτον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πρὸς τὸν Νεῖλον καταρρέουσιν ὁ Κυανοῦς Νεῖλος (Μπάρ-ἐλ-Ἀζράκ) καὶ ὁ Ἀιβάρης. Φέρει δὲ τὸ ὁροπέδιον τοῦτο χιονοσκεπεῖς κορυφὰς καὶ εὐφόρους κοιλάδας, ἐν αἷς ζῶσι ποικίλα ζῷα. Κατοικεῖται ὑπὸ Ἀβησσυνῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. ἐγένοντο χριστιανοὶ (μονοφυσῖται) καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Καυκασίαν φυλὴν, χαρακτηριζόμενοι διὰ τοῦ καστανόχρου χρώματος τοῦ προσώπου.

Καὶ ἡ μὲν Ἐρυθραία ἀποικία εἶνε κτήσεις τῆς Ἰταλίας, καταλαμβάνουσα τὰς ἀπέναντι τῇ Ὑμένῃ ἀκτὰς τοῦ Ἀρχίου κόλπου (130,000 □ χιλμ., 280 χ. κ.) μέχρι τοῦ πορθμοῦ Βαβελμανδέβ. Πρωτ. Μασσάουα (7,800 κ.), πόλις περὶ τὴν Ἀλκασσίαν. Ἄλλαι πόλεις Ἀσμάρα καὶ Καρέν. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἰταλίας διατελεῖ τὸ συνεχόμενον σουλτανᾶτον Ἀουσα καὶ Δανακίλη.

Ἡ δὲ αὐτοκρατορία τῆς Ἀβησσυνίας ἢ Αἰθιοπίας (450,000 □ χιλμ. περίπου καὶ πιθανὸν 8 ἑκατ. κ.), κατέχουσα τὸ ΝΔ. τῆς Ἐρυθραίας ἀνυψούμενον ὁροπέδιον, εἶνε μοναρχία ἀπόλυτος ὑπὸ χριστιανὸν αὐτοκράτορα (Νεγούς Νεγούεσι=βασιλεὺς τῶν βασιλέων ὁ νῦν Μενελίκ δ Β'), ὑπὸ τὸν ὁποῖον διάφορα βασιλεία καὶ ἐπαρχίαι. Πρωτ. Ἀδδῖς-Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἀρέβα (50,000 κ.). **Γονδάρ** καὶ **Ἀξιούμ** εἶνε ἀρχαῖαι τῶν βασιλείων καθέδραι. Πρὸς Ν. τῆς Αἰθιοπίας κατοικεῖ ὁ πολεμικὸς λαὸς **Ὀρόβο** ἢ **Γάλα**, παρὰ τὸ Βαβελμκνδὲδ δὲ κεῖνται ἡ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, χώρα **Ὀρόκ**, **Ταδχούρα** καὶ **Ἀζίβουι** (21,000 □ χιλμ., 50 χ. κ.), ἡ μέχρι δὲ περὶπου τοῦ **Γουαρδαφουῦ** ἀκρωτ. παραλία τῶν Σομαλῶν κατέχεται ὑπὸ τῶν Βρεττανῶν (175,100 □ χιλμ., 300 χ. κ.). Πρωτ. **Βερβέρα**.

§ 34. **Ἀνατολικὸν Σουδάν καὶ Νουβία**. Ἡ ἐκατέρωθεν τοῦ **Λευκοῦ Νείλου** (Μπάχρ-ἐλ-Ἀμπγιάτ) χώρα, ἥτοι ὁ **Σεναάρ**, **Δόγγολα** καὶ **Κορδοφάν** εἶνε τὸ Ἀνατολικὸν Σουδάν μετὰ τῆς **Νουβίας** (1,900,000 □ χιλμ., 11 ἐκ. κ.), ἥτις στεππώδης καὶ πολλαχοῦ ἔρημος. Τοῦτο ἀπετέλει τὸ κράτος τοῦ **Μαύρου Μαγδῆ**, ὅπερ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατέκτησαν οἱ Ἀγγλοαἰγύπτιοι καὶ ἤνωσαν μετὰ τῆς Αἰγύπτου (Ἀγγλοαἰγυπτιακὸν Σουδάν). Πρωτ. τούτου εἶνε ἡ **ΧΑΡΤΟΥΜ** (50 χ. κ.), ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ **Κυανοῦ** πρὸς τὸν **Λευκὸν Νεῖλον**, ἐν ᾗ ἀλωθείσῃ τῷ 1884 ὑπὸ **Μαγδῆ** ἐφρονεύθη ὁ Ἀγγλος στρατηγὸς **Γόρδων**. Ἄλλη πόλις εἶνε **Σεναάρ**.

§ 35. **Αἴγυπτος**. Ἡ χώρα αὕτη διαρροεμένη ὑπὸ τῶν κάτω ῥοῶν τοῦ **Νείλου** (994,300 □ χιλμ. ἄνευ τοῦ Ἀν. Σουδάν) κεῖται μεταξὺ τῆς **Ἐρυθρᾶς θαλ.** πρὸς Α. καὶ τῆς μεγάλης **Αἰβυκῆς ἐρήμου** πρὸς Δ. καὶ καταλήγει εἰς τὴν **Μεσόγειον**, ἐνθα ἐξαπλοῦται τὸ πλῆρες **λειμώνων** εὐφορώτατον τοῦ **Νείλου** δέλτα. Τὸ κεκαλλιεργημένον ταύτης μέρος εἶνε μόλις 33 χιλ. □ χιλμ. ἴσον πρὸς τὸ ἥμισυ τῆς **Ἑλλάδος**. Τὰ κύρια προϊόντα εἶνε **βάμβαξ**, **σίτος**, **ὄρυζα**, **ἀραβόσιτος**, **σάκχαρον**, **φοίνικες**. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶνε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων **Αἰγυπτίων** (**Κόπται**), προσέτι **Ἀραβες** (**Φελλάχοι**, **Βεδουῖνοι**), **Σύροι**, **Ἕλληνες** (38 χιλ. κ.), καὶ ἄλλοι **Εὐρωπαῖοι** (ἡ κυρίως **Αἴγυπτος** 29,437 □ χιλμ., 19,270,000 κ.). **Θρησκεία** ἐπικρατοῦσα εἶνε ὁ **Ἰσλαμισμός**, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περὶ τὰς 645 χιλ. ὀρθόδοξων **χριστιανῶν**. Τὸ ἐμπόριον λίαν **ζωηρόν**, ἡ **βιομηχανία** ὅμως ὀλίγη-στον ἀνεπτυγμένη.

* Κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς (**Φαραῶν**) ἔφθασεν εἰς μέγαν βαθμὸν ἰσχύος καὶ πολιτισμοῦ. Τῆς ἐποχῆς ταύτης λείψανα εἶνε τὰ σωζόμενα ἐρείπια ναῶν καὶ πόλεων καὶ αἱ πυραμίδες, αἵτινες εἶνε τάφοι βασιλείων. Εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἑλλήνων βασιλείων (τῶν **Πτολεμαίων**) καὶ τῶν **Ῥωμαίων** ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐγένετο

τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης. Ἀκολούθως κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, Τούρκων καὶ κατὰ τὸ 1811 ἐκηρύχθη ὑποτελὴς τῷ Σουλτάνῳ ὑπὸ τὸν Μεχμέτ-Ἀλῆν ὡς ἀπόλυτον καὶ κληρονομικὸν ἡγεμόνα. Κεδίθεκ (ισχυρὸς Κύριος) ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ 1867 ὁ ἡγεμὼν, εἰς ὃν οἱ Εὐρωπαῖοι ἀπονέμουσι τὸν τίτλον τοῦ ἀντιβασιλέως. Ἀπὸ τοῦ 1882 μετὰ τὴν στάσιν τοῦ Ἀραβῆ πασῶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐποπτεύουσι τὰ τῆς διοικήσεως καὶ τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας ἔχοντες καὶ στρατὸν ἐκ 3,000 ἀνδρῶν. Τὰ ἔσοδα ἀνέρχονται εἰς 15,000,000 λίρας Αἰγυπτιακάς (1 λίρ.=25,92 φρ.), τὸ δημόσιον χρέος εἰς 103 ἐκ. λίρ., στερ. οἱ σιδηρόδρομοι εἰς 3,950 χιλμ. καὶ ἐν Σουδάν εἰς 1145 χιλμ. καὶ οἱ τηλεγράφοι εἰς 4,670 χιλμ. Ὁ στρατὸς τοῦ ἀντιβασιλέως (ὁ νῦν Ἀμπάς-ὁ Β΄) ἀνέρχεται εἰς 19,000 ἄνδρας. Διαιρεῖται δὲ τοπογραφικῶς ἡ Αἴγυπτος εἰς Ἀνω καὶ Κάτω καὶ τὴν Σιναϊκὴν χερσόνησον, ἐν ἣ τὸ ὀνομαστὸν ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ ὄρος Σινά.

* Ἐν τῇ Ἀνω Αἰγύπτῳ πόλις ἐπίσημος εἶνε Σιούτη (42,000 κ.) ἐπὶ τῷ Νείλῳ καὶ ἡ Ἀσσουάν, ἡ ἀρχαία Συήνη, ἐπὶ τῷ Νείλῳ. Παρὰ τὴν Καρνάκ καὶ Δουῶρ κεῖνται τὰ ἑρείπια τῶν ἐκατοσταπύλων θηῶν ἐπὶ τῷ Νείλῳ. Εἰς τὴν Ἀνω Αἴγυπτον περιλαμβάνονται τὰ κυβερνεῖα Δόγολλα καὶ Σουακίμ.

Ἐν τῇ Κάτῳ Αἰγύπτῳ κεῖται ΚΑΪΡΟΝ (640,000 κ.), ἡ καθέδρα τοῦ ἀντιβασιλέως, ἔχον πολλὰ τζαμιά καὶ Ἀραβικὸν πανεπιστήμιον. Πρὸς Ν. ταύτης εὐρίσκονται τὰ ἑρείπια τῆς Μέμφιδος τῆς καθέδρας τῶν Φαραῶ, τὰ τῆς Ἡλιουπόλεως, ἐν ἣ ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἡλίου καὶ αἱ 67 πυραμίδες, παρὰ τὰς ὁποίας ὁ Μέγας Ναπολέων ἐνίκησε τοὺς Μαμελούκους (1798 μ. Χ.). Ἐπὶ τῇ στομαλίμνῃ Μαρεώτιδι κεῖται ἡ ὑπὸ Μ. Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσα (332 π. Χ.) Ἀλεξάνδρεια (Ἰσκεδεριγιέ, 376,000 κ.), ἥτις ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ἐν αὐτῇ ἐδρεύει ὁ ὀρθόδοξος Πατριάρχης καὶ Πάπας Ἀλεξανδρείας (ὁ νῦν Φώτιος), οἰκοῦσι δὲ πολλοὶ Ἕλληνες. Πρὸς τὰ ΒΑ. κεῖται ἡ Ἀβουκίρ, πρὸ τῆς ὁποίας οἱ Ἀγγλοὶ κατεναυμάχησαν ὑπὸ τὸν Νέλσωνα τοὺς Γάλλους (1798 μ. Χ.). Ἀλλαι πόλεις εἶνε Δαμιέτη (Ταμιάθος, 31,000 κ.), Τάνια (57 χιλ. κ.), Ζαγαζίκιον (36 χιλ. κ.) καὶ Ρωσσέτη. Πόρι-Σαῖτ (42 χιλ. κ.) ἐπὶ τῇ Μεσογείῳ, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ διώρυξ τοῦ Σουέζ, ἔχουσα μῆκος 169 χιλμ., βάθος 9 μ. καὶ πλ. ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος 70—110 μ., ἐπὶ δὲ τοῦ πυθμένος 38½ μ. Ἀνήκει εἰς διεθνή ἐταιρείαν. Σουέζ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, ἔνθα καταλήγει ἡ διώρυξ. Ἐν τῇ Λιβυκῇ ἐρήμῳ κεῖται ἡ ὄασις Σιβά, ἐν ἣ εὐρίσκετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ διάσημον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ὅπερ ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. Αὕτη κεῖται

βαθύτερον τῆς θαλάσσης περὶ τὰ 30 μ. Ἄλλαι ὁάσεις εἶνε Ἀράδζ, Μπαχαρῆ, Φαρεφρέ, Δαχέλ, Χάριτζ, Κούφρα κλ.

§ 36. **Τρίπολις, Τύνης, Ἀλγερία καὶ Μαρόκκον.** Αἱ χῶραι αὗται κείμεναι μεταξὺ Σαχάρας καὶ Μεσογείου θαλάσσης καταλαμβάνουσι τὸ Κυρηναικὸν καὶ τὸ Βερβερικὸν ὁροπέδιον. Καὶ τὸ μὲν Κυρηναικὸν (157,000 □ χιλμ.), ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ τῶν Θηραίων ἀποικία Κυρήνη, ἀνήκει εἰς τὴν διοίκησιν ἢ τὸ τουρκ. μουτεταριφλί-κιον Βεγγάζης, ἔχον πρωτ. Βεγγάζην (π. Βερενίκην). Τὸ δὲ Βερβερικόν, διασχιζόμενον ὑπὸ τῆς ὁροστοιχίας τοῦ Ἀτλαντος (κορυφή Μελιτσίνη 3,800 μ.), εἶνε κατάφυτον ὑπὸ εἶδους τινὸς σπάρτου (χάλφα), χρησιμεύοντος πρὸς κατασκευὴν χάρτου καὶ σχοινίων. Κατοικοῦνται δὲ ὑπὸ Μαύρων ἢ Μαυριτανῶν, μωαμεθανῶν τὸ θρήσκευμα, προκυψάντων ἐκ τῆς ἐπιμιξίας Βερβέρων (ἀρχαίων κατοίκων τῆς χώρας) μετὰ Ἀράβων, Ῥωμαίων καὶ Γερμανικῶν φύλων. Ὑποδιαιρεῖται εἰς τὰς ἐξῆς 4 χώρας·

1) Τὸν Τουρκικὸν νομὸν τῆς Τριπόλεως μετὰ τῆς Φαζανίας (Φεζάν) καὶ τῆς Κυρηναικῆς (Βάρκας) (ὁμοῦ 1,051,000 □ χιλμ. καὶ ἐν ἐκ. κ.). Πρωτ. **Τρίπολις** (30,000 κ.) ἐπὶ τῇ Μεσογείῳ, πόλις ἐμπορικὴ, ἀπὸ τῆς ὁποίας διὰ καραβανίων γίνεται ἡ συγκοινωνία μετὰ τῶν μεσογείων τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ Φεζάν (405,000 □ χιλμ., 43,000 κ.) εἶνε τὸ πλεῖστον ἔρημος, κατάστικτος ὑπὸ εὐφορωτάτων ὁάσεων. Πρωτ. Μουρζούκη, κέντρον τῶν ἐκ Τιμβουκτοῦ (Γαλ. Σουδάν) ἐρχομένων καραβανίων.

2) Τὸν Τύνητα (167,400 □ χιλμ., 1,820,000 κατ.), ἡγεμονίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ 1881, παράγουσαν σπάρτον, σιτηρά, μαλλίον, φοινίκας. Πρωτ. **Τύνης** (200 χιλ. κ.), καθέδρα τοῦ ἡγεμόνος ἢ Βέη (ὁ νῦν Νάρε βέης) παρὰ τὴν ἀρχαίαν Καρχηδόνα, πόλις ἐμπορικὴ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς ὁμων. λιμνοθαλάσσης, ἧς τὸ στόμιν προστατεύει ἡ ὀχυρὰ πόλις Γουλέττα. Σφαῖ, λιμὴν ἐμπορικὸς. Βιζέρη, ΝΔ. τῆς Σικελίας.

3) Τὴν Ἀλγερίαν (890,000 □ χιλμ., 5,230,000 κατ. μετὰ τμήματος τῆς Σαχάρας. Ἡ χώρα αὕτη μέχρι τοῦ 1830 μ. Χ. συνεκρότει δημοκρατίαν ἐκ πειρατῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν τὸ φόβητρον τῆς Μεσογείου. Αὕτη διαλυθεῖσα καὶ κατακτηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γάλλων ἀποτελεῖ νῦν σημαντικὴν τῆς Γαλλίας ἀποικίαν, παράγουσαν σπάρ-

τον, καπνόν, σιτηρά, οἶνον καὶ βάμβακκ, ἔχει δὲ πρωτ. τὸ **Ἀλγέριον** (154,000 κ.) ἐξάγον πλεῖστα λαχανικά. *Κωνσταντινή* (ἡ πάλαι Κίρτη, 58,000 κ.), πόλις ὀχυρά. Ἡ Ἀλγερία κατέχει τὴν θέσιν τοῦ πάλαι βασιλείου τῆς *Νουμιδίας*.

4) Τὸ **Μαρόκκον** (439,240 □ χιλμ. ἄνευ τοῦ Τουάτ καὶ τῆς ἐρήμου καὶ 8 ἐκ. κ.). Τοῦτο κατὰ τὸ πλεῖστον εἶνε συνέχεια τῆς Σαχάρας, ἔχει ὅμως καὶ τόπους εὐφόρους, τρέφοντας λεπτομάλλους αἰγας, ἐξ ὧν τὸ ὀνομαστὸν μαροκκηνὸν δέρμα καὶ πρόβατα. Κυβερνᾶται δὲ δεσποτικῶς ὑπὸ σουλτάνου (ὁ νῦν Μουλᾶ *"Αβδ-ἔλ-'Αζίζ*), οὗτινος ἡ καθέδρα **Μαρόκκον** (50 χιλ. κατ.) κεῖται παρὰ τοὺς Δ. πρόποδας τοῦ ὑψηλοῦ χιονοσκεποῦς *"Ατλαντος. Φέξ* (150 χιλ. κατ.), ἡ δευτέρα καθέδρα τοῦ σουλτάνου, πόλις ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος ἐπὶ τῶν νοτίων προπόδων τοῦ μικροῦ *"Ατλαντος*. Λιμένες ἐπὶ τῷ πορθμῷ Γιβραλτάρ εἶνε *Ταγγέρη* καὶ *Τετουάνη*, ἐπὶ τῷ Ἀτλαντικῷ δὲ ἡ *Δαράση* (Ἑλ-'Αραῖς) καὶ νοτιώτερον ἡ *Καζαμπλάγκα*.

* § 37. Ἡ **Ἔρημος Σαχάρα**. Ἡ μεγίστη αὕτη τῆς γῆς ἐρημος ἐκπλῶται ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκ. ἄχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλ. ὑπὸ σχῆμα τραπεζοειδοῦς ὁροπεδίου (μέσον ὕψ. 350 μ.). Διασχίζομένη δὲ διαγωνίως ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ Τασιλῆ καὶ τῶν ὄρεων Τούμου καὶ Τάρσου (2,000 μετρ. ὕψ.) διαιρεῖται εἰς τὸ τμήμα τῆς Ἀν. ἡ *Λιβυκῆς ἐρήμου*, ἐν ἣ πολλαὶ ὀάσεις, καὶ εἰς τὸ τῆς δυτικῆς ἡ *Σαχέλ*. Τὸ δεύτερον τοῦτο τμήμα ὑποδιαιρεῖται εἰς τὴν ἐρημον τῶν *Τουαρέγων*, ἔχουσιν ὄρη ἐπὶ τρεῖς μῆνας χιονοσκεπῇ. καὶ εἰς τὴν *Μαυριτανικήν*, τὴν δυτικωτάτην, καταλήγουσαν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, οὗτινος τὰ παράλια ἀμμόωδη καὶ ἄξενα. Πολλαχοῦ δε καλύπτεται ὑπὸ ἄμμου, εὐκόλως μετακινουμένης, πολλαχοῦ δὲ ὑπὸ μεγάλων κροκαλῶν. Ὑδωρ οὐδόλως ἢ ἐλάχιστον ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ὑπάρχει, αἱ δὲ ὀάσεις ἢ αὐάσεις αὐτῆς. εἶνε κοιλότητες σμικραὶ ἢ μεγάλαι τοῦ ἐδάφους, εἰς ἃς εὐρίσκον διέξοδον τὸ ὑπογείως ῥέον ὕδωρ, ὅπερ καὶ δι' ἄρτεσιανῶν ἐξάγεται φρεάτων, καθιστᾷ αὐτάς εὐφόρους. Διὰ τοιούτων τεχνητῶν φρεάτων μέρη τινὰ τῆς ἐρήμου ταύτης ἐκαλύφθησαν ὑπὸ παχυσκίων φοινίκων, οἵτινες τὰς μὲν ρίζας αὐτῶν βυθίζουσιν εἰς ἔδχος ὑδροφόρον, τὸ δὲ φύλλωμά των ἔχουσιν ὑπὸ τὰς φλογεράς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας. Ἡ θερμοκρασία τῆς ἐρήμου εἶνε ἀφόρητος, ἰδίως τὴν ἡμέραν (60° K), ἡ δὲ ἄμμος τοσούτο θερμαίνεται, ὥστε καὶ τὰ ψά δύνανται νὰ ἐψηθῶσιν. Ὁ πνέων διάθερμος ἄνεμος *Σιμουρ* (Χαμσίν, Σιρόκκος) ἀνυψοῖ νέφη ἐξ ἄμμου πυκνότατα, ἣν φέρει πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐνθα σχηματίζει ὑψηλὰς *θετας*. Μόνον τὸν χειμῶνα ἡ Σαχάρα εἶνε ὑποφερτὴ, τὴν νύκτα δὲ μάλιστα, ἔνεκα τῆς μεγάλης τοῦ ἐδάφους θερμοκρατικῆς ἀκτινοβολίας, σχηματίζεται καὶ πάγος. Λαμβάνει δὲ χώραν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ ἀντικατοπτρισμός, ὅτε ὁ ὀδοιπὸρος εὐρισκόμενος ἐν ὀπτικῇ ἀπάτῃ νομίζει ὅτι βλέπει μακρὰν ἐκκρηπίδα ἢ ὅτι τὸ πᾶν ἐστὶν ὕδατος. Ἐκταύτην καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀπέναντι ἐκκρηπίδος

Ἡ Σαχάρα (6,662,000 □ χιλμ.), καίτοι μέγιστη τὴν ἔκτασιν, κατοικεῖται μόλις ὑπὸ 3—4 ἑκατ. Ἀράβων, Βερβέρων, Τουαρίγ (λῃστῶν κυρίως) καὶ Τεδά, ἀπάντων μωαμεθινῶν. Ἐκ τῶν ὁλίγων αὐτῆς αἱ σημαντικώτεραι εἶνε ἡ Σιβά (Αἴγυπτος), ἡ Φεζάν, ἡ Κούφρα, ἡ Δαχέλ, γνωστὰ ἤδη, ἡ ἀλατοῦχος Βίλμα ἢ Σαχή. Ἐπὶ τῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκ. ἀξένων καὶ ἀμυωδῶν τῆς ἐρήμου παραλίων οἱ Ἰσπανοὶ κατέχουσι τὸ Ρίο ντέ Όρο (185,000 □ χιλμ. καὶ 130,000 κ.) καὶ οἱ Γάλλοι σταθμούς τινας.

§ 38. Σενεγαμβία, Σιέροα Λεόνη, Λιβερία καὶ Γαλλικὴ δυτικὴ Ἀφρικὴ καὶ Κεντρικὸν Σουδάν. Ἡ ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σενεγάλη (1580 χιλμ. μήκ.) καὶ Γαμβίε (1850 χιλμ.) διαρρεομένη Σενεγαμβία εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον Γαλλικὴ ἀποικία 1,737,000 □ χιλμ., 8,300,000 κ.), μεθ' ἧς συνάπτεται ἡ πρὸς Α. ταύτης ἐξαπλουμένη Γαλλικὴ δυτικὴ Ἀφρικὴ καὶ Σαχάρα εἰσχωροῦσα μέχρι τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου (5 ἑκατ. □ χιλμ. καὶ 790,000 κ.), ἐν ᾗ καὶ διάφορα ὑπὸ Γαλ. προστασίαν ἰθαγενῶν κράτη (Σαμόρα, Τίεβα). Εἶνε δὲ χώρα θερμὴ καὶ νοσώδης καὶ κατοικεῖται ὑπὸ μαύρων (αἰθιοπῶν), τῶν πλείστων μωαμεθινῶν. Πρωτ. Ἅγιος Δουδοβίκος (20 χιλ. κ.), ἐν μέρει ἐκτισμένος ἐπὶ τῆς νησίδος τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σενεγάλη.

* Ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς χώρας ταύτης εἶνε ἐσφηνωμένοι αἱ ἐξῆς ἀποικίαι· 1) ἡ Γαμβία, κτῆσις Βρεττανικῆ, ἐξαπλουμένη ἑκατέρωθεν τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ (9,370 τετρ. χιλμ., 90 χιλ. κ.)· πρωτ. Ἀγία Μαρία Βαθούρτσου (3 χιλ. κ.) ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, καὶ 2) ἡ Πορτογαλικὴ Γουινέα μετὰ τῶν παρακειμένων νησίδων (33,900 τετρ. χιλμ., 170,000 κ.) πρωτ. Βουλάρμη (3,800 κατ.) ἐπὶ νησίδος τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρίο-Γέβα ἢ Ρίο-Γράνδε (Κόμβα). ΝΑ. ταύτης κεῖται ἡ Γαλλικὴ Γουινέα μετὰ τῆς Δζαλῶν (275,000 τετρ. χιλμ. καὶ 1 1/2 ἑκ. κατ.). Ταύτης πρὸς Ν. κεῖται ἡ Ἀγγλικὴ ἀποικία Σιέρρα Λεόνη (77,700 τετρ. χιλμ., 1 ἑκ. κατ.) μετὰ πρωτ. Φρητόουν (30 χιλ. κ.) ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τῆς Ροκέλλης. Ταύτης ΝΑ. ἐξαπλοῦται ἡ ὑπὸ ἐλευθερωθέντων μαύρων δούλων τῆς μεγάλης Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας ἰδρυθεῖσα (1822 μ. Χ.) δημοκρατία Λιβερία (95,400 τετρ. χιλμ., 1 1/2 ἑκατ. κ.). πρωτ. Μορροβία παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποτ. Ἀγ. Παύλου (5 χιλ. κ.).

* Τὰ Α. τοῦ Γαλλικοῦ Σουδάν εἶνε τὸ Κεντρικὸν Σουδάν, ἔχον πολλοὺς ποταμούς καὶ λίμνας (Τσάδα 34,000 τετρ. χιλμ.) καὶ ὄν πολλαχού κατάφυτον καὶ εὐφορον, ἐνιαχού δὲ καὶ στεππῶδες. Ὑποδιαιρεῖται εἰς διάφορα μωαμεθινὰ σουλτανᾶτα, κατοικούμενα ὑπὸ λαοῦ μιγάδος, παραχθέντος ἐξ Ἀράβων καὶ Νιγηριτῶν. Τούτων τὰ ἀξιολογώτερα εἶνε τὰ ἑξῆς.

* 1) *Βαδάι* (445,600 τετρ. χιλμ., 2,600,000 κ.) πρὸς Α. τῆς Τσάδης λίμνης. Πρωτ. *ABEXP* (20—30 χιλ. κατ.). *Ουάρα* εἶνε τὰ ἐρείπια παλαιᾶς καθέδρας, αἱ δὲ *χωῖραι Βαγκίμι, Φίτρι, Κανίμ* καὶ *Δάρ Ρουγγά* εἶνε ὑποτελεῖς αὐτῶν. 2) *Βορροῦ* (140,000 τετρ. χιλμ., 5 ἐκ. κ.) μετὰ πολλῶν ὑποτελῶν χωρῶν. Πρωτ. *ΚΟΥΚΑ* (60,000 κ.). 3) *Σοκότορ* (400,000 τετρ. χιλμ., 4 ἐκ. κ.)· τούτου ὁ σουλτᾶνος εἶνε καὶ θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τῶν κρατῶν *Γανδῶ, Νουπέ* καὶ *Ἀδαμάουα*. Πρωτ. *ΒΟΥΡΝΟΝ* (15,000 κ.). 4) *Μασσίνα* (135,000 τετρ. χιλμ., 4 ἐκ. κατ.) πρὸς Α. τῆς *Σενεγαμβίας*. Πρωτ. *Βαρδιαγάρα* ἢ *Τιμβουκτοῦ*, κειμένη οὐ μακρὰν τοῦ *Νίγρος* ποτ., εἶνε τὸ κέντρον καραθανίων τῆς *Σαχάρας*· πρὸ ὀλίγων δὲ ἐτῶν κατελήφθη ὑπὸ τῶν *Γάλλων*. Ἄλλα μικρότερα κράτη ἰθαγενῶν εἶνε *Τόμβορ, Μόσσιον, Γούρμαρ, Βορροῦ*. Πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν *Γαλλικὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν* καὶ εἰς τὴν *Βρεττανικὴν Βορειαν Νιγηρίαν*, περὶ τῆς ὁποίας κατωτέρω (§ 40).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΑΣ ΑΦΡΙΚΗΣ

§ 39. **Ἀνατολικὴ παραλία.** Ἡ ἀπὸ τοῦ *Γουαρδαφουῖου* ἀκρ. μέχρι τῆς νήσου *Πέμβας* ὄρεινὴ χώρα κατοικεῖται ὑπὸ φυλῶν τῶν νομάδων *Σομαλῶν*. Ταύτης τὰ παράλια μέχρι τοῦ ποταμοῦ *Δζούβα* κατέχουσιν οἱ *Ἰταλοὶ* (380,000 □ χιλμ. καὶ 400,000 κ.). *ΝΔ.* ταύτης ἐξαπλοῦται ἡ ὑπὸ *Βρεττανικὴν προστασίαν Α.* Ἀφρικὴ 454,500 τετρ. χιλμ. καὶ 4 ἐκ. κ.) ἐξικνουμένη πρὸς Δ. μέχρι τῶν λιμνῶν *Ἀλβέρτου* καὶ *Βικτωρίας*, ὅπου καὶ τὸ ὑπὸ *Βρεττανικὴν προστασίαν βασίλ.* *Ουγάνδα* (578,800 τετρ. χιλμ. καὶ 4,000,000 κ.). Πρὸς Ν. κεῖται ἡ εἰς τὴν *Γερμανικὴν Ἐταίρειαν* τῆς *Α.* Ἀφρικῆς ἀνήκουσα χώρα (946,500 τετρ. χιλμ., 7,000,000 κ.), μεταξὺ τῆς νήσου *Πέμβας*, τοῦ ἀκρ. *Δελγάδου* καὶ τῆς *Ταγγανίκης* καὶ *Βικτωρίας* λίμνης, ἐν ᾗ τὰ διάφορα ὑποτελῆ ἰθαγενῶν κράτη. *Λιμένες* ἀνήκοντες εἰς τοὺς *Γερμανοὺς* εἶνε ὁ *Χοεντζόλερν-Χάφεν*, ἡ *Βαγαμδία* καὶ ἡ *Δάρ-ἐς Σαλάμ*. Αἱ ἀπέναντι τῆς *Γερμανικῆς* κτήσεως νῆσοι *Ζανζιβάρη, Λαμὸνς* καὶ *Πέμβα* ἀποτελοῦσι τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς *Μεγ. Βρεττανίας σουλιανᾶτον τῆς Ζανζιβάρης* (2,640 □ χιλμ., 250 χιλ. κ.), οὗτινος ὁ σουλτᾶνος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπηκόων του κατὰγονται ἐκ τοῦ ἐν Ἀραβίᾳ σουλτανάτου Ὀμάν. Πρωτ. *ZANZIBARH* (50 χιλμ. πρὸς τὴν ἰσθμὸν τῆς Ἀραβίας· τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔστιν Ὀμάν· τὸ ἔκπαιδευτικὸν Πολιτικὸν

Ἀπὸ τοῦ Δελαγάδου ἄχρι τοῦ ὄρους Δελαγάδα ἐξαπλοῦται ἡ τῆς Πορτογαλλίας Α. Ἀφρικὴ ἡ *Μοζαμβίκη* (761,040 □ χιλμ., 2,300,000 κ.), κατοικουμένη ὑπὸ *Κάφρων* καὶ *Ζουλοῦ* καὶ διαρροεμένη ὑπὸ τοῦ ποτ. *Ζαμβέση*, ἐν ᾧ ὁ ὀνομαστός καταρράκτης τῆς *Βικτωρίας* Πρωτ. *Μοζαμβίκη* (10 χιλ. κ.). Τὸ Ν. τῆς *Μοζαμβίκης* καλεῖται *χώρα τῆς Γάζας*. Πρὸς Δ. τῆς *Μοζαμβίκης* ἐξαπλοῦται ἡ ἐπιμήκης λίμνη *Νυάσα* καὶ ταύτης πρὸς Δ. ἡ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγ. Βρεττανίας *χώρα Νυάσα* (106,000 □ χιλμ. καὶ 930 χιλ. κτ.). Πρὸς Ν. τῆς *Γάζας* κεῖται ἡ *Ζουλουλάνδη*, ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς ΝΔ. κειμένης Βρεττανικῆς ἀποικίας *Νατάλης* (93,670 □ χιλμ., 1,000,000 κτ.), τῆς πρωτ. εἶνε ἡ *Πίτερ Μαριτζβούργη* (15 χιλ. κτ.), σιδηροδρομικῶς συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ λιμένος *Νατάλης*.

* § 40. **Ἀγγλικὴ μεσημβρινὴ Ἀφρικὴ.** Ὑπὲρ τὴν ἐστρογγυλωμένην νοτιωτάτην καὶ ἀλίμενον τῆς Ἀφρικῆς ἀκτὴν, ἣν στεφανοῦσιν ὄρη παράκτια, ἀνυψοῦνται δύο κλιμακωτά πεδία, φέροντα ὄρη μετὰ τραπεζοειδῶν κορυφῶν καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν μεταβαλλόμενα εἰς χλοερούς λειμῶνας, ἐν οἷς βόσκουσι μεγάλα ἀγέλαια προβάτων καὶ ἀντιλοπῶν. Αὕτη δὲ κυρίως εἶνε ἡ ἀποικία τῆς *Καπλανδίας*, δηλ. ἡ χώρα τοῦ Ἀκρωτηρίου ἢ τῆς *Εὐέλπιδος* ἄκρας, ἐν ἣ κεῖται τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο, ὅπερ ἀνεκάλυψαν οἱ Πορτογάλλοι, ὅτε ἀνεζήτησαν νέαν ὁδὸν πρὸς τὰς Α. *Ἰνδίας*. Νοτιωτάτῃ δ' ἀπάσης τῆς Ἀφρικῆς ἄκρα εἶνε ἡ τῆς Ἀγουλᾶς (δηλ. τῆς *Μαγνητικῆς Βελόνης*), ἣτις ἐκλήθη οὕτω, διότι, ὅτε τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὴν ἔπλεον οἱ Πορτογάλλοι, παρετήρησαν ἀλλοίωσιν ἐπὶ τῆς μαγνητικῆς βελόνης. Τὸ κλίμα εἶνε λαμπρὸν καὶ τὸ ἔδαφος εὐφορον, κτηνοτρόφον καὶ ἀδαμαντοφόρον. Οἱ Πορτογάλλοι ἀνεκάλυψαν διὰ τοῦ θαλασσοπόρου *Βάσκο δὲ-Γάμα* (1497 μ.Χ.) τὴν *Εὐέλπιδαν* Ἀκρην, δὲν κατέλαβον δ' αὐτήν, ἀλλὰ βραδύτερον ἡ Ὀλλανδικὴ ἐταιρεία (1601) ἔδρυσεν αὐτόθι ἀποικίαν καὶ περὶ τὸ 1652 ἐκτίσθη ἡ πόλις τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ἀποικοὶ Ὀλλανδοὶ χωρικοὶ (Μπούρς ἢ Μπόρς) κατέλαβον τὴν χώραν καὶ ἐξηπλώθησαν πρὸς τὰ βόρεια αὐτῆς. Κατὰ τὴν μεγάλην δὲ γαλλικὴν ἐπανάστασιν (1795) κατέλαβεν αὐτήν ἡ Μεγ. Βρεττανία καὶ τῷ 1814 ὀριστικῶς ἐκήρυξεν ἀποικίαν αὐτῆς. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων τῆς εἶνε Ὀλλανδικῆς κατὰγωγῆς, οἱ δὲ ἰθαγενεῖς μαῦροι καλοῦνται Ὅτετετόντοι, οἵτινες εἶνε κυνηγοί. Ἡ χώρα αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν ὑπὸ Βρεττανοῦ ἀπεσταλμένου διοικουμένην *μεσημβρινὴν Ἀφρικὴν*, περιλαμβάνουσαν καὶ τὴν *Βασουτεολάνδην*, τὴν *Βετσουάνην*, τὰς κατὰ τὸ 1902 κατακτηθείσας ἐλευθέρas τῶν Βοέρων δημοκρατίας Ὁράνην καὶ Τρανσβάλην καὶ τὴν νοτίαν *Ῥοδεσίαν* (ἐν ὧ 2 370,000 □ χιλμ., 6,725,000 κ.).

Ἡ *Καπλανδία* (717,400 □ χιλμ., 2,500,000 κ.) διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ μετὰ ἰδίᾳς κυβερνήσεως καὶ δύο βουλῶν, οἱ δὲ σιδηρόδρομοι (5,980 χιλμ.) καὶ τηλεγραφοὶ (13,206 χιλμ.) εἰσχωροῦσιν εἰς τὰ ψηφιοποιήθηκ ἀπὸ τοῦ ἰστίτουτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μεσόγεια τῆς χώρας· πρωτ. ΚΑΠΤΑΟΥΝ (πόλις τοῦ Ἀκρωτηρίου, 77,000 κ. μετὰ τῶν προαστείων 170 χιλμ.), πόλις ἐμπορικὴ καὶ σταθμὸς πλοίων. Ἄλλαι πόλεις εἶνε Πόλις τῆς Ἑλισάβετ (23 χιλ. κ.), Κιμβεργλέϋ (33 χιλ. κ.) καὶ Κωνσταντία, ὀνομαστὴ διὰ τοὺς οἶνους τῆς. Ὑπὸ Βρεττανικὴν προστασίαν διατελοῦσιν ἡ πρὸς Β. χώρα τῶν ἰθαγενῶν Βασουτολάνδη (26,658 □ χιλμ., 350 χιλ. κ.), ἡ Βετσουάνη, ἐν ᾗ (712,200 □ χιλμ., 133.100 κ.) καὶ ἡ νοτιὰ Ῥοδεσία (384,790 □ χιλμ., 678 χιλ. κ.), ἐν ᾗ ἡ χώρα Ματαβελέ. Προσέτι βρεττανικὴ κτῆσις εἶνε καὶ ἡ βορρεία Ῥοδεσία (753,700 □ χιλμ., 847 χιλ. κ.).

Πρὸς τὰ ΒΑ. τῆς Καπλανδίας κεῖνται αἱ μέχρι τοῦ 1902 ἐλεύθεραι τῶν Βοέρσων δημοκρατίαι. Καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ Ὁράνη ποτ. καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Βάαλ (ἰδρυθεῖσα τῷ 1864), κειμένη Ὁράνη (130,500 □ χιλμ., 447 χιλ. κατ.) ἔχει πρωτ. ΒΛΕΜΦΟΝΤΕ·Ι·Ν (5,800 κ.). Ἡ δὲ ἐκεῖθεν τοῦ Βάαλ (τῷ 1852 ἰδρυθεῖσα) Τρανσβάλη (305,000 □ χιλμ., 1,350,000 κ.) ἔχει πρωτ. ΠΡΑΙΤΩΡΙΑΝ (37 χ. κ.) καὶ Γιοχανησμπούργ (158 1/2 χ. κ.). Αὗται διὰ σιδηροδρόμου συνδέονται μετὰ τῆς Πόλεως τοῦ Ἀκρωτηρίου. Ἐκατέρα δὲ διοικεῖται ὑπὸ Βρεττανοῦ διοικητοῦ μετὰ νομοθετικοῦ σώματος. Εἰς τὴν Τρανσβάλην ὑπάγεται καὶ ἡ Σουαζιλάνδη (16,928 □ χιλμ. καὶ 85 χιλ. κ.).

§ 41. **Δυτικὴ παραλία.** Ἡ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν Ὁράνη καὶ Κουνένε χώρα εἶνε κτῆσις Γερμανικὴ (Ναμακούα, Χερέρρος καὶ Δαμάρα, (823,560 □ χιλμ., 200 χ. κ.), ἀλίμενος δὲ καὶ χθαμαλή. Πρωτ. Ἀγρα Πικουένα. Ἐπὶ τῶν παραλίων ταύτης οἱ Ἀγγλοι ἔχουσι σταθμούς τινες (π. χ. Φαλαίνης κλ.).

Ἡ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κουνένε ἄχρι τῆς Σιέρρας Λεόνης παραλία καλεῖται **Γουένεα**, διαιρουμένη διὰ τοῦ δέλτα τοῦ Νίγερους ποταμοῦ εἰς **Ἄνω** καὶ **Κάτω**. Τὰ παράλια ταύτης εἶνε βραχὺδη, πολλαχοῦ δὲ ἐλώδη, ἀναπτύσσοντα θανατηφόρους πυρετούς. Ἡ ἀπὸ τοῦ Κουνένε ἄχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόγγου καλεῖται Ἀγγολά (1,270,300 □ χιλμ., 3,800,000 κ. Μασσανέδα, Βεγγουέλα, Λοάνδα) καὶ εἶνε κτῆσις Πορτογαλική. Πρωτ. Ἅγιος Παῦλος τῆς Λοάνδης (16,000 κ.). Εἰς ταύτην συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς Β. τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόγγου κειμένη χώρα **Καβίνδα**.

Πρὸς Α. τῆς *Λοάνδης* κεῖται τὸ ἀνεξάρτητον βασίλειον τῶν ἰθαγενῶν *Λούνδα*. Ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν δὲ τοῦ Κόγγου ἄχρι τῆς Ταγγανίκης λίμνης ἐξαπλοῦται ἡ ὑπὸ Στάνλεϋ ἐρευνηθεῖσα *Χώρα* τοῦ Κόγγου (2,383,800 □ χιλμ. καὶ 15 1/2 ἐκ. κ.), κηρυχθεῖσα οὐδέτερον καὶ ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Βέλγων μετὰ κεντρικῆς κυβερνήσεως ἐδρευούσης ἐν Βρυξέλλαις. Καὶ ἡ μὲν παραλία αὐτοῦ ἔχει μὲν μῆκος 37 χιλμ., τὰ μεσόγεια δὲ εἶνε χῶραι εὐφορώταται, παράγουσαι ἐλαστικὸν κόμμι, καφέν, κάρυα, φοίνικας, ἐλεφάντινον ὁστοῦν κτλ. Πρωτ. BOMA. Σταθμὸς σημαντικὸς εἶνε ἡ *Λεοπολδσβίλλη*.

Τὴν πρὸς Β. τῆς Καβίνδης παραλίαν μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Βιάφρας κατέχει τὸ ὑπὸ Βράτσα καὶ Βάλλα ἐρευνηθὲν Γαλλικὸν Κόγγον (1,762,000 □ χιλμ. καὶ 8 1/2 ἐκ. κ.), οὗτινος σταθμοὶ οἱ ἐπὶ τῇ Κόγγῳ ποτ. *Βρατσαβίλλη* καὶ *Διβρεβίλλη* ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Γαβῶν*. Πρὸς Β. ταύτης ἐξαπλοῦται ἡ *Ἰσπανικὴ Γουίνεα* 25,700 □ χιλμ. καὶ 140,000 κ.), ὡς καὶ αἱ πρὸ τοῦ ὅρμου Κορίσκου πρὸς Β. τῆς Διβρεβίλλης κείμεναι νησίδες *Κορίσκον* καὶ *Ἐλόβεϋ*, αἵτινες εἶνε Ἰσπανικῇ κτῆσις. Ἡ ἐντεῦθεν παραλία μέχρι τοῦ ἐσβεσμένου ἡφαίστειου *Καμερὸν* (3,960 □ μ. ὕψ.) ἀνήκει εἰς τὴν Γερμανικὴν ἀποικίαν *Καμερούν* (495,000 □ χιλμ., 3 1/2 ἐκ. κ.), ἧς ὁ διοικητὴς ἐδρεύει ἐν τῇ ὁμῶν. πόλει, κειμένη ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Οδουρῆ*.

Ἡ παραλία τῆς Ἄνω Γουίνεας εἶνε χθαμαλὴ καὶ ἀμμώδης, πλήρης δὲ θανατηφόρων μiasμάτων. Ὅπισθεν ταύτης ἐξαπλοῦνται εὐρύτατα λιμνοθάλασσαι, ὧν τὰς ὄχθας περιβάλλει βλάστησις πυκνοτάτη. Τὰ προϊόντα εἶνε ἔλαιον ἐκ φοινίκων, φοίνικες, χρυσός, ἐλεφάντινον ὁστοῦν κτλ.

Αὕτη περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς Εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας καὶ κράτη ἰθαγενῶν.

1) Τὰς γαλλικὰς κτήσεις, κατεχούσας τὰ τμήματα α') τὴν ἀπὸ τοῦ ἀκρ. Πάλμας ἀρχομένην *Παραλίαν ἐλεφαντόδοντος* μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Τάνου, ἐν ᾗ τὸ *Μέγα Βασάμ* καὶ ἡ *Ἀσσινία*. Πρὸς Β. κεῖνται διάφορα ἰθαγενῶν κράτη (Κόγγ κτλ.) ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας (310,700 □ χιλμ. καὶ 1,955,000 κ.) καὶ β') τὴν *Δαχομένην*, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πόπου μέχρι τοῦ Νέου Λιμένος (170,000 □ χιλμ., 6,35 χιλ. κ.). Ἡ *Δαχομένη* κατελήφθη κατὰ τὸ 1894 ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἧς οἱ ἄγριοι βασιλεῖς ἐφημιζοντο διὰ τὰς ἀνθρωποθυσίας, εἶχον δὲ φρουρὰν ἐκ γυναικῶν. Πρωτ. τούτου *Ἀβομένη* (20 χ. κ.).

2) Τὴν *Χρυσὴν Παραλίαν*, πρὸς Α. τῆς παραλίας τοῦ Ἐλεφαντόδοντος, ἀνή-

κουσαν εἰς τὴν Μεγ. Βρεττανίαν (309,000 χιλμ., 1 ἐκ. 697 χιλ. κ.), ἐν ἣ καὶ τὸ πρῶτον βασιλείον Ἀσχαρεῆ. Πόλεις ταύτης εἶνε ἡ Χριστιανοβέργη (6 χ. κ.) καὶ ἡ Κάπ-Κώστ (10 χ. κ.).

3) Τὴν Γερμανικὴν ἀποικίαν Τόρορ, μεταξύ Χρυσῆς Περαιᾶς καὶ Δαχομῆς, περιλαμβάνουσιν καὶ τὸν Ἀσφαλῆ Λιμένα καὶ τὸν Μικρὸν Πόπον. Ἐδρα τοῦ διοικητοῦ εἶνε ἡ Σεββέ (ἐν ὧν 87,200 □ χιλμ., 1 ἐκ. κ.).

4) Τὴν Μεσημβρινὴν Νιγηρίαν καὶ Λάγος, μετὰ τοῦ βασιλείου Ὑορούδα καὶ τῆς Ἑγβάς 200,100 □ χιλμ., 6,000,000 κ.) μετὰ τῆς πρωτεύουσας αὐτῆς Ἀβεοκούτης (290 χ. κ.).

5) Τὴν βορείαν Νιγηρίαν (Νίγιρος π.) μετὰ διαφόρων ἰθαγενῶν κρατῶν 664 100 □ χιλμ., 8,780,000 κατ.). Ὁ διοικητὴς τῆς Μ. Νιγηρίας ἐδρεύει ἐν Ἀκάσσα, κειμένη ἐπὶ τοῦ δέλτα τοῦ Νίγιρος, οὗτινος ὁ πλοῦς ἐκρηύχθη ἐλεύθερος εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Ἡ βορεία ἐξικνουμένη μέχρι τῆς λίμνης Τσάδας (τὸ Κεντρικὸν Σουδάν) καὶ ἡ μεσημβρινὴ Νιγηρία εἶνε κτήσεις βρεττανικαί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΝΗΣΩΝ

§ 42. Αἱ νῆσοι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Αὗται εἶνε αἱ ἐξῆς·

1) Αἱ τῆς Μ. Βρετανίας ἀνήκουσαι νῆσοι Σοκότρα ἢ Σοκοτόρα (3580 □ χιλμ., 12 χιλ. κ.) πρὸς Α. τοῦ Γουαρδαφουῦ ἀκρωτ. παράγουσα ἀλόνην ἐξαίρετον καὶ αἱ πρὸς Α. τῆς Ζανζιβάρης νησίδες Ἀμιράνται καὶ Σε-ϋέλλαι (ὁμοῦ 490 □ χιλμ., 200 χ. κ.), περικυκλούμεναι ὑπὸ κοραλλιογενῶν ὑφάλων. Ἐπίσης αὐτῇ ἀνήκουσιν ἐκ τῶν Μασκαρένων νήσων (πρὸς Α. τῆς Μαδαγασκάρης) ἡ Μαυρίκιος, ἡ τοῦ Ῥοδρίγου καὶ ἄλλαι τινὲς κατάφυτοι ὑπὸ σακχαροκαλάμων (ὁμοῦ 2090 □ χιλμ., 378 χ. κ.).

2) Ἡ πρὸς Α. τῆς Μοζαμβίκης κειμένη Μαδαγασκάρ μετὰ τινων νησίδων (592,100 □ χιλμ., 2,645,000 κ.), ὑπὸ διαμαρτυρομένων πρεσβυτεριανῶν οἰκούμεναι, ἐξ ὧν 850 χ. Μαλᾶτοι (Χοβάς). Εἶνε δὲ τὰ μὲν Α. αὐτῆς εὐφορὰ, τὰ Δ. δὲ ξηρὰ καὶ τὰ Β. ἡφαιστειογενῆ μετὰ 4 ἡφαιστείων· ἐξάγει δὲ βόας, κηρόν, δέρματα, ἐλαστικὸν καὶ ἀραβικὸν κόμμι, λιθὸν θράκαας, μέταλλα κλ.

* Ἡ Μαδαγασκάρ ἀπὸ τοῦ 1896 ἀποτελεῖ γαλλικὴν ἀποικίαν διοικουμένην ὑπὸ γενικοῦ διοικητοῦ, ἐδρεύοντος ἐν τῇ πρωτ. Τανανάριβη (60 χιλ. κ.), κέντρον ὅμως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἐκπαιδευτικῆς ἀποικίας. Ἐπίσης τῇ

Γαλλία ἀνήκουσιν αἱ μεταξὺ Μαδαγασκάρ καὶ Ἀφρικῆς κείμεναι νῆσοι Κομόρα, καὶ Μαϋόττη (1978 □ χιλμ., 85 χιλ. κ.), ἡ πρὸς Α. τῆς Μαδαγασκάρ Ἑνωσις (Βουρῶνος, 1980 □ χιλμ., 173,000 κατ.) ἔχουσα ἡφαίστειον ἐνεργὸν καὶ κατὰ-φυτος ὑπὸ σακχαροκαλάμων.

* § 43. Αἱ νῆσοι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Αὗται εἶνε κατὰ σειρὰν αἱ ἐξῆς· 1) Ἡ τοῦ Τριστὰν δὲ Κούτρα (116 □ χιλ.), ΝΔ. τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας, ἔχουσα λιμένα ἐξαίρετον χρησιμεύοντα ὡς σταθμὸν τῶν πλοίων. Παρ' αὐτὴν κεῖν-ται δύο ἄλλαι ἀκατοίκητοι ἡφαιστειογενεῖς νησίδες. 2) Ἡ ἡφαιστειογενὴς Ἀγία Ἐλένη (123 □ χιλμ., 3,500 κ.), ΒΔ. τῆς Εὐέλπιδος Ἄκρας, ἐν ἣ ἔζησεν ἐξόριστος καὶ ἀπέθανεν ὁ Μ. Ναπολέων (1821 μ. Χ.). 3) Ἡ τῆς Ἀναλήψεως, νησίς ὅση ἡ Αἴγινα, ἔχουσα ἡφαίστειον ἐσβεσμένον. Καὶ αἱ τρεῖς εἶνε κτήσεις τῆς Μεγ. Βρετανίας. 4) Αἱ ἐν τῷ κόλπῳ Γουϊνέας νῆσοι Ἄγιος Θωμᾶς (825 □ χιλμ., 38,000 κ.), καὶ ἡ τοῦ Πρίγκιπος (114 □ χιλμ., 4,500 κ.) ἀνήκουσαι τῇ Πορτογαλίᾳ, ἡ ἐν τῷ μυχῶ τοῦ κόλπου τούτου (κόλπος Βιάφρας) τοῦ Φερδινάνδου Πῶ (2000 □ χιλμ., 20,700 κ.) καὶ ἡ πρὸς Δ. τοῦ ἄκρ. Λοπέζ Ἄνω Μπόν, κτήσεις τῆς Ἰσπανίας. 5) Αἱ τῇ Πορτογαλίᾳ ἀνήκουσαι νῆσοι τοῦ Πρασίνου ἄκρωτ. ἡ αἱ Καπερδικαὶ (3,820 □ χιλμ., 147 χιλ. κ.), ΒΔ. τῆς Πορτογαλικῆς Γουϊνέας, αἵτινες εἶνε εὐφορώταται. 6) Αἱ Κανάριαι νῆσοι (7,273 □ χιλμ., 405 χιλ. κ.) (τῶν Μακάρων) πρὸς Δ. τῶν ἀξένων παραλίων τῆς Σαχάρας, ἡ πατρίς τῶν καθαρίων πετηνῶν, συγκροτοῦσαι ἐπαρχίαν τῆς Ἰσπανίας, πρὸς δὲ ἡ Μαδέϊρα, νήσος εὐφορώτατη καὶ ὀνομαστὴ διὰ τοὺς οἶνους τῆς πρὸς Δ. τοῦ Μαρόκκου (815 □ χιλμ., 150 κ.), καὶ αἱ πρὸς Δ. τῆς Πορτογαλλίας Ἀζόραι νῆσοι, 9 τὸν ἀριθμὸν (2,390 τετρ. χιλμ., 256 χιλ. κ.), ἀπαρτίζουσαι ἐπαρχίας Πορτογαλλίας.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Φυσική, ἐθνογραφικὴ καὶ πολιτειακὴ κατάστασις τῆς ἡπείρου.

§ 44. Θέσις καὶ θαλάσσιος διαμελισμὸς. Ἡ ὑπὸ Χριστοφόρου Κολόμβου τῷ 1492 ἀνακαλυφθεῖσα Ἀμερικὴ (40,754,000 □ χιλμ. καὶ 159,328,000 κ. μετὰ τῶν νήσων) κεῖται μεταξύ Εἰρηνικοῦ καὶ Ἀτλαντ. Ὠκ., διευθυνομένη ἐκ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. Ἡ δευτέρα κατὰ μέγεθος μεγάλη αὕτη τῆς γῆς ἡπειρος διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ (75 χιλμ. πλ.) διαιρεῖται εἰς Β. καὶ Ν. Ἀμερικὴν, διὰ τοῦ Βεριγγείου δὲ πορθμοῦ χωρίζεται τῆς Ἀσίας. Ὁ Β.

Πεπηγώς Ὠκ. διαμελίζων τὴν χώραν διὰ κόλπων καὶ πορθμῶν ἀποχωρίζει ἐκ τῆς ἡπείρου καταψύχρους τινὰς χερσονήσους καὶ νήσους. Καὶ ἐκ μὲν τῶν κόλπων σημαντικώτερος εἶνε ὁ τῆς *Βοοθίας*, ἐκ δὲ τῶν χερσονήσων ἡ τῆς *Μελβίλλης* καὶ *Βοοθίας* *Φέλιξ*, ἡ *Πατρικίου*, ἡ *Μελβίλλη*, ἡ τοῦ Ἀλβέρτου ἡ τοῦ Πρίγκιπος τῆς *Ουαλλίας* καὶ ἡ *Βαφφίνη*. Ἐκ τῶν πορθμῶν τῆς Ἀμερικῆς ἀξιολογώτεροι εἶνε *Φουρῦ*, *Ἐκλα* καὶ *Φόξη*, ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων τὸ *Δισβοῦρνον* καὶ τὸ *Μουρ-κισὼν* ἐπὶ τῆς *Βαφφίνης*. Εἰς τῆς *Βαφφίνης* ἐξαπλοῦται ἡ κατάψυχρος *Γροενλανδία* (2,170,000 □ χιλμ.), χωριζομένη διὰ τοῦ *Βαφφινίου* κόλπου καὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ *Δάβν*. Τμήματα ταύτης εἶνε αἱ ἡφαιστειογενεῖς καὶ κατάψυχροι νῆσοι *Θούλη* ἢ *Ἰσλανδία* καὶ ἡ τοῦ Ἰωάννου τοῦ *Μαϋέννου*, ἀνήκουσαι τῇ *Δανίᾳ*.

Ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανὸς σχηματίζει τοὺς ἐξῆς κόλπους. 1) Τὸν *Οὐδσώνιον* (177,000 □ χιλμ.), συγκοινωνοῦντα διὰ τοῦ *Οὐδσωνίου* πορθμοῦ. Ἐν αὐτῷ κεῖνται αἱ νῆσοι *Σουθαμπιών*, *Βέλλ*, *Μανσφέλδη*, *Νοιγγάμη* κλ., πρὸς Α. δ' ἀποχωρίζεται ἡ κατάψυχρος χερσονήσος *Λαβραδορία* (1,087,000 □ χιλμ.). 2) Τὸν τοῦ Ἁγίου *Λαυρεντίου*, ἐν ᾧ αἱ νῆσοι *Νέα Φουνδλανδία* ἢ *Νέα Γῆ* (110,670 □ χιλμ.), ἡ *Ἀντικόστη*, ἡ τοῦ Ἐδουάρδου, ἡ τοῦ ἀκρωτηρίου *Βρετῶν* καὶ ἡ χερσονήσος *Νέα Σκωτία* (56,280 □ χιλμ.). 3) Τὸν ἐλλειψοειδῆ *Μεξικανικόν* (μῆκ. 1760 χιλμ., πλ. 1125 χιλμ.), ἔχοντα τὰς χερσονήσους *Φλωρίδα* (152,760 □ χιλμ.) καὶ *Ἰουκατάνην* (85,827 □ χιλμ.) καὶ 4) τὸ *Καραϊβιον* πέλ. ἢ τὴν *Θάλασσαν τῶν Ἀντιλλῶν*, ἀποχωριζομένην τοῦ Ὠκεανοῦ διὰ τῶν *Βαχαμαίων* νήσων καὶ τῶν *Μικρῶν* καὶ *Μεγάλων Ἀντιλλῶν* (Δ. Ἰνδία).

Τὰ ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκ. σημαντικώτερα ἀκρωτήρια εἶνε ἐκ Β. πρὸς Ν. *Φερουέλλ* (Γροενλανδία), *Ράσε* (Νέα Γῆ), *Σάβλε* (Φλωρίς), *Κατόχη* (Ἰουκατάνη), Ἁγιος *Ρόκος* (Βρασιλία) καὶ τῆς *Παρθένου* ἐπὶ τῷ *Μαγγελανεῖ* πορθμῷ. Διὰ τοῦ πορθμοῦ τούτου ἀποχωρίζεται ἡ *Γῆ* τοῦ πυρός, διαμελίζομένη πρὸς Ν. καὶ Δ. εἰς νησίδρια, ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποίων κεῖται τὸ νοτιώτατον τῆς ἡπείρου ἀκρωτήριον *Χόρν*. Πρὸς Α. ταύτης κεῖνται αἱ *Φακλανδικαὶ* νῆσοι ἐκ δύο τμημάτων συνιστάμεναι.

Ὁ Εἰρηνικὸς Ὠκεαν. ἀποκόπτει πρὸς Β. τὰς ἡφαιστειογενεῖς Ἀλεούτας νήσους, ἔνθα καὶ ἡ *Βερίγγειος* θάλ. μετὰ ὁμωνύμου πορθμοῦ, Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πρὸς Δ. δὲ τοῦ Μεξικοῦ σχηματίζει τὸν κόλπον τῆς *Καλιφορνίας*, στενὸν καὶ μακρὸν καὶ τὴν χερσόνησον τῆς *Καλιφορνίας*. Ἐκ τῆς Ν. Ἀμερικῆς ἀποσπᾷ ὀλίγας τινὰς νήσους, ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Χιλῆς. Τὰ ἐπὶ τοῦ ὠκεανοῦ τούτου ἀξιολογώτερα ἀκρωτήρια εἶνε τὸ τοῦ *Πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας* (Βερίγγειος πορθμός), τὸ *Σκῶτ* (Βαγκό-βερ νῆσος) καὶ τοῦ Ἀγ. Λουκᾶ (Καλιφορνία).

§ 45. **Ὅρη καὶ πεδιάδες.** Ἡ Ἀμερικὴ ἔχει πολλὰς ὄροστοιχίας χιονοσκεπεῖς μετὰ πολλῶν ἡφαιστειῶν καὶ πεδιάδας εὐρυτάτας, διαρροεόμενας ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν καὶ ἐγκλειεούσας λειμῶνας πολυβότους. *Κορδιλλέρας* καλοῦσι σύστημα ὄροστοιχιῶν, αἵτινες ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ Μαγγελανείου πορθμοῦ, καταλήγουσι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μακένζη ποτ. ἐν τῷ Β. Πεπηγῶτι ὠκεανῷ.

* Αὗται διευθυνόμεναι παραλλήλως τῶν ἀκτῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκ. ὑποδιαιροῦνται εἰς τὰ ἐξῆς 3 τμήματα.

1) Εἰς τὰς *Κορδιλλέρας* τῶν Ἀνδεῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς καταλήγουσας εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ. Ἐν αὐταῖς κεῖνται ὄροπέδια ὑψηλὰ (Κουίτου) καὶ ἡφαιστεια χιονοσκεπῆ, ὡς τὸ Ἀκογκάρονα (6,384 μ.) καὶ τὸ *Χιμόθρασον* (6,697 μ.). 2) Εἰς τὰς Ἀνδεῖς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τοῦ Παναμᾶ ἄχρι τοῦ ἐν τῷ Μεξικῷ ἰσθμοῦ τῆς Τεχουαντεπέκης, καὶ 3) Εἰς τὰς Ἀνδεῖς τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν αἷς τὰ ἡφαιστεια *Ποποκατάπετλιν* (6,421 μ.) καὶ *Οριβάζα* (5,450 μ.) κλ. ὑποδιαιρούμενας εἰς τὰς ὄροστοιχίας *Σιέρρα Μάδρε* (ἐν Μεξικῷ), *Σιέρρα Νεβάδαρ* καὶ *Βραχῶδη ὄρη* (ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ Συμπολιτείᾳ) καὶ *Καταρρακτώδη* (ἐν Καναδᾷ). Ἐκτὸς τούτων πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκ. συνορεύουσιν ἐν Β. Ἀμερικῇ τὰ Ἀλεγάνια ὄρη (2,000 μ.) καὶ τὰ νηρίζοντα τῶν Μεγάλων Ἀρτίλλων, καὶ ἐν Ν. Ἀμερικῇ ἡ *Σιέρρα Νεβάδα* τῆς Ἀγ. Μάρθας (5,200 μ.), τὸ ὄροπέδιον τῆς Γονιάρης καὶ τὰ Βρασιλιανὰ ὄρη.

Ἐκ τῶν εὐρυτάτων τῆς ἡπείρου πεδίων τὰ σημαντικώτερα εἶνε 1) τὸ *Οὐδσώνιον*, 2) ἡ *Δεκάνη* τοῦ *Μισοισσιπῆ* καὶ οἱ *λειμῶνες* (σαβάναι) τοῦ *Μισσοῦρη* (Β. Ἀμερικῆς). 3) Ἡ *Δεκάνη* τοῦ Ὁρενόκου (Ν. Ἀμερικῆς), ἥτις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν εἰς λιπαροὺς μεταβάλλεται *λειμῶνας*· τούτους οἱ κάτοικοι καλοῦσι *λάνος* 4) Ἡ *δασώδης* τοῦ ποτ. τῶν Ἀμαζόνων καὶ 5) τὰ *πεδία* τῆς *Λαπλατίας*, *πάμπας* καλούμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων.

§ 46. **Ποταμοὶ καὶ λίμναι.** Χαρακτηριστικὸν τῆς Ἀμερικῆς εἶνε οἱ μεγάλοι καὶ πλωτοὶ αὐτῆς ποταμοὶ καὶ λίμναι, ἐν αἷς συλλέγονται τὰ ὕδατα ἀπεράντων ἐκτάσεων. Τούτων σημαντικώτεροι εἶνε Α') ὁ εἰς τὸν Β. Πεπηγῶτα Ὠκ. ἐκβάλλων *Μακένζης* (μήκ. 3,700
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

χιλμ.), δεχόμενος τὰ ὕδατα πολλῶν λιμνῶν (Ἀθχβάσκας, Ἀρκτων, Δούλων κλ.).

Β') Οἱ εἰς τὸν *Εἰρηνικὸν* Ὠκ. χυνόμενοι 1) Ὑουκὼν (2,800 χιλμ.) ἐν Ἀλάσκᾳ, 2) *Κολουμβίας* ἢ Ὀρεγόνης (1950 χιλμ.) πρὸς Ν. τῆς νήσου Βαγκόβερ καὶ 3) *Κολοράδος* Ἐρυθρὸς τῆς Δύσεως· οὗτος λαμβάνων τὰ ὕδατα διαφόρων παραποταμίων καὶ διαρρέων βοηθάτας κοιλάδας χύνεται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Καλιφορνίας. Οἱ ἐκ τῆς Ν. Ἀμερικῆς εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκ. καταρρέοντες ποταμοὶ εἶνε χειμαρρῶδεις· καὶ Γ') Οἱ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκ. 1) Ὁ Ἅγιος Λαυρέντιος (1140 χιλμ.)· οὗτος δεχόμενος τὰ ὕδατα 5 μεγάλων λιμνῶν ἐκβάλλει εἰς τὸν ὁμών. κόλπον. 2) Ὁ Μισσιισιπῆς (6,200 χιλμ., ποτ. χώρ. 3,496,000 τετρ. χιλμ.)· οὗτος πρὸς λαμβάνων καὶ ἄλλα παραποτάμια (Ἰλλινόην, Μισσούρην κτλ.) χύνεται εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Ὁ Μέγας τοῦ Βορρᾶ (2,500 χιλμ.), χωρίζων τὴν Μεξικὴν τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας, ἐκβάλλει εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον. Οἱ τρεῖς οὗτοι διαρρέουσι τὴν Β. Ἀμερικὴν. Ἐκ τῆς Νοτίας δὲ καταρρέουσιν οἱ ἑξῆς· 4) Ὁ Ὀρενόκος (2,380 χιλμ.), διαρρέων τὴν Βενεζουέλαν. 5) Ὁ τῶν Ἀμαζόνων ἢ Μαρανιῶν (5,570 χιλμ. μήκ. ποτ. χώρ. 7,000 τετραγ. χιλμ.), ὁ μέγιστος τῆς γῆς διὰ τὴν πληθὺν τῶν ὑδάτων του, διότι οὗτος ἀνὰ δευτερόλεπτον χύνει εἰς τὸν Ὠκεανὸν περὶ τὰς 80 χιλ. κυβικὰ μέτρα ὕδατος. Δέχεται δὲ πλεῖστα παραποτάμια (200), διαρρέων χώρας δασώδεις καὶ παρθένας· καὶ 6) Ὁ Δαπλάιτας ἢ Ἀργυρορροῶς (3,800 χιλμ.), ὅστις εἶνε ὁ σύρρους τοῦ Παράνα καὶ Οὐρουγουάη (ἐν Ἀργεντίνῃ).

Λίμνας ἡ Ἀμερικὴ ἔχει πλεῖστας, πρὸ πάντων ἡ Βορεία. Ἐν Καναδᾷ ὑπάρχουσιν αἱ τῶν Ἀρκτων καὶ τῶν Δούλων, ἡ Ἀθαβάσκα, ἡ Οὐολλοσιόνη, ἡ Οἰνιπέγη κλ. Ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ δὲ Συμπολιτείᾳ παρὰ τὰ σύνορα τοῦ Καναδᾷ κεῖνται πέντε μεγάλαι, ὧν τὰ ὕδατα συγκροτοῦσι τὰς πηγὰς τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου. Εἶνε δὲ αὗται ἡ Ἀνω Λίμνη (83,360 τετρ. χιλμ.), μεγαλυτέρᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Μισσιγάνη (62,000 τετρ. χιλμ.) ἡ Χουρόνη καὶ ἡ Ἐρίη. Τούτων τὰ ὕδατα διὰ τοῦ Νιαγάρα ποτ. (55 χιλμ. μήκ.) χύνονται εἰς τὴν πέμπτην, τὴν Ὀνταριαν λίμνην, ἐξ ἧς τηγάζει ὁ Ἀγ. Λαυρέντιος. Ἐν τῇ Νιχαγά, 35 χιλμ. ἀπὸ τῆς Ἐρίης, κεῖται ὁ εἰς δύο διχαζόμενος καταρράκτης τοῦ Νιχαγά (ὑψ. 47 μέτρ.), ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἀνὰ

πάσαν ὥραν καταπίπτουσι 40 ἑκατομμύρια τόννων ὕδατος. Τὰ ὕδατα τούτου χρησιμοποιοῦσι πρὸς ἀνάπτυξιν ἡλεκτρισμοῦ, δι' οὗ κινούνται ἐργοστάσια καὶ σιδηρόδρομοι τῶν πλησίον πόλεων καὶ παράγεται ἡλεκτρικὸν φῶς. Προσέτι ἄλλη λίμνη τῆς αὐτῆς συμπολιτείας εἶνε ἡ ἐν *Ουδιᾷ* πρὸς Δ. τῶν Βραχωδῶν ὁρέων κειμένη ἐν μέσῳ ἐρήμου *Μεγάλη Ἀλμυρὰ Λίμνη*, ἐμπεριέχουσα διαλελυμένον πολὺ ἄλας.

Ἡ Ν. Ἀμερικὴ δὲν ἔχει πολλὰς λίμνας· τούτων αἱ μεγαλύτεραι εἶνε ἡ *Τιτικάκα*, ἐπὶ ὁροπεδίου 3,090 μέτρων, ἡ *Μαρακαίβιος* καὶ ἡ *Λαουρικόχη*, ἐξ ἧς πηγάζει ὁ τῶν Ἀμαζόνων ποταμός.

* § 47. **Κλίμα, προϊόντα καὶ ἐθνογραφία.** Ὡς ἐκ τῶν ΒΔ. πρὸς τὰ ΝΑ. ἐπὶ τῶν Β. καὶ Ν. ἡμισφαιρίου ἐξαπλώσεως αὐτῆς ἡ Ἀμερικὴ ἔχει κλίμα ποικίλον. Οὕτως αἱ μὲν πρὸς Β. χῶραι εἶνε κατάψυχροι καὶ πλήρεις πάγων, ἡ τοῦ Καναδᾶ δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Β. Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας ἔχουσι θέρος καυστικὸν καὶ χειμῶνα παγετώδη. Αἱ Δ. ὅμως ἀκταὶ τῆς Β. Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας ἔχουσι θέρος καυστικὸν καὶ χειμῶνα παγετώδη. Αἱ Δ. ὅμως ἀκταὶ τῆς Β. Ἀμερικῆς ἔχουσι κλίμα ὠκεάνειον, ὡς καὶ αἱ τῆς Νοτίας, ἐν αἷς ὅμως βρέχει ῥαγδαίοντα. Αὐχμηραὶ καὶ στεππώδεις χῶραι κεῖνται πρὸς Α. τῶν Ἀνδεων, αἱ δὲ παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν χῶραι ἔχουσι κλίμα τροπικόν. Ἐνιαχοῦ τῶν παραλίων ἀναπτύσσονται κίτρινοι πυρετοὶ θανατηφόροι.

* Ἡ Ἀμερικὴ καὶ ἰδίως ἡ νοτία, ἔχει ποικίλιαν φυτῶν καὶ ζώων, πολλοῦ δὲ καὶ δάση παρθένα, ἐν τοῖς ὑποίοις βιοῦσι πολλὰ ἄγρια θηρία, οἷον πούμα καὶ ιαγουάρ (ζῶα λεοντοειδῆ, βόνασοι, ἄγριοι ἵπποι, πίθηκοι, κάστορες, ἄρκτοι κλ. Παράγει δὲ ἡ Ἀμερικὴ ἐλαστικὸν κόμμι, πέπερι, καφέν, κίαν, βανίλλην, κακάον, καπνόν, σῖτον, ἀραβόσιτον.

* Ὁ ὀρυκτὸς τῆς ἡπείρου πλοῦτος εἶνε ποικίλος καὶ πλούσιος, διότι ἐξάγεται ἄφθονος χρυσός (Ἀλάσκα), ἄργυρος, πλάτινα (λευκοχρυσος), μόλυβδος, χαλκός, ὑδράργυρος, ἀδάμαντες, λιθάνθρακες,

* Οἱ κάτοικοι ἀνέρχονται εἰς 125 ἐκ., ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι εἶνε ἔποικοι Εὐρωπαῖοι (ἰδίως Ἀγγλοὶ, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Πορτογάλλοι, Ὀλλανδοί, Γερμανοί, οἱ ἐπίλοιποι δὲ μιγάδες, Μαῦροι, ἐξ Ἀφρικῆς καταγόμενοι, Σῖναι καὶ ἰθαγενεῖς Ἰνδιᾶνοι, ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν φυλὴν, οἵτινες βαθμηδὸν ἐκλείπουσιν. Ἀπὸ τινων ἐτῶν μετώκησαν καὶ χιλιάδες τινὲς Ἑλλήνων. Εἶνε δὲ πλεῖστοι καθολικοὶ ἢ διαμαρτυρόμενοι, οἱ αὐτόχθονες δὲ καὶ εἰδωολάτραι. Ἐπικρατέστεραι γλῶσσαι εἶνε ἡ Ἀγγλική, ἡ Ἰσπανική, ἡ Πορτογαλικὴ καὶ ἡ Γαλλική, ἐν ὧν δὲ ἐν Ἀμερικῇ ὁμιλοῦνται 60 περίπου γλῶσσαι καὶ διάλεκτοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ Β. ΑΜΕΡΙΚΗΣ

§ 48. **Πολιτειακὴ διαίρεσις.** Ἡ Β. Ἀμερικὴ μετὰ τῆς Κεντρῶς (21,936,000 □ χιλμ. καὶ 115,648,000 κ. μετὰ τῶν Ἀντιλλῶν) καταλήγουσα εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Παναμᾶ, περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς δημοκρατίας καὶ Εὐρωπαϊκὰς κτήσεις. 1) Τὰς ἐν Γροενλανδία Δανικὰς κτήσεις. 2) Τὴν αὐτόνομον Ἐπικράτειαν τοῦ Παναμᾶ μετὰ τινων ἀμέσων Βρετανικῶν κτήσεων (Β. Ἀγγλικὴ Ἀμερικὴ). 3) Τὴν Συμπολιτείαν τῆς Β. Ἀμερικῆς. 4) Τὴν Συμπολιτείαν τοῦ Μεξικοῦ. 5) Τὰς δημοκρατίας τῆς Κεντρῶς Ἀμερικῆς καὶ 6) Τὰς νήσους τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν, ἐν αἷς αἱ ἐλεύθεροι δημοκρατίαι τῆς Κούβας, τῆς Αἰτῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Δομίγγου καὶ κτήσεις Δανῶν, Βρετανῶν καὶ Γάλλων.

§ 49. **Δανικαὶ κτήσεις.** Αὗται οὔσαι 13 τὸν ἀριθμὸν κεῖνται ἐν τῇ καταψύχρῳ Γροενλανδία καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν νήσοις καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ Ἑσκιμῶν. Εὐρίσκονται δὲ ἅπασαι κατὰ σειρὰν ἐπὶ τῆς ΝΔ. τῆς χώρας ἀκτῆς, ἐπὶ τῷ Βαφφινίῳ κόλπῳ καὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Δάβου, ἣν θερμαίνει τὸ ἐκ νότου εἰσρέον θερμὸν ὠκεάνειον ρεύμα, ἐλεύθερον παγετῶνων (88,100 □ χιλμ., 12,000 κ.). Τούτων αἱ ἀξιολογώτεραι εἶνε Νέα Χερρονχούιτη, Λιχιενφέλση, Λιχιενάη καὶ Φρειδριχσδάλη.

§ 50. **Ἐπικράτεια τοῦ Καναδᾶ.** Ἡ πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Β. Πεπηγότος ὠκ. καταλήγουσα ἀχανὴς καὶ πολλυχροῦ κατάψυχρος τῆς Ἀμερικῆς χώρα ἀποτελεῖ αὐτόνομον συμπολιτείαν, διοικουμένην ὑπὸ Βρεττανοῦ γενικοῦ διοικητοῦ, μετὰ γερουσίας καὶ βουλῆς τῶν κοινοτήτων. Ἡ συμπολιτεία αὕτη, Ἐπικράτεια τοῦ Καναδᾶ (9,660,000 τετρ. χιλμ. καὶ 5,371,000 κατ.) καλουμένη καὶ ἐγκλείουσα τὸν Οὐδσώνιον κόλπον, συνορεύει πρὸς Ν. πρὸς τὴν μεγάλην ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν, ἐνθα ὑπάρχουσιν αἱ πέντε μεγάλαι λίμναι, ἐξ ὧν πηγάζει ὁ Ἅγιος Λαυρέντιος. Διαιρεῖται δὲ εἰς 10 πολιτείας ἢ ἐπαρχίας, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἰδίαν βουλήν, καὶ εἰς διαμερίσματα ἢ νομούς (τερριτόρια). Ἐπισημότεραι πόλεις εἶνε ἡ ΟΤΤΑΒΑ (60 χ.κ.), ἔδρα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ. Μονιρεάλη (268 χ. κ.) μετὰ πανεπι-

στημίου. *Κουεβέκη* (69 χ. κ.) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου. *Τορόντον* (208 χ. κ.) ἐπὶ τῇ ὄχθῃ τῆς Ὀνταρίως λ. μετὰ πανεπιστ. *Κιγγοτόνη* ἐπὶ τῇ αὐτῇ λίμνῃ μετὰ πανεπιστ. Ἅγιος Ἰωάννης (40 χ. κ.) ἐν Ν. Βρουνσβίκη καὶ Χαλιφάξη (40 χ. κ.) ἐν Νέᾳ Σκωτίᾳ μετὰ πανεπιστ.

* Μέρος τῆς Λαβραδορίας (18.000 □ χιλμ., 4.000 κ.) καὶ ἡ παρακειμένη νῆσος *Νέα Φουνδλανδία* ἡ *νέα Γῆ* (130.000 □ χιλμ., 230.000 κ.) εἶνε ἄμεσοι Βρεττανικαὶ κτήσεις. Ἡ *Νέα Γῆ* εἶνε ὀνομαστὴ διὰ τοὺς ὠραίους αὐτῆς κύνας καὶ διὰ τὴν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς γενομένην ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀλιεῖαν τῶν γάδων (βικαλάων) ὑπὸ Ἀγγλῶν, Γάλλων καὶ Ὁλλανδῶν. Αἱ παρακεῖμεναι μικραὶ νῆσοι Ἅγιος Πέτρος καὶ Μικελὼν εἶνε κτήσεις Γαλλικαί, μεθ' ὧν συνδέεται τὸ τηλεγρ. καλῶδιον τῆς Γαλλίας.

§ 51. **Συμπολιτεία τῆς Β. Ἀμερικῆς.** Ἡ ἀρχνὴς αὕτη χώρα (9,386,000 τετρ. χιλμ., 84 ἐκ. κ.) κεῖται μετὰξὺ Εἰρηνικοῦ καὶ Ἀτλαντικοῦ Ὠκ. Αὕτη ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1773 Βρεττανικὴν ἀποικίαν.

* Ἐπαναστατήσασα κατὰ τὸ ῥηθὲν ἔτος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ *Ὀθασικτῶνος* ἐσχημάτισε (1776 μ. Χ.) μετὰ μέγαν ἀγῶνα ἰσχυρὰν δημοκρατικὴν συμπολιτείαν, ἴσην κατ' ἔκτασιν περίπου πρὸς τὴν Εὐρώπην, σὺν τῷ χρόνῳ μεγεθυνθεῖσαν καὶ καταστάσαν διὰ τὴν πρόδον αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐφάμιλλον πρὸς τὰ μεγάλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη. Εἶνε δὲ εὐφορωτάτῃ, πλουσία καὶ βιομήχανος, παράγουσα σιτηρά, ὄρουζαν, βάμβακα, καπνόν, σακχαροκάλαμον, πλεῖστα μέταλλα, λιθίνθρακας, πετρέλαιον καὶ ζῶα χρήσιμα. Ἡ χερσόνησος Φλωρίς εἶνε εὐφορωτάτῃ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος διπλασία καὶ πλέον τοῦ Ἑλλ. κράτους. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ συγκοινωνία (367,000 χιλμ. σιδηρόδρ. καὶ 331,000 χιλμ. τηλέγρ.) καὶ ἡ ναυτιλία (14,800 ἱστιοφόρα, 10,000 ἀτμόπλ.) διατελοῦσιν ἐν ἀκμαιοτάτῃ καταστάσει. Ὁρησκεία ἐπικρατοῦσα εἶνε ἡ τῶν διαμαρτυρομένων, ἡ ἐκπαίδευσις δὲ λίαν προηγμένη. Τὸ πολίτευμα εἶνε ὁμοσπονδιακὸν δημοκρατικὸν μετὰ προέδρου (ὁ κ. Τάαφτ) ἀνὰ 4 ἔτη ἐκλεγομένου, καὶ βουλῆς καὶ γερουσίας. Ὁ μόνιμος στρατὸς ἐν εἰρήνῃ ἀριθμεῖ ἐκτὸς τῆς ἐθνοφρουρᾶς 175,000 ἄνδρας, ἐν πολέμῳ δὲ 10,000,000, ὁ δὲ στόλος 137 πλοῖα, ὧν τὰ 53 θωρηκτὰ διαφόρων τάξεων, νυπηγοῦνται δὲ καὶ ἕτερα 30 διάφορα. Τὰ ἔσοδα τῆς Συμπολιτείας ἀνέρχονται εἰς 846 ἐκ. δολλάρια, αἱ δαπάναι εἰς 762 ἐκ. δολλάρια καὶ τὸ δημόσιον χρὸς εἰς 852 ἐκ. δολάρ. (1 δ.=5 1)2 περίπου φρ. χρ.). Κατὰ τὸ παρὸν ἡ συμπολιτεία συνίσταται ἐκ 45 πολιτειῶν ἢ δημοκρατιῶν, ὧν ἐκάστη ἔχει ἴδιον πρόεδρον μετὰ βουλῆς, ἐξ 6 *τερριτορίων* ἢ *ρομῶν*, ἐν οἷς καὶ αἱ Σανδвичικαὶ νῆσοι ἢ *Χιχλῆ*, καὶ ἐκ μιᾶς ἐπάρχιας, ἐν ἣ ἡ πρωτ. τῆς ὁμοσπονδίας. Ἀποικίαι αὐτόνομοι τῆς Ἀμερικῆς εἶνε αἱ *Φιλιππῖναι* (§ 20), ἡ νῆσος *Πορτορίκον*, μία τῶν μεγάλων Ἀντιλλῶν, περὶ τῆς ὁποίας ἐν οἰκίῳ τόπῳ

καὶ αἱ νῆσοι Σαμόβαι ἐν τῇ Ὠκεανίᾳ. Ἡ σημαία, ἀπαρτιζομένη ἐκ 13 ὀριζοντίων ταινιῶν κατ' ἐπαλλαγὴν λευκῶν καὶ ἐρυθρῶν, ἔχει τὸ ἄνω τετραγωνίδιον κυανῶν, ἐν ᾧ 46 ἀστέρες. Ἐπιστημότεραι πόλεις εἶνε αἱ ἐξῆς.

Α') *Τῶν παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν πολιτειῶν, Βοστώνη* (602,000 κ.) παρὰ τὸν Ὠκεανὸν μετὰ πανεπ., πόλις ἐμπορικὴ καὶ ὀνομαστή, διότι ἐν αὐτῇ ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις. **ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ**, ἀριθμοῦσα μετὰ τῆς Βρουκλίνης καὶ Ὀβόκης 4,113 χιλ. κ. παρὰ τὸν Οὐδσωνα ποταμὸν, ἡ ἐμπορικωτάτη τῆς συμπολιτείας πόλις μετὰ πανεπιστημίου. **Νιόρκ** (290,000 κατ.), παρὰ τὴν Ἱερσέην. **Βούμφαλον** (382,000 κατ.) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς Ἐρίης λίμνης. **ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ** μετὰ πανεπ. (1,411,000 κατ.), λίαν βιομήχανος καὶ ἐμπορικὴ μετὰ πανεπιστημίου καὶ πολυτεχνείου. **ΝΔ. τῆς Νέας Υόρκης. Πιττσβούργον** (375,000 κατ.), ἐπὶ τῷ Ὀχίῳ ποταμῷ, βιομήχανος καὶ τὸ κέντρον τοῦ πετρελαίου καὶ τῶν λιθανθράκων. **Βαλτιμόρη** (554,000 κατ.) ΝΔ. τῆς Φιλαδελφείας, ἔχουσα νεώριον, ἐμπόριον σημαντικὸν καὶ πανεπιστήμιον. **ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ** (308,000 κατ.) ἐν τῷ διαμερίσματι τῆς Κολομβίας ΝΔ. τῆς Βαλτιμόρης, ἡ καθέδρα τοῦ προέδρου καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς Συμπολιτείας μετὰ πανεπιστημίου καὶ ἀστεροσκοπείου. **Σαρλεσιόνη** (56,000 κατ.) ἐπὶ τῷ Ἀτλαντικῷ Ὠκεανῷ, ἐξάγουσα ὄρυζαν καὶ βάμβακα. Πρὸς Δ. ταύτης κεῖνται διάφοροι γεωργικαὶ πολιτεῖαι, ἧτοι **Γεωργία**, **Ἀλαβάμα**, **Ἀρκάνσα**, **Μισισσιππία**, **Τεξάς**, **Λουϊσιάνη** κλ. Πόλις ὀνομαστή εἶνε **Νέα Ὁρλεάνη** (314,000 κατ.) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μισισσιππῆ, πόλις ἐμπορικὴ μετὰ πανεπιστημίου. **ΒΑ. τῆς Σαρλεσιόνης** κεῖνται αἱ Βερμουδαὶ νησιῶδες καὶ ὕφαλοι, ἐξ ὧν αἱ 19 οἰκοῦνται, ἀνήκουσαι τῇ Μ. Βρεττανίᾳ.

Β') *Πόλεις τῶν μεσογείων πολιτειῶν πρὸς Α. τῶν Βραχωδῶν ὀρέων.* Αὗται ἐξάγουσιν ἄργυρον, χαλκόν, μόλυβδον, σίδηρον καὶ σιτηρά. Πόλεις σημαντικαὶ εἶνε **ΣΙΚΑΓΟΝ** (2,050,000 κατ.), ἐπὶ τῇ Μιτσιγάνῃ λίμνῃ, πόλις πλουσιωτάτη, ἔχουσα πανεπιστήμιον καὶ μέγα ἐμπόριον σιτηρῶν καὶ χοίρων. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῷ 1893 ἐγένετο παγκόσμιος ἔκθεσις ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τῶν Παρισίων. **Κινᾶτοι** (345,000 κατ.), πρὸς Ν. τῆς Ἐρίης, μετὰ ἀστεροσκοπείου, διενεργοῦσα μέγα ἐμπόριον χοίρων. **Ἅγιος Λουδοβίκος** (650,000 κατ.), πόλις ἐμπορικὴ παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Μισσούρη

εἰς τὸν Μισσιισσιππὴν μετὰ πανεπ. Καὶ ἐν αὐτῇ ἐπίσης ἐγένετο τῷ 1903 παγκόσμιος ἔκθεσις.

Γ') Πόλεις τῶν παρὰ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανὸν πολιτειῶν πρὸς Δ. τῶν Βραχωδῶν ὀρέων. Τούτων ἡ σημαντικωτέρα πολιτεία εἶνε ἡ χρυσοφόρος *Καλιφορνία*, ἥς πρωτεύουσα ὁ **"Ἁγιος Φραγκῖδκος** (356,000 κατ.), πόλις παραλία, τὸ κέντρον τῶν μεταλλείων τῆς δασοφύτου *Σιέρρας Νεβάδας* μετὰ πανεπ. Αὕτη κατὰ Μάϊον τοῦ 1906 κατεστράφη ὑπὸ φοβεροῦ σεισμοῦ καὶ πυρκαϊῆς.

Οἱ νομοὶ ἔχουσι πληθυσμὸν κατώτερον τῶν 60,000 κατ. καὶ διοικοῦνται ὡς ἐκ τούτου ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῆς κεντρικῆς Κυβερνήσεως. Κεῖνται δὲ οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων, ἅτινα πολυλαχοῦ δασόφυτα καὶ πλήρη θερμῶν πηγῶν καὶ διαλειπόντων κρουνοῶν θερμοῦ ὕδατος. Ἐν Οὐιᾷ εὐρίσκεται ἔρημος ἀλατοῦχος καὶ ἡ *Μεγάλη Ἀλμυρὰ Λίμνη*. Ὁ νομὸς τῆς *Ἀλάσκας*, (1,552,500 □ χιλμ., 64,000 κ.) κατάψυχρος κατὰ τὸ πλεῖστον κατέχει τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς Ἀμερικῆς, ἄλλοτε δὲ ἦτο κτῆσις Ῥωσικῇ, ἐκχωρηθεῖσα πρό τινων ἐτῶν τῇ συμπολιτεῖᾳ διὰ συνθήκης. Ἐν αὐτῷ ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὸ 1898 πλούσια χρυσορυχεῖα. Νομὸς εἶνε καὶ αἱ ἐν τῷ Εἰρην. Ὠκ. νῆσοι *Χαβαή*.

§ 52. **Μεξικανικὴ Συμπολιτεία** (**Μεξικόν**, 1,987,000 □ χιλμ., 13,610,000 κατ.). Αὕτη, ἐν ᾗ ἡ χερσόνησος τῆς Κάτω Καλιφορνίας καὶ ἡ *Ύουκαϊάνη* καὶ ὁ ἰσθμὸς τῆς *Τεχουαντεπέκης* (μῆκ. 190 χιλμ.), ὅπου καὶ σιδηρόδρομος, κεῖται πρὸς Ν. τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, μετὰ τῶν δύο ὠκεανῶν, χωριζομένη διὰ τοῦ ποτ. ὁ *Μέγας τοῦ Βορρᾶ*.

* Τὸ Μεξικόν εἶνε χώρα ὀρεινὴ καὶ πολλαχοῦ ἡφαιστειώδης, ἥς τὰ ὄρη πλήρη χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἄλλων μετάλλων, τὸ δ' ἔδαφος εὐφορον, παράγον καφὲν, καπνόν, ἐσπεριδοειδῆ κτλ. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ Ἰνδιάνων, κρεολῶν καὶ μιγάδων καὶ ἄλλων Ἰσπανικῆς καταγωγῆς, ὁμιλούντων τὴν Ἰσπανικὴν, διότι πρότερον τὸ Μεξικόν ἦν ἀποικία τῆς Ἰσπανίας. Θρησκεία ἐπικρατοῦσα εἶνε ἡ καθολικὴ. Ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ὀλίγην ἔλαβον ἀνάπτυξιν, ἡ δὲ συγκοινωνία προάγεται διαρκῶς (σιδηρ. 23,000 χιλμ., τηλεγρ. 62,400 χιλμ.). Ὁ στρατὸς ἀριθμεῖ ἐν εἰρήνῃ μεν 28,000 ἄνδρας, ἐν πολέμῳ δὲ 84,000, ὁ δὲ στόλος 5 μόνον πολεμικὰ σκάφη. Τὸ πολίτευμα τῆς χώρας εἶνε δημοκρατικὴ ὁμοσπονδία, τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος ἐκλέγεται ἀνὰ 4 ἔτη (ὁ νῦν *Διδῶ*).

Τὸ Μεξικόν διαιρεῖται εἰς 27 πολιτείας, ἐν διαμέρισμα, ἐν ᾧ ἡ

πρωτεύουσα Μεξικόν, καὶ δύο νομοὶ (τερριτόρια). Πρωτεύουσα τῆς Συμπολιτείας εἶνε τὸ Μεξικόν (345 χιλ. κατ.), ἐπὶ λαμπρῆς τοποθεσίας ἐν μέσῳ λιμνῶν καὶ χιόνοςκεπῶν ἡφιστείων. Τούτου ΝΑ. κεῖται Πουέβλα (93,500 κατ.), πόλις βιομήχανος καὶ ἐμπορικῆς. Βέρα-Κρούζα (180,000 κατ.) ἐπὶ τῷ Μεξικανικῷ κόλπῳ λιμὴν σημαντικός, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τοῦ Μεξικοῦ. Γουαναχουάντον (41,500 κ.) καὶ Ἅγιος Λουδοβίκος Ποτόσης (61,000 κατ.), πρὸς Β. τοῦ Μεξικοῦ, ἔχων πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Ἡ μακρὰ καὶ στενὴ χερσόνησος Κάτω Καλιφορνία ἀποτελεῖ νομὸν τῆς Συμπολιτείας, ὡς καὶ ἡ χώρα Τεπίκη.

§ 53. Κεντροφά Ἀμερικὴ. Τὸ τμήμα τῆς ἡπείρου, ὅπερ ὥσπερ γέφυρα συνδέει τὴν Βορείαν μετὰ τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς, καλεῖται Κεντροφά Ἀμερικὴ. Εἶνε δ' αὕτη ὄρεινὴ καὶ ἡφιστειωδὴς, κλίμα ἔχουσα θερμὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ νοσῶδες καὶ ἔδαφος εὐφορον, παράγον κακκίον, καφέν, ὄρυζαν, ἀρχόσιτον κλ. Διαιρεῖται δὲ εἰς 6 μικρὰς δημοκρατίας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων καὶ μίαν Βρεττανικὴν κτῆσιν.

* Εἶνε δὲ αἱ ἐξῆς. 1) Ἡ δημοκρατία τῆς Γουατεμάλης (113,000 τετρ. χιλμ., 1,842,000 κατ.) ΝΑ. τοῦ Μεξικοῦ· πρωτ. ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ 125,010 κατ.), σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ Ὠκ. 2) Ἡ τοῦ Ἀγίου Σωτῆρος (Σαλβαδόρ, 21,160 τετρ. χιλμ., 1,116,000 κ.), πρὸς Α. τῆς προηγούμενης· πρωτ. ΣΑΛΒΑΔΩΡ (60,000 κ.), πόλις μεσόγειος, συνδεομένη μετὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκ. διὰ σιδηροδρόμου, πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν καταστραφεῖσα. 3) Ἡ τῆς Χονδούρας (114,620 τετρ. χιλμ., 543 χ.κ.), ΒΑ. τῆς προηγούμενης, εὐφορον καὶ μεταλλοφόρον· πρωτ. ΤΕΓΟΥΚΙΓΑΛΠΑ (23 χιλ. κ.) Πρὸς Α. τῆς Γουατεμάλης ἐπὶ τῷ Καραϊβίῳ πελ. κεῖται ἡ Βρεττανικὴ ἀποικία Χονδούρα (19,580 τετρ. χιλμ., 41,000 κ.), χώρα δασόφυτος, πολλὴν παράγουσα ξυλείαν, ἣτις εἶνε ἡ μόνη Εὐρωπαϊκὴ κτῆσις ἐπὶ τῆς βορείας Ἀμερικανικῆς ἡπείρου. 4) Ἡ τῆς Νικαραγούας (128,340 τετρ. χιλμ. 460 χ. κ.). Ταύτης πρωτ. εἶνε ἡ ΜΑΝΑΓΟΥΑ (35,000 κ.) ἐπὶ τῇ ὁμωνύμῳ λίμνῃ· προσέτι ἡ Λεών (45,000 κ.), ΒΔ. τῆς Μαναγούας λίμνης, ἥς τὰ ὕδατα ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν τῆς Νικαραγούας (8,000 τετρ. χιλμ.), χυνομένης διὰ τοῦ ποτ. Ἀγίου Ἰωάννου εἰς τὸ Καραϊβιον πέλ. 5) Τὴν τῆς Κόστα-Ρίκας (48,400 τετρ. χιλμ., 351,000 κ.), ἐκτεινομένην μέχρι τοῦ κόλπου Δούβλη καὶ τῆς λιμνοθαλάσσης Λερίκας. Αὕτη εἶνε εὐφορωτάτη καὶ πρωτ. ἔχει τὸν ΑΓ. ΙΩΣΕ (27,000 κ.) καὶ 6) Τὴν δημοκρατίαν τοῦ Παραμῆ, ἀποσπασθεῖσαν ἀπὸ τῆς Κολομβίας (Ν. Ἀμερικῇ) ἀπὸ τοῦ 1902 (87,480 τετρ. χιλμ. καὶ 400,000 κ.). Πρωτ. Παραμῆς (30,000 κ.) ἐπὶ τῷ ὁμωνύμῳ κόλπῳ καὶ ἰσθμῷ, εἰς ὃν καταλήγει ὁ διὰ μέσου Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

πυκνῶν δασῶν ἐκ τῆς Ἀσπικβάλλης (Καραϊβιον πέλ.) σιδηρόδρομος (76 χιλμ.), θά καταλήξῃ δὲ καὶ ἡ μέλλουσα νὰ συνδέσῃ τοὺς δύο ὠκεανούς διωρυξ.

§ 54. **Δυτικαὶ Ἰνδίαί.** Οὕτω καλοῦνται αἱ ΒΑ. τῆς Κεντρῶς Ἀμερικῆς κατὰ 3 στίχους ἐξαπλούμεναι νῆσοι (ὁμοῦ 235,600 τετρ. χιλμ. καὶ 6,746,000 κ.), αἵτινες κατοικοῦνται κυρίως ὑπὸ Μαύρων ἐξ Ἀφρικῆς μεταφερθέντων καὶ εἶνε εὐφορώταται, παράγουσαι καφέν, καπνὸν καὶ σακχαροκάλαμον. Ἐκ τούτων ἡ Κούβα καὶ ἡ Ἰσπανιόλα εἶνε ἀνεξάρτητοι, αἱ ἐπίλοιποι δὲ εἶνε κτήσεις ἄλλων κρατῶν (Μ. Βρεττανίας, Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, Πορτογαλλίας, Γαλλίας, Ὀλλανδίας καὶ Δανίας). Διαιροῦνται δὲ τοπογραφικῶς εἰς τὰς Βαχάμας ἢ Λουκαϊκὰς νήσους, 2) εἰς τὰς Μεγάλας Ἀντίλλας καὶ 3) εἰς τὰς Μικράς.

* Α') Βαχάμαι νῆσοι (11,400 τετρ. χιλμ., 60 χ κ.). Αὗται κείμεναι ΒΑ. τῆς Κούβας ἀποτελοῦσι κτήσεις Βρεττανικὴν καὶ εἶνε αἱ πλεῖσται κορχαλλιογενεῖς. Τούτων ἐπισημοτέρα εἶνε ἡ Γουαχαράνη ἢ ὁ Ἅγιος Σωτήρ, διότι ταύτην ἀνεκάλυψε τὸ πρῶτον ὁ Κολόμβος τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1492.

Β') Μεγάλαι Ἀντίλλαι. Ἡ πελαγία αὕτη συστάς, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Ὑουκατάνης καὶ πρὸς Α. διευθυνομένη καταλήγει εἰς τὸ Πορτορεῖον. Ταύτης αἱ ἐπισημότεραι εἶνε 1) ἡ Κούβα (118,830 τετρ. χιλμ., 2,050,000 κ.), ἡ μεγίστη πασῶν, ἥτις μετὰ τὸν μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας πόλεμον ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος δημοκρατία (1901), προσωρινῶς ὅμως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Μεγ. Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας. Εἶνε δὲ εὐφορώτατη, παράγουσα καπνὸν εὐώδη καὶ σάκχαρον· πρωτ. Ἀβάνα (297,000 κ.), ἀπέναντι τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Φλωρίδος, πόλις ὠραία μετὰ πανεπ. Σαντιάγον τῆς Κούβας (45,000 κ.) πρὸς τὰ νότια τῆς νήσου, ἐξάγον σάκχαρον καὶ ὀνομαστὰ διὰ τὴν εὐωδίαν των σιγάρκ. 2) ἡ Ἰαμαϊκή (10,900 τετρ. χιλμ., 830,000 κ.), πρὸς Ν. τῆς Κούβας, κτήσεις Βρεττανικῆς, λίαν εὐφορος, παράγουσα ὀνομαστὸν ξάμιον (οἶνοπνευμάτωδες ποτὸν ἐκ σακχαροκάλαμου). Κιγγσιόνη εἶνε καθέδρα τοῦ Ἀγγλοῦ διοικητοῦ. Εἰς τὴν διοίκησιν ταύτης ὑπάγονται καὶ ἄλλαι πλησίον νησίδες. 3) πρὸς Α. τούτων κεῖται ἡ ὑπὸ Κολόμβου Ἰσπανιόλα κληθεῖσα νῆσος, διαιρουμένη εἰς δύο ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων δημοκρατίας Μαύρων, τὴν τῆς Αἰτῆς καὶ τὴν τοῦ Ἀγίου Δομίγγου. Ἐκ τούτων ἡ μὲν τῆς Αἰτῆς (28,676 τετρ. χιλμ., 1,500,000 κ.) κατέχει τὸ Δ. τῆς νήσου τμήμα, ἔχουσα πρωτ. τὸν Λιμένα τοῦ Προίγκιπος

(70,000 κ.), ἡ δὲ τοῦ Ἀγίου Δομίγγου (48,580 τετρ. χιλμ. 416,000 κ.) καταλαμβάνει τὸ Α. τμήμα τῆς νήσου καὶ ἔχει πρωτ. τὴν ὁμώνυμον πόλιν (20,000 κ.), κειμένην ἐπὶ τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς νήσου. 4) πρὸς Α. τῆς Ἰσπανίολας κεῖται τὸ Πορτορίκον (9,315 τετρ. χιλμ., 953 χ. κ.), ἀπεικία αὐτόνομος τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας. Ταύτης πόλεις εἶνε Πόγκη (26 χ. κ.) καὶ Ἅγιος Ἰωάννης (32 χ. κ.).

* Πρὸς Α. ταύτης κεῖνται αἱ Παρθένοι νῆσοι, ἐξ ὧν ἡ μὲν Κουλέβρα καὶ ἡ τῶν Καρίδων συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸ Πορτορίκον, ὁ δὲ Ἅγιος Σταυρός, ὁ Ἅγιος Θωμᾶς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ἀνήκουσι τῇ Δανίᾳ καὶ αἱ ἐπίλοιποι τῇ Μεγ. Βρετανίᾳ.

* Γ') Μικραὶ Ἀντίλλαι. (ὁμοῦ 6,770 □ χιλμ. καὶ 927 χιλ. κατ.). Αὗται, σχηματίζουσαι πρὸ τοῦ Καραϊβίου πελάγους σειρὰν ἡμικυκλικὴν μετ' ἐνεργῶν καὶ ἐσβεσμένων ἡφαιστειῶν, εἶνε εὐφορώταται καὶ κατάφυτοι ἐκ σακχαροκαλάμων καὶ πορτοκαλλέωνων, ὑφίστανται ὅμως συχνότατα δεινὰς καταστροφὰς ὑπὸ βιαιότητων τυφῶνων καὶ ἡφαιστειῶν ἐκρήξεων. Τούτων ἄλλαι μὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς (Βαρβάδος, Ἀγία Τριάς, Τοβάγος κλ.), ἄλλαι εἰς τοὺς Γάλλους (Μαρτινική καταστραφεῖσα τῷ 1902 ὑπὸ ἡφαιστείας ἐκρήξεως, Γουδελοῦπη, Ἅγιος Βαρθολομαῖος καὶ τὸ Β. ἡμισυ τοῦ Ἀγίου Μαρτίνου) καὶ ἄλλαι εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς (Ἅγιος Εὐστάθιος, τὸ Ν. ἡμισυ τοῦ Μαρτίνου, Κουρασάον, Ὁρούβα κλ.). Ἐκ τούτων ὀνομαστὴ εἶνε ἡ νῆσος Κουρασάον, ἐν ᾗ κατασκευάζεται ἐκ φλοιῶν μανδαρινίων τὸ γλυκὺ καὶ εὐώδες ποτὸν κιουρασῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

§ 55. Πολιτειακὴ διαίρεσις. Ἡ Ν. Ἀμερική, σχῆμα τριγωνικὸν ἔχουσα (18,817,000 ἑκατ. τετρ. χιλμ. καὶ 43 ἑκατ. 500 χιλ. κατ.), διαιρεῖται εἰς 10 δημοκρατίας καὶ 3 Εὐρωπαϊκὰς κτήσεις· ἦτοι 1—3) τὰς τρεῖς Κολομβιανὰς δημοκρατίας, Κολομβίαν, Βενεζουέλαν καὶ Ἰσημερίαν, αἵτινες μέχρι τοῦ 1830 μετὰ τῆς τοῦ Παναμά ἀπετέλουν μίαν καὶ μόνην δημοκρατίαν, 4) εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Περουβίας, 5) τὴν τῆς Βολιβίας, 6) τὴν τῆς Χιλῆς, 7) τὴν τῆς Ἀργεντινῆς, 8) τὴν τῆς Παραγουάης, 9) τὴν τῆς Οὐρουγουάης, 10) τὴν τῆς Βρασιλίας καὶ 11) τὰς Εὐρωπαϊκὰς ἀποικίας ἐπὶ τῆς Γουιάνης.

* Οἱ κάτοικοι εἶνε καθολικοὶ τὸ θρήσκευμα καὶ οἱ πλεῖστοι Ἰσπανικῆς καταγωγῆς καὶ μόνον οἱ τῆς Βραζιλίας εἶνε Πορτογαλικῆς. Πολλοὶ ὅμως τῶν κατοικοῦντων ὠφελήθησαν ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κων εἶνε μιγάδες, ὀλίγοι δὲ ἰθαγενεῖς εἰδωλολάτραι, διατελοῦντες ἐν ἡμιαγρία καταστάσει. Δυστυχῶς ἕως αἱ γῶραι αὐται, καίτοι πλούσιαι, ὡς ἐγκλείουσαι μέταλλα καὶ εὐφορώταται, διατελοῦσιν ἐν ἀθλίᾳ πολιτικῇ καταστάσει ἕνεκα τῶν συχῶν στάσεων καὶ πολέμων.

§ 56. **Αἱ Κολουμβιαναὶ δημοκρατίαι.** Τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς Ν. Ἀμερικῆς κατέχει ἡ Δημοκρατία τῆς Κολουμβίας (1,181,600 τετρ. χιλμ., 4,140,000 κ.), ἥτις μέχρι τοῦ 1861 ἐκαλεῖτο *Νέα Γρενάδα*. Ταύτης τὸ δυτικὸν τμήμα διαρρέει ὁ εἰς τὸ *Καραϊβιον* πέλ. ἐκβάλλων ποταμὸς *Μαγδαληνῆς* (1800 χιλμ. μήκ.), καθιστῶν τὸ ἔδαφος αὐτῆς εὐφορώτατον. Πρὸς Α. τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐξαπλοῦνται μεγάλα πεδία λάνος καλούμενα, κατάφυτα ἐκ χόρτου κατὰ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν. Πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας εἶνε ΒΟΓΟΤΑ (100 χ. κ.) ἐπὶ ὄροπέδιου, ἔχουσα καὶ ἀκαδημίαν. *Κορηθῶν τῶν Ἰνδιῶν* (20,000 κ.), πόλις εὐλίμενος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαγδαληνῆ. *Μεδελλίνη* (54 χιλ. κ.), *Μανιζάλες* (25,000 χ. κ.).

Πρὸς Α. τῆς δημοκρατίας ταύτης ἐξαπλοῦται ἡ Συμπολιτεία τῆς *Βενεζουέλας* ἢ *Μικρᾶς Βενετίας* (942,300 τετρ. χιλμ. καὶ 2,647,000 κ.) ἐκ 13 πολιτειῶν, ἐνὸς διαμερίσματος καὶ τινων νομῶν, διαρροεμένη ὑπὸ τοῦ Ὁρενόκου ποτ. (2,370 χιλμ. μήκ.), οὗτινος τὸ δέλτα εἶνε εὐφορώτατον. Ἡ χώρα παράγει ἄνθρακας, ἄλλας μαγειρικόν, ἐλαστικὸν κόμμι, βανίλλην, καφὲν κλ. καὶ ἔχει δάση παρθένα εἰσέτι καὶ πεδία εὐφορώτατα. Πρωτ. τῆς Συμπολιτείας εἶνε ΚΑΡΑΚΑ (72,500 κ.), οὐ μακρὰν τοῦ Καραϊβίου πελ., πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν καταστραφεῖσα. Ἄλλαι πόλεις εἶνε *Βαρίνα* ὀνομαστή διὰ τὸν καπνὸν τῆς καὶ *Οὐαλεντία* (38 χ. κ.) διὰ τὸν καφὲν τῆς. *Ἀγγοσιούρα* ἐπὶ τῷ Ὁρενόκῳ καὶ *Κουμάνα* ἐπὶ τῷ κόλπῳ *Κυριάκῳ*, πολλάκις καὶ αὕτη ὑπὸ σεισμῶν καταστραφεῖσα. *Μαρακάιβον* (34,300 κ.) παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῆς ὁμων. λιμνοθαλάσσης.

Πρὸς Ν. τῆς Κολουμβίας κεῖται ἡ Δημοκρατία τῆς *Ἰσημερίας* (Ἐκουαδὸρ μετὰ τῶν νησίδων Γαλαπάγος (307,245 τετρ. χιλμ., 1,272,000 κ.), ἐν ᾗ καὶ τὸ ὀνομαστὸν διὰ τὸ γλυκὺ κλίμα του ὄροπέδιον τοῦ *Κουΐτου*. Ἐχει δὲ ἡφαίστεια ὑψηλά, κεκαλυμμένα διαρκῶς ὑπὸ χιόνων καὶ ἀτμίζοντα, δάση βαθύσκια καὶ παρθένα καὶ ὄρη ἐγκλείοντα χρυσόν, ἄργυρον, πλάτιναν καὶ ὀρυκτοὺς ἄνθρακας. Πρωτ.

ΚΟΥ·Ι·ΤΟΝ (80 χ. κ.), ἐπὶ ὁροπεδίου πρὸς Β. τοῦ ἡφαιστείου Κοτοπαξίου.

* Σιδηρόδρομος ἀπὸ τοῦ λιμένος Γουαγακίλη (51 χ. κ.) ἄγει μέχρι τῶν προπόδων τοῦ ἡφαιστείου Χιμβοράσου. Εἰς τὴν δημοκρατίαν ταύτην ἀνήκουσιν αἱ ἡφαιστειογενεῖς νησίδες Γαλαπάγος ἢ τῶν Χελωνῶν (ἐν ὅλῳ 7,618 τετρ. χιλμ.) κείμεναι ἐκατέρωθεν τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1000 χιλμ. ἀπὸ τῆς Ἰσημερίας. Ἐπὶ τῶν νήσων τούτων εὐρίσκονται ὑπὲρ τοὺς 2 χιλ. ἐσθεςμένοι κρατῆρες ἡφαιστείων καὶ βιοῦσι φυτὰ καὶ ζῶα παράδοξα καὶ πληθὺς χελωνῶν θαλασσίων, αἵτινες διαρκῶς ἐκλείπουσιν, διότι θηρεύονται πρὸς τροφήν.

§ 57. **Δημοκρατία τῆς Περουβίας.** Πρὸς Ν. τῆς Ἰσημερίας ἐπὶ τῶν Δ. τῆς ἡπείρου ἀκτῶν ἐξαπλοῦται ἡ *Δημοκρατία τῆς Περουβίας* ἢ Περου (1,770,000 τετρ. χιλμ., 4,560,000 κ.), ἣν διασχίζουν κατὰ μῆκος αἱ *Περουβιαναὶ Ἄνδεις*, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εὐρύτατα ὁροπέδια καὶ κοιλάδες βαθύταται, κατάφυτοι ὑπὸ δασῶν πυκνοτάτων καὶ ἀδιαβάτων. Πρωτ. τῆς δημοκρατίας εἶνε ΛΙΜΑ (145 χ. κ.), πόλις ἐμπορικὴ μετὰ πανεπιστημίου, ἡνωμένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τοῦ ὄχυροῦ λιμένος Καλλάου (35,000 κ.), πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν καταστραφέντος. *Κοῦσκο*ν (30,000 κ. ἐπὶ ὠραίας τοποθεσίας, ἐφ' ἧς σφύζονται ἐρείπια ναῶν καὶ ἀνακτόρων ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ἀκμῆς τῆς χώρας, πρὶν ἀνακαλυφθῆ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων.

* Τὰ προϊόντα εἶνε ρίτρον, σάκχαρον, φλοιὸς τῆς κίνας, μαλλία, χαλκός, ἄργυρος. Τὸ ἔδαφος πολλαχού εἶνε εὐφορον, τὸ δὲ κλίμα ἐπὶ θλαμαλῶν μὲν τόπων θερμόν, ἐπὶ ὑψηλῶν δὲ συγκεκρασμένον. Ἐν τῇ λίμνῃ *Τιτικάκα* (8,354 τετρ. χιλμ.), κειμένη 3,840 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν πλέουσι πολλὰ ἀτμόπλοια καὶ ὑπάρχουσι πολλαὶ νησίδες, ἐξ ὧν ἡ μεγίστη ἔχει ἐρείπια ὀνομαστοῦ ναοῦ ἀρχαιοτάτου τοῦ Ἑλίου. Συγκοινωνεῖ δὲ ἡ λίμνη αὕτη μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου κράτους διὰ σιδηροδρόμου, διερχομένου διὰ στενοῦ τῶν Ἄνδεων, ὅπερ ἔχει ὕψος 4,000 μέτρων ὑπὲρ τὴν θάλασσαν. Πρὸς Ν. τοῦ Καλλάου ἐν τῷ ὄρμῳ *Πίσκω* κεῖνται τρεῖς νησίδες, ἐξ ὧν ἐξορύσσεται γονάρον, ἥτοι κόπρος θαλασσίων πτηνῶν, χρήσιμος ἐν Εὐρώπῃ πρὸς λίπανσιν τῶν ἀγρῶν.

§ 58. **Δημοκρατία τῆς Βολιβίας.** Τὸ πρὸς Α. τῆς Περουβίας καὶ Χιλῆς κείμενον μεσόγειον τοῦτο κράτος (1.470,000 χιλμ. καὶ 1,954,000 κ.) ἐξαπλοῦται κυρίως ἐπὶ τοῦ Α. ἀποκλίματος τῶν Ἄνδεων (κορυφαὶ *Σογιάμα* 6,415 μ., *Σοράτα* 6,550 μ.), ἀπὸ τοῦ οὐοίου καταρρέουσι πολλὰ παραποτάμια τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἀμαζόνων. Τὸ κλίμα εἶνε ποικίλον, τὰ ὄρη λίαν μεταλλοφόρα καὶ δασόφυτα καὶ τὸ ἔδαφος εὐφωρότατον. Πρωτεύουσα ΤΣΟΥΚΙΣΑΚΑ

ἢ Σοῦκρε 22,000 κ.) μετὰ πανεπιστημίου. Λαπάξη (60 χ. κ.) ἐπὶ ὁροπεδίου ὑψηλοῦ (3,700 μ.), πόλις ἐμπορικὴ καὶ πανεπιστημιακὴ. Ποτόση (21 χ. κ.), ἄλλοτε ὀνομαστὴ διὰ τὰ μεταλλεῖα αὐτῆς.

§ 59. **Δημοκρατία τῆς Χιλῆς.** Αὕτη κειμένη πρὸς Δ. τῆς Βολιβίας καὶ Ἀργεντίνης (755,000 □ χιλμ., 3,400,000 κ.), ἀποτελεῖ στενὴν καὶ ἐπιμήκη χώραν παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἐξικνουμένην διὰ τῆς Παταγονίας καὶ τῆς Γῆς τοῦ Πυρός μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Χόρν. Πρωτ. ΣΑΝΤΙΑΓΟΝ (388 χ. κ.) μετὰ πανεπιστημίου σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τοῦ Βαλπαράϊσου (151 χ. κ.), τοῦ σπουδαιοτάτου λιμένος τοῦ κράτους.

* Ἡ Χιλὴ ἔχει πολλὰ ἐπὶ τῶν Ἀνδεων ἡφαιστεια, ἔδαφος πολλαχοῦ γόνιμον καὶ δασόφυτον ἢ ὑπὸ λειμώνων κατὰφυτον καὶ πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου, χαλκοῦ, λιθανθράκων καὶ νίτρου. (Σιδηρόδρ. 2,485 χιλμ., τηλέγραφοι 19,060 χιλμ.). Εἰς τὴν Χιλὴν ἀνήκουσιν αἱ πλούσια στρώματα γουάνου ἔχουσαι νῆσοι Χιλόι, ἡ τοῦ Πάσχα ἐν τῷ Εἰρηνικῷ Ὠκεανῷ καὶ μέρος τῆς Παταγονίας, τῆς Γῆς τοῦ Πυρός καὶ τῶν παρακειμένων πρὸς Δ. τῶν νησίδων.

§ 60. **Συμπολιτεία τῆς Ἀργεντίνης.** Αὕτη κειμένη πρὸς Δ. τῆς Χιλῆς (2,950,500 □ χιλμ., 6,000,000 κ.) περιλαμβάνει λειμῶνας εὐφρωτάτους ὑπὸ τοῦ Παράνα καὶ τῶν παραποταμιῶν του διαρρεομένους, τὸ Παταγονικὸν ὁροπέδιον καὶ τὸ Α. τμήμα τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Πρωτεύουσα τῆς Συμπολιτείας ΒΟΥΕΝΟΣ ΑΪΡΕΣ (1,150,000 κ.) ἐπὶ τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τῶν κολποειδῶν ἐκβολῶν τοῦ Λαπλάια ποτ., πόλις ἐμπορικὴ μετὰ πανεπιστημίου. ΒΔ. ταύτης κεῖται Κορδόβα (48,000 κ.) παρὰ τὸν Πριμέρον ποτ. μετὰ πανεπιστημίου, Λαπλάια (45,000 κ.) ΝΑ. τοῦ Βουένος Ἀϊρες καὶ Ροζάριον (94,000 κ.).

* Ἐν αὐτῇ κεῖνται αἱ ὕψιστα καὶ ἡφαιστειογενεῖς τῶν Ἀνδεων κορυφαί (Ἀκογκάγουα 6,970 μ.). Τὰ προϊόντα εἶνε ποικίλα, ἰδίως ὄρουα, βύμβας, ἵπποι, βόες, δέρματα, μαλλία κλ. Ἐκ τῶν ποταμῶν του μόνον πλωτὸς εἶνε ὁ Παράνας, χύνων τὰ ὕδατά του εἰς τὸν Λαπλάταν. Ἀποτελεῖται δὲ ἡ Συμπολιτεία ἐκ τῆς πρωτεύουσας, ἐκ 14 πολιτειῶν καὶ ἐκ τῶν νομῶν, ἔχει δὲ σιδηροδρόμους οὐκ ὀλίγους (21,670 χιλμ. καὶ τηλέγρ. 25,000 χιλμ.). Ἡ Παταγονία κατοικεῖται ὑπὸ ἰθαγενῶν ἡμιαγρίων ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἡ δὲ διὰ τοῦ Μαγγελανείου πορθμοῦ χωριζομένη Γῆ τοῦ Πυρός, ὑπὸ τινος ἀλλεευτικοῦ καὶ ἡμιαγρίου λαοῦ. Αἱ πρὸς Δ. τοῦ πορθμοῦ τούτου κείμεναι Φακλανδικαὶ νῆσοι (16,890 τετρ. χιλμ., 2,000 κ.) εἶνε κτήσις Βρεττανικῇ, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν δὲ τούτων διαιτᾶται πληθὺς θαλασσίων πτηνῶν καὶ θαλασσίων ἱππῶν καὶ κυνῶν.

§ 61. **Δημοκρατία Παραγουάνης.** Ἡ Παραγουάνη (253,

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

100 □ χιλμ. καὶ 631 χιλ. κ.), εἶνε δημοκρατία μεσόγειος κειμένη μεταξὺ τοῦ ἐκ Βρασιλίας καταρρέοντος Περάννα καὶ τοῦ Πιλομαχίου, ὅστις συμβάλλει εἰς τὸν διασχίζοντα αὐτὴν *Παραγουάνη*, χυνόμενον εἰς τὸν Παράναν. Πρωτ. ΑΣΟΥΝΣΙΟΝ (60 χ. κ.), ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποτ. Παραγουάνη.

* Ἐχει κλίμα θερμὸν καὶ ὑγιεινὸν καὶ ἔδαφος εὐφορὸν καὶ πολύβοτον παράγον παραγουάνιον τέιον, καπνόν, ἀραβόσιτον κλ. καὶ τρέφει ἵππους, βοῦς καὶ πρόβατα, τῶν ὑποίων τὰ δέρματα ἐξάγονται τοῦ κράτους. Καίτοι δὲ κεκλεισμένη μεταξὺ ἄλλων κρατῶν συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκ. διὰ τῶν ἀρδευνόντων ποταμῶν, ἴδια δὲ διὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Παράνα.

§ 62. **Δημοκρατία Οὐρουγουάης.** Αὕτη (187,000 □ χιλμ., 1,103,000 κ.) κεῖται ΒΑ. τοῦ κολποειδοῦς Λαπλάτα ἐπὶ τριγωνικοῦ ὀροπεδίου καὶ δισχίζεται ὑπὸ περαποταμίων τοῦ *Οὐρουγουά* ποτ. Πρωτ. MONTEBIDAEON (200 χ. κ.) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ κολποειδοῦς Λαπλάτα, πόλις ὀχυρὰ μετὰ πανεπιστ. *Φράνκλιν* ἐπὶ τῷ Οὐρουγουά ποτ. ἔχουσα μεγάλα ἐργαστήσια, παράγοντα ἐκχύλισμα κρέατος.

* Τὸ κλίμα εἶνε εὐκρατον, αἱ πεδιάδες εὐφορώταται, παράγουσαι καπνόν, σακχαροκάλαμον, καφέν, σιτηρὰ ἐξάγει δὲ μαλλία, στέαρ, ζῶα, κρέας ἀλίπαστον καὶ ἐκχύλισμα αὐτοῦ.

§ 63. **Βρασιλιανὴ Συμπολιτεία.** (8,528,220 □ χιλμ., 17 1/2 ἐκ. κατ.).

Πρωτ. PION IANE-I-PON (730 χιλ. κ.) ἐπὶ τῷ ὅμῳ κολπῷ ἔχον λιμένα ἀσφαλῆ καὶ ἐμπόριον καφῆ καὶ ἀδαμάντων. *Βαχία* ἢ Ἀγ. Σωτήρ (205 χ. κ.), ΒΑ. τῆς προηγουμένης, ἐξάγουσα σάκχαρον καὶ καπνόν. Ταύτης ΒΑ. κεῖται *Περναμβούκον* (113 χ. κ.), παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποτ. *Παρά*, χυνομένου εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκ. ἀνατολικώτερον τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἀμαζόνων. Ἄλλαι πόλεις ἀξιοῦ λόγου εἶνε *Πόρτο* Ἀλέγρον, *Παραΐβα*, *Μαρανόν*, Ἀγ. Παῦλος, (240,000), *Φορταλέζα*, *Οὔρον*, *Πρέτον* κλ.

* Ἡ ἀχανὴς αὕτη ὁμοσπονδιακὴ δημοκρατία ἀπετέλει μέχρι τοῦ 1822 ἀποικίαν Πορτογαλικήν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἐγένετο συνταγματικὴ αὐτοκρατορία, προαχθεῖσα σημαντικῶς ὑπὸ τὸν σοφὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτοκράτορα Πέτρον τὸν Β'. Καταλυθείσης ὅμως τῆς αὐτοκρατορίας δι' ἐπαναστάσεως τῇ 1889 (3 15 Νοεμβρίου), ἡ χώρα ἐκηρύχθη ὁμοσπονδιακὴ δημοκρατία (1891), πολλοὺς ἔκτοτε ὑφισταμένην σπαραγμοὺς καὶ ἐμφυλίους πολέμους. Διαιρεῖται δὲ νῦν εἰς 20 ὑποκείμενὰ ἔθνη καὶ ἀπὸ τῶν πρῶτων ἑκατὶ δεσποτικῆς ἡ πολιτικῆς εὐσεύς τῆς Συμ-

πολιτείας, καὶ ἓνα νομόν. Καταλαμβάνει δὲ τὸ Α. ἡμισυ περίπου τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ὅπερ εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὁροπέδιον, ἀποτόμως ἀποκλῖνον πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκ., εὐφορώτατον δὲ ὡς ἀρδευόμενον ὑπὸ τοῦ ποταμίου συστήματος τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἀμαζόνων (5,570 χιλμ. μήκ. καὶ ποτ. χώρ. 7 ἐκ. τετρ. χιλμ.), τῶν ἄνω ῥοῶν τοῦ Παράνα καὶ ἄλλων ποταμῶν Παράγει δὲ καφέν, σάκχαρον, βάμβακα, κακάον, βανίλλην, καπνόν, πλάτιναν καὶ ἀδάμαντας. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶνε καθολικοὶ καὶ Πορτογαλλικῆς καταγωγῆς.

* § 64. **Γουϊάνη.** Πρὸς Α. τῆς Βενεζουέλης καὶ πρὸς Β. τῆς Βρασιλίας κεῖται ἡ εὐφορος καὶ ἐν μέρει πεδινή, ἐν μέρει δὲ ὄρεινὴ χώρα τῆς Γουϊάνης, ἥτις εἶνε ἡ μόνη ἐκ τῶν τῆς Ν. Ἀμερικῆς χωρῶν, ἥτις κατέχεται ὑπὸ Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Τὸ κλίμα ταύτης πρὸς τὰ παράλια εἶνε θερμὸν καὶ ὑγρὸν, πρὸς τὰ μεσόγεια δὲ εὐκρατον, ἐν γένει δὲ νοσηρὸν, διότι ἐν αὐτῇ ἀναπτύσσεται ὁ κίτρινος πυρετός, ὅστις εἶνε θανατηφόρος. Καὶ εἰς μὲν τὴν Μεγ. Βρεττανίαν ἀνήκει τὸ Δ. τμήμα (233.800 τετρ. χιλμ. 300 χιλ. κ.), ἔχον πρωτ. τὴν ΓΩΡΓΙΟΥΠΟΛΙΝ (49 χιλ. κ.), ἐξάγουσαν σάκχαρον καὶ ῥώμιον. Εἰς δὲ τὴν Ὀλλανδίαν ἀνήκει τὸ μέσον τμήμα, καλούμενον Σουρινάμ (129,100 τετρ. χιλμ. καὶ 81 χιλ. κατ.), ἐν τῷ ὁποίῳ καλλιεργεῖται σακχαροκάλαμος, καφές, βάμβαξ καὶ κακάον πρωτ. ΠΑΡΑΜΑΡΙΒΟΝ (31 χιλ. κ.), πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σουρινάμ ποτ. Καὶ τέλος εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνήκει τὸ Δ. τμήμα (78,900 τετρ. χιλμ., 33 χιλ. κ.), οὗτινος κυρία παραγωγή εἶνε ἡ χρυσίτις τῶν ποταμῶν ἄμμος. Πρωτ. ΚΑΨΕΝΗ (12 χιλ. κατ.), τόπος ἐξορίας Γάλλων ἐγκληματιῶν.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ, ΤΗΣ ΩΚΕΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Θέσις καὶ ἐθνογραφία τῆς ἡπείρου.

§ 65. **Θέσις καὶ διαίρεσις τῆς χώρας.** Τὸ πέμπτον τῆς στερεᾶς τμήμα (8,519,344 □ χιλμ. 6,277,000 κ.), κεῖται σχεδὸν ὁλόκληρον ἐν τῷ Ν. ἡμισφαίριῳ, μεταξὺ Ἰνδικοῦ καὶ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Διαίρεται δὲ τοπογραφικῶς εἰς τὴν ἡπειρον Αὐστραλίαν (πρὶν Νέαν Ὀλλανδίαν) μετὰ τῆς Τασμανίας, καὶ εἰς τὴν Ὠκεανίαν, ὑποδιαιρουμένην τοπογραφικῶς εἰς Μελανησίαν, Μικρονησίαν, Πολυνησίαν καὶ Νέαν Σηλανδίαν.

* § 66. **Ἐθνογραφία.** Οἱ κάτοικοι τῆς Αὐστραλίας ἀνέρχονται μόλις εἰς 4 1/2 ἑκατομ. Ὅθεν εἶνε ἀραιότατα κατφυκμένη. Ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς οἱ Αὐστραλιανοὶ Μαυροπιδὼντες ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐθνογενεῶν εἶνε οἱ

Παποδοί, οἱ ἐπίλοιποι εἶνε Μαλαῖτοι, Εὐρωπαῖοι καὶ Σῖται. Διατελοῦσι δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν ἰθαγενῶν ἐν ζωώδει καὶ ἀγρίᾳ καταστάσει, ζῶντες ἐκ τῆς ἀλιείας καὶ θήρας καὶ λατρεύοντες πνεύματα ἀγαθοποιᾶ καὶ κακοποιᾶ. Βαθμηδὸν ὅμως αἱ φυλαὶ αὗται ἐκλείπουσιν, ὑποχωροῦσαι εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς, οἵτινες μεταβαίνοντες εἰς τὰς εὐφόρους ταύτας καὶ πλουσίας χώρας, ἐκπολιτίζουσιν αὐτάς. Ὑποδιαίρεται δὲ ἐθνογραφικῶς ἡ Ὠκεανία εἰς τὰς Νήσους τῶν Παπούων ἀπὸ τῆς Νέας Γουϊνέας ἄχρι τῶν Νέων Ἑβρίδων καὶ εἰς τὰς τῶν Μαλαίων (Πολυνησίαν).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ ΚΑΙ Η ΤΑΣΜΑΝΙΑ

(7,933,400 □ χιλμ., 4,530,000 κ.)

§ 67. **Θαλάσσιος διαμελισμός.** Ἡ ἡπειρος Αὐστραλία, μικροτέρα τῆς Εὐρώπης, ὀλιγίστους καὶ ἀσημάντους ἔχει κόλπους καὶ χερσονήσους, διότι ἀσθενῶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης διαμελίζεται, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σχῆμα αὐτῆς ἐξαγωνικὸν περίπου. Πρὸς Β. ἔχει τὴν χερσόνησον Ὑόρκην, καταλήγουσαν εἰς τὸ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον, ὅπου καὶ τὸ στενὸν Τόρρες (185 χιλμ.), καὶ τὸν κόλπον τῆς Καρπεντιαρίας, ἀποχωρίζοντα μετὰ τοῦ πελάγους τῆς Τιμόρης τὴν τετραπλευρικὸν σχῆμα ἔχουσαν Γῆν τοῦ Ἄρνεμ. ΒΑ. τῆς ἡπείρου ἐξαπλοῦνται ἡ πλήρης κοραλλιογενῶν ὑφάλων θάλασσα τῶν Κοραλλίων, πρὸς Ν. δὲ ὁ Μέγας καὶ λίαν ἀνοικτὸς Αὐστραλιανὸς κόλπος, ὁ τριγωνικὸς τοῦ Σπένσερ καὶ ὁ τοῦ Ἀγίου Βικεντίου. Ἐνταῦθα κεῖνται ἡ τριγωνικὴ χερσόνησος Ἐθρη καὶ ἡ στενὴ καὶ ἐπιμήκης Ὑόρκη ἐπίσης καλουμένη, καὶ ἡ νῆσος Κεγκουρώ, πρὸς Α. τῆς ὁποίας ἐξαπλοῦνται ὁ ἀνοικτὸς κόλπος Ἐγκῶντερ. Πρὸς τὰ ΒΔ. τῆς Γῆς τοῦ Ἄρνεμ κεῖται ὁ κόλπος Δεῖμαν, πρὸ τοῦ ὁποίου αἱ νῆσοι Μελβίλλη καὶ Βαθούρστη χωριζόμεναι διὰ στενοῦ ἢ φυσικῆς διώρυχος, Ἀσπλεῦ καλουμένης. Παρὰ τὴν ΝΑ. τῆς ἡπείρου γωνίαν κεῖται ἡ Τασμανία, χωριζομένη τῆς Αὐστραλίας διὰ τοῦ στενοῦ Βάσση.

§ 68. **Ὅρη, πεδιάδες, ποταμοὶ καὶ λίμναι.** Μόνον πρὸς τὰ ΝΑ. τῆς ἡπείρου ἐξαπλοῦνται τὰ ἐκ ψαμμιτικῆς πέτρας συνιστάμενα Κνανᾶ ὄρη, διασχιζόμενα ὑπὸ ἀγρίων χαράδρων καὶ φεράγγων. Πρὸς τὰ ΝΑ. κεῖνται αἱ παράλληλοι τῇ ἀκτῇ Αὐστραλικαὶ

Ἀλπεῖς, ὧν ἡ ὑψίστη κορυφή εἶνε ὁ *Κοσκιουσκος* (2,241 μ.) Πρὸς Β. τοῦ κόλπου Σπένσερ ἐξαπλοῦται ἡ ὄροστοιχία *Φλίνδερς Ῥάγγες*, ἐκατέρωθεν τῶν ὁποίων κεῖνται πολλαὶ ἀλμυραὶ λίμναι, ὡς ἡ *Γαιρ-δνέρη*, ἡ *Τορένση*, ἡ *Ἐθρη* κλπ. Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡπείρου τμήμα εἶνε ὁροπέδιον αὐχμηρόν, ἀχανές καὶ ἀκατοίκητον, πρὸς τὴν *Σαχάραν* ὅμοιον, ἐν ᾧ ἀνυψοῦνται χθαμαλαὶ τινες σειραὶ ὄρεων. Τούτου τὰ με-σόγεια εἰς τὸν ὁδοιπόρον ἐμποιοῦσι φρίκην, διότι οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ὕδωρ ἀλλὰ πανταχοῦ ὑπάρχουσι θάμνοι ἀκανθώδεις καὶ ἀδιάβατοι.

Τὸ μόνον δὲ ἄξιον λόγου ποτάμιον σύστημα εἶνε τὸ τοῦ *Μουράη* ποτ. (1800 χιλμ.), πηγάζοντος ἐκ τῶν ΝΑ. ὄρεων τῆς ἡπείρου, ἐπὶ τῶν ὁποίων αἱ βροχαὶ συχνόταται. Οὗτος δεχόμενος διαφόρους παρα-ποτάμους, ἐξ ὧν ἀξιολογώτερος ὁ *Δάρλιγγος* (2,000 χιλμ.) καὶ διερ-χόμενος τὴν στομαλίμνην *Ἀλεξανδρίνην* ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον Ἐγκῶντερ, ἔχων τὰς ἐκβολὰς του ἀμμώδεις καὶ ἀδιαβάτους εἰς τὰ πλοῖα. Οἱ τοῦ Δ. τμήματος τῆς ἡπείρου ποταμοὶ εἶνε σμικροὶ σχετι-κῶς καὶ ἀσήμαντοι ἢ χειμαρρῶδεις, πολλῶν δὲ τὰ ὕδατα καταπίνον-ται ὑπὸ τελμάτων.

* § 69. **Κλίμα καὶ προϊόντα.** Τὸ κλίμα ἐν γένει εἶνε ὑγιεινόν. Δάση πυκνὰ δὲν ὑπάρχουσι, διότι αἱ βροχαί, ἅς φέρουσιν οἱ περιοδικοὶ ἄνεμοι (μουσῶ-νες), ποτίζουσι μόνον τὰ ΒΑ. μέρη καὶ ΝΑ. Ἐπὶ τῶν πεδιάδων ἀπαντῶσι σω-ροὶ μικροὶ δένδρων, ἅτινα συνήθως εἶνε ἀκακίαι καὶ εὐκάλυπτοι (μέχρι ὕψ. 130 μ.).

* Γεωλογικῶς ἀπεδεικνύεται, ὅτι ποτὲ ἡ Αὐστραλία συνεδέετο μετὰ τῆς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεχωρίσθη, βυθισθείσης τῆς μεταξὺ χώρας καὶ εἰς νήσους μετα-βληθείσης. Τινὰ τῶν ἐν αὐτῇ ζώντων ζῶων ἀλλαχοῦ γῆς δὲν ἀπαντῶσιν, ὡς π. χ. ἡ *κεγκουρώ*, ἣτις εἶνε ζῶον θηλαστικόν, φέρον ἐπὶ τοῦ ὑπογαστρίου θύλα-κον, ἐν ᾧ φυλάσσει τὰ θηλάζοντα τέκνα της, καὶ ὀίγγος ζῶον κυνοειδές. Ἐξ Εὐρώπης δὲ μετεφέρθησαν ἀπὸ τοῦ 1788 τὰ σιτηρά, ἡ ἄμπελος καὶ διάφορα χρήσιμα ζῷα καὶ νῦν ἡ Αὐστραλία ἐξάγει μεγάλας ποσότητας σίτου, οἴνου, κρέατος, μαλλίου κλ. Τὸ ἔδαφος ἐγκλείει πλοῦσια στρώματὰ λιθανθράκων, ἄλλας ὀρυκτῶν, χρυσόν, ἄργυρον καὶ πολὺν χαλκόν. Μεγάλως ὅμως τὴν γεωργίαν βλά-πτουσιν οἱ ἐξ Εὐρώπης μεταφερθέντες κόνικλοι, οἵτινες ηὔξησαν κατὰ ἑκατομμύ-ρια. Χάριν τῆς συγκοινωνίας ἐστρώθησαν πολλοὶ σιδηρόδρομοι (24,560 χιλμ. καὶ τηλέγρ. 126.000 χιλ.), ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ Τασμανίᾳ.

§ 70. **Πολιτειακὴ διαίρεσις.** Ἡ Αὐστραλία ὁλόκληρος εἶνε ἀποικία Βρεττανικὴ, ὑποδιαιρουμένη εἰς ἓνα νομὸν (τερριτόριον) καὶ 5 αὐτονόμους ἀποικίας, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἔχει ἴδιον Ἀγγλον διοικη-

τὴν καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν καὶ κοινοβούλιον. Εἶνε δὲ αἱ ἀποικίαι αὗται αἱ ἐξῆς.

1) Ἡ ἀποικία τῆς *Κηνσλανδίας* (Χώρας τῆς Βασιλίσσης μετὰ τῶν Παπούων 1,966,000 χιλμ., 842,000 κ.). Αὕτη κατέχουσα τὸ ΒΑ. τμήμα τῆς ἡπείρου, ἐξάγει πολὺν χρυσόν. Πρωτ. **Βρισδάνη** (132,000 κατ.), ἐπὶ τῶν Α. ἀκτῶν, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τῆς *Σαρλεβίλλης*. Ἄλλαι παράλαιοι πόλεις εἶνε ἡ *Ῥοκαμπιὼν* καὶ ἡ *Τοουνοβίλλη*, σιδηροδρομικῶς συνδεόμεναι μετὰ τῶν μεσογείων. Εἰς ταύτην διοικητικῶς ὑπάγονται καὶ αἱ νῆσοι τῶν Παπούων (229,000 τετρ. χιλμ. καὶ 300,000 κ.), περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω. (Νέα Γουϊνέα § 71).

2) Ἡ *Νέα Μεσημβρινή Οὐαλλία* (804,580 τετρ. χιλμ., 1,526,000 κατ.), πρὸς Ν. τῆς προηγουμένης ὀνομαστὴ διὰ τοὺς λιθάνθρακας, τὸν χρυσόν καὶ τὰ ζῆα τῆς. Πρωτ. **Σίδνεϋ** (538 χιλ. κ.), ἐπὶ τῷ Εἰρηνικῷ Ὠκ., πόλις εὐλίμενος καὶ ἐμπορικωτάτη σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς *Βούρκης*, *Χάης* καὶ *Μελβούρνης*.

3) Ἡ τῆς *Βικτωρίας* (227,610 τετρ. χιλμ., 1,248,000 κ.) πρὸς Ν. τῆς προηγουμένης. Αὕτη εἶνε χρυσοφόρος, γεωργικὴ καὶ κτηνοτρόφος. Πρωτ. **Μελβούρνη** (526 χιλ. κ.), ἐπὶ τῷ λιμένι τοῦ *Φίλιππου*, λίαν ἐμπορικὴ μετὰ πανεπιστημίου, σιδηροδρομικῶς συγκοινωνοῦσα μετὰ τῆς Σίδνεϋ καὶ ἄλλων πόλεων.

4) Ἡ τῆς *Μεσημβρινῆς Αὐστραλίας* (984,330 τετρ. χιλιομέτρ., 386 χιλ. κ.) πρὸς Δ. τῆς Βικτωρίας, ἔχουσα κλίμα γλυκύ, ἔδαφος εὐφορον καὶ σημαντικὴν κτηνοτροφίαν. Πρωτ. **Ἀδελαΐς** (176 χιλ. κ.) ἐπὶ τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀγ. Βικεντίου, σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς νοτίου Ἐθρῆς λίμνης. Διοικητικῶς εἰς τὴν ἀποικίαν ταύτην ὑπάγεται ὁ νομὸς τῆς Β. Αὐστραλίας (1,356,130 τετρ. χιλμ., 5 χιλ. κατ.), ἐν ᾧ καὶ ἡ χώρα τῆς *Ἀλεξάνδρας*. Πρωτ. *Παλμερστόνη* ἐπὶ τῆς Γῆς Ἀρνεμ καὶ τῷ λιμένι *Δαρβίνου*· αὕτη συνδέεται δι' ἐναερίου τηλεγράφου (2,890 χιλμ. μήκ.), μετὰ τῆς Ἀδελαΐδος καὶ διὰ καλωδίου μετὰ τῆς Σιγγαπόρης (Ν. Μαλάκκα) καὶ ἐκεῖθεν μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Τὸ τηλεγραφικὸν τοῦτο σύρμα ἔχει μῆκος ἐν ὅλῳ 20,000 χιλμ.

5) Ἡ *Δυτικὴ Αὐστραλία* (2,527,530 τετρ. χιλμ., 291,000 κ.), κατέχουσα τὸ Δ. τῆς ἡπείρου τμήμα, εἶνε χώρα λίαν ἀραιὰ κατ'οὐκὴν

μένα καὶ ἔρημος (ἔρημοι *Βικτωρίας, Γίψωνος, Σάνδης*), κεκαλυμμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ ἀκανθωδῶν καὶ ἀδιαβάτων θάμνων. Πρωτ. *Πέρθη* (54 χιλ. κ.) ἐπὶ τῷ χειμαρρῷδε ποταμῷ τῶν *Κύνων*, διὰ σιδηροδρόμου συνδεομένη μετὰ τῆς *Ἀλβάνης* καὶ ἄλλων μεσογείων πόλεων. Οἱ αὐτόχθονες τῆς Αὐστραλίας ἀνέρχονται εἰς 30,000 ἐν ὅλῳ καὶ οἱ Παπούοι εἰς 300,000.

Ἀπέναντι τῆς Βικτωρίας κεῖται ἡ μεγαλυτέρα τῆς Ἑλλάδος νῆσος *Τασμανία* (67,894 τετρ. χιλμ., 184,000 κ.), ἥτις ἀποτελεῖ ἐπίσης αὐτόνομον τῆς Μεγ. Βρεττανίας ἀποικίαν. Ἔχει δ' αὕτη πλούσια μεταλλεῖα χρυσοῦ, ἀργύρου, μολύβδου, χαλκοῦ, κασσιτέρου καὶ σιδήρου καὶ ἔδαφος εὐφορώτατον καὶ κτηνοτρόφον. Πρωτ. *Χοβάριη* (35,000 κ.), πρὸς τὰ ΝΑ. σιδηροδρομικῶς συνδεομένη μετὰ τῆς *Λαουγκεστόνης* (22 χιλ. κ.).

* Ἀπασαὶ αὗται αἱ ἀποικίαι μετὰ τῆς *Τασμανίας* καὶ τμήματος τῆς *Νέας Γουινέας* συνεκρίτησαν ἀπὸ τοῦ 1901 αὐτόνομον *Αὐστραλιανὴν συμπολιτείαν* ὑπὸ τὸ στέμμα τῆς Μεγ. Βρεττανίας, διοικουμένην ὑπὸ γενικοῦ διοικητοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλέως τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ ἐδρεύοντος ἐν Σίδνεϋ μετὰ βουλῆς καὶ γερουσίας. Ἔχει δὲ καὶ ἴδιον στρατὸν (103 χιλ.) καὶ στόλον (20 πλοῖα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Αἱ ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ ΠΑΠΟΥΩΝ ΚΑΙ ΜΑΛΑΙΩΝ

§ 71. **Αἱ νῆσοι τῶν Παπούων.** Αὗται περιβάλλουσιν τὴν Αὐστραλίαν πρὸς τὰ ΒΑ. δρεπανοειδῶς εἶνε αἱ ἐξῆς.

1) Πρὸς Β. ἡ *Νέα Γουινέα*, ἡ μεγίστη τῆς γῆς νῆσος, ἔχουσαι ὄρη ὑψηλά, ἀκτὰς ἀποκρήμνους καὶ δάση πυκνότατα, ἐντὸς τῶν ὁποίων βιοῦσι πτηνὰ παραδείσια. Ταύτης τὸ Δ. ἡμισυ ἀνήκει εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς (394,790 τετραγών. χιλμ., 240 χιλ. κατ.), τὸ ΒΑ. εἰς τοὺς *Γερμανοὺς*· ἦτοι ἡ Χώρα τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων τοῦ *Βισμαρκείου πελάγους* καὶ μιᾶς τῶν νήσων τοῦ *Σολομῶντος* καὶ ἄλλων τινῶν (ἐν ὅλῳ 343,750 τετρ. χιλμ., 453 χιλ. κ.) καὶ τὸ ΝΑ. εἰς τοὺς *Ἀγγλοὺς* (229,100 τετρ. χιλμ., 453 χιλ. κ.). 2) Αἱ ἡφαιστειογενεῖς καὶ νωσώδεις νῆσοι *Νέαι Ἑβρίδες*

(13,227 τετρ. χιλμ., 70 χιλ. κ.), κατοικούμεναι ὑπὸ τῶν ἀνθρωποφάγων Παπούων· αὗται κατελήφθησαν ἀπὸ τινων ἐτῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ ἐγένοντο κτῆσις Γερμανική. 4) Ἡ *Νέα Καληδονία*, κτῆσις Γαλλική, χρησιμεύουσα ὡς τόπος ἐξορίας Γάλλων κακούργων. Αὕτη μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων τῆς *Χρησιότητος* ἀποτελεῖ τὴν Γαλλικὴν ἀποικίαν τῆς *Νέας Καληδονίας* (19,825 τετρ. χιλμ., 53 χιλ. κ.). καὶ 5) Αἱ *Φίση νηοῖδες*, 225 τὸν ἀριθμὸν (20,000 τετρ. χιλμ., 125 χιλ. κ.), πρὸς Α. τῶν Ἑβρίδων. Αὗται ἀνήκουσι τῇ Ἀγγλίᾳ, οἱ δὲ πάλαι ἀνθρωποφάγοι αὐτῶν κάτοικοι ἐγένοντο χριστιανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον.

§ 72. **Αἱ νῆδοι τῶν Μαλαίων.** Τούτων ἄλλαι μὲν εἶνε ἡφαιστειογενεῖς, φέρουσαι ἐνεργὰ ἢ ἐσθεςμένα ἡφαιστεία καὶ θερμὰς πηγὰς, ἄλλαι δὲ κοραλλιογενεῖς, κατάφυτοι ὑπὸ φοινικῶνων καὶ χθαμαλαί, ὀλίγιστον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐξέχουσαι. Τινὲς τῶν κοραλλιογενῶν τούτων νήσων ἔχουσι σχῆμα δακτυλιοειδὲς καὶ ἐγκλείουσι θάλασσαν γαληνιαίαν, διὰ πόρου συγκοινωνοῦσαν μετὰ τοῦ ὠκεανοῦ· ταύτας καλοῦσιν Ἀτόλας. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι βαθμηδὸν ἐκλείπουσι. Τούτων ἀξιολογώτεραι εἶνε

1) Ἡ *Νία Σηλανδία* (271,000 τετρ. 950,000 χ. κ.), συνισταμένη ἐκ δύο τμημάτων χωριζομένων διὰ τοῦ πορθμοῦ Κούκ. Αὕτη εἶνε εὐφορος καὶ φέρει ὄρη ὑψηλὰ μετὰ παγετῶνων, θερμὰς πηγὰς, διαλείποντας πίδακας μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἡφαιστεία. Ἀποτελεῖ δὲ αὐτόνομον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἀποικίαν, τῆς ὑποίας πρωτ. ἡ *Δουκλάνδη* (34 χ. κ.), ἔχουσα τὸν ὠραιότατον καὶ ἀσφαλέστατον τοῦ κόσμου λιμένα. Ἄλλαι πόλεις εἶνε *Οὐέλιγγστων* (58 χ. κ.) καὶ *Χριστάρτε* (Χριστοῦ Ἐκκλησία, 50 χιλ. κάτ.).

2) Αἱ *Φιλικαὶ* ἢ *Τόγγα* νῆσοι ἔχουσαι ἰθαγενῆ βασιλέα, ἐδρεύοντα ἐν *Τόγγα-Ταβόν* καὶ διατελοῦσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρεττανίας.

3) Αἱ πρὸς Β. τούτων κείμεναι *Σαμόαι*, κατεχόμεναι ὑπὸ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Μ. Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας.

4) Αἱ ΒΑ. τοῦ Σολομῶντος, ὧν μέρος κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν, κείμεναι νῆσοι *Μαρσάλοι*, ἀνήκουσαι τῇ Γερμανίᾳ ὡς καὶ

5) Αἱ πρὸς Δ. τούτων κείμεναι *Καρόλιναι* καὶ αἱ πρὸς Β. *Μαριᾶναι*.

6) Αἱ νῆσοι τῆς Ἑταιρείας, πρὸς Α. τῶν Σαμῶν, καὶ αἱ *Μαρκήσαι* ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Γάλλους, καὶ 7) αἱ 12 *Σανδιδιχαὶ* ἢ *Χαθαῖ*, κείμεναι ΒΝ. τῆς Πολυνησίας (10,700 τετρ. χιλμ. καὶ 192 χιλ. κατ.). Αὗται εἶνε ἡφαιστειογενεῖς καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ Μαλαίων, διαμαρτυρομένων τὸ θρήσκευμα. Ἀποτελοῦσι δὲ τὸν νομὸν τῆς Χαθαῖς, ἀνήκοντα εἰς τὴν μεγάλην Ἀμερικανικὴν συμπολιτείαν· πρωτ. ἡ *Ιονολουθ* ἐπὶ τῆς *Οαχού* νήσου (§ 51).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥΣ ΠΟΛΟΥΣ ΧΩΡΑΙ

§ 73. **Ποῖον τῶν πολιτικῶν χωρῶν.** Αἱ χώραι αὗται ἕνεκα τοῦ δριμυτάτου ψύχους εἶνε κεκαλυμμέναι ὑπὸ παχυτάτων παγετώνων καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀκατοίκητοι καὶ ἀπρόσιτοι. Περιηγηταὶ τολμηροὶ ἠδυνήθησαν μέρος τούτων, ἰδίως τοῦ Β. πόλου, νὰ ἐρευνήσωσι καὶ περιγράψωσι.

Καὶ ἐν μὲν τῷ Β. πόλῳ ἐκτὸς τῶν γνωστῶν ἐν μέρει καταψύχρων χωρῶν τῆς *Γροενλανδίας*, *Σπιτζβέργης*, *Νορθόγίας* (Νέας) *Σέμλας* καὶ *Νέας Σιθηρίας*, ἀνεκάλυψαν καὶ τὴν *πελαγίαν συστάδα* τοῦ *Φραγκίσκου Ἰωσήφ*, πρὸς Β. τῆς *Νόρθόγίας Σέμλας* (ὁμοῦ 3,817,240 τετρ. χιλμ.).

Ἐν δὲ τῷ Ν. πόλῳ ἐγένοντο γνωστὰ αἱ ἐξῆς κατάψυχροι χώραι, ἡ τῆς *Ἀρίας Τριάδος*, ἡ τοῦ *Πάλμερ*, ἡ τοῦ *Λουδοβίκου Φιλίππου*, ἡ τοῦ *Γράχαμ*, ἡ τοῦ *Ουίλκου* καὶ αἱ τῆς *Ἀδελλίας* καὶ *Βικτωρίας*. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἀνεκαλύφθησαν καὶ δύο ἡφαίστεια, ὁ *Τρόμος* καὶ τὸ *Ἑρεθος*, ὧν τὸ ἐν εἶνὲ ἐνεργόν. Νεωστὶ ἐξερευνήθη ὁ νότιος πόλος ὑπὸ τοῦ ἀτρομήτου *Σακλεστόν*, λίαν προσεγγίσαντος πρὸς τὸν πόλον.

ΤΕΛΟΣ

